

**SÜLEYMANİYE KÜTÜPHANESİ'NDEKİ
TEZHİBLİ EL YAZMALARININ SANAT
AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ**

Mehmet BOZAN

**Yüksek Lisans Tezi
Sanat Kuramı ve Eleştiri Bilim Dalı
Prof. Dr. Alimurat AKTEMUR
2019**

Her Hakkı Saklıdır

T.C
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
SANAT KURAMI ve ELEŞTİRİ BİLİM DALI

Mehmet BOZAN

SÜLEYMANİYE KÜTÜPHANESİ'NDEKİ TEZHİBLİ EL
YAZMALARININ SANAT AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Prof. Dr. Alimurat AKTEMUR

ERZURUM-2019

TEZ BEYAN FORMU
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddelerine göre hazırlamış olduğum " SÜLEYMANİYE KÜTÜPHANESİ'NDEKİ TEZHİBLİ EL YAZMALARININ SANAT AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ" adlı tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim. *

Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

✓ Tezimin/Raporumun makale için **altı ay**, patent için **iki yıl** süreyle erişiminin ertelenmesini istiyorum.

25.10.2019

Mehmet BOZAN

* LİSANSÜSTÜ TEZLERİN ELEKTRONİK ORTAMDA TOPLANMASI, DÜZENLENMESİ VE ERİŞİME AÇILMASINA İLİŞKİN YÖNERGE

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Lisansüstü tezlerin erişime açılmasının ertelenmesi MADDE 6– (1) Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.

(2) Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.

Gizlilik dereceli tezler MADDE 7– (1) Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

(2) Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

Atatürk Üniversitesi
Güzel Sanatlar Enstitüsü

TEZ KABUL TUTANAĞI

GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Prof. Dr. Alimurat AKTEMUR danışmanlığında, Mehmet BOZAN tarafından hazırlanan bu çalışma 06./09./2019 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Sanat Kuram ve Eleştirisi Anabilim / Anasanat Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan Prof. Dr. Alimurat Aktemur

imza :

Jüri Üyesi Dr. Öğr. Üy. Muhammed Cefik Kındıçlı

imza :

Jüri Üyesi Dr. Öğr. Üy. Ahmet EDİ

imza :

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. / / 20....

Doç. Dr. Ahmet Selim Doğan
Güzel Sanatlar Enstitüsü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET	IV
ABSTRACT	V
KISALTMALAR DİZİNİ	VI
RESİMLER DİZİNİ	VII
ÇİZİMLER DİZİNİ	XVI
ÖN SÖZ	XXIII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM**SÜLEYMANİYE YAZMA ESER KÜTÜPHANESİ**

1.1. SÜLEYMANİYE YAZMA ESER KÜTÜPHANESİ ve TARİHÇESİ	3
1.2. SÜLEYMANİYE KÜTÜPHANESİ'NİN BÖLÜMLERİ	4
1.2.1. Kataloglama ve Tasnif Bölümü.....	4
1.2.2. Mikro-Film Servisi	4
1.2.3. Yazma ve Nadir Eserler Restorasyon ve Araştırma Merkezi.....	5
1.2.4. Türkiye Yazmaları Toplu Kataloğu Şubesi	5

İKİNCİ BÖLÜM**TEZHİP SANATI**

2.1. TEZHİP SANATI VE TARİHÇESİ	6
2.2. TÜRK TEZYİNİ SANATINDA MOTİFLER	11
2.3. TÜRK SÜSLEMESİNİ OLUŞTURAN UNSURLAR	12
2.3.1. Bitki Motifleri.....	13
2.3.2. Figürlü Motifler	13
2.3.3. Geometrik Motifler.....	14
2.3.4. Yazı Süsleme	14
2.3.5. Karma Motifler	14
2.4. TEZHİPTE KULLANILAN MALZEMLER	15
2.4.1. Kâğıt	15
2.4.2. Mühre	17
2.4.3. Altın.....	17

2.4.4. Boya.....	17
2.4.5. Murakka.....	18
2.4.6. Fırça.....	18
2.4.7. Trilin.....	18
2.4.8. Tashih Bıçağı.....	18
2.4.9. İpek Parçası	18
2.4.10. Rapido	18
2.4.11. Eskiz Kâğıdı	19
2.4.12. Destezenk	19
2.4.13. Zerefşen Kalburu.....	19
2.4.14. İğnedan	19
2.4.15. Füzen	19
2.5. TEZHİBİN KULLANIM ALANLARI	19

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

CİLT SANATI

3.1. CİLT SANATI.....	21
3.1.1. Cilt Sanatında Üslûplar.....	21
3.1.2. Klasik Türk Cildinin Bölümleri	21
3.2. KLÂSİK CİLT ÇEŞİTLERİ.....	22

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TEFSİR

4.1. TEFSİR TANIMI VE TARİHÇESİ.....	24
---	-----------

BEŞİNCİ BÖLÜM

SÜLEYMANİYE YAZMA ESER KÜTÜPHANESİ'DE BULUNAN ON TEFSİRİN TEZHİPLERİNİN İNCELENMESİ

5.1. AYASOFYA 00194 ENVATER NUMARALI TEFSİRİN İNCELENMESİ ...	26
5.2. DAMAT İBRAHİM PAŞA 00103 ENVATER NUMARALI TEFSİRİN İNCELENMESİ	34

5.3. DAMAT İBRAHİM PAŞA 00110 ENVATER NUMARALI TEFSİRİN İNCELENMESİ	48
5.4. HACI SELİM AĞA 00071 ENVATER NUMARALI TEFSİRİN İNCELENMESİ	57
5.5. HALET EFENDİ 00020 ENVATER NUMARALI TEFSİRİN İNCELENMESİ	72
5.6. HEKİMOĞLU 00148 ENVATER NUMARALI TEFSİRİN İNCELENMESİ	78
5.7. LALELİ 00155 ENVATER NUMARALI TEFSİRİN İNCELENMESİ	109
5.8. MİHRİŞAH SULTAN 00008 ENVATER NUMARALI TEFSİRİN İNCELENMESİ	118
5.9. NURUOSMANİYE 00137 ENVATER NUMARALI TEFSİRİN İNCELENMESİ	127
5.10. RAGİP PAŞA 00034 ENVATER NUMARALI TEFSİRİN İNCELENMESİ	143
DEĞERLENDİRME VE KARŞILAŞTIRMA.....	165
SONUÇ.....	171
LÜGATÇE ve TERİMLER	173
KAYNAKLAR	176
ÖZGEÇMİŞ.....	177

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SÜLEYMANİYE KÜTÜPHANESİ'NDEKİ TEZHİBLİ EL YAZMALARININ
SANAT AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Mehmet BOZAN

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Alimurat AKTEMUR

2019, 177 sayfa

Jüri: Prof. Dr. Alimurat AKTEMUR

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet EDİ

Dr. Öğr. Üyesi Muhammed Lütfü KINDİĞILI

Kitaplar, kültür ve sanat alanındaki en önemli zenginlik göstergesidir. Bunların başında da İslâm kültür ve medeniyetinde temel kitap olan Kur'an-ı Kerîm gelmektedir. Hz. Peygamber (s.a.v)'in vefatından sonraki dönemlerde ortaya çıkan bezeme sanatı, Kur'an-ı Kerîm'i sadece yazmak ve okumakla yetinmeyip, belirli formlar dahilinde görsel açıdan daha da zenginleştirip, ona verilen kıymeti gösterebilme çabası içinde sabır, titizlik ve zerafetle ortaya konulmuştur. Bu değer, sadece Kur'an-ı Kerîm'de değil, aynı içerikle hazırlanan el yazması başka eserlerde de görülebilmektedir. Bu itibarla, hazırladığımız çalışmamızın amacı; geçmişten günümüze kadar gelen ve Kur'an muhtevasını içinde barındıran tefsirlerde de aynı incelik ve güzelliğin bulunduğunu gösterebilmektir.

Araştırmada, çeşitli yüzyıllara (16.-18.yüzyıl) ait olan eserler, künyeleri (kitap adı, eser adı, envanter numarası, istinsah tarihi....v.s) ile birlikte verilmiş olup, klâsik Osmanlı Mushaflarındaki tezyinat alanları olan serlevha (baş sayfa), sûrebaşları, vakfeler (durak), hizip gülleri (sayfa kenar gülleri), cilt, desen, cetvel ölçüleri, renk ve sayfa yapıları açısından değerlendirilmiş; bunların gerek kendi aralarında gerekse yüzyıllar bakımından karşılaştırmaları yapılarak; resim ve çizimlerle desteklenerek açıklanmıştır.

Kültür tarihinin en önemli el yazmalarını içinde barındıran, dünyanın sayılı kütüphanelerinden olan Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi'ndeki 6.675 adet tefsirden Kur'an-ı Kerîm tefsirleri seçilmiş; bunlar arasında da bezeme yönünden yoğun olarak kabul edilebilecek on adet el yazması tefsir araştırma konusu olarak belirlenmiştir. Elektronik ortamda tarama yöntemi ile belirlenen verilerin görselleri dijital kayıt şeklinde elde edilmiş, bunlar haricinde de konu ile alakalı kaynaklara başvurulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Süleymaniye Kütüphanesi, El Yazması, Tefsir, Tezhip.

ABSTRACT**MASTER THESIS****AN EVALUATION OF THE ILLUMINATED MANUSCRIPTS IN
SULEYMANIYE LIBRARY IN TERMS OF ART****Mehmet BOZAN****Advisor: Assoc. Prof. Dr. Alimurat AKTEMUR****2019, Page: 177****Jury: Assoc. Prof. Dr. Alimurat AKTEMUR****Assist. Prof. Dr. Ahmet EDİ****Assist. Prof. Dr. Muhammed Lütfü KINDİĞİLİ**

Books are the most important indicators of wealth in the field of art and culture. One of the most important of these is the Holy Quran, which is the main book in Islamic culture and civilization. The art of decoration which emerged after the death of the Prophet Muhammad (peace be upon him), resulted from the efforts to go beyond reading and writing Quran and to enrich it visually within certain forms, with patience, meticulousness and elegance. This value can be seen not only in the Holy Quran but also in other manuscripts prepared with the same content. In this respect, the aim of our study is to show that the same elegance and beauty exist in the commentaries from the past to the present, which contain the content of Qur'an.

In the study, the works belonging to various centuries (16th -18th centuries) are given together with their tags (book name, title of the work, inventory number, date of custody etc.); serlevha (front page), surah heads, pauses, page edge roses, which are the decorative areas of classical Ottoman mushafs, are evaluated in terms of binder, pattern, measurements, color and page structures; and these are not only compared with each other and in terms of centuries but also visualized by pictures and drawings.

Among the 6675 commentaries in the Süleymaniye Manuscripts Library, which is among the world's leading libraries and contains the most important manuscripts in the history of culture, the commentaries of Quran have been selected, and then ten manuscripts, which can be considered intensive in terms of decoration, have been identified as research subjects. The visuals of the data found via electronic scanning method have been obtained in the form of digital records and other relevant sources have been used.

Keywords: Süleymaniye Library, Handwriting, Interpretation, Illuminated Manuscript.

KISALTMALAR DİZİNİ

C	: Cilt
H	: Hicrî
HTS	: Hat ve Tezhip Sanatı
M	: Miladî
s	: Sayfa
S	: Sayı
vb	: Ve benzeri
yk	: Yaprak
yy.	: Yüzyıl

RESİMLER DİZİNİ

Resim 1. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi	3
Resim 2. Cilt Bölümleri	22
Resim 3. Ayasofya 00194 Envanter Numaralı Tefsir Serlevha Bezemesi.....	27
Resim 4. Ayasofya 00194 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Kevser Sûresi s.533a)	30
Resim 5. Ayasofya 00194 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Bakara Sûresi s.2b).....	31
Resim 6. Ayasofya 00194 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (A'lâ Sûresi s.522b).....	32
Resim 7. Ayasofya 00194 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Bürûc Sûresi s.521a)	32
Resim 8. Ayasofya 00194 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Târık Sûresi s.522a)	33
Resim 9. Ayasofya 00194 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (A'lâ Sûresi s.522b).....	33
Resim 10. Ayasofya 00194 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Tîn Sûresi s.528a)	33
Resim 11. Ayasofya 00194 Envanter Numaralı Tefsir Sayfa Sonu (s.535b).....	33
Resim 12. Damat İbrahim Paşa 00103 Envanter Numaralı Tefsir Cildi (İç Kapak).....	35
Resim 13. Damat İbrahim Paşa 00103 Envanter Numaralı Tefsir Cilt Çizimi (¼ oranında)	35
Resim 14. Damat İbrahim Paşa 00103 Envanter Numaralı Tefsir Mühür (s.1a).....	36
Resim 15. Damat İbrahim Paşa 00103 Envanter Numaralı Tefsir Sayfası	37
Resim 16. Damat İbrahim Paşa 00103 Envanter Numaralı Tefsir Serlevha Bezemesi (s.1b – 2a).....	37
Resim 17. Damat İbrahim Paşa 00103 Envanter Numaralı Tefsir Serlevha Çizimi (Başlık ¼, Koltuk ve Sayfa Kenarı ½ oranında).....	39
Resim 18. Damat İbrahim Paşa 00103 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (s.2b)	40
Resim 19. Damat İbrahim Paşa 00103 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Başlık ¼ , Üst desen ½ oranında)	42

VIII

Resim 20. Damat İbrahim Paşa 00103 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Bakara Sûresi s.2b)	43
Resim 21. Damat İbrahim Paşa 00103 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Bakara Sûresi ½ oranında).....	43
Resim 22. Damat İbrahim Paşa 00103 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Nas Sûresi s.431b)	44
Resim 23. Damat İbrahim Paşa 00103 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Leyl Sûresi s.424a)	44
Resim 24. Damat İbrahim Paşa 00103 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Şems Sûresi s.423b).....	45
Resim 25. Damat İbrahim Paşa 00103 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Tîn Sûresi s.425a)	45
Resim 26. Damat İbrahim Paşa 00103 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Kadr Sûresi s.426b).....	45
Resim 27. Damat İbrahim Paşa 00103 Envanter Numaralı Tefsir Son Sayfa (s.432a) ..	47
Resim 28. Damat İbrahim Paşa 00110 Envanter Numaralı Tefsir Serlevha Bezemesi ..	49
Resim 29. Damat İbrahim Paşa 00110 Envanter Numaralı Tefsir Sayfası	50
Resim 30. Damat İbrahim Paşa 00110 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Yasin Sûresi s.386b)	51
Resim 31. Damat İbrahim Paşa 00110 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Fatihâ Sûresi s.2b)	52
Resim 32. Damat İbrahim Paşa 00110 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Tevbe Sûresi s.156b).....	52
Resim 33. Damat İbrahim Paşa 00110 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Tûr Sûresi s.459b).....	53
Resim 34. Damat İbrahim Paşa 00110 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi(‘Ümran Sûresi s.40a).....	54
Resim 35. Damat İbrahim Paşa 00110 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Bakara Sûresi s.2b)	54
Resim 36. Damat İbrahim Paşa 00110 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Rûm Sûresi s.355a).....	55

Resim 37. Damat İbrahim Paşa 00110 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Fatihâ Sûresi s.2b)	55
Resim 38. Damat İbrahim Paşa 00110 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi(Tevbe Sûresi s.156b)	56
Resim 39. Damat İbrahim Paşa 00110 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Tûr Sûresi s.459b).....	56
Resim 40. Damat İbrahim Paşa 00110 Envanter Numaralı Tefsir Son Sayfa (s.535b) ..	56
Resim 41. Hacıselim Ağa 00071 Envanter Numaralı Tefsir Cilt Ebrusu	58
Resim 42. Hacıselim Ağa 00071 Envanter Numaralı Tefsir Sayfası (Cetvel).....	59
Resim 43. Hacıselim Ağa 00071 Envanter Numaralı Tefsir Sayfası (Duraklar).....	59
Resim 44. Hacıselim Ağa 00071 Envanter Numaralı Tefsir Sayfası (Mühür)	59
Resim 45. Hacıselim Ağa 00071 Envanter Numaralı Tefsir Sayfası (Fihrist).....	60
Resim 46. Hacıselim Ağa 00071 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi.....	63
Resim 47. Hacıselim Ağa 00071 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (İhlâs Sûresi)	65
Resim 48. Hacıselim Ağa 00071 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Nas Sûresi)	66
Resim 49. Hacıselim Ağa 00071 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Kureyş Sûresi).....	66
Resim 50. Hacıselim Ağa 00071 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Ma'ide Sûresi).....	67
Resim 51. Hacıselim Ağa 00071 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Nisâ Sûresi)	67
Resim 52. Hizip Gülü.....	68
Resim 53. Hizip Gülü.....	68
Resim 54. Hizip Gülü.....	68
Resim 55. Hacıselim Ağa 00071 Envanter Numaralı Tefsir Son Sayfa Bezemesi.....	70
Resim 56. Halet Efendi 00020 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (s.1b)	73
Resim 57. Halet Efendi 00020 Envanter Numaralı Tefsir Sayfası (Mühür / Fihrist)	74
Resim 58. Halet Efendi 00020 Envanter Numaralı Tefsir Sayfası	76
Resim 59. Halet Efendi 00020 Envanter Numaralı Tefsir Son Sayfa (s.587b).....	77
Resim 60. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Cildi (Arka Dış Kapak).....	79

Resim 61. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Son Sayfa	80
Resim 62. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Sayfası.....	81
Resim 63. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Serlevha Bezemesi.....	82
Resim 64. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Fatihâ Sûresi s.2b).....	85
Resim 65. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Bakara Sûresi s.3a)	86
Resim 66. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (‘Araf Sûresi s.113b).....	87
Resim 67. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Meryem Sûresi s.245b).....	89
Resim 68. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Sad Sûresi s.368b).....	91
Resim 69. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (şems Sûresi s.484b).....	93
Resim 70. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (‘Adiyat Sûresi s.489a).....	94
Resim 71. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Leyl Sûresi s.485a).....	95
Resim 72. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Zilzâl Sûresi s.488b).....	95
Resim 73. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (‘Alâk Sûresi s.487a).....	95
Resim 74. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Felâk Sûresi s.493b).....	96
Resim 75. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (‘Adiyat Sûresi s.489a).....	96
Resim 76. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Nas Sûresi s.493b).....	97
Resim 77. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Tâ Ha Sûresi s.485b).....	98

Resim 78. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Beyyine (Münfekkin?) Sûresi s.488b).....	98
Resim 79. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Zilzâl Sûresi s.488b).....	99
Resim 80. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (İhlâs Sûresi s.493a).....	99
Resim 81. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Tâ Ha Sûresi s.485).....	100
Resim 82. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Beyyine (Münfekkin?) Sûresi s.488b).....	100
Resim 83. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Hümeze Sûresi s.490b).....	100
Resim 84. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (İnşirah Sûresi s.486a).....	101
Resim 85. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Kevser Sûresi s.491b).....	101
Resim 86. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Tîn Sûresi s.486b).....	102
Resim 87. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Nasr Sûresi s.492a).....	102
Resim 88. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Tîn Sûresi s.486b).....	103
Resim 89. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Kureyş Sûresi s.491a).....	103
Resim 90. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Nasr Sûresi s.492a).....	104
Resim 91. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Felâk Sûresi s.493b).....	105
Resim 92. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Hümeze Sûresi s.490b).....	105
Resim 93. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Mâ'un Sûresi s.491b).....	106

Resim 94. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Kari'a Sûresi s.489b).....	106
Resim 95. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Tekâsür Sûresi s.485b).....	107
Resim 96. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Kâfirûn Sûresi s.492a).....	107
Resim 97. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Fil Sûresi s.490b).....	107
Resim 98. Laleli 00155 Envanter Numaralı Tefsir Cildi (Dış Kapak)	110
Resim 99. Laleli 00155 Envanter Numaralı Tefsir Sayfası	112
Resim 100. Laleli 00155 Envanter Numaralı Tefsir Serlevha Bezemesi.....	113
Resim 101. Laleli 00155 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi	115
Resim 102. Laleli 00155 Envanter Numaralı Tefsir Son Sayfa Bezemesi	117
Resim 103. Mihrişah Sultan 00008 Envanter Numaralı Tefsir Cildi (Dış Kapak)	119
Resim 104. Mihrişah Sultan 00008 Envanter Numaralı Tefsir Cildi (İç Kapak/Ebru).120	
Resim 105. Mihrişah Sultan 00008 Envanter Numaralı Tefsir Cilt (Dış Kapak) Sırt ..120	
Resim 106. Mihrişah Sultan 00008 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi	121
Resim 107. Mihrişah Sultan 00008 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi	123
Resim 108. Mihrişah Sultan 00008 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi	123
Resim 109. Mihrişah Sultan 00008 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemeleri	124
Resim 110. Mihrişah Sultan 00008 Envanter Numaralı Tefsir Son Sayfa Bezemesi...125	
Resim 111. Nuruosmaniye 00317 Envanter Numaralı Tefsir Cilt (Dış Kapak)	128
Resim 112. Nuruosmaniye 00317 Envanter Numaralı Tefsir Cilt (İç Kapak).....	129
Resim 113. Nuruosmaniye 00317 Envanter Numaralı Tefsir Cilt (Dış Kapak Sırt)131	
Resim 114. Nuruosmaniye 00317 Envanter Numaralı Tefsir Sayfası	131
Resim 115. Nuruosmaniye 00317 Envanter Numaralı Tefsir Bezemesi (Şemse s.1a).132	
Resim 116. Nuruosmaniye 00317 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi(Besmele-î Şerîf s.1b).....	134
Resim 117. Nuruosmaniye 00317 Envanter Numaralı Tefsir Sayfa Bezemesi (s.1b)..136	
Resim 118. Nuruosmaniye 00317 Envanter Numaralı Tefsir Sayfa Bezemesi (s.3a) ..138	
Resim 119. Nuruosmaniye 00317 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Fatihâ Sûresi s.5b)	139

Resim 120. Nuruosmaniye 00317 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Hûd Sûresi s.275a)	139
Resim 121. Nuruosmaniye 00317 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Fatihâ Sûresi s.5b)	140
Resim 122. Nuruosmaniye 00317 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Fatihâ Sûresi s.5b)	140
Resim 123. Nuruosmaniye 00317 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Mâ'un Sûresi s.698a)	140
Resim 124. Nuruosmaniye 00317 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (İnfâl Sûresi s.222a)	141
Resim 125. Nuruosmaniye 00317 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi ('Asr Sûresi s.697a)	141
Resim 126. Nuruosmaniye 00317 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Tebbet Sûresi s.700a)	141
Resim 127. Nuruosmaniye 00317 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Felâk Sûresi s.700b)	141
Resim 128. Nuruosmaniye 00317 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi ('Adiyât Sûresi s.695a)	142
Resim 129. Nuruosmaniye 00317 Envanter Numaralı Tefsir Son Sayfa (s.701b)	142
Resim 130. Ragıp Paşa 00034 Envanter Numaralı Tefsir Cilt (Dış Kapak)	144
Resim 131. Ragıp Paşa 00034 Envanter Numaralı Tefsir Cilt (İç Kapak/Ebru)	145
Resim 132. Ragıp Paşa 00034 Envanter Numaralı Tefsir Sayfası (Mühür s.1a)	147
Resim 133. Ragıp Paşa 00034 Envanter Numaralı Tefsir Sayfası	147
Resim 134. Ragıp Paşa 00034 Envanter Numaralı Tefsir Sayfası (Fihrist)	148
Resim 135. Ragıp Paşa 00034 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (s.1b)	150
Resim 136. Ragıp Paşa 00034 Envanter Numaralı Tefsir Ara Başlık Bezemesi (Mâ'un Sûresi s.317b)	153
Resim 137. Ragıp Paşa 00034 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Nasr Sûresi s.318b)	154
Resim 138. Ragıp Paşa 00034 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (İnşirâh Sûresi s.310b)	154

Resim 139. Ragıp Paşa 00034 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Leyl Sûresi s.309b).....	155
Resim 140. Ragıp Paşa 00034 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Nasr Sûresi s.318b).....	155
Resim 141. Ragıp Paşa 00034 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Kari'a Sûresi s.314b).....	156
Resim 142. Ragıp Paşa 00034 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi ('Asr Sûresi s.316a).....	156
Resim 143. Ragıp Paşa 00034 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Leyl Sûresi s.309b).....	157
Resim 144. Ragıp Paşa 00034 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Kevser Sûresi s.318a).....	158
Resim 145. Ragıp Paşa 00034 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Tebbet Sûresi s.319a).....	158
Resim 146. Ragıp Paşa 00034 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Hümeze s.316b).....	159
Resim 147. Ragıp Paşa 00034 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Tekâsür Sûresi s.315a).....	159
Resim 148. Ragıp Paşa 00034 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Kadr Sûresi s.312b).....	160
Resim 149. Ragıp Paşa 00034 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Zilzâl Sûresi s.313b).....	160
Resim 150. Ragıp Paşa 00034 Envanter Numaralı Tefsir Ara Başlık Bezemesi (Tîn Sûresi s.311b).....	161
Resim 151. Ragıp Paşa 00034 Envanter Numaralı Tefsir Ara Başlık Bezemesi (Nasr Sûresi s.318b).....	162
Resim 152. Ragıp Paşa 00034 Envanter Numaralı Tefsir Son Sayfa Bezemesi (s.321a).....	163
Resim 153. Nuruosmaniye 00317 Envanter Numaralı Tefsir Cilt (Dış Kapak Sırt)	165
Resim 154. Mihrişah Sultan 00008 Envanter Numaralı Tefsir Cilt (Dış Kapak) Sırt ..	166
Resim 155. Damat İbrahim Paşa 00103 Envanter Numaralı Tefsir Sayfası	168

Resim 156. Damat İbrahim Paşa 00103 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Şems Sûresi s.423b).....	169
Resim 157. Ayasofya 00194 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Kevser Sûresi s.533a).....	169

ÇİZİMLER DİZİNİ

Çizim 1. Ayasofya 00194 Envanter Numaralı Tefsir Serlevha Çizimi (Başlık $\frac{1}{4}$, Koltuk $\frac{1}{2}$, Sayfa kenar tezhibi $\frac{1}{8}$, Dendanlı kısım $\frac{1}{2}$ oranında).....	29
Çizim 2. Ayasofya 00194 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Kevser Sûresi $\frac{1}{2}$ oranında)	31
Çizim 3. Ayasofya 00194 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Bakara Sûresi $\frac{1}{2}$ oranında)	31
Çizim 4. Ayasofya 00194 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (A'lâ Sûresi $\frac{1}{2}$ oranında)	32
Çizim 5. Ayasofya 00194 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Bürûc Sûresi $\frac{1}{2}$ oranında)	32
Çizim 6 Damat İbrahim Paşa 00103 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Nas Sûresi)	44
Çizim 7. Damat İbrahim Paşa 00103 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Leyl Sûresi)	44
Çizim 8. Damat İbrahim Paşa 00103 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Şems Sûresi)	45
Çizim 9. Damat İbrahim Paşa 00103 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Tîn Sûresi)	45
Çizim 10. Damat İbrahim Paşa 00103 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Kadr Sûresi)	46
Çizim 11. Damat İbrahim Paşa 00110 Envanter Numaralı Tefsir Serlevha Çizimi (Başlık $\frac{1}{4}$,Koltuk $\frac{1}{2}$, Sayfa kenar tezhibi $\frac{1}{8}$, Dendanlı kısım $\frac{1}{2}$ oranında) ...	51
Çizim 12. Damat İbrahim Paşa 00110 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Yasin Sûresi $\frac{1}{2}$ oranında).....	52
Çizim 13. Damat İbrahim Paşa 00110 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Fatihâ Sûresi $\frac{1}{2}$ oranında)	52
Çizim 14. Damat İbrahim Paşa 00110 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Tevbe Sûresi $\frac{1}{2}$ oranında)	53
Çizim 15. Damat İbrahim Paşa 00110 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi(Tûr Sûresi $\frac{1}{4}$ oranında)	53

Çizim 16. Damat İbrahim Paşa 00110 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (‘Ümran Sûresi ½ oranında).....	54
Çizim 17. Damat İbrahim Paşa 00110 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Bakara Sûresi ½ oranında).....	55
Çizim 18. Damat İbrahim Paşa 00110 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi(Rûm Sûresi ½ oranında)	55
Çizim 19. Hacıselim Ağa 00071 Envanter Numaralı Tefsir Çizimi (Fihrist başlık ½ oranında)	61
Çizim 20. Hacıselim Ağa 00071 Envanter Numaralı Tefsir Sayfası (Fihrist sonu ½ oranında)	62
Çizim 21. Hacıselim Ağa 00071 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (½ oranında)	65
Çizim 22. Hacıselim Ağa 00071 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi(İhlâs Sûresi ½ oranında)	66
Çizim 23. Hacıselim Ağa 00071 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Nas Sûresi ½ oranında)	66
Çizim 24. Hizip Gülü Çizimi	69
Çizim 25. Hizip Gülü Çizimi	69
Çizim 26. Hizip Gülü Çizimi	69
Çizim 27. Hacıselim Ağa 00071 Envanter Numaralı Tefsir Son Sayfa Desen Çizimi... 71	
Çizim 28. Halet Efendi 00020 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (½ oranında).. 75	
Çizim 29. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Serlevha Çizimi (Başlık ¼, Koltuk ½, Sayfa kenarı ½ oranında)	84
Çizim 30. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Fatihâ Sûresi ½ oranında)	85
Çizim 31. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Bakara Sûresi ¼ oranında)	86
Çizim 32. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (‘Araf Sûresi ¼ oranında)	88
Çizim 33. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Meryem Sûresi Başlık ¼, Üst Desen ½ oranında).....	90

XVIII

Çizim 34. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Sad Sûresi Başlık $\frac{1}{4}$, Üst desen $\frac{1}{2}$ oranında)	92
Çizim 35. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Şems Sûresi $\frac{1}{2}$ oranında)	94
Çizim 36. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi ('Adiyat Sûresi $\frac{1}{2}$ oranında)	94
Çizim 37. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Leyl Sûresi $\frac{1}{2}$ oranında)	95
Çizim 38. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Zilzâl Sûresi $\frac{1}{2}$ oranında)	95
Çizim 39. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi ('Alâk Sûresi $\frac{1}{2}$ oranında)	96
Çizim 40. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Felâk Sûresi $\frac{1}{2}$ oranında)	96
Çizim 41. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi ('Adiyat Sûresi $\frac{1}{2}$ oranında)	97
Çizim 42. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Nas Sûresi $\frac{1}{2}$ oranında)	97
Çizim 43. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Tâ Ha Sûresi $\frac{1}{2}$ oranında)	98
Çizim 44. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Beyyine (Münfekkin?) $\frac{1}{2}$ oranında)	98
Çizim 45. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Zilzâl Sûresi $\frac{1}{2}$ oranında)	99
Çizim 46. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (İhlâs Sûresi $\frac{1}{2}$ oranında)	99
Çizim 47. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Tâ Ha Sûresi $\frac{1}{2}$ oranında)	100
Çizim 48. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Beyyine (Münfekkin?) Sûresi $\frac{1}{2}$ oranında)	100
Çizim 49. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi(Hümeze Sûresi $\frac{1}{2}$ oranında)	101

Çizim 50. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (İnşirah Sûresi ½ oranında)	101
Çizim 51. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Kevser Sûresi ½ oranında)	102
Çizim 52. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Tîn Sûresi ½ oranında)	102
Çizim 53. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Nasr Sûresi ½ oranında)	103
Çizim 54. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Tîn Sûresi ½ oranında)	103
Çizim 55. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Kureyş Sûresi ½ oranında)	104
Çizim 56. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Nasr Sûresi ½ oranında)	104
Çizim 57. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Nasr Sûresi ½ oranında)	105
Çizim 58. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Felâk Sûresi ½ oranında)	105
Çizim 59. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi(Hümeze Sûresi ½ oranında)	106
Çizim 60. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Kari'a Sûresi ½ oranında)	106
Çizim 61. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Tekâsür Sûresi ½ oranında)	107
Çizim 62. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi(Kâfirûn Sûresi ½ oranında)	107
Çizim 63. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Fil Sûresi ½ oranında)	108
Çizim 64. Laleli 00155 Envanter Numaralı Tefsir Cilt Çizimi (¼ oranında)	111
Çizim 65. Laleli 00155 Envanter Numaralı Tefsir Serlevha Çizimi (Başlık ¼, Koltuk-Sayfa kenarı ½ oranında)	114

Çizim 66. Laleli 00155 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Başlık $\frac{1}{4}$, Üst desen $\frac{1}{2}$ oranında)	116
Çizim 67. Laleli 00155 Envanter Numaralı Tefsir Son Sayfa Çizimi	117
Çizim 68. Mihrişah Sultan 00008 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi ($\frac{1}{2}$ oranında)	122
Çizim 69. Mihrişah Sultan 00008 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi ($\frac{1}{2}$ oranında)	123
Çizim 70. Mihrişah Sultan 00008 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi ($\frac{1}{2}$ oranında)	123
Çizim 71. Mihrişah Sultan 00008 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi ($\frac{1}{2}$ oranında)	124
Çizim 72. Mihrişah Sultan 00008 Envanter Numaralı Tefsir Son Sayfa Çizimi	126
Çizim 73. Nuruosmaniye 00317 Envanter Numaralı Tefsir Cilt Çizimi (Dış Kapak $\frac{1}{4}$, Sirt-Miklep $\frac{1}{2}$ oranında).....	129
Çizim 74. Nuruosmaniye 00317 Envanter Numaralı Tefsir Cilt Çizimi (İç Kapak $\frac{1}{4}$, Sirt-Miklep $\frac{1}{2}$ oranında).....	130
Çizim 75. Nuruosmaniye 00317 Envanter Numaralı Tefsir Şemse Çizimi ($\frac{1}{2}$ oranında)	133
Çizim 76. Nuruosmaniye 00317 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Başlık $\frac{1}{4}$, Üst desen $\frac{1}{2}$ oranında).....	135
Çizim 77. Nuruosmaniye 00317 Envanter Numaralı Tefsir Sayfa Çizimi	137
Çizim 78. Nuruosmaniye 00317 Envanter Numaralı Tefsir Sayfa Çizimi	138
Çizim 79. Nuruosmaniye 00317 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Fatihâ Sûresi $\frac{1}{2}$ oranında)	139
Çizim 80. Nuruosmaniye 00317 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Hûd Sûresi $\frac{1}{2}$ oranında)	140
Çizim 81. Nuruosmaniye 00317 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Tebbet Sûresi $\frac{1}{2}$ oranında)	141
Çizim 82. Ragıp Paşa 00034 Envanter Numaralı Tefsir Cilt Çizimi ($\frac{1}{4}$ oranında)	144
Çizim 83. Ragıp Paşa 00034 Envanter Numaralı Tefsir İç Kapak Çizimi ($\frac{1}{4}$ oranında)	146

Çizim 84. Ragıp Paşa 00034 Envanter Numaralı Tefsir Sayfası Çizimi (Fihrist Başlık)	149
Çizim 85. Ragıp Paşa 00034 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Başlıklar ¼, Üst desenler ½ oranında).....	152
Çizim 86. Ragıp Paşa 00034 Envanter Numaralı Tefsir Ara Başlık Çizimi (Mâ'un Sûresi)	153
Çizim 87. Ragıp Paşa 00034 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Nasr Sûresi ½ oranında)	154
Çizim 88. Ragıp Paşa 00034 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (İnşirâh Sûresi ½ oranında)	155
Çizim 89. Ragıp Paşa 00034 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Leyl Sûresi ½ oranında)	155
Çizim 90. Ragıp Paşa 00034 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Nasr Sûresi ½ oranında)	156
Çizim 91. Ragıp Paşa 00034 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi ('Asr Sûresi ½ oranında)	157
Çizim 92. Ragıp Paşa 00034 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Leyl Sûresi ½ oranında)	157
Çizim 93.. Ragıp Paşa 00034 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Kevser Sûresi ½ oranında)	158
Çizim 94. Ragıp Paşa 00034 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Tebbet Sûresi ½ oranında)	158
Çizim 95. Ragıp Paşa 00034 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Hümeze ½ oranında)	159
Çizim 96. Ragıp Paşa 00034 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi(Tekâsür Sûresi ½ oranında)	159
Çizim 97. Ragıp Paşa 00034 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Kadr Sûresi ½ oranında)	160
Çizim 98. Ragıp Paşa 00034 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Zilzâl Sûresi ½ oranında)	160
Çizim 99. Ragıp Paşa 00034 Envanter Numaralı Tefsir Ara Başlık Çizimi (Tîn Sûresi)	161

Çizim 100. Ragıp Paşa 00034 Envanter Numaralı Tefsir Ara Başlık Çizimi (Nasr Sûresi)	162
Çizim 101. Ragıp Paşa 00034 Envanter Numaralı Tefsir Son Sayfa Çizimi (½ oranında)	164

ÖN SÖZ

Hat sanatı başta olmak üzere çeşitli kitap sanatlarını içinde barındıran Türk-İslâm sanatındaki el yazmalarının, bunlar arasında da Kur'an-ı Kerîm'lerin önemi oldukça büyüktür. Özellikle Müslümanlığın kabulünden sonra Kur'an'a verilen değer ve duyulan hürmet, kitap sanatlarından tezhibin gelişimine geniş ölçüde katkı sağlamıştır. Yalnız Kur'an-ı Kerîm'e değil, onun muhtevasını, evrensel mesaj ve anlamını içinde barındıran tefsirlere de aynı ihtimam gösterilmiş; en güzel ögelerle bezenip, kaplanarak koruma altına alınmıştır. Tarihin insanlığa hediye ettiği bu eserler yerli ve yabancıların hizmetine sunulmak üzere güvenilir koşullar altında çeşitli kütüphanelerin koleksiyonlarında yer almaktadır ki bunlardan biri de dünyanın sayılı yazma eser kütüphanelerinden olan Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi'dir. "Süleymaniye Kütüphanesi'ndeki Tezhibli El Yazmalarının Sanat Açısından Değerlendirilmesi" konulu bu çalışmamda Süleymaniye Kütüphanesi'nde yer alan on adet tefsirin tezhiplerinin çeşitli açılardan incelemesi yapılmış, birbirleri ve dönemleri arasındaki benzerlik ile farklılıkları açıklanmıştır.

Çalışmam boyunca her türlü desteği gösterip bilgi ve yardımını esirgemeyen çok kıymetli danışmanım ve hocam Sayın Prof. Dr. Alimurat AKTEMUR'a teşekkürü bir borç bilirim.

Ayrıca nezaketi, hoşgörüsü ve engin bilgisiyle çalışmamda görüşlerine başvurduğum Sayın Hüseyin KUTLU'ya, çeşitli alanlarda yardımına başvurduğum Öğr. Gör. Dr. Sayın Ali Rıza ÖZCAN'a, ilgili belge ve kaynaklara ulaşmamda tüm desteği gösteren Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi çalışanlarına, bu tezi yazarak faydalandığım, bana örnek teşkil eden kaynakların araştırmacılarına, yaşamımda olduğu gibi bu çalışmamda da beni yalnız bırakmayıp tüm desteğini sunan aileme teşekkürlerimi sunuyorum.

Erzurum-2019

Mehmet BOZAN

GİRİŞ

İslâm sanatında önemli bir yere sahip olan el yazmaları dil, din, coğrafya ve felsefe gibi dinî, edebî ve ilmî alanlarda yazılmış olup, tezyinatlar her bölgenin kendi dönem özelliklerine göre şekil bulmuştur. Geçmişten günümüze okumaya verilen önemin bir göstergesi de özellikle Kur'an-ı Kerîm başta olmak üzere çeşitli alanlarda yazılan eserlerdeki bezemelerdir.

Geleneksel Türk süsleme sanatlarından biri olan tezhip, köklü geçmişi ile ustaların ellerinde farklı üslûp ve metotlarda biçimlenerek en müstesnâ örnekleriyle günümüze ulaşmıştır. Özellikle, dine duyulan hürmet sebebi ile mukaddes kitap Kur'an-ı Kerîm'lere ve dahî içeriğinde ayet yorumları olan tefsirlere de uygulanan bezemeler araştırmamızın ana konusunu oluşturmaktadır.

Evrensel bir dil teşkil eden sanat alanı içinde el yazmalarının ve bezemelerin önemi şüphe götürmez bir gerçektir. Yüzyıllar boyunca en nadide ustaların ellerinden çıkan el yazmaları, gerek dünyanın çeşitli kütüphanelerinde gerekse ülkemizdeki kütüphanelerde yahut vakıf, müze gibi kurumların koleksiyonlarında mevcuttur. Bunlardan biri de içinde en nâdir el yazmalarını barındıran, dünyanın da en önemli yazma eser kütüphaneleri arasında olan Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi'dir. Bu araştırmanın amacı da; bu kütüphanede yer alan çeşitli el yazmaları arasındaki, farklı envanter numaralı tefsirlere katkı sağlamak ve bu verilere süsleme özellikleri açısından yeni bulgular kazandırmaktır.

Kitap sanatları arasında hat sanatından sonra ilk sırada yer alan tezhip sanatı geçmişten günümüze farklı boyutlara ulaşmış, en zarif örnekleriyle de geleneksel yapısını koruyup, yaşatmıştır. Yaptığımız bu araştırma, en az Kur'an-ı Kerîm kadar büyük değer taşıyan Kur'an tefsirlerinin üzerinde gerekli inceleme ve değerlendirmeler yapılarak bu değerlerimizin unutulmaması, korunması ve gelecek nesillere bu mirasın aktarılması adına önem arz etmektedir.

Araştırma, kaynakların Arapça, Farsça ve Türkçe olarak ele alındığı; Ayasofya 00194, Damat İbrahim Paşa 00103, Damat İbrahim Paşa 00110, Hacı Selim Ağa 00071, Halet Efendi 00020, Hekimoğlu 00148, Laleli 00155, Mihrişah Sultan 00008, Nuruosmaniye 00317 ve Ragıp Paşa 00034 envanter numaralı 10 adet eser ile sınırlıdır. Bu eserler, el yazması tefsirler içerisindeki farklı yüzyıllara ait Kur'an-ı Kerim

tefsirlerini kapsamakta olup, bezeme özellikleri bakımından yoğun olarak kabul gören, diğer eserlere oranla daha az tahribata uğramış olma özellikleri itibariyle seçilmiştir.

Çalışmamızda, araştırmamıza konu olan veriler taranmış, güvenilir somut kaynaklar elde edilmiş, yapılan inceleme ve değerlendirmelerle hem var olan kaynaklara yeni bilgiler ilave edilmiş, hem de bu güne ulaşan kıymetli el yazması tefsirlerin gün yüzüne çıkması sağlanmıştır. Dolayısıyla bu tez çalışmasının, yazma eserler hakkında önemli bir kaynak olabileceği inancındayız.

BİRİNCİ BÖLÜM

SÜLEYMANİYE YAZMA ESER KÜTÜPHANESİ

1.1. SÜLEYMANİYE YAZMA ESER KÜTÜPHANESİ ve TARİHÇESİ

Resim 1. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi

Dünyanın en önemli yazma eser kütüphanelerinden biri olup, Süleymaniye Yazma Eser Külliyesi'nin bir bölümünü oluşturan Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, kültür tarihimizin en önemli eserleri içinde barındırmaktadır.

Süleymaniye Külliyesi, Kanunî Sultan Süleyman'ın buyruğu ile Mimar Sinan tarafından yapılmıştır. Yapımına 1549 da başlanılmış 1557 yılında tamamlanmıştır. Külliye yapıldığında içerisinde kütüphane olarak düşünülen bir yapı olmamıştır. Külliye bittikten sonra saraydan gönderilen kitaplar ile birlikte kütüphanenin çekirdeği oluşmuştur. Zaman içerisinde Süleymaniye Külliyesi içerisindeki camii içinde biriken kitapları I. Mahmud devrinde Sadrazam Köse Mustafa Bâhir Paşa zamanında H.1165'te (1751-52) cami içerisinde sağ taraf revak altı demir parmaklıklarla çevrilerek oluşturulan bölüme konulmuştur (Kaya, 2010, s.121). 1918 yılından sonra külliye kütüphane olarak kullanılmaya başlanmıştır. Kütüphaneye İstanbul'da bulunan vakıf kütüphanelerinin ve Sanî (ikinci) Medresesi'nin bir araya getirilmesiyle

oluşturulmuştur. Süleymaniye Kütüphanesi, kütüphanelerin bağlı olduğu Evkaf Nezareti¹'nde İstanbul'da ve çevre illerde bulunan kitap, belge gibi eserler kullanıcıların kolayca ulaşmasını sağlamak, muhafazası, bakım ve tamirini yapabilmek için bir araya toplanmıştır. Kütüphane yerli ve yabancı araştırmacılara hizmet vermektedir. Bu gün itibariyle 154 koleksiyonda 82924 adet yazma eser, toplam 151412 eser bulunmaktadır. Bu eserlerin içinde Arap ve yeni alfabe ile yazılmış kitapların yanı sıra, yabancı dillerde kitaplar, levha, defter, ebru, dosya, ferman ve fotokopiler bulunmaktadır. Ülkemizde ilk kez 1950'de mikrofilm fotokopi servisi de Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi'nde kurulmuştur.

1.2. SÜLEYMANİYE KÜTÜPHANESİ'NİN BÖLÜMLERİ

Süleymaniye Kütüphanesi, kataloglama ve tasnif, mikrofilm servisi, yazma ve nadir eserler, restorasyon ve araştırma merkezi, Türkiye yazmaları toplu kataloğu İstanbul şubesi gibi bölümlerden oluşmaktadır.

1.2.1. Kataloglama ve Tasnif Bölümü

Kütüphanede günümüz itibariyle mevcut 151412 eserleri tanımlayan fişler ile kullanıcıların daha rahat ulaşılabilmesine imkân sağlanmaktadır. Bu fişlerde yazar, eser dili, eserin içeriği, tarihi gibi eser bilgileri bulunmaktadır. Kataloglamada eserin bağışçı, devir ya da satın alma ile ilgili bilgilerine de ulaşılabilir.

1.2.2. Mikro-Film Servisi

Kütüphane ile ülkede de ilk olan mikrofilm servisi 1950 yılında faaliyete geçmiştir. Bu serviste yıllar içerisinde harap olmuş ve fazla kişi tarafından kullanımı sonucunda daha fazla zarar görmesine engel olabilmek, araştırmacılarında kolayca ulaşabilmesi için elektronik ortama aktarılmıştır. Mikrofilm servisi ile birlikte kütüphaneye fiziksel olarak ulaşamayacak durumda olan araştırmacıların, elektronik ortamdan eser adı, müellif adı, koleksiyon adı ve eserin numarası gibi kriterleri kullanarak rahatlıkla ulaşabilmesine de olanak sağlanmaktadır.

¹ **Evkaf Nezareti** : Osmanlı Devleti'nde 1826-1922 arasında vakıflarla ilgili işleri yürüten örgüttür.

1.2.3. Yazma ve Nadir Eserler Restorasyon ve Araştırma Merkezi

Eserlerin onarım ve tamirlerinin yapılabilmesi için 1956 yılında külliye'nin birinci medresesinde "Cilt ve Patoloji Servisi" kurulmuştur (Gümbür 2014, s.9). Eserleri çevre koşulları, haşereler ve böcek gibi dış etkenlerden dolayı oluşan zararlardan korumak, zarar görmesine engel olacak tedbirler almak için hizmet veren servistir.

1.2.4. Türkiye Yazmaları Toplu Kataloğu Şubesi

Süleymaniye Kütüphanesi'nde 1979'da şubesi açılmıştır. Türkiye'de bulunan yazma eserlerin kataloglarının yapılması amacıyla hizmet vermektedir.

Süleymaniye Kütüphanesi'ne Bağlı Olan Yazma Eserler Kütüphaneleri;

Atıf Efendi Yazma Eser Kütüphanesi

Köprülü Yazma Eser Kütüphanesi

Nuruosmaniye Yazma Eser Kütüphanesi

Ragıp Paşa Yazma Eser Kütüphanesi

İKİNCİ BÖLÜM

TEZHİP SANATI

2.1. TEZHİP SANATI VE TARİHÇESİ

Arapça “zeheb” kökeninden gelen ve altınlama anlamını taşıyan tezhip; kıymetli levhaların ve resmî evrakların (Kur’an ayetleri, ferman, berat, kitaplar, nâmeler vb,) manevî değerlerini belirtmek amacıyla kullanılan bir sanat dalıdır. Bu sanatla ilgilenen erkek kişiye “müzehhip ” kadın kişiye ” müzehhibe ” yapılan işe ise “ müzehheb ” denilir. Ana malzemesi altın olan tezhip, küçük çalışmaların yapıldığı sanat dalıdır. Daha iri formda hazırlanan ve çoğu yazma eserin etrafını süsleyen çiçek ve motifler ise “ halkâr ” olarak isimlendirilir.

Türk Tezhip Sanatı;

- Uygularlar
- Karahanlılar
- Gazneliler
- Büyük Selçuklular
- Anadolu Selçuklular ve Beylikler
- Osmanlı Devleti
- Cumhuriyet Dönemi

olarak dönemlere ayrılmaktadır.

İlk dönem Orta Çağ’da Uygur Türkleriyle ortaya çıkıp gelişen tezhip, sanata yönelik ilginin artmasıyla kitap, kapak ve sayfalarına basılmıştır. Uygurlara ait kıymetli el yazması eserler ve duvar resimlerine göz gezdirildiğinde bu eserlerin daha çok dikdörtgen formlu olduğu, içerdiği konuya ilişkin resimlerin olduğu görülür. Ayrıca bu eserlerde altın, yeşil, kırmızı, beyaz renklerin kullanıldığı, ağaç şekillerinin, helezonik çizimlerin üzerindeki çiçek motiflerinin yer aldığı gözlenir. Genellikle yuvarlak ve iri formda olan bitki motifleri, geometrik şekiller, sûre numara ve isimlerinin bulunduğu sûrebaşları 8. ve 10. yüzyıl dönem özelliklerini yansıtmaktadır. Bu tarihten başlayarak padişahlar, devletin önde gelenleri, kendi adlarına yaptırdıkları cami ve başka kutsal mekânlara bir tür itibar göstergesi olarak tek cilt veya cüzler halinde, sayfaları usta

müzehhipler tarafından süslenmiş, hattı ünlü kâtipler tarafından yazılmış, hünerli mücellitlerin yaptığı ciltlerle kaplanmış Kur'an'lar vakfedeceklerdir (Özcan, 2015, 244). İşte bu eserlere erken bir örnek "Zilkade 298/Temmuz 911 yılında Şam Camii'ne vakfedilen otuz cüz halindeki bir Kur'an nüshasıdır (Özcan, 2015, 244).

9.yüzyıl ortası 12. yüzyıl başlarına kadar hüküm süren Karahanlı dönemi edebiyatından günümüze kadar metinlerin başında Türk dilinin zenginliğini gösterme amacıyla yazılan Kaşgarlı Mahmud'un Divân-î Lûgat-it Türk adlı eseri, bunun ardı sıra da Yusuf Has Hacib'in manzum olarak kaleme aldığı Kutadgu Bilig adlı eseri gelmektedir (Özkeçeci&Bilge, 2007, s.32). Karahanlı döneminde kullanılan kûfî yazı örnekleri, bitkisel ve geometrik motifler, hatayî motiflerinin oluşumuna katkı sağlar. 10. yüzyıl ile 12. yüzyıl sonlarına kadar hakimiyet süren Gazneliler, Uygur Türklerindeki duvar resim geleneğini devam ettirmiş, yaptıkları eserlerin bezemelerinde kûfî yazılarla, bunların süslemesinde rumîlere ve palmet olarak adlandırılan bitkisel motiflere yer verilmiştir (Özcan, 1990, s. 21).

11. ve 12. yüzyıllarda Uygur dönemindeki süslemelerde üslup açısından bağlantılı olan ancak Türk etkinliğinden taviz vermeyerek gelişimine devam eden Selçuklu dönemi hakim olmuştur. Çoğunluğunu Uygur asıllı sanatçıların oluşturduğu ve ilk İslam minyatür okulu (Ersoy, 1988, s. 22) olma özelliğine sahip merkez, bu dönemde Bağdat'ta açılmış, resim ve süsleme alanında etkili örnekler sunmuştur. Bu örneklerde palmiye varî bitkiler, kıvrık dallar ve bunun üzerinde rumîler, yuvarlak ve köşe formlu geometrik geçmeler yer almakta ve yine altın başta olmak üzere siyah, kestane gibi koyu renk hakimiyetiyle oluşan bezemeler dikkat çekmektedir. Bu yapıya örnek teşkil edecek bir eser de hattının ve müzehhibliğinin kendine ait olduğu doğu kûfisiyle istinsah (kopya) edilen Abdülmü'min el-Hüseyin el-Varraha el-Gaznevi' ye ait 484/1091-92 tarihli Kur'an'dır (Özcan, 2015, s. 245).

Moğol istilâsıyla beraber minyatürlerde Çin etkisi oldukça net görülür. Resimlerde küçük yüz yapısı, ilk çekik gözlü figürler dikkat çeker. 15. yüzyılda kendini gösterecek olan daha zarif çizimler, bu dönemde yerini oldukça sade ve iri bezemelere bırakır.13. yüzyılda kitap sanatlarına ilgi daha da artmış, yeni kütüphaneler inşa edilmiş, yeni eserler yazılıp süslenmiştir. Mevlâna Celâleddin-î Rumî 'nin ve oğlu Sultan Veled'in eserlerinin bezemelerinin de bu dönemde yapıldığı bilinmektedir. Özellikle

mesnevî bezemelerinde devrin müzehhibleri bütün hünerlerini ortaya koymuştur. Bunların en eskisi 6677/1278 tarihlidir ve müzehhip Muhlis b.Abdullah el-Hindi tarafından bezenmiştir (Konya Mevlâna Müzesi, nr.51) (Derman, 66). Mesnevî'nin bezemesinin ana malzemesi olan altın başta olmak üzere kırmızı, lacivert, beyaz ile hazırlanmış, iri formlu güller farklı bir ahenk oluşturmuştur. Bu mesnevî, bilinen örneklerle göre daha anıtsal ölçüde tasarlanan ve tezhiblenen ilk edebiyat kitabıdır (Özcan, 2015, s. 247).

13. yüzyıl sonlarında bezemesi İbrahim Amidî isimli müzehhibe ait olan bir serlevha tezhibinde klasik renklere ek olarak pembe, mavi, sarı, mor, yeşil renklere rastlanmakta buna karşı altın miktarının az olduğu diğer örneklerle karşılaştırıldığında farklılık arz etmektedir.

14. yüzyılın ilk yarısı Osmanlı müzehhiblerine temel oluşturması nedeniyle önem teşkil eder. 14. yüzyıl başı (İlhanlılar dönemi) ve 14. yüzyıl (Memlûklüler dönemi)'da öncelere oranla daha büyük ölçülerde eserler verilmiştir ve bu eserlerdeki bezeme ustalığı rahatlıkla görülebilmektedir. Bu yüzyılda çoğunlukla geometrik motifler ön plandadır. Serlevha, zahriye sayfası ile sûrebaşlarının bezemesi; bezemelerde, siyah, lacivert ve beyaz renklerin kullanılması, geçmiş yıllarda olduğu gibi buradaki eserlerin çoğunluğunda da altının ağırlıkta olmasının yanı sıra rumî, münhanî ve gül motiflerinin işlenmesi, tasarımdaki zenginliği en iyi şekilde yansıtmaktadır. 14. yüzyılın ikinci yarısında ise bütün bunlara ek olarak satır aralarına ve bölüm boşluklarına tezhibler yapılmış, bu çalışmalarda tasarımın eserin konusuna göre belirlenmiştir. Temel motifler olarak sarmal rumî, rozet çiçekler, hatayî motifleri, geçmeler, yıldızlar kullanılmış, bunlar yine ağırlıklı olarak altın ve lacivert ile renklendirilmiştir. Dönem sonlarında bezeme, hat ve ölçü bakımından önceki yıllara oranla farklılıklar görülmüş, detayları daha rahat seçilebilen motiflerin yerini daha küçük fakat zarif örnekler almıştır.

15. yüzyıldan 16. yüzyılın başına kadar oldukça sade bir bezeme yapısının varlığı görülür. İnce boşluklardaki zencerekli geçmeler, orta bölümde yuvarlak bir form ve bu göbek kısmının etrafında oval olarak tasarlanmış biçimler ile lacivert ve altın zeminler üzerinde sarmal rumî ve yaprakların bulunduğu, kırmızı renkli gül demetlerinin yanı sıra, yeşil ve beyaz renklerin bir bütünlük oluşturduğu, gösterişten

uzak tasarımlı eserler mevcuttur. Buna örnek olarak 1477-78 tarihli Divân-î Aşıkpaşa adıyla anılan zahriye sayfasıdır.

15. yüzyılın ilk yarısı Osmanlının müzehhiblikle tanıştığı dönem olacaktır ki bu dönemle birlikte özellikle Tebriz'den gelip çeşitli alanlarda ustalıklarını sergileyecek ve Türk sanatı üzerinde iz bırakacak olan sanatkârlar (müzehhibler, hattalar, nakkaşlar...v.b) yer alacaktır. 15. yüzyılın ikinci yarısından başlayıp 17. yüzyılın başlarına kadar sürecek olan ‘Herat Ekolü’dür. Bu ekolün en önemli isimlerinden biri Hâce Ali Tebrizî’dir. Eserlerinde kırmızı, siyah, lacivert renklendirmelerle beraber yeşil ile beyaz da kullanılmış, bunlara ek olarak yine çoğunluğu altın alanlar bezenmiştir. Aynı dönemde eser veren ve Herat üslûbunun tüm özelliklerini ustalıklı kendinde barındıran bir Mushaf-ı Şerif hazırlayan Hüseyin Baykara, bu eserde birbirinden farklı yirmi sekiz sûrebaşlı tezhibi ve yine birbirinden farklı münhanî örnekleri vermiştir. 15. Yüzyıl içinde bahsedilebilecek en önemli dönemlerden biri Fatih Sultan Mehmet dönemidir. Kendi için bir kütüphanesi bulunan Fatih Sultan Mehmed’in, içi, çoğunluğu ilmi kaynaklarla donatılmış bu kitapları çeşitli nakkaşalara bezetilmiştir. Bunlardan en bilinen örnek Baba Nakkaş adıyla anılan Şeyh Mustafa’dır. Çini ve tezhip gibi daha birçok alanda hünerlerini eşsiz eserlerle sergileyen üstâd vefatına kadar geçen sürede oldukça mütevazî bir yaşam sürmüştür.

İlk klasik dönem olarak nitelendirilen ve gelecek eserlere zemin oluşturacak olan bu devirdeki kompozisyonlarda, sarmal dallar, oval, dikdörtgen ve yuvarlak formlar, geometrik geçmeler, sade yapıllı tığlar, bitkisel ve soyut motifler ile oldukça düzgün yapıda çekilmiş cetveller görülür. Üç noktalı süslemelerin görüldüğü alanlar kiremit rengi, kahverengi, pembe, yeşil olup, bu alanlarda oldukça parlak ve net bir şekilde kendini gösterir. İnce işçiliği ile de bilinen Fatih dönemi, örneklerinde serlevhaların aralarına koltuk tezhibli kısımlar ile şemselerin bulunduğu bölümlere köşebentler eklenmiş, bordürlü alanlar ince ve kalın yapıllı olarak tasarlanmış, satır araları yine en muntazam haliyle bezenmiştir.

16.yüzyılda bezeme açısından en parlak dönem tezhip eserlerinde serlevha, surebaşlıları, zahriye ve hatime sayfalarında oldukça zengin bir işçilik ortaya koyan ve “klâsik dönem” olarak da adlandırabileceğimiz, Kanunî Sultan Süleyman dönemidir. Usta eller üzerinde şekillenen Kanunî dönemi, Osmanlı tezhibine yenilikler getirmiştir.

Usta-çırak ilişkisi içinde çalışanların ve kırk beş ayrı sanat dalının bulunduğu nakkaşhaneler tesis edilmiştir. Bu nakkaşhanelerde her bir sanat dalında hatta sanat dallarının kendi içinde ayrılan bölümlerinde ayrı bir usta görevlendirilmiştir. Bu görevliler eserin bütünlüğe ulaştırılmasında başarılı bir ekip çalışması gerçekleştirmektedir ki bu usûl 19.yüzyıla kadar devam edecektir. Bu devrin en belirgin rengi lacivert olup dörtgen, altıgen, sekizgen formlarla birlikte altın zeminler, sarı, bordo, turuncu, beyaz, pembe, mavi, yeşil pervazlarda siyah renk ve kahverenginin tonları çokça kullanılmıştır. Bordür çeşitliliğinin yoğunlaştığı, tığların zengin bir işçiliğe ulaştığı bu dönemde hatayî ile sivri uçlu yapraklar ve helezonik dalların tasarlandığı, öncüsünün de sarayda nakkaşbaşı olarak çalışan Nakkaş Şah Kulu'nun olduğu saz yolu üslûbu bu dönemde ortaya çıkıp gelişmiştir. Tamamı tezhibli zahriye sayfalarının, ilk defa görülen bulut motiflerinin, altın ile bezenen halkârların tasarlandığı; lacivert zemin üzerine canlı renklerde boyanan sümbül, lale, karanfil, nergis vb. stilize edilmiş çiçek formlarının uygulandığı, koltuk tezhiblerinin yer aldığı bu dönemin en önemli sanatçılarından biri de Kara Mehmet Çelebi (Karamemi)'dir. Yeni ve farklı kompozisyonlar oluşturmak amacıyla 700'den fazla motif kullandığı bilinen Karamemi'nin, renk bilgisi çokça geniş olup renkleri ustaca ve ahenkli bir şekilde kullandığı bilinmektedir (Özcan, s.26).

Tezhibte duraklama dönemi olarak nitelendirebileceğimiz 17. yüzyılda bezeme üzerine herhangi bir yenilik söz konusu olmamıştır. Bu asırda klâsik dönem özellikleri etkisini devam ettirmiş ancak; gerek tasarım gerekse işçilik açısından bir gelişme gözlenmemiştir. İşçiliğin bozulduğu, renklerin soluklaştığı bu dönemin sonlarına doğru batı etkisine girilerek tezyinatta gözle görülür değişiklikler baş gösterecektir.

18. yüzyılda başlayıp 19. yüzyıl sonuna kadar devam edecek olan Barok-Rokoko üslûbu batı etkisiyle oluşacak değişimlerle tezyinat alanında kendine yer bulacaktır. Kural aşırı bir yapı içinde olan Barok üslubu daha çok naturalist tarzda süslemeler parlak, ahenkli renk ve ışıklarla donatılmış özelliğiyle bu yüzyılda Türk süslemeciliğinde Türk Rokokosu adıyla yerini almıştır. Üç boyutlu bir görünüme sahipmiş gibi hazırlanan eserler, kıvrımlı formlu süslemeler, geniş yapraklı bitkisel motifler, fiyonk-kurdelelerle çiçek dizaynları, adeta gerçeğini aratmayacak şekilde betimlenen sepet içindeki meyveler, vazo içindeki buketler dönemin en belirgin süsleme özellikleridir. Döneme adını bırakan sanatkârlar ise Ali Üsküdârî ve Abdullah

Buharî'dir. Bahsi geçen sanatçılar başta olmak üzere döneme damgasını vurmuş birçok sanatkârın elinden çıkan el yazması eserlerde Barok-Rokoko üslubunun etkisi, eser kabının zümrüt, yakut gibi kıymetli taşlarla süslenmesi, zeminlerde büyük ölçüde altının kullanılması, canlı renklerle oluşturulan motif tasarımlarında karanfil, gül gibi stilize edilmiş örneklerin bulunması şeklinde kendini gösterir.

19. yüzyıl ortalarından itibaren abartıya kaçan bezeme üslubunda perde, sütun ve püskül gibi şekiller kullanılmıştır. Bu yüzyılın en önemli müzehhibleri Hezargradlızâde Ahmed Ataullah ve Sultan Abdulmecid döneminde Ser Mücellidan-ı Hassa olan Salih Efendi'dir (Taşkale, 1994, s. 28).

Tümüyle bir tereddî² asrı olan 19. yüzyılın sonuna doğru klâsik motiflerin yeniden ele alınıp geliştirilmesine çalışması amacıyla önceki adı "Medreset-ül Hattatîn" (Hattat Mektebi) yeni dönemdeki adıyla "Şark Tezyinî Sanatlar Mektebi" eğitim vermiştir. Burası daha sonraları Güzel Sanatlar Akademisi'ne, yani günümüz Güzel Sanatlar Fakülteleri'nin Geleneksel Türk El Sanatları Bölümleri'ne bağlanarak eğitime devam etmektedir.

20. yüzyıl tezhip sanatında kıymetli eserler bırakıp bu alanda etkili olmuş sanatkârlar; Ord. Prof. Dr. A.Süheyl Ünver, Feyzullah Dayıgil, Muhsin Demironat, Rikkat Kunt ve yetiştirdikleri sanatkârlardır (Özcan, 2015, s.421,422).

2.2. TÜRK TEZYİNİ SANATINDA MOTİFLER

Ana konusu desen olan tezhip, motiflerin birbiriyle bütünleşerek ortaya koyduğu kompozisyonudur. Desenlerin oluşumu ise motiflerle sağlanır. Motifleri iyi tanıyıp onları kavramak etkili eserler verme konusunda önemli bir adımdır. Gözlem yoluyla etrafımızdaki çoğu varlığı resmedebilir, onları stilize ederek kompozisyonlarımızda kullanıma hazır hale getirip sunabiliriz. Bunları yaparken, kültürel birikim, değişen şartlar yaşanan olayların da tıpkı tarihte olduğu gibi günlük çalışmalarımızda etkin unsurlar olacağı kaçınılmaz.

Kimi zaman eşyalara, kimi zaman yaşanan mekânlara işlenen kompozisyonlar, kimi zaman da kıymetli el yazmalarındaki bezemeler Türk tezyini sanatının çeşitliliğini,

² Soysuzlaşma,yozlaşma

zenginliğini ortaya koymaktadır. Osmanlı zamanında bu zenginlik çok bariz bir şekil almış ve gelişmeye devam etmiştir. Göçebe hayat tarzı ile beraber hayvan üslûbu ortaya çıkmıştır; tümü hayal ürünü olan ejder, simurg gibi hayvan motifleri ile geyik, ceylan, keçi gibi sivilize edilmiş hayvan figürleri tasvir olunmuştur. Yerleşik yaşama geçildiğinde ise tüm bunlar daha çok tabiat, doğa içerikli olan stilize çiçek, yaprak gibi bitkisel öğeler ile kendini göstermiştir.

12. ve 13. yüzyıllarda mimarî bezeme örnekleri görülmektedir. 14. yüzyılda bu figürler yerini soyutlaşmış figürlere bırakır. 15. ve 16. yüzyıllarda ise oldukça çeşitlilik arz eden şekillendirmeler gayet sade bir biçimde kullanılan hatayî motifleri ve kenar bölümlerindeki zencerekler, sonraki zamanlarda bunlara katılan bulut motifi, 16. yüzyıl sonlarına kadar uzanan geniş bir çerçevede kullanım alanı bulmuştur. Eserler içerdikleri konulara paralel olarak motiflerle tasarlanmış hatta kullanılan bu motiflere anlamlar yüklemiştir. Mesela; tezyinattaki kare-dikdörtgen formlar yeryüzünü, yarım daire ve üçgenler ise gökyüzünü simgelerken, bunların ard arda kullanılmasıyla oluşan ahenk ise evrendeki hareketli düzeni simgeler (Akar, 1978, 20). Tezhibte “şems” olarak isimlendirilen tasarımının Arapça’da karşılığı güneştir. Kompozisyonlarda kullanılan altın sonsuzluğu, mavi ise gökyüzünü temsil eder.

2.3. TÜRK SÜSLEMESİNİ OLUŞTURAN UNSURLAR

A) Bitki Motifleri

1- Çiçekler ve Yapraklar

- a) Hatayî Grubu Motifler
- b) Natüralist Üslûpta Çiçekler
 - * Klasik Üslûpta Olanlar
 - * Rokoko Üslûpta Olanlar

2- Ağaçlar ve Otlar

B) Figürlü Motifler

1- İnsan Figürleri

2- Hayvan Figürleri

- a) Rumîler
 - * Münhaniler

b) Soyut ve Sembolik Motifler

C) Geometrik Motifler

1-Ağlar

a) Kapalı Geometrik Sistemler

b) Açık Geometrik Sistemler

2-Geçmeler

D) Yazı Süsleme

E) Karma Motifler

1-Tabiat Unsurları

a) Bulutlar

b) Ay, Güneş, Yıldız vb.

c) Dağlar, Irmak vb.

d) Cami, Ev vb.

2) Çeşitli Nesnelere

a) Kaplar

* Vazo, kandil ve şamdanlar, tabak vb.

b) Gemi ve Kalyonlar

c) Eşya Motifleri

şeklinde sıralayabiliriz (Özcan, 1990, s.31,32).

2.3.1. Bitki Motifleri

İçinde yapraklar ve stilize edilmiş çiçeklerin yer aldığı süsleme unsurudur. Sade ve küçük boyda, iri dişli, parçalı ve dilimli, ortadan katlı, kıvrımlı formlu yapraklar saz yolu üslûbunun en belirgin motifidir. Kimi zaman sivri uçlu kimi zaman uzun formlu bu motifler, tıpkı hatayîler gibi her sanat dalında kendine bir kullanım alanı bulmuştur.

2.3.2. Figürlü Motifler

Geçmiş asırlardaki göçebe hayatın etkileri, kahramanlık, savaş ve su gibi sahneler büyük bir ustalıkla dönem sanatçılarının elinde şekillenmiştir. Selçuklu sanatında adından çokça bahsedilen “ejder” figürü egemenliğin sembolü olarak

kullanılırken, Osmanlı döneminde ise “simurg” (Anka, Zümrüd-i Anka) adını taşıyan ve ejderle mücadele edebilecek güce sahip olan figür, dönem eserlerinde oldukça geniş bir yer bulmuştur. Yine, hemen hemen her sanat dalında rastlayabileceğimiz rumîler ve 15. yüzyıla kadar kompozisyonlarda çokça kullanılan münhanîler birer süsleme unsuru olarak karşımıza çıkar.

2.3.3. Geometrik Motifler

Selçuklu eserlerinde sıkça rastladığımız bu motifler, kare, daire, üçgen, dikdörtgen gibi formlar olarak bilinirler. Zincir varî birbirine bağlantılı olarak devam etmesinden kaynaklı olarak “zencerek” adıyla da anılan motifler bu özelliği itibariyle sonsuzluğu simgelemektedir.

2.3.4. Yazı Süsleme

Özellikle dinî mimarîde kullanılan yazı, Selçuklu dönemine ait mimarî eserlerde de (cami, medrese, mescit, kümbet...v.b), bitkisel, geometrik veya figürlü motiflerle de bir bütünlük içinde kullanılmıştır.

2.3.5. Karma Motifler

Doğadan stilize edilerek tezyinata yerini alan tabiat unsurları bulunmaktadır. Bunlar kimi zaman minyatür sanatında ağırlıklı olarak kullanılan dağ, ırmak vb. motifler şeklinde, kimi zaman çeşitli anlamlar ifade eden semboller olarak ay, güneş, yıldız şekillerinde, kimi zaman da Türk tezyinatında kıymetli yazıların süslemelerinde bitkisel motiflerle içi içe kullanılan bulut motifleri şeklinde kompozisyonlarda yerini alır.

Mezar taşlarında ışığı simgeler şeklinde kullanılan şamdan ve kandiller ile 16.yy.’dan sonra kendine süsleme sanatında daha fazla yer edinmeye çalışan vazo içindeki çiçek örnekleri oldukça fazladır. Bunun yanında insanların yaşayış tarzında dönem özelliklerinden etkilenen süsleme sanatı bazen savaş sahnelerinin bazen ise yerleşik yaşam biçimine geçiş dönemlerine ait olarak ev eşyalarının resmedilmesi şeklinde kendini gösterir. 16. yüzyıl ve 18. yüzyıllar aralarındaki seramiklerde rastlanan gemi ve kalyon figürü bezemeler yine minyatürlerde ve taş bezemelerinde örnek sunar.

2.4. TEZHİPTE KULLANILAN MALZEMLER

- Kağıt
- Mühre
- Altın
- Boya
- Murakka
- Fırça
- Trilin
- Tashih Fırçası
- İpek Parçası
- Rapido
- Eskiz Kağıdı
- Destezenk
- Zerefşan Kalburu
- İğnedan
- Füzen

2.4.1. Kâğıt

Tarihin ilk dönemlerinden itibaren üzerine yazılar yazılan, çizimler yapılan ilk malzemelerin taş ve pişmiş toprak tabletler olduğu, sonraki dönemlerde ise bunun yerine hayvan derilerinin aldığı, kâğıdın icadıyla beraber bu işlemin daha da kolaylaştığı ve hatta kitap basımlarının gerçekleştiği bilinmektedir. İlk zamanlar yapımı oldukça yaratıcı olan el yapımı kâğıtlar kullanılmış ilerleyen dönemlerde çeşitli aşamalardan geçen kâğıtlar teknolojinin de gelişimiyle daha kolay elde edilebilme ve kullanışlı hale gelebilme özelliğini kazanmıştır.

Günümüzde özellikle hat ve tezhip alanında çokça kullanılan bir malzeme olan kâğıt, eserin daha kalıcı olmasını ve üzerinde kullanılacak boya, mürekkep, altın gibi malzemelerin kendini daha net ve iyi bir şekilde göstermesini sağlamak için kalite açısından en yüksek değere sahip yapıda olanlardan seçilmelidir.

Tezyini sanatlarda kullanılan kâğıtlar, düzletilip işleme konulur bir hale getirilinceye kadar mührelenip, nemli ortamdan uzak bir yerde saklanmalıdır. Çünkü nemli ortamlar bu kâğıtların zamanla kıvrılıp sertleşmesine sebebiyet verir. Tezhip sanatında kullanılan belirli aşamalardan geçtikten sonra çeşitli renklerle boyanıp hazır hale gelen adına “murakka” denilen kâğıtlar da yukarıda bahsi geçen uygun ortamda bekletilmelidir.

a) Kâğıt Boyama ve Terbiyesi

Tezyinatta kullanılacak olan kâğıtların kullanımına geçilmeden önce terbiyelenmesi, sonrasında da boyanması yapılır. Boyama yöntemleri iki çeşittir:

1) Banyo (Daldırma) Usûlü

2) Sürme (Haricen) Usûlü

1) Banyo (Daldırma) Usûlü: Narçiçeği, tütün, soğan kabuğu, safran gibi bitkiler rengi çıkıncaya kadar, küflenmesini önlemek için etkili bir madde olan şap ile kaynatılır ve kâğıt ölçülerine uygun bir kap içine ılık bir derecede iken dökülür. Sonrasından boyanmak istenen kâğıt bu kabın içine bırakılıp bekletilir. Bir müddet bu karışımda belirtilen kâğıt çıkarılıp süzülerek, çok sıcak olmayan bir ortamda kurumaya bırakılır.

2) Sürme (Haricen) Usûlü: Boyanması istenilen kâğıt, düz ve sert bir zemin üzerine konur. Üzerine nişasta, şap ve su ile hazırlanan karışım ile kaynatılıp hazırlanan bitki suyu harman edilip kâğıt yüzeyine sünger veya el ile ince bir tabaka halinde yedirilir ve yine sıcak ve nemli olmayan bir mekânda kurutulur. Renklendirilip kurutulan kâğıtlara hemen ardından aher işlemi uygulanır. Yapılabilecek olan bu aher fırça veya kamışın kâğıt üzerinde daha rahat işlem yapabilme kolaylığını ve çalışmanın daha net, parlak ve kaliteli görünmesi özelliğini sağlamaktadır. Aher işleminde boyama işlemi gibi farklı malzemeler (nişasta, yumurta akı, kitre... vb.) farklı şekillerde olabilmektedir. Bunlardan yumurta akı ile yapılan işlemde bir miktar şap yumurta akıyla bir kap içine alınıp şapın erime süresince iyice karıştırılır. Karıştırma sırasında oluşan köpüklü kısım alınıp elde edilen malzeme bir tülbent yardımıyla süzülükten sonra boyanmak istenen kâğıt üzerine bir fırça yardımıyla ince tabakalar halinde birkaç kat sürülür. Aherleme işlemi bittikten sonra kâğıdın sürülen malzemeyi hafif çekmesi

beklenir ve çok fazla kurumadan üzerine düzeltme için uygulanan “mühreleme” işlemi yapılır.

2.4.2. Mühre

Boyama ve terbiye işlemi biten kâğıtların aheri yapıldıktan sonra daha parlak ve pürüzsüz bir görünüme kavuşması için mühreleme işlemi yapılır. Bu işlemde kâğıt, düz ve sert bir zemin üzerine konur ve kâğıdın genişliğine veya mührelenecek alana uygun mühre seçildikten sonra yatay hareketlerle mührelenir. Bu işlemi uygularken pürüzsüz ve kaygan olarak kabul edilen cam, akik gibi taşlar kullanılır.

2.4.3. Altın

Zar kadar ince halde bulunan varak (yaprak) eski çağlarda madeni eserlerin süslemesinde kullanılmış sonraki dönemlerde ve günümüzde resim ile tezhip bezemelerinde faydalanılan bir malzeme olmuştur. Yaprak halinde, sarı, yeşil, kırmızı, beyaz renklerde olan altın, kâğıt üzerinde kullanıma geçmeden önce arap zamkı veya bal yardımı ile geniş ve tercihen porselen olması istenen bir kap içinde ezilip, yıkanıp süzülerek işlem yapmak için hazır hale getirilir.

2.4.4. Boya

Önceki dönemlerde toz halinde bulunan ve ezilerek kıvama getirilen boyaaların yerine, günümüzde ithal yolla elde edilen çeşitli markaların boyaaları almıştır. Eski dönemlerde kök ve toprak boyaalarını arap zamkıyla ezerek kıvamlı hale getiren sanatkarlar ortaya koydukları eserlerde altın başta olmak üzere siyah, üstübeç beyazı ve lacivert tonlarının olduğu çalışmalar yapmışlardır. Bunlara ek olarak küf yeşili, turuncu renkleri de Türk süslemelerinin karakteristik özelliğini yansıtmaktadır. En fazla rokoko tezhiplerinde rastlanan parlak tonlu boyaalar, günümüzde motiflerde mavi, sarı, eflatun, pembe, turkuaz; koyu tonlar olan siyah, kahverengi ve ağırlıklı olarak lacivert renkli zemin boyaalarında altın ile beraber kendini gösterir.

2.4.5. Murakka

Murakkalar; düz ve kağıdın ölçülerine uygun bir tahta üzerine kağıtların kat kat yapıştırılıp boyanmasıyla hazır hale gelen tezhip temel öğesidir. Nişasta, şap ve su ile hazırlanan “muhallebi” adı verilen karışım kâğıt araları ters düz edilerek kat kat sürülür ve kağıtların birbiriyle içinde hava boşluğu kalmayacak bir şekilde yapışması sağlanır. Bu terbiyelenmiş kâğıt aşırı sıcak ve aşırı soğuk veya nemli ortamdan uzak olan bir yerde kurutulur. Tahta üzerinde kalma süresi uzadıkça kâğıdın kalitesi de artmaktadır.

2.4.6. Fırça

Fırçalar da en az murakkalar kadar tezhibte önemli bir malzemedir. Hassas yapıda olması itibariyle tercih edilen kedi tüylü fırçaların yerini günümüzde kullanılan samur fırçalar almıştır. Numaralarıyla orantılı olarak farklı inceliklerdeki fırçalar işlem görülen alana göre seçilerek kullanılmaktadır.

2.4.7. Trilin

Özellikle kuzu adı verilen cetvel bölümleri gibi ince alanların boyanması için yarayan alettir.

2.4.8. Tashih Bıçağı

Yazılan yazı veya uygulanan çizimlerde oluşan hataların düzeltilmesinde kullanılan sivri uçlu bıçaktır.

2.4.9. İpek Parçası

Aher, boya veya ezilmiş altın süzmek için kullanılır.

2.4.10. Rapido

Tezhip bezemelerinde çekilen cetvelin kenar hatlarını belirlemede kullanılan kalınlık ve inceliğine göre numaralandırılan hassas çelik uçlu, mürekkepli kalemlerdir.

2.4.11. Eskiz Kâğıdı

Desen ya da motiflerin ters-düz edilerek hem tasarlanması hem kâğıda aktarılmasında kullanılan şeffaf yapılı, silmeye dayanıklı kâğıtlardır.

2.4.12. Destezenk

Hat, tezhip ve ebru sanatlarında boyaların ezilme işleminde kullanılan mermerden yapılmış alettir.

2.4.13. Zerefşen Kalburu

Tel süzgeçlere benzeyen ancak deliklerinin incelik-kalınlık ölçülerinde farklılık olan boya serpmeye kullanılan alettir.

2.4.14. İğnedan

Kâğıda çizilmiş desenin iğnelenmesi ve zemini altın olan alanlarda iğne perdah (üç nokta) yapmakta yardımcı olan ucu küt alettir.

2.4.15. Füzen

Taflan ağacı çubuklarından veya söğüt ağacı dallarından yapılan desenin veya yazının uygulama alanına geçmesini sağlayan kömür kalemlerdir.

2.5. TEZHİBİN KULLANIM ALANLARI

A) YAZMA KİTAPLAR

1. Zahriye Sayfaları
2. Serlevhalar
3. Bölüm Başları
4. Güller
5. Noktalar (Vakfe/Duraklar)
6. Satır Araları (Beyn es-Sûtur)
7. Cetveller ve Sayfa Kenarları

8. Hatime Sayfaları

B) LEVHALAR

1. Celî Levhalar

2. Hilyeler

a. Hilye Bölümleri

3. Kıt'alar

C) FERMAN ve TUĞRALAR

1. Ferman Tuğraları

2. Tuğra Formunda Levhalar

D) MURAKKALAR

E) KİTAPLAR KAPAĞI

F) MİNYATÜRLER

G) KUBUR, KUTU, SANDIK (LAKE İŞLERİ) (Taşkale, 1994)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

CİLT SANATI

3.1. CİLT SANATI

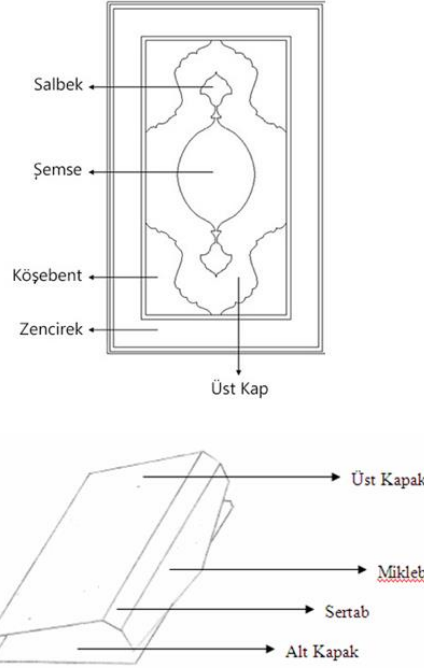
Cilt kelimesi Arapça'da deri anlamına gelmektedir. Mecmua veya kitapların dağılmaması, muhafaza edilmesi için yapılan koruyucu kapağa "cilt" denir. Bu ciltler genellikle deri veya kumaş ile yapılmaktadır. 4. yüzyıla tarihli meşin ile kaplanmış, cilt bilinen en eski cilttir. İslâm cilt sanatına ait bilinen en eski örnekler ise Mısır ve Tunus'ta bulunmuş olup muhtemelen Tolunoğulları dönemine aittir (Arıtan, 1993, s.552). Selçuklular döneminde de çeşitli cilt örnekleri ortaya konulmuştur. İlk cilt örnekleri gösteriştikten uzak olsalar da sonraki devirlerde cilt sanatında din ve toplum yaşantılarının etkisiyle her daim gelişim göstermiştir. Türk devletlerinin ortaya koyduğu değerli cilt örneklerine bakıldığında Osmanlı dönemi ile birlikte muazzam eserler ortaya çıktığı görülmüştür.

3.1.1. Cilt Sanatında Üslûplar

12.yy'dan itibaren tarihi gelişim içerisinde Doğu cilt sanatı, **Hatayî** (Kâşî, Horasan, Buhara, Dihlevî), **Herat** (Herat, Şiraz, Isfalah), **Arap** (El-Cezîre, Halep, Fas), **Türk** (Diyarbakır, Bursa, Edirne, İstanbul, Şükûfe-Rugan/Lâle-Barok), **Lâke** (İran, Hint), **Buhârây-ı Cedîd** gibi üslûplara ayrılmaktadır (İ.Özkeçeci & Ş.Özkeçeci, 2007, s.192).

3.1.2. Klasik Türk Cildinin Bölümleri

Klasik cilt; üst ve alt kapak, miklep, sırt, dip, sertap ve şirazedden oluşmaktadır.

Resim 2. Cilt Bölümleri (Yanık, 2010)

Klasik ciltlerde kitap sayfaları cildin dışına taşmaz. Bazı örnekleri çift cilt olarak görülür ki dıştaki cilt iç cilt ve kitap sayfalarını korumak amaçlıdır. Miklep sayfa aralarına giren bölümdür. Miklep bölümü de cildin diğer bölümleri gibi oldukça zengin süslemeler olarak görülebilir. Kitap sayfalarını bir arada tutan bölüme “şiraze” denir. Şiraze, sayfaların iplikler yardımıyla bir araya getirilip dikimiyle yapılır.

3.2. KLÂSİK CİLT ÇEŞİTLERİ

A. Malzemelerine göre;

1. Deri Cilt: Ciltçilikte en çok kullanılan malzeme deridir.

a. Şemseli Cilt: Şemselerle bezenmiş ciltlere verilen addır.

- **Alttan Ayırma Şemseli:** Kabartma motiflerin deri renginde bırakıldığı kalan yerlerinin altınlanmasıyla yapılan cilt.
- **Üstten Ayırma Şemseli:** Zeminin deri renginde olduğu, kabartma motiflerin boyandığı cilt.
- **Mülemma Şemseli:** Hem zeminin hem motiflerin boyandığı cilt.

- **Mülevven Şemseli:** Şemse, köşebent, bezemelerin zemin renginden farklı deri ile kaplanması.
- **Acemkâri Ciltler:** Geometrik ve bitkisel motiflerin yerine hayvan resimlerinin kullanıldığı ciltlere denir.
- **Yazılı Cilt:** Bordür kısımlarında desen yerine yazı kabartmasının bulunduğu ciltlere denir.
- **Soğuk Şemseli:** Genelde altınlanan şemsenin altınsız olduğu, zeminin ise deri rengiyle aynı olduğu cilt.
- **Müşebbek Şemseli:** Deri oyulduktan sonra iç yüzeyine ayrı ayrı renkte deri ya da kumaşın yapıştırılması.

b. Zilbahar Cilt: Altın ile dört dilimli yaprak ve parmak şeklinde çizgiler ile bezenir. Dikdörtgen alanlara bölünür ve yıldız varî motiflerle zenginleştirilir.

c. Yekşah Cilt: Ucu sivri (yekşah) metali bastırılarak yapılan cilt.

d. Zerduz Cilt: Renkli motiflerle bezeli cilt çeşididir (Sarı, pembe, yeşil vs.)

e. Çârkûşe Cilt: Deri olan zemine sadece üçgen şekilli köşebentlerin bulunduğu alanların kumaş ile kaplandığı cilt.

2. **Kumaş Cilt:** Mukavva üzerine kumaş kaplama ile yapılan cilt.
3. **Ebrulu Cilt:** Ebru kâğıdıyla kitabın içi ya da dışını korumak için yapılan cilt.
4. **Murassa Cilt:** Kıymetli taş vb. maddeler ile bezenen ciltler.
5. **Lake Cilt:** Mukavvanın ya da derinin perdahlanıp pürüzsüz şekilde verniklenmesi.

B. Tekniklerine göre;

- a. Şemseli
- b. Zilbahar
- c. Yekşah
- d. Zerduz
- e. Çârkûşe

ciltler olarak sıralayabiliriz.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TEFSİR

4.1. TEFSİR TANIMI VE TARİHÇESİ

En geniş ve en değerli ilim olarak belirtilen tefsir, yüce Allah'ın kelâmını, Kur'an'da kastettiği manayı araştıran ve insanların anlayabileceği ölçüde açıklayan ilimdir. Tefsir anlamı hakkında farklı yaklaşımlar vardır.

Birinci yaklaşıma göre kavram kökeni “bir şeyi açıklamak, ortaya çıkarmak, örtülü bir şeyi açmak, keşfetmek” gibi anlamına gelen (f-s-r) kökeninden gelmektedir. İkinci yaklaşıma göre ise” kapalı bir şeyi açmak, yolculuğa çıkmak, süpürmek, örtüyü kaldırmak, keşfetmek, aydınlatmak ve ortaya çıkarmak” anlamına gelen (s-f-r) den türetilmiştir (Bekiroğlu, 2012, s.27,28).

Tefsir bir anlamda önce Kur'an'ı anlamak sonra da anlaşılmasını sağlamaktır. Bu nedenle bu amacı murad eden kişi ilk olarak Kur'an'ın indiği dönemin tarihi şartlarını ve indiği dil olan Arapça'ya hakim biri olmalıdır. Çünkü İslâm'da çok net ve anlaşılır ifadeler olduğu gibi anlamı kapalı ifadeler de mevcuttur (Demirci, 2017, s.24). Böylece Hz. Peygamber (s.a.v)'den sahabeye, sahabelerden tabiîne bozulmadan, anlam karmaşası olmadan, Allah'ın emirlerini, kastedilenlerin ne olduğu kesin deliller sunularak ulaşılan tefsirler rivayet “sahih³” tefsir olarak adlandırılırken; sonradan dil, edebiyat gibi unsurları da içine alıp zan yoluyla uyan kişinin vicdanî kararlarıyla yapılan yorumlar da dirayet “re'y⁴” tefsir olarak açıklanmaktadır.

Tefsir ilmiyle uğraşan, açıklamalarda bulunan ilim sahibi kişiler de “müfessir” olarak tanımlanır. Bazı önemli rivayet tefsirleri şunlardır:

- İbn-î Cerir et- Taberî (310/922)----- Camiu'l-Beyan Tefsiri'l-Kur'an
- Ebu'l-Leys es-Semerkindî (383/993)----- Bahrû'l Ulûm
- İbn-i Kesir (699-774)-----Tefsirû'l-Kur'ani'l-Azim

³ Gerçek, doğru, sağın, hakiki

⁴ Görüş, görmek, bir iş hakkında söylenen söz fikir.

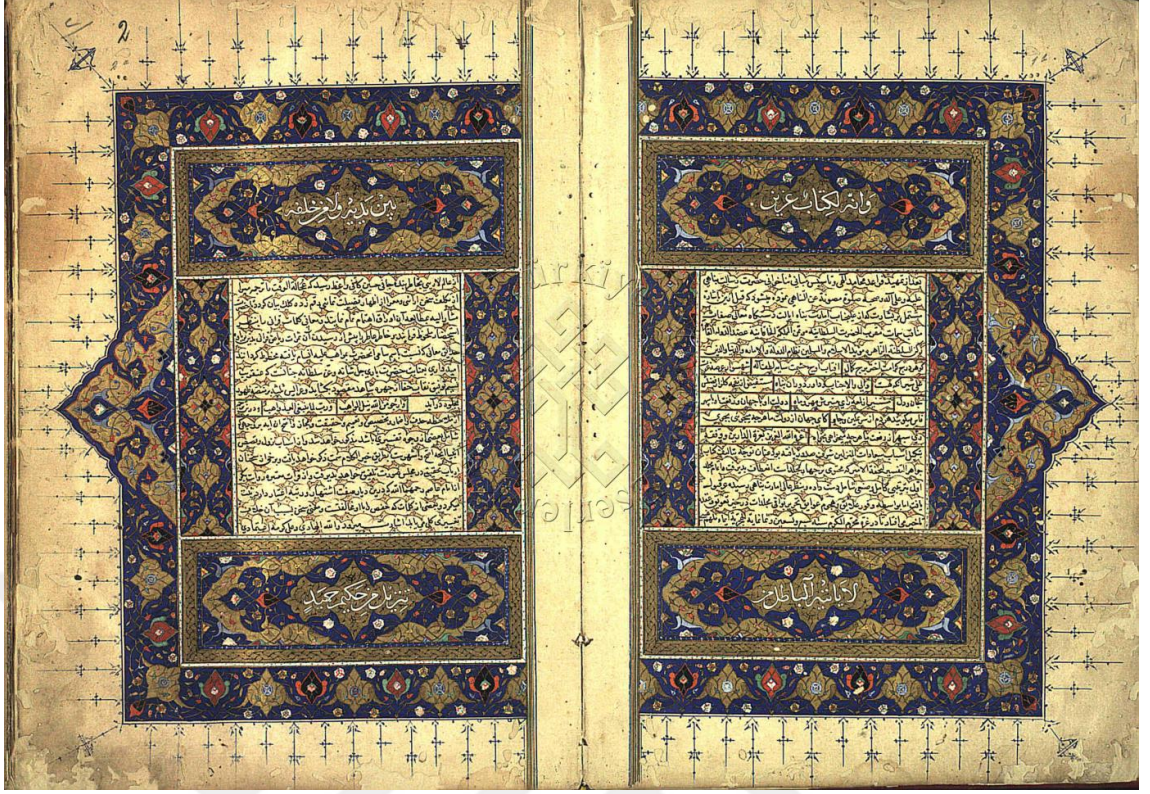
Bazı önemli dirayet tefsiri ise şunlardır:

- Âlûsî (1217-1270)-----Rûhu'l-Meani
- Fahrettin Razi (554-606)-----Mefatihü'l-Gayb (Tefsir-u Kebir)
- Kadı Beydavi (610-685)-----Envarü't-Tenzil ve Esratü't-Tefsir

BEŞİNCİ BÖLÜM**SÜLEYMANİYE YAZMA ESER KÜTÜPHANESİ'DE BULUNAN ON
TEFSİRİN TEZHİPLERİNİN İNCELENMESİ****5.1. AYASOFYA 00194 ENVATER NUMARALI TEFSİRİN İNCELENMESİ**

Tarih	: 16. yüzyıl
Bulunduğu yer	: Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi
Envater Numarası	: 00194
Kitabın Adı	: El-Mevâhibü'l-Aliyye fi Tefsiri'l-Kelâmi'r-Rabbâniyye
Kitabın Konusu	: Tefsir İlmi
Müellif	: Hüseyin Vâ'iz-i Kâşifi, Kemâleddin Hüseyin b. Ali es-Sebzevârî el-Herevî (910/1504)
Mücellit	: 3
İstinsah Tarihi	: Bilinmiyor
Dili	: Farsça
Yazı Cinsi	: Nesih
Yaprak Sayısı	: 436 yk.
Satır Sayısı	: 21st.
Boyutu (iç-dış)	: 237×155 , 150×92 mm
Sınıflama	: 297.2

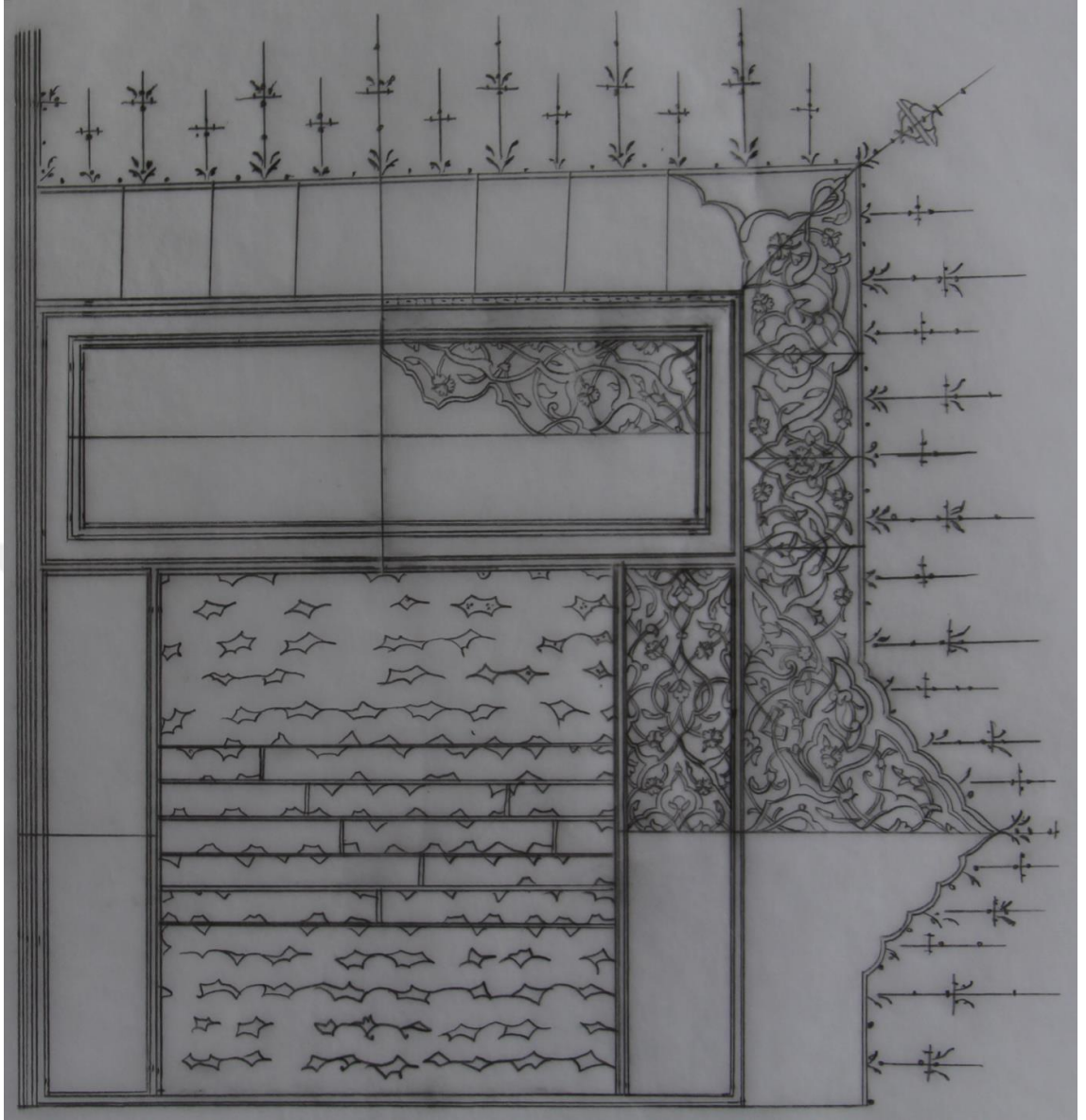
Resim 3. Ayasofya 00194 Envanter Numaralı Tefsir Serlevha Bezemesi

16. yüzyıla ait bu eser varaklarında, özellikle kenar bölümlerde oksitlenmeler görülmektedir. Eserde siyah zeminli, yuvarlak formlu bir mühür bulunmaktadır. Bu mühre sayfalarda ara ara rastlanmaktadır ki sonuncusu da varak 535b'de en üst bölümde, cetvelin dışında kalan alanda, ortadadır. Tefsir hattı, geneli siyah olmak üzere kırmızı mürekkeple de yazılmıştır. Cümle sonlarındaki vakfeler (durak) yuvarlak form içinde altın zeminli, etrafı tahrirli, tahrirler etrafında birden fazla ve ortada kırmızı renkte bir noktacıktan ibarettir. Eser dış cetveli, kenarları mavi tahrirli, 3mm'lik altın kuzu ile bundan 2mm mesafe sonrasında 1mm'lik lacivert iplikten oluşmaktadır.

Eserde varak 1b ve 2a'da karşılıklı simetrik halde serlevha bezemesi bulunmaktadır. Sülüs nesih hat üzere olan sayfada satır aralarında beyn'es-sütûr tekniğinde bezemeler mevcuttur. Bu bezemeler satır aralarında gelişigüzel bir şekilde konumlandırılmış, etrafı lâl mürekkep ile içe dönük dendanlar şeklinde çevrili ve üzerinde siyah mürekkep ile benekler bırakılarak oluşturulmuş kümeciklerden ibarettir. Sayfanın orta bölümüne yakın bir alandan itibaren altı adet satırın altı, lâl mürekkep ile 1mm'lik yatay çizgiler ile boydan boya çizilmiş olup cümle sonları, üst yatay çizgi ile alt yatay çizgiyi birleştirecek şekildeki dikey çizgilerle kapatılmıştır. Bu satırlardan

sonra, sayfa bitimine kadar yine sayfanın üst bölümünde olduğu gibi satır aralarındaki bazı alanlarda içe dönük dendanlı şekiller bulunmaktadır.

Sûrebaşında, besmele bölümünü oluşturan pafta zemini sıvama altın olup, hat üstübeç mürekkep iledir. Pafta kenarları 1mm'lik dendan ile çevrilidir. Bu dendan, pafta zeminini dıştaki desenli olan lacivert zeminden ayırmaktadır. Lacivert zemin üzerinde cetvelle yatay ve bitişik bir şekilde başlayan altın zeminli rumî deseni, cetvelin dikey köşesine kadar uzanmakta ve ikinci bir pafta formu oluşturmaktadır. Cetvelin köşesinde rumî desenden boşta kalan bölümler yine iç bölümdeki gibi lacivert zeminlidir. Başlıktaki sûre adının yazılı bulunduğu paftanın dışındaki tüm alan tezyinatlı olup, ¼ oranında simetriktir. Tezyinatta kırmızı renkli bir rumî tepelikten çıkan, altın ve mavi renkli rumî dallar, dalları yeşil olan pembe, kırmızı ve sarı renkli goncalar ile zeminleri beyaz, üstleri yeşil ve kırmızı renkler ile tonlandırılmış penç motifleri gözlenmektedir. Başlık etrafı 1mm-0,5cm-1mm ölçülü cetvel iledir. 1mm'lik ipliklerden içteki altın iken, dıştaki beyaz renk üzerine siyah mürekkep ile (+ ; -) şeklinde bezelidir. 0,5cm'lik bordür ise altın zemin üzerine siyah mürekkep ile anahtar zencereklidir.

Çizim 1. Ayasofya 00194 Envanter Numaralı Tefsir Serlevha Çizimi (Başlık $\frac{1}{4}$, Koltuk $\frac{1}{2}$, Sayfa kenar tezhibi $\frac{1}{8}$, Dendanlı kısım $\frac{1}{2}$ oranında)

Başlığın hemen altında, yazı alanının sağ ve solunda, 1,5cm genişliğinde, lacivert zeminli, üzerinde ortada altın zeminli ayırma rumî ve dördlü rumîlerle koltuk kenarlarındaki cetvele bitişik, yarı formlu ayırma rumî ve rumî tepeliklerle oluşturulmuş $\frac{1}{4}$ oranlı koltuk tezhibi mevcuttur. Hem kendi içinde hem de karşı köşeyle simetrik olan bu koltuk tezhibinde, dallar altın, bitkisel motifler beyaz üzerine ya kırmızı, yeşil, ya mavi renk ile kademeli; yahut sarı üzerine kırmızı renk ile renklendirilmiştir. Koltuk tezhibi kenarları, 2mm'lik beyaz zeminli, üzeri siyah mürekkep ile (+ ; -) şekilli iplikler ile çevrilidir.

$\frac{1}{2}$ oranlı kompozisyondaki sayfa kenar tezhibi 1,5cm genişliğinde ve pafta sayısınca $\frac{1}{8}$ oranında simetrik olup lacivert zeminlidir. Bu zeminde dik yönlü, altın zeminli ayırma rumîlerin arasında onlardan daha küçük ölçüde, zemini siyah kenar kolları kırmızı, ya da zemini kırmızı kenar kolları yeşil renkli ayırma rumîler görülmektedir. Tüm alan bu rumîlerden çıkan altın dallı bitkisel motiflerle çevrilidir. Motifler, tüm özellikler bakımından koltuk tezhibiyle aynıdır.

Sayfa tezhibi etrafı 1mm'lik mavi mürekkep ile cetvellidir. Bu cetvel yatay köşelerde ve dikey köşelerin bir bölümünde düz yönlü olarak ilerlerken, bahsi geçen çıkıntılı alanda havalı dendan şeklindedir. Cetvel sonrasında dik biçimde uzanan nokta ve çizgilerden oluşan tığlar mevcuttur. 2,5cm'lik ana, 1,5cm'lik ara ve bunlar arasında da sadece tek bir noktacıktan ibaret olan tığlar kompozisyonu sonlandırmaktadır.

Eserde 33 adet bezeli sûrebaşı yer almaktadır.

Eserin sûrebaşlarında sıvama altın zeminli paftalar bulunmaktadır. Bu paftalar, Fatihâ Sûresi başlığı haricindeki başlıklarda ikişer adettir. Bunlardan sağda olan paftada sûre adı, solda olan paftada ise Besmele-î Şerif yazılıdır. Fatihâ Sûresi başlığında ise pafta kesintiye uğramadan başlık boyunca devam etmektedir. Altın zemin üzerine çok ince bir şekilde serbest formda rumî desenli olan tüm paftalardaki hatlar, üstübeç mürekkep ve sülüs hat üzeredir. Paftaların başlangıç ve bitiş uçları dendanlarla çevrili olup, bu dendanların hem içte hem de dışta kalan kenarları siyah renk mürekkep ile tahrirlidir.

Kevser Sûresi tefsir başlığındaki her iki paftanın da sadece ortaya bakan uçları dandalı olup, diğer uçları cetvele bitişiktir. Bu dendanlar, pafta içindeki altın zemini, buranın dışında kalan lacivert renkli zeminden ayırmaktadır. Bakara Sûresi tefsir başlığında pafta dışında kalan zemin de altın boyalı olduğundan pafta dendanları ve cetvel, 1mm'lik lacivert renk ile çevrilidir.

Resim 4. Ayasofya 00194 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Kevser Sûresi s.533a)

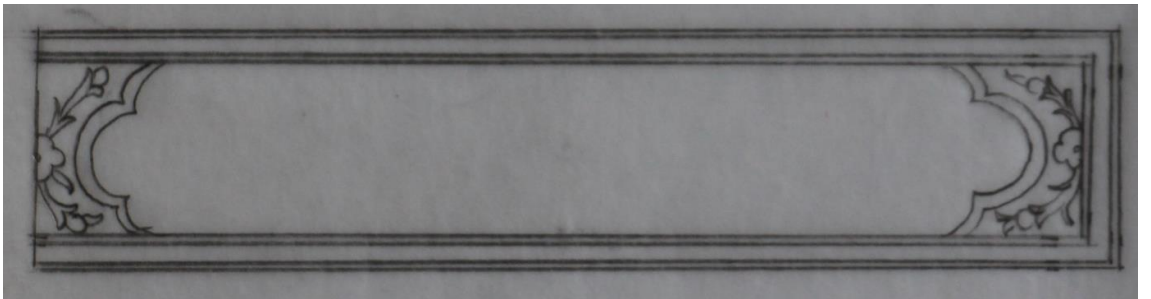

Çizim 2. Ayasofya 00194 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Kevser Sûresi ½ oranında)

Lacivert zeminli başlıklarda rumî tepelik, ayırma rumî ve rumî dallar ile desen oluşturulmuş iken, altın zeminli olan Bakara Sûresi tefsir başlığında penç, gonca ve yapraklardan bezeme yapılmıştır. Çift paftalı başlıklarda rumî motifler, başlığın sağ ve sol köşelerinde cetvele dikey, bitişik ve yarım motif halinde iken, pafta uçlarının birbirine baktığı orta alanda bütün bir motif olarak çizilmiştir. Rumî tepeliklerde zemin rengi olarak siyah, kırmızı, açık mavi renk kullanılırken; ayırma rumî zeminlerinde sadece kırmızı ve siyah renk görülür. Rumî tepelik ve ayırma rumînin her ikisinin de dış çerçevesi, altın, mavi, turuncu, kırmızı ve pembe renklendirilmiştir. Rumi dallar ise altın, mavi, pembe renk ile hareket bulmuştur. Bakara Sûresi tefsir başlığında altın zemin üzerine bitkisel motiflerle yapılan bezemede ise penç ve goncalar kırmızı renk, dallar ise yeşil renk ile boyalıdır.

Resim 5. Ayasofya 00194 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Bakara Sûresi s.2b)

Çizim 3. Ayasofya 00194 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Bakara Sûresi ½ oranında)

Resim 6. Ayasofya 00194 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (A'lâ Sûresi s.522b)

Çizim 4. Ayasofya 00194 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (A'lâ Sûresi ½ oranında)

Resim 7. Ayasofya 00194 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Bürûc Sûresi s.521a)

Çizim 5. Ayasofya 00194 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Bürûc Sûresi ½ oranında)

Bir bölüm başlıkta, cetvel 1mm-3mm-1mm ölçü ile çevrili olup, 1mm iplikler altın, 3mm'lik arasuyu lacivert renk iken, bir bölümünde bu ölçü 1mm-2mm-1mm-3mm-1mm şeklindedir. İki farklı ölçü ile çevrili olan bu başlıklarda cetvel alanındaki fark, altın iplik ve lacivert renge ek olarak 2mm'lik kuzularda sarı, mavi ve turuncu renklerin bulunmasıdır.

Resim 8. Ayasofya 00194 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Târik Sûresi s.522a)

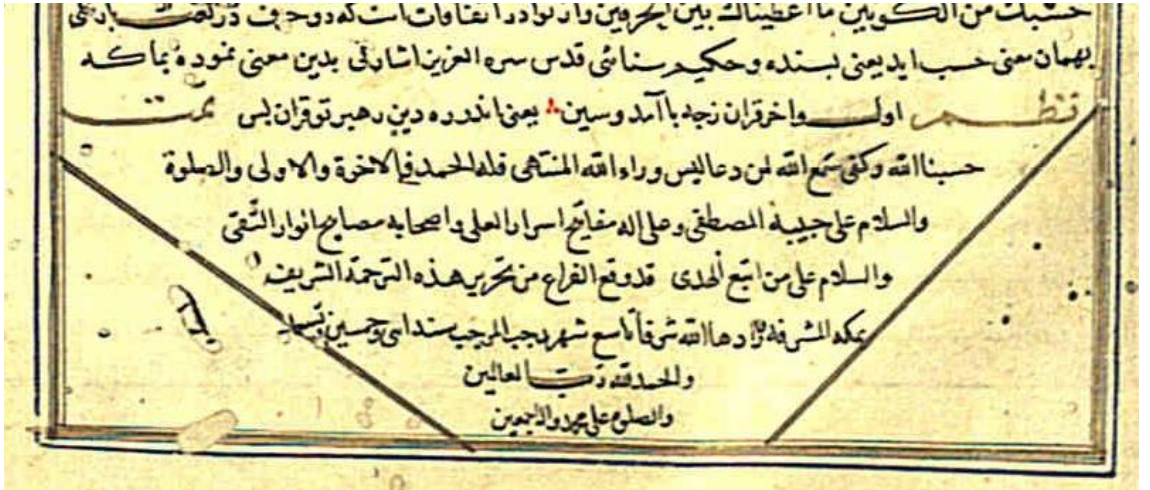

Resim 9. Ayasofya 00194 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (A'lâ Sûresi s.522b)

Resim 10. Ayasofya 00194 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Tîn Sûresi s.528a)

Eserin son sayfasının en altındaki karşılıklı simetrik, etrafı 1mm'lik cetvel ile çevrili, içi boş üçgen formulu alanlar ile tefsir son bulmaktadır.

Resim 11. Ayasofya 00194 Envanter Numaralı Tefsir Sayfa Sonu (s.535b)

5.2. DAMAT İBRAHİM PAŞA 00103 ENVATER NUMARALI TEFSİRİN İNCELENMESİ**Tarih** : 16. yüzyıl**Bulunduğu yer** : Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi**Envanter Numarası** : 00103**Kitabın Adı** : Lubbü'l-Tefâsîr**Kitabın Konusu** : Tam Tefsirler**Yazar** : Suyûti Ebu'l-Fazl Celâleddin Abdurrahman b. Ebû Bekir b. Muhammed el-Kâhirî el-Hudayrî (911/1505)**Mücellit** : 3**İstinsah Tarihi** : 970**Dili** : Arapça**Yazı Cinsi** : Nesih**Yaprak Sayısı** : 431yk.**Satır Sayısı** : 21st.**Boyutu (iç-dış)** : 193×125 , 133×70**Sınıflama No** : 297.212

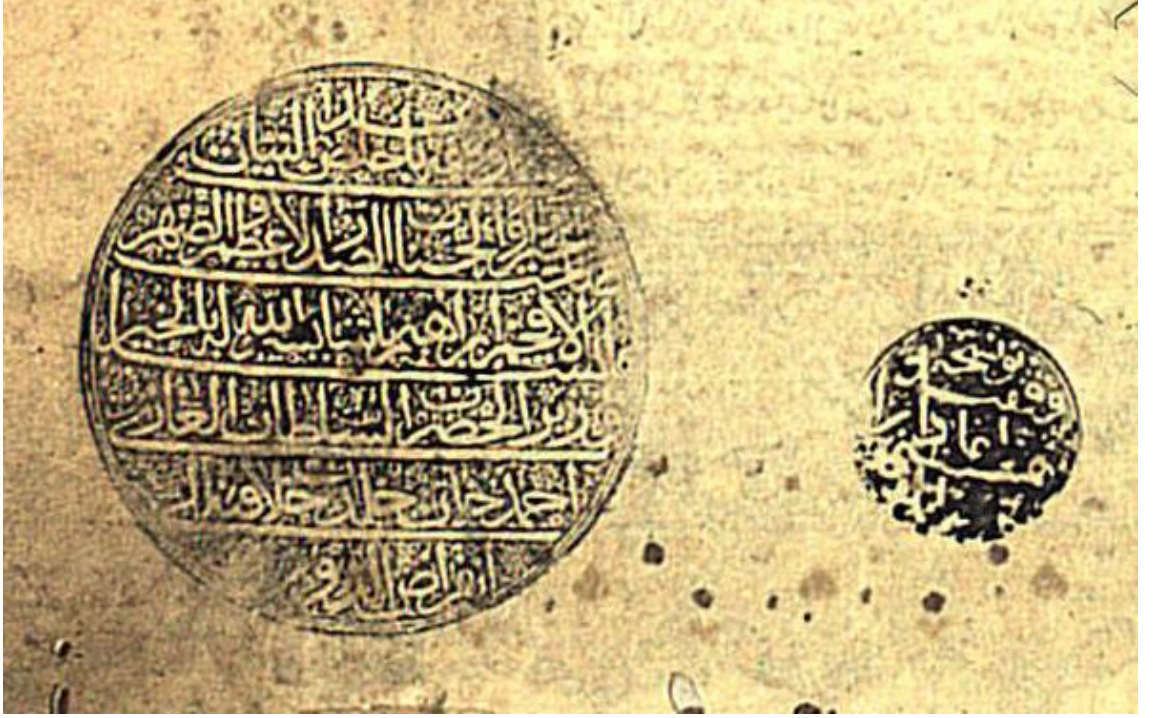

Resim 12. Damat İbrahim Paşa 00103 Envanter Numaralı Tefsir Cildi (İç Kapak)

Resim 13. Damat İbrahim Paşa 00103 Envanter Numaralı Tefsir Cilt Çizimi (¼ oranında)

Eserin iç cildi kahverengi ceylan derisi (râk)'dir. Göbekteki biri havalı olmak üzere iki adet dendan ile çevrili şemsenin içi, zeref-şân tekniği ile bezeli olup, dendanlar sonrasında 0,5cm ölçülü ve yalnız çizgilerden oluşan sade tığlar bulunmaktadır. Kapağın dört bir köşesi ise 1mm-2mm-3mm-2mm-1mm ölçüde cetvellidir. Cetvelin 1mm'lik iplikleri ile 3mm'lik arasuyu altın iken, 2mm'lik bölümler kapak rengindedir. Varaklarda oksitlenmeden daha çok, yazıda değil sadece yazı dışındaki alanlarda tahribatın olduğu görülmektedir ki bu da eserin güvelendiği kanaatini doğrulamaktadır.

Resim 14. Damat İbrahim Paşa 00103 Envanter Numaralı Tefsir Mühür (s.1a)

15. yüzyıla tarihlenen bu eserin ilk sayfasında alt bölümde madalyon varî siyah zeminli bir mühür yer almaktadır. Bunun hemen yanında, bu mührün dörtte biri ölçüsünde ikinci bir mühür daha göze çarpmaktadır. Aynı mühürler, yine aynı ölçüde olmak üzere son bölümde varak 432a'da da görülmektedir.

Resim 15. Damat İbrahim Paşa 00103 Envanter Numaralı Tefsir Sayfası

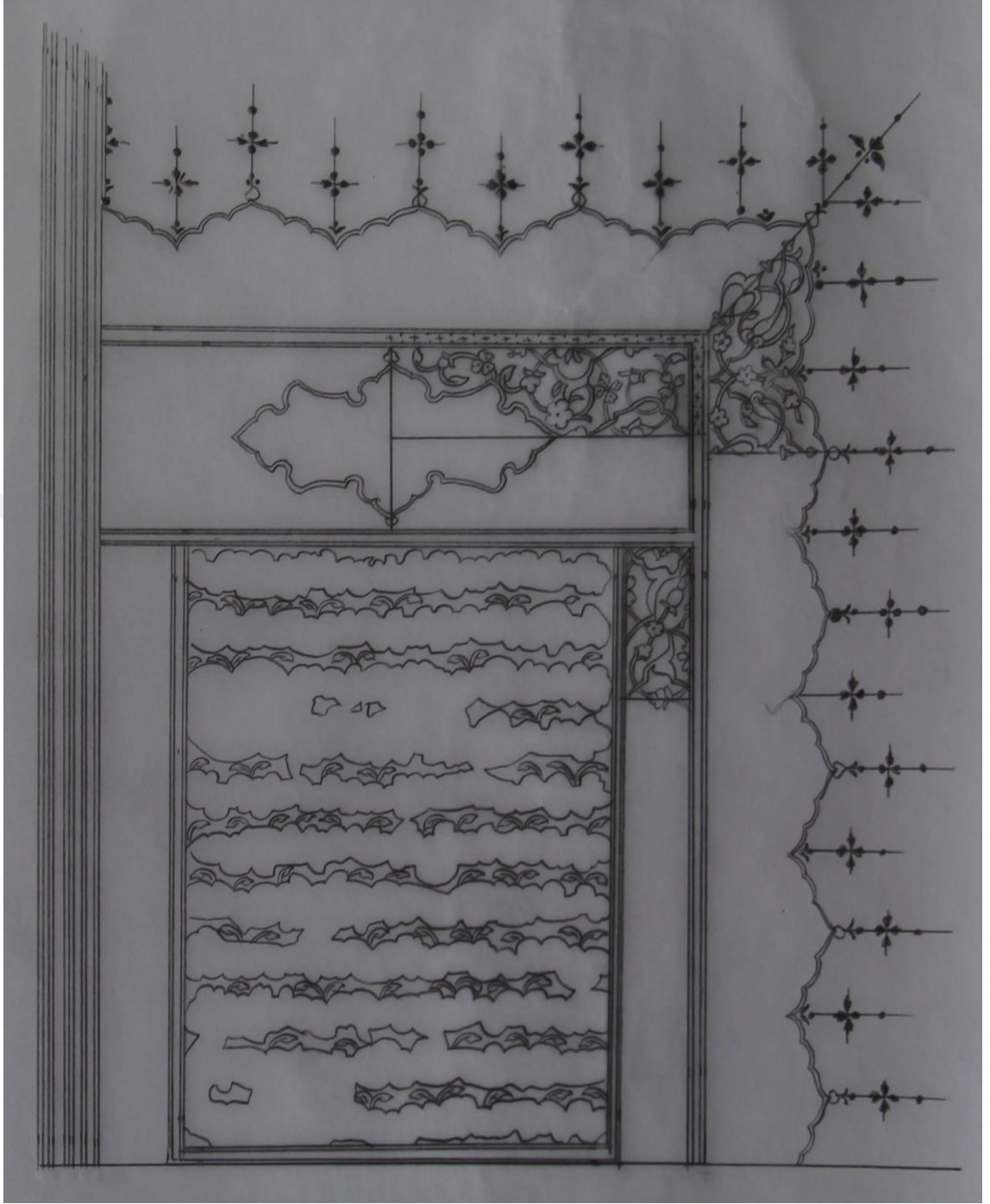
Cümle sonu durakları, yuvarlak formlu ve altın zeminli, kenar tahrirleri ise siyah olarak tasarlanmıştır. Eser dış cetveli de kenarları mavi tahrirli 3mm'lik altın kuzu ve bundan 2mm mesafe sonrasında 1mm'lik lacivert iplikten oluşmaktadır.

Resim 16. Damat İbrahim Paşa 00103 Envanter Numaralı Tefsir Serlevha Bezemesi (s.1b – 2a)

Varak 1b'de Fatihâ Sûresi tefsiri yer almaktadır. Sûre adının yazılı bulunduğu başlık, varak 2b'de yer alan kompozisyondaki desen ve renkler açısından benzerlik arz etmektedir. Başlık ortasında zemini sıvama altın üzerine ince tahrir ile rumî desenli olan

paftadaki hat, üstübeç mürekkep üzere olup, pafta kenarları da beyaz renk ile 1mm'lik dendan ile çevrilidir. Bu alanın dışında kalan bölüm zemini lacivert renkli ve üzeri motiflerle bezelidir. Cetvelin yatay köşesine bitişik yarım formu rumî ile paftanın bitim ucundan başlayıp cetvele dikey olarak uzanan ve zeminleri altın boyalı olan rumî motifler dış zeminin en dikkat çekici ögesidir. Rumî içlerinde beyaz renk üzerine mavi renk ile kademelendirilen hataî motifi veya yine beyaz renk üzerine vişne çürüğü renk ile tonlanan gonca motifinden çıkan altın renkli dallar, üzerinde kırmızı renkli gonca ve üç yapraklı yoncaları, sarı zemin üzerine kırmızı renkli dört yapraklı yoncaları, beyaz üzerine vişne çürüğü renkli penç motiflerini taşımakta ve beyaz zemin üzerine (.) şekilde detaylandırılmış yapraklarla sonlandırılmıştır. $\frac{1}{4}$ oranda simetrik olan desene sahip başlık etrafı, 1mm-3mm-1mm ölçülü cetvel ile çevrilidir. 1mm'lik iplikler altın renkli olup, cetvelin arasuyu iç zemin rengi olan lacivert iledir. Bunun da üzeri beyaz renk ile (+ ; -) şekilde bezelidir. Eserin orta alanında sülüs hatla yazılı olan satır araları beyn'es-sütûr tekniği ile bezelidir. Bu bezeme bazen satırın bir başından diğer başına boylu boyunca devam ederken, bazen kesintiye uğramış ve bir süre sonra yeniden başlatılmıştır. Altın zeminli bu alanların üzeri yosun yeşili renkte yapraklarla detaylıdır. Bazı aralarda ise ayet sonlarına eklenen vakıflar yuvarlak ve lacivert renkleriyle dikkat çekmektedir. Varak 1b'de üçüncü satırın altından başlayıp dördüncü satırı tamamiyle kaplayan enine bölümde, yazı karakter ölçüsü sayfa genel yazılarından daha büyük Besmele hattı yer alır. Sayfadaki tüm yazı alanının yan bölümlerinde dikey bir şekilde tasarlanan koltuk tezhibi yer alır. Bu alanı yazı alanından ayıran, 1mm-3mm-1mm ölçülü iç cetvel ile yine aynı ölçülü dış cetvel bulunmaktadır. 1mm'lik iplikler altın boyalı iken, 3mm'lik arasuların zemini lacivert olup (+ ; -) şekilde bezelidir.

Resim 17. Damat İbrahim Paşa 00103 Envanter Numaralı Tefsir Serlevha Çizimi (Başlık $\frac{1}{4}$, Koltuk ve Sayfa Kenarı $\frac{1}{2}$ oranında)

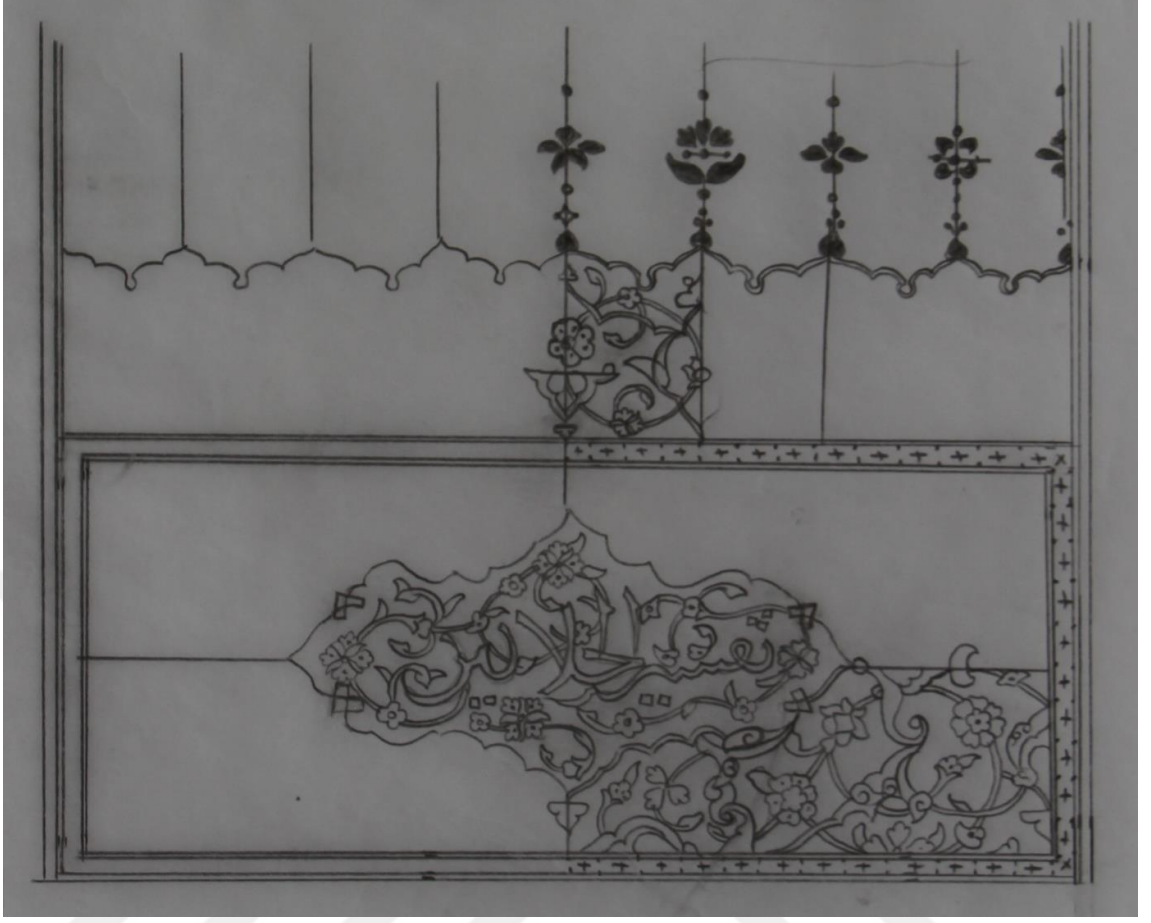
Sayfanın en dışında başlık ile yazı alanının tümünü kaplayan, $\frac{1}{2}$ oranında simetrik bir tasarım bulunmaktadır. Lacivert zeminli bu tasarımı alttaki yatay cetvele bitişik olarak başlayıp parçalı paftalar şeklinde sıralanan altın zeminli ve ölçü olarak lacivert renkli zeminden daha az orana sahip ikinci bir alan kaplamaktadır. Ortada rumî

tepelik ile buna bağlı uzanan rumî dallar ve yine tepeliklerden çıkarak devam eden bitkisel motifler zemini de süslemektedir. Rumî tepeliklerin içi yosun yeşili renkte iken, tüm alanı çevreleyen motiflerden pençler bazı yerlerde kırmızı bazı yerlerde beyaz üstüne mavi tonludur. Sarı zeminli goncalar kırmızı kademeli, dallar altın boyalı olup tüm bu motiflerin etrafı siyah mürekkep ile tahrirlidir. Lacivert zeminin dış sınırı 1mm'lik altın renkli dendanla sınırlandırılmıştır. Dendanların i zemine yakın olarak birbirine bağlandığı uçlar "Tefsir'l- Celâleyn" sre başı paftasında olduğu gibi üçgen varî bir zencerek şeklinde ve içi yosun yeşili renktedir. Dendanların sivri uçları ile zemine yakın diğer uçlarından dikey yönlü uzanan 1,5cm uzunluğunda tığlar bulunmaktadır. Bu tığların hepsi aynı olarak tasarlanmış; nokta, çizgi ve yaprak varî motiflerden ibarettir. Tüm bu tasarımların dayandırıldığı sol tarafta boylu boyunca uzanan cetvel, 1mm-3mm-1mm-3mm-1mm-1mm boşluk- 1mm-3mm-1mm-1mm boşluk-1mm ölçü şeklinde ve en içteki 3mm'lik arasuyu lacivert, ikinci arasuyu yeşil, üçüncü ve son arasuyu ise altın boyalıdır. Lacivert ve yeşil zeminli olan arasuların kenarları 1mm'lik altın iplikler ile geilmişken, altın zeminli arasuyun iplikleri yeşildir. Ve en dıştaki 1mm'lik iplik ise lacivert renktedir.

Resim 18. Damat İbrahim Paşa 00103 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (s.2b)

Eser varak 2b'de "Tefsirû'l-Celâleyn (İki Celâl'in Tefsiri)" adı altında $\frac{1}{4}$ oranlı tezyinatlı alan bulunmaktadır. Bu hat, lacivert zemin üzerine zer mürekkep ile yazılıdır. Başlıkta hattın bulunduğu alan ile cetvele yakın köşelerin bir bölümü dışında kalan zemin, tamamen altın boyalı olup, cetvelin dikey ve yatay çizgilerine bitişik olarak tasarlanmıştır. Bunun dışında kalan alanlar lacivert renkle boyalıdır. Hattın bulunduğu alan da dahil olmak üzere tüm başlık, rumî tepelik, rumî dallar, penç, gonca, üç yapraklı yonca motifleri ile tezyinatlıdır. Üç yapraklı yoncalar ile uç goncalar kırmızı, dallardaki diğer goncalar beyaz renklidir. Penç motiflerine kimi zaman beyaz üzerine kırmızı ve mavi renk ile tonlama yapılırken, bu motifler kimi zaman ya kırmızı üzerine mavi, yahut sarı üzerine kırmızı renk olacak şekilde kademelendirilmiştir. Rumî dallar ile motif dalları altın renkli iken, altın zemin üstünde kalan uç goncalar yeşil renktedir. Bir diğer yeşil alan ise paftanın uca yakın dendanlarının içiçe geçmesiyle üçgen varî oluşan zencereğin zeminidir. Başlık etrafı, 1mm-3mm-1mm ölçülü cetvel ile çevrilidir. Burada 1mm'lik iplikler altın, 3mm'lik arasu ise iç zemindeki gibi lacivert boyalıdır. Arasuyu üzerinde beyaz renk ile (+ ; -) şeklinde zencerek mevcuttur. Başlığı dört taraftan çepeçevre saran cetvelin üst bölümünde kalan alanda 2cm yüksekliğinde tezyinatlı bir alan daha vardır. Bu alan, cetvelin bir başından diğer başına kadar düz bir şekilde sürmektedir. Lacivert zeminli bu bölüm, başlıkta olduğu gibi altın boyalı ikinci bir zemin ile kademelendirilmiştir. Rumî tepelik, ayırma rumî, penç, gonca ve yapraklarla bezeli bu bölümde tepeliklerin orta zemini yosun yeşili iken, pençlerden bazıları kırmızı, bazısı sarı üzerine kırmızı veya beyaz üzerine mavi renk ile renklendirilmiştir. Goncalar ise beyaz zemin üzerine kırmızı renk ile tonludur. $\frac{1}{8}$ oranında simetrik tasarlanan desenin üst kenarları 1mm'lik bordo renk ile dendanlıdır. Bunu, dendanların tepe noktalarından başlayarak 2cm kadar dikine devam eden; nokta, çizgi, yaprak ve stilize çiçek motiflerinden oluşan tığlar takip etmekte ve desen böylece sonlanmaktadır.

Resim 19. Damat İbrahim Paşa 00103 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Başlık $\frac{1}{4}$, Üst desen $\frac{1}{2}$ oranında)

Varak 2b' nin son bölümüne yakın alanda Bakara Sûresi tefsir başlığı bulunmaktadır. Başlık, ortada sûre adının yazılı bulunduğu bir pafta, başlığın tümünü kaplayan bir tezyinat ve cetvellerden ibarettir. Hat, başlık ortasında altın sıvama zemin üzerine üstübeç mürekkep iledir. Pafta üst ve alt kenarları cetvele bitişik iken, sağ ve sol uçları 1mm'lik kırmızı renk ile dendanlıdır. Bu dendan içteki altın ve bezeli zemini, dıştaki lacivert zeminden ayırmakta, cetvelin dikey köşesine kadar uzanan ayırma rumî ile kollarının başlangıcını oluşturmaktadır. Rumî motifin cetvelle birleşmesi ile üst ve alt köşelerde üçgen formlu alan vardır ki bunların zemini de altındır. Pafta içi ve dışı tezyinatlı olup, birbirinden bağımsızdır.

Resim 20. Damat İbrahim Paşa 00103 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Bakara Sûresi s.2b)

Pafta içinde hattan boş kalan yerler, gelişigüzel bir şekilde çoğunluğunu yapraklar ile birkaç gonca motifinin oluşturduğu, serbest form desen ile tasarlanmıştır. Bu motifler genellikle kırmızı, beyaz ve nadiren sarı renklerle tonlandırılmış; motif ortalarına siyah mürekkep ile (.) şekil bırakılarak detaylandırılmıştır. Desen, motiflerin yeşil renk dalları ile daha canlı bir görünüme kavuşmuştur. Paftanın dışında kalan ve $\frac{1}{4}$ oranlı olan desen, içteki desene göre daha sade ve nettir. Desen, pafta ucunda başlayıp cetvele kadar uzayan kırmızı renkli ayırma rumî ve rumî kolları ile; yine tomurcuk alanları kırmızı veya beyaz üstüne mavi kademeli goncalar, sarı renk üzerine kırmızı renkli penç ve yapraklardan meydana gelmektedir. Başlık etrafı, 1mm-3mm-1mm ölçülü olup, 1mm'lik iplikleri altın, arasuyu içteki zemin rengi olan lacivert renk iledir ve burası beyaz renk mürekkep ile (+ ; -) şekilde bezelidir.

Resim 21. Damat İbrahim Paşa 00103 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Bakara Sûresi $\frac{1}{2}$ oranında)

Eserin sûrebaşı zeminleri tümünde altın sıvama olup, hatları üstübeç mürekkep iledir. Zemin üzerindeki hat boşlukları ve diğer tüm boş alanlar rumî dal motifleri ile tezyinatlıdır. Kimi başlıklarda (Beled Sûresi, Şems Sûresi, Tâ Hâ Sûresi, İnşirâh Sûresi, Mümtekîn Sûresi, Zilzâl Sûresi, Tekâsür Sûresi, Fil Sûresi, Kureyş Sûresi, Kevser Sûresi, Sad Sûresi, İhlâs Sûresi, Nas Sûresi) rumî dal renkleri kırmızı iken, kimi başlıklarda (Leyl Sûresi, Tîn Sûresi, 'Alâk Sûresi, Kadir Sûresi, 'Adiyât Sûresi, 'Asr Sûresi, Mâ'un Sûresi, Kâfirun Sûresi, Tebet Sûresi, Felâk Sûresi) ise mavi renktedir.

Resim 22. Damat İbrahim Paşa 00103 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Nas Sûresi s.431b)

Çizim 6 Damat İbrahim Paşa 00103 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Nas Sûresi)

Resim 23. Damat İbrahim Paşa 00103 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Leyl Sûresi s.424a)

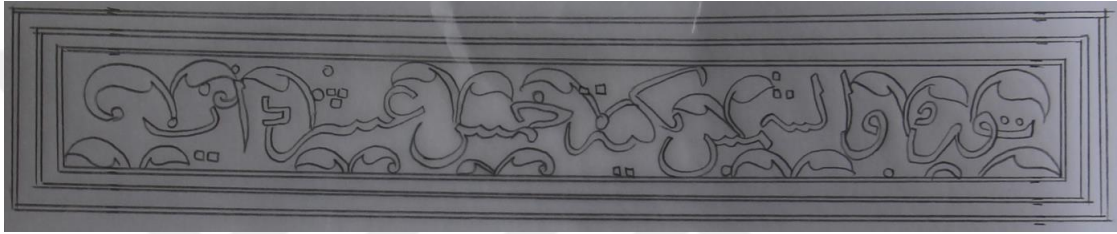
Çizim 7. Damat İbrahim Paşa 00103 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Leyl Sûresi)

Bu motifler serbest formda olup, ne kendi içinde ne de başka bir başlıktaki desenle benzerlik göstermektedir. Başlıkların çoğunluğunun etrafı 1mm-3mm-1mm-3mm-1mm ölçülü olup 1mm'lik iplikleri altın, en dıştaki 3mm'lik arasular ise laciverttir. Bu başlıkların cetvelleri arasındaki tek fark içteki 3mm'lik arasuyu renklerinin bazı başlıklarda (Beled Sûresi, Şems Sûresi, Tâ Hâ Sûresi, İnşirâh Sûresi, Mümtekîn Sûresi, Hümeze Sûresi, Fil Sûresi, Kureyş Sûresi, Kevser Sûresi, Nasr Sûresi, İhlâs Sûresi, Nas Sûresi) yeşil, bazılarında (Tîn Sûresi, 'Alâk Sûresi, 'Adiyât Sûresi, Kâri'a Sûresi, 'Asr Sûresi, Kâfirûn Sûresi, Tebbet Sûresi, Felâk Sûresi) turuncu

(sülyen) oluşudur. Bazı cetvellerde (Leyl Sûresi, Kadir Sûresi, Tekâsür Sûresi, Mâ'ûn Sûresi) ise ölçü, 1mm-3mm-1mm olup, 1mm'lik iplikler altın, 3mm'lik alan lacivert renktedir.

Resim 24. Damat İbrahim Paşa 00103 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Şems Sûresi s.423b)

Çizim 8. Damat İbrahim Paşa 00103 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Şems Sûresi)

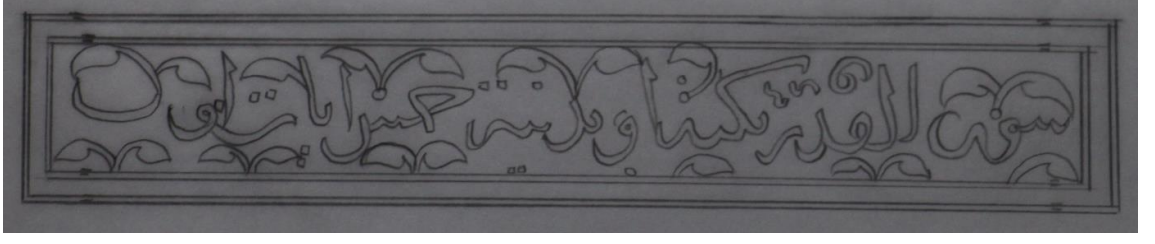
Resim 25. Damat İbrahim Paşa 00103 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Tîn Sûresi s.425a)

Çizim 9. Damat İbrahim Paşa 00103 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Tîn Sûresi)

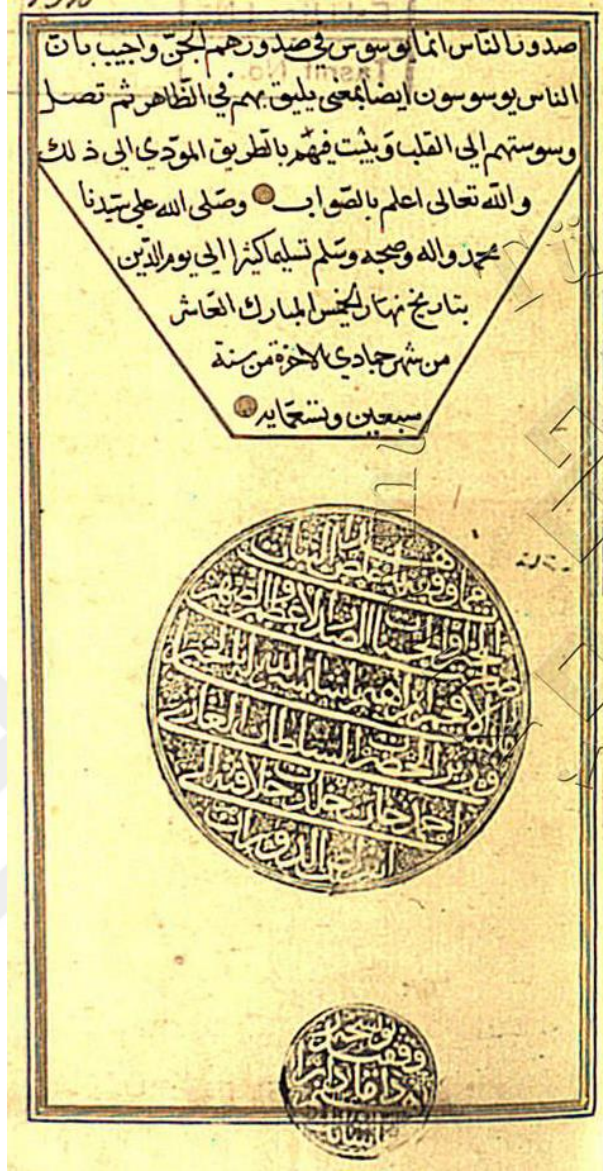

Resim 26. Damat İbrahim Paşa 00103 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Kadr Sûresi s.426b)

Çizim 10. Damat İbrahim Paşa 00103 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Kadr Sûresi)

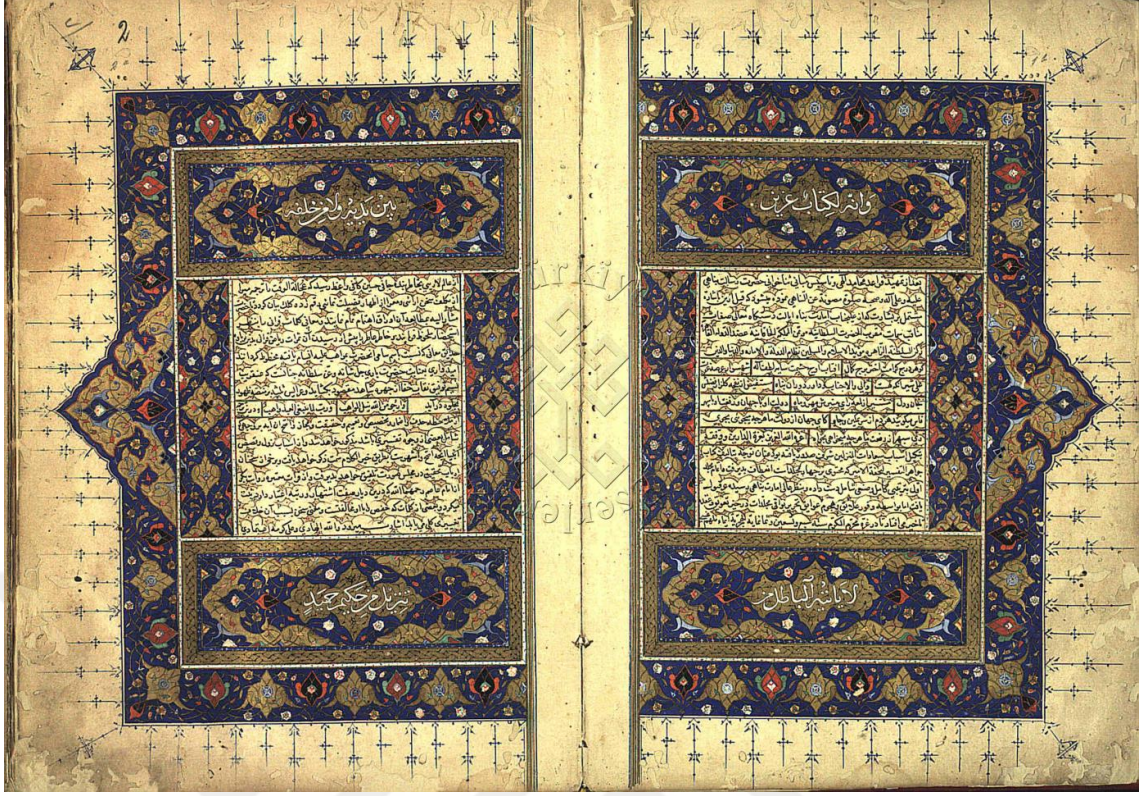
Eserin son sayfasında, yukarıdan başlayarak sayfa sağ ve sol cetvellerinden sayfa ortasına yakın bir alana kadar uzanan ve içindeki yazıyı 1mm'lik altın cetvel ile çevreleyen, üçgen vâri bir alan mevcuttur. Bunun hemen sonrasında ise sayfa ortasının büyük bir bölümünü kaplayan bir mühür ile bundan biraz daha uzak mesafede, alt yatay cetvel üzerine kadar taşan ve bir öncekinin $\frac{1}{4}$ 'ü oranında olan ikinci bir mühür yer almaktadır ki eser böylece son bulur.

Resim 27. Damat İbrahim Paşa 00103 Envanter Numaralı Tefsir Son Sayfa (s.432a)

5.3. DAMAT İBRAHİM PAŞA 00110 ENVATER NUMARALI TEFSİRİN İNCELENMESİ

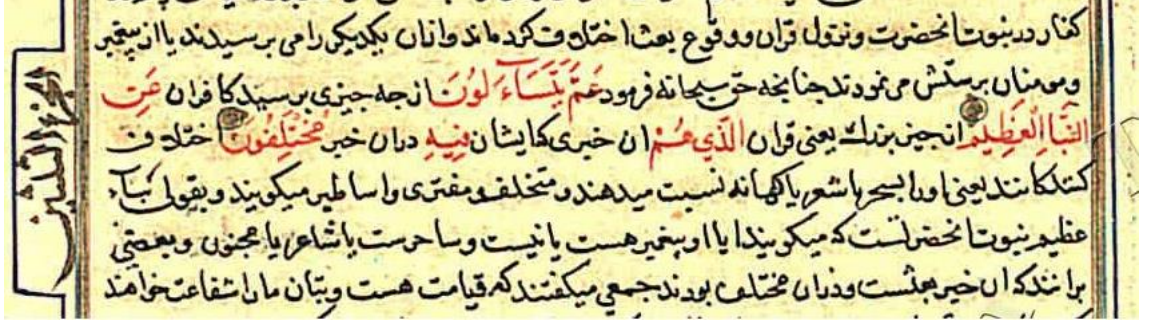
Tarih	: 16. yüzyıl
Bulunduğu yer	: Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi
Envater Numarası	: 00110
Kitabın Adı	: El-Mevâhibü'l-Aliyye fi Tefsiri'l-Kelâmi'r-Rabbâniyye
Kitabın Konusu	: Tefsir İlmi
Müellif	: Hüseyin Vâ'iz-i Kâşifi, Kemâleddin Hüseyin b. Ali es-Sebzevârî el-Herevî (910/1504)
Mücellit	: 3
İstinsah Tarihi	: 952
Dili	: Farsça
Yazı Cinsi	: Nesih
Yaprak Sayısı	: 535 yk.
Satır Sayısı	: 29 st.
Boyutu (iç-dış)	: 293×200, 190×130 mm
Sınıflama	: 297.2

Resim 28. Damat İbrahim Paşa 00110 Envanter Numaralı Tefsir Serlevha Bezemesi

16. yüzyıl ile tarihlenen bu eserin cildi bulunmamaktadır. Eser varaklarında oksitlenmeler ve güvelenmeye bağlı olarak tahribatlar görülmektedir. Bu oksitlenmeler zaman zaman sayfa kenarlarında ağırlıkta olup, tahribatlar da bu oksitlenmelerin bulunduğu kısımlarda daha yoğundur. Varak 26b'ye kadar gelen bu yoğunluk, buradan sonra daha da azalarak ara ara kendini göstermiştir.

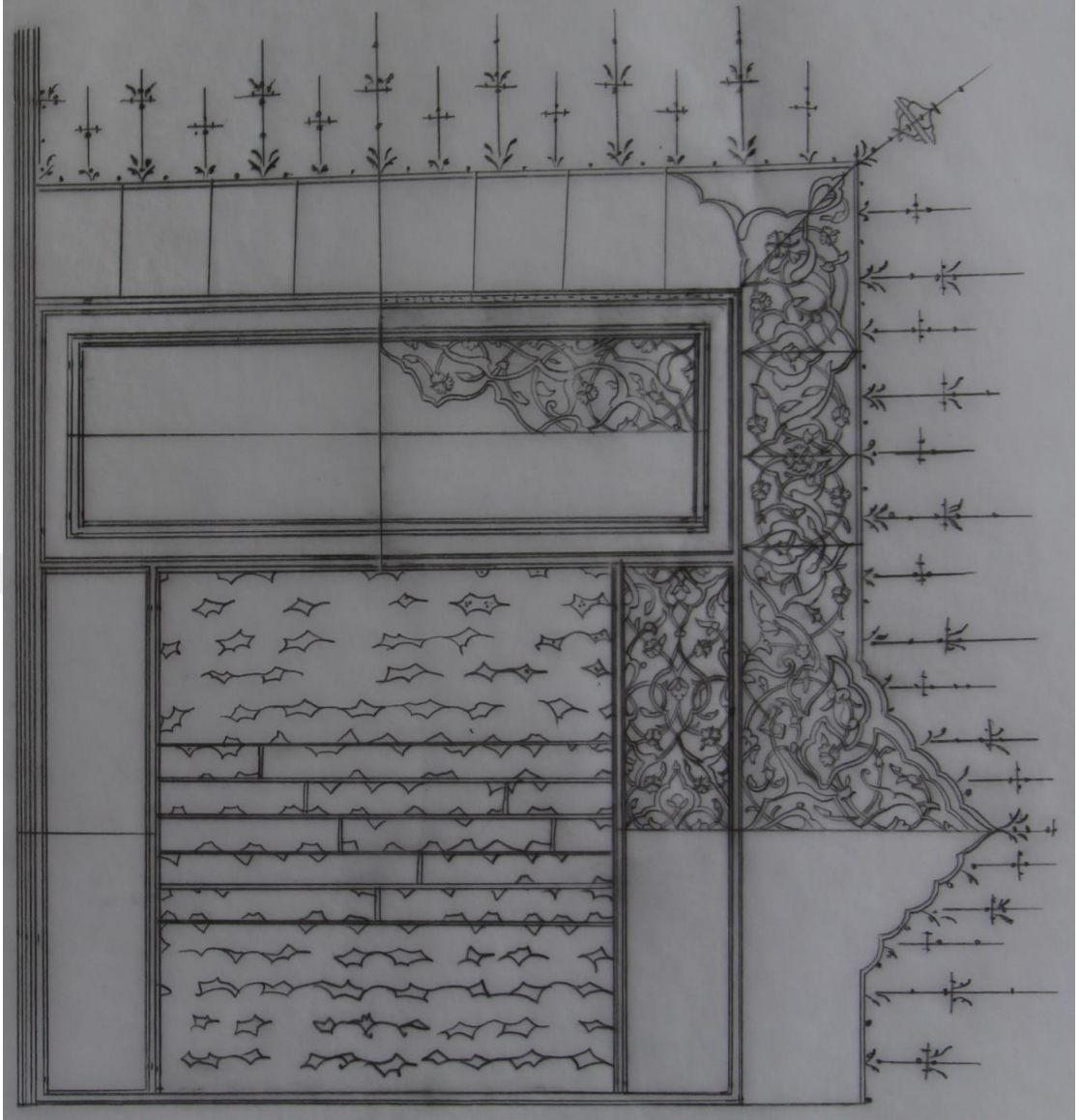
Yuvarlak formlu mühürlere de sahip olan eser, hattı genelde siyah olacak şekilde, kırmızı ve nadiren de mavi mürekkep kullanılarak yazılmıştır. Cümle sonu durakları yuvarlak form, altın zemin, siyah tahrir ve tahrir sonrası dış çerçevede belirli aralıklarla konulan küçük noktalar şeklindedir. Cetvel ölçü ve renkleri 15. yüzyıl eserleri ile aynı özellikleri taşımaktadır. Bu cetveller zaman zaman (222b-343b-507a-514a) varak kenarlarına yazılan küçük notları da içine alabilecek tarzda, dışa çıkıntılı olarak çekilmiştir.

Resim 29. Damat İbrahim Paşa 00110 Envanter Numaralı Tefsir Sayfası

Eserin tezyinatlı başlıklar açısından oldukça zengin bir özellikte olduğu tespit edilmiştir. Sürebaşlarında üzeri ince tahrir halinde serbest formlu rumî motifleriyle bezeli olan altın zeminli ve süre adının yazılı bulunduğu paftalar yer almaktadır. Bu paftalar birbirinden farklılık arz etmektedir. Bazı süre başlarında pafta kesintiye uğramadan tek sayıda iken, bazı başlıklarda sağ ve solda olmak üzere iki adettir. Tekli paftalarda sadece süre adı yer alırken, ikili paftaların sağda olanında süre adı, soldakinde ise Besmele-î Şerif yazılıdır. Bunlar üstübeç mürekkep üzeredir. Paftaların üst ve alt kenarları cetvelin yatay kenarlarına bitişik iken, tekli paftaların sadece sağ-sol başları, çift paftaların ise hem sağ-sol hem de birbirlerine bakan uçları 1mm'lik dendan ile çevrilidir. Bu dendan, paftalar dışında kalan bölüm zemini ile pafta zeminini birbirinden ayırır özelliktedir. Bazı başlıklarda, pafta dışında kalan alanlar lacivert zeminli iken, bazı başlıklarda ise altın zeminlidir. Paftaların dendanları 1mm'lik lacivert renkte olup, çevresi siyah mürekkep ile ince bir şekilde tahrirlidir. Lacivert zeminli başlıklarda zemin üstüne rumî tepelik, ayırma rumî ve rumi dallar çizilmiş iken, altın zeminli başlıkların deseni bitkisel motiflidir. Tekli paftalarda, paftanın uç bölümünden cetvelin dikey bölümüne yatay uzanan ½ oranlı kırmızı renkli rumi tepelikler, bunlara bağlı olarak kıvrımlı ve altın boyalı rumî dallar bulunmaktadır. Desen ve renkler bakımından birbirine benzeyen bu başlıklar cetvel ölçüleri açısından birbirinden ayrılır.

Eserde varak 1b ve 2a'da yer alan serlevha bezemesine bakıldığında tüm özellikler açısından 00194 envanter numaralı eserdeki serlevha ile birebir örtüştüğü görülmektedir. Aynı zamanda eserin son sayfasının en altında karşılıklı simetrik, etrafı 1mm'lik cetvel ile çevrili, içi boş üçgen formlu alanlar açısından da yine 00194 envanter numaralı esere benzerlik gösterdiği dikkat çekmektedir.

Çizim 11. Damat İbrahim Paşa 00110 Envanter Numaralı Tefsir Serlevha Çizimi (Başlık $\frac{1}{4}$, Koltuk $\frac{1}{2}$, Sayfa kenar tezhibi $\frac{1}{8}$, Dendanlı kısım $\frac{1}{2}$ oranında)

Varak 386b'de bulunan Yâsin Sûresi başlığı hem ayırma rumî, hem de bitkisel motif (gonca)'nın birlikte kullanıldığı tek başlık örneğidir.

Resim 30. Damat İbrahim Paşa 00110 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Yasin Sûresi s.386b)

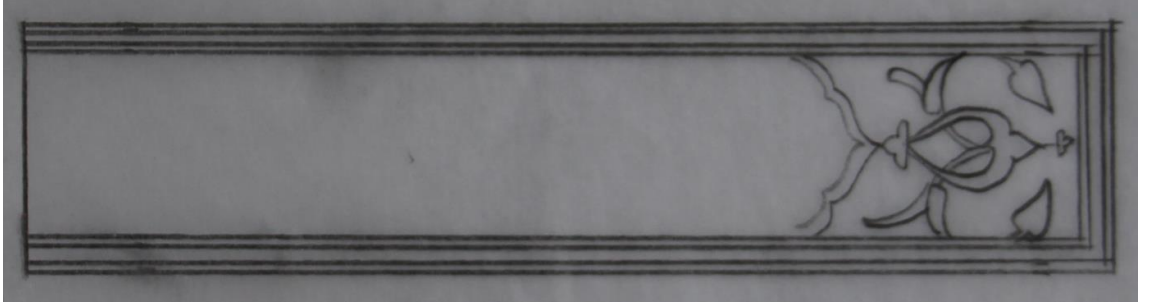

Çizim 12. Damat İbrahim Paşa 00110 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Yasin Sûresi ½ oranında)

Tek paftalı başlıklar arasında, Fatihâ Sûresi tefsir başlığının cetvel ölçüsü 1mm-3mm-1mm ve sadece lacivert zeminli iken, bir diğer tek paftalı tefsir başlığının cetvel ölçüsü 1mm-2mm-1mm-3mm-1mm'dir. Dış arasuyu bir önceki başlık cetvelinde olduğu gibi lacivert renkte olmasına karşın, içteki 2mm'lik arasuyu sarı renktedir. Her ikisinde de 1mm'lik iplikler altın ile çekilmiştir.

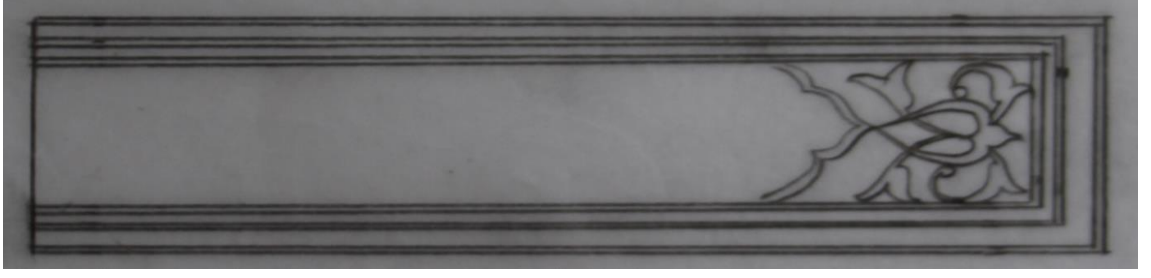
Resim 31. Damat İbrahim Paşa 00110 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Fatihâ Sûresi s.2b)

Çizim 13. Damat İbrahim Paşa 00110 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Fatihâ Sûresi ½ oranında)

Resim 32. Damat İbrahim Paşa 00110 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Tevbe Sûresi s.156b)

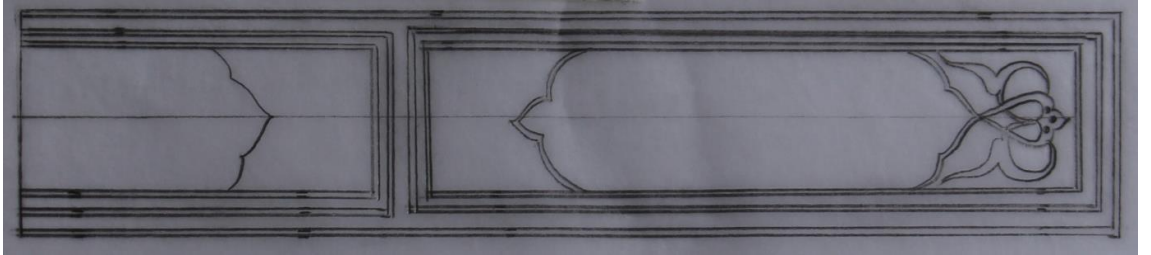

Çizim 14. Damat İbrahim Paşa 00110 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Tevbe Sûresi ½ oranında)

Tûr Sûresi tefsir başlığı çift paftalı olmasına karşın bezeme olarak tek paftalıya benzetilmektedir. Burada da dikey cetvele yatay yönde uzanan, ½ oranlı, kırmızı renkte rumî tepelik ve bundan dışarıya kadar uzanan altın boyalı rumî dallar görülmektedir. Ancak bunu çift paftalı diğer başlıklardan ayıran özellik, paftalar arasındaki orta bölümde tek bir motif değil de sağ ve sol başlardaki rumî tepelik motifinin her bir paftanın diğer uçlarında da olmasıdır.

Resim 33. Damat İbrahim Paşa 00110 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Tûr Sûresi s.459b)

Çizim 15. Damat İbrahim Paşa 00110 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi(Tûr Sûresi ¼ oranında)

Çift paftalı başlıkların dendan dışında kalan sağ, sol ve orta bölümlerindeki ayırma rumî ile tepelikler, cetvelin dikey köşelerine paraleldir. Sağ ve sol köşelerde cetvele bitişik ve yarım formda çizilen ayırma rumî ile rumî tepelikler orta bölümde bütün olarak belirtilmiştir. Ayırma rumî ile tepeliklerin iç zemini kırmızı, siyah renk;

rumî kanatlar ve dışa kıvrımlı rumî dallar ise altın, kırmızı, açık mavi renk olarak çeşitlilik göstermektedir.

Resim 34. Damat İbrahim Paşa 00110 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (‘Ümran Sûresi s.40a)

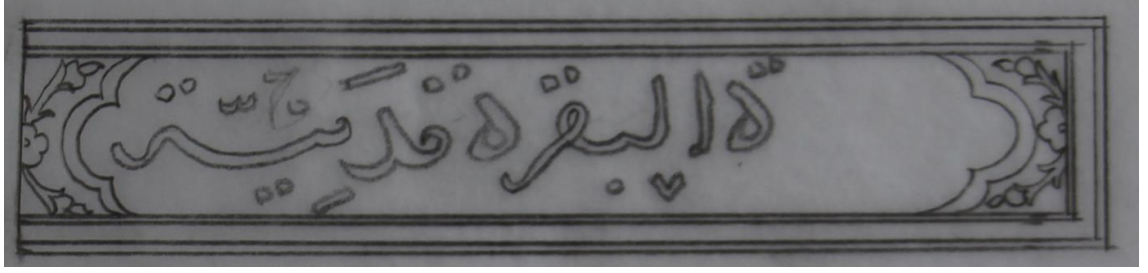

Çizim 16. Damat İbrahim Paşa 00110 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (‘Ümran Sûresi ½ oranında)

Pafta dışı, altın zeminli olan Bakara Sûresi başlığında sağ-sol dikey kenarlara bitişik olan yarım formlu desen, çift pafta uçlarının birbirine bakan orta bölümünde bütün haldedir. Ancak bitkisel motifli başlıklardan, Bakara Sûresi başlığındaki desen ½ oranlı simetrik iken, Rum Sûresi başlığındaki desen yine aynı oranda ters simetriktir. Bakara Sûresi tefsir başlığında kırmızı renkli penç ve goncalar ile yeşil renkli dallar görülürken, Rum Sûresi başlığında sarı renk üzerine yeşil ve kırmızı renk kademeli penç, kırmızı renkte tomurcuklu goncalar ve altın dallar dikkat çekmektedir. Dalların kıvrım alanlarının dışındaki boş bölümler üçlü perdah ile detaylandırılmıştır.

Resim 35. Damat İbrahim Paşa 00110 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Bakara Sûresi s.2b)

Çizim 17. Damat İbrahim Paşa 00110 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Bakara Sûresi ½ oranında)

Resim 36. Damat İbrahim Paşa 00110 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Rûm Sûresi s.355a)

Çizim 18. Damat İbrahim Paşa 00110 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi(Rûm Sûresi ½ oranında)

Sûrebaşlarının etrafı cetvellerle çevrili olup, Tûr Sûresi tefsir başlığı haricindeki bazı cetveller, 1mm-3mm-1mm ölçülüdür. 1mm'lik iplikler altın, 3mm'lik arasuyu ise lacivert renktedir.

Resim 37. Damat İbrahim Paşa 00110 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Fatihâ Sûresi s.2b)

Bazı başlıklarda ise cetvel ölçüsü 1mm-2mm-1mm-3mm-1mm olup, bir baştan diğer başa kadar kesintisiz devam etmektedir. Cetvel alanında tek fark 2mm'lik arasuyun birinde sarı, diğerinde ise turuncu (sülyen) veya açık mavi renkte olmasıdır.

Resim 38. Damat İbrahim Paşa 00110 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Tevbe Sûresi s.156b)

Tûr Sûresi tefsir başlığında, cetvel diğerlerinde olduğu gibi boydan boya değil, her iki pafta için ayrı ayrı tasarlanmıştır. Cetvel ölçüsü 1mm-2mm-1mm-3mm-1mm şeklinde olup, 1mm'lik iplikler altın, iç arasuyu turuncu (sülyen), dış arasuyu ise lacivert renktedir.

Resim 39. Damat İbrahim Paşa 00110 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Tûr Sûresi s.459b)

Eserdeki son varağın en altındaki, dikey ve yatay cetvellere yaklaşık 3cm×2cm ölçülü içi boş ve etrafı siyah mürekkep ile tahrirli, 1mm'lik altın cetvel ile sınırlı, birbirine simetrik iki ayrı üçgen ile eser sonlanmaktadır.

Resim 40. Damat İbrahim Paşa 00110 Envanter Numaralı Tefsir Son Sayfa (s.535b)

5.4. HACI SELİM AĞA 00071 ENVATER NUMARALI TEFSİRİN İNCELENMESİ

Tarih : 18. yüzyıl

Bulunduğu yer : Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi

Envater Numarası : 00071

Kitabın Adı : Envâru'l-Hakâiki'r-Rabbâniyye fî Tefsîri'l-Letâifi'l-Kurâniyye

Kitabın Konusu : Rivâyet Tefsirleri

Yazar : Ebu's-Senâ' Şemseddin Mahmûd b. Abdurrahman b. Ahmed el-İsfahânî (749/1349)

Mücellit : 4

İstinsah Tarihi : 1185 H

Dili : Arapça

Yazı Cinsi : Tâlîk

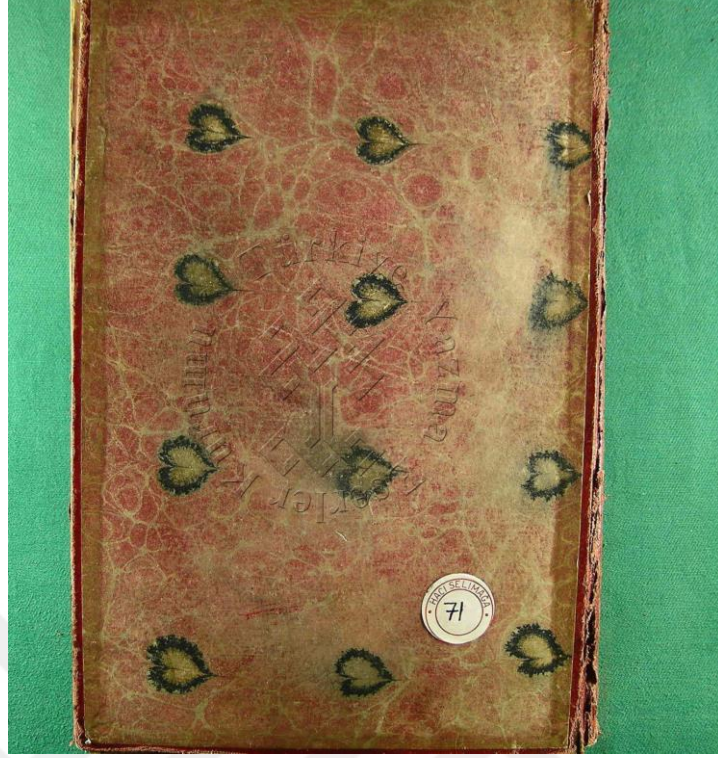
Yaprak Sayısı : 773 yk.

Satır Sayısı : 44 st.

Boyutu (iç-dış) : 340×200 , 240×120 mm

Sınıflama : 297.211

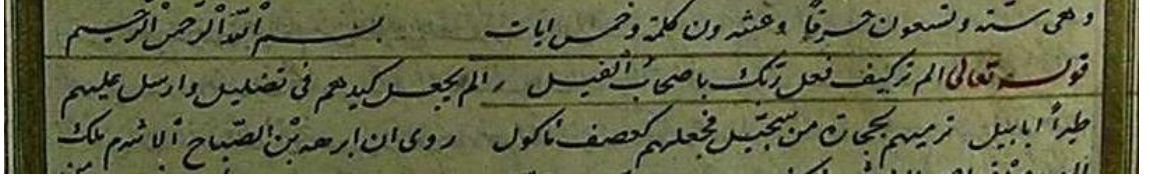
Müstensih/ Hattatı : Muhammed Emin

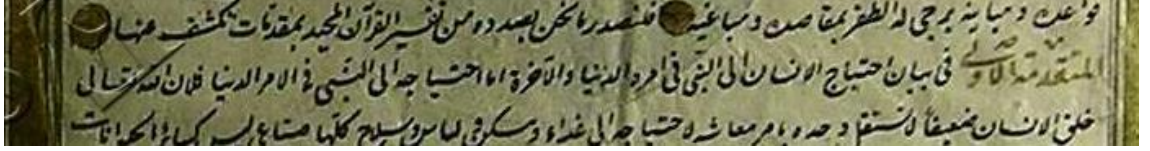
Resim 41. Haciselim Ağa 00071 Envanter Numaralı Tefsir Cilt Ebrusu

Eser H.1185 (M1771-72) tarihli olup, bezemeleri 18.yüzyıl etkisini rahatlıkla göstermektedir. Cilt kapağı üzerinde bulunan kırmızı zemin üzerine siyah ve sarı renkli hatip ebrusunun sanatkârı hakkında bilgi bulunmamaktadır. Ancak eserin 18.yüzyıla ait bir eser olması itibariyle, bu ebrunun dönem sanatçılarından ve hatip ebrusu konusunda usta olan ve hatta hatip ebruyu ilk yapan ebru sanatkârı Hatip Mehmet Efendi' ye ait olabileceği düşünülmektedir. Tahrip olmuş eserin sayfalarında oksitlenme mevcuttur. Tahripten kaynaklı olarak cildin sırt bölümünde dağınıklar, ebrunun boyalarında ise akmalar görülmektedir. Son sayfalara doğru sayfa tahriplerinin ve oksitlenmenin arttığı, varak 748'den itibaren de sayfa üst bölümlerindeki derin yaralar dikkat çekmektedir.

Eser hattı siyah mürekkep ile yazılmışsa da, nadiren kırmızı rengi andıran bir ton veya zer mürekkep ile de bazı kelimelerin belirtildiği görülmektedir. Bazı satırların altı önem arz eden bölümleri belirtir bir şekilde 1 mm'lik altın cetvelle çekildiği gözlenmiştir. Eser dış cetveli 3mm-1mm-1mm ölçülü olup, 3mm ve hemen ardındaki 1mm'lik iplik, altın ve kenarları siyah tahrirli iken en dıştaki iplik kırmızı renk iledir.

Resim 42. Haciselim Ağa 00071 Envanter Numaralı Tefsir Sayfası (Cetvel)

Resim 43. Haciselim Ağa 00071 Envanter Numaralı Tefsir Sayfası (Duraklar)

Sayfalarda siyah zeminli mühürler olduğu ve bunların sayısının toplamda 15 adet olduğu hesaplanmıştır.

Resim 44. Haciselim Ağa 00071 Envanter Numaralı Tefsir Sayfası (Mühür)

Eserin ilk bölümünde Kur'an-ı Kerim'de yer alan sûre isimlerini ve sayfa numaralarını belirten fihrist bulunmaktadır. Bunun ilk sayfası enine 6, boyuna 9 kareden; ikinci sayfası enine 6 boyuna 11 adet kareden oluşup 114 sûre adını tamamıyla içine almaktadır. Fihristin yazılı bulunduğu başlıkta sadece tek bir tahrirle belirtilmiş pafta yer alır. Paftanın dışında kalan alanlarda oldukça sade ve büyük ölçülü, penç, gonca ve yapraklardan oluşan bir desen mevcuttur. Buradaki motifler sulandırma tekniği ile altın boyalı olup, etrafları siyah renk mürekkeple tahrirlidir.

کتاب تفسیر سوره										
سوره الفاتحه	سوره البقره	سوره آل عمران	سوره اعراف	سوره انفجار	سوره انفجار	سوره انفجار	سوره انفجار	سوره انفجار	سوره انفجار	سوره انفجار
۶۳	۳۹	۱۶۴	۲۰۷	۲۵۷	۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰
سوره انفجار	سوره انفجار	سوره انفجار	سوره انفجار	سوره انفجار	سوره انفجار	سوره انفجار	سوره انفجار	سوره انفجار	سوره انفجار	سوره انفجار
۳۱۱	۳۳۶	۳۰۰	۳۶۶	۳۸۲	۳۹۰	۳۹۰	۳۹۰	۳۹۰	۳۹۰	۳۹۰
سوره انفجار	سوره انفجار	سوره انفجار	سوره انفجار	سوره انفجار	سوره انفجار	سوره انفجار	سوره انفجار	سوره انفجار	سوره انفجار	سوره انفجار
۴۰۲	۴۰۸	۴۱۶	۴۲۱	۴۲۶	۴۲۶	۴۲۶	۴۲۶	۴۲۶	۴۲۶	۴۲۶
سوره انفجار	سوره انفجار	سوره انفجار	سوره انفجار	سوره انفجار	سوره انفجار	سوره انفجار	سوره انفجار	سوره انفجار	سوره انفجار	سوره انفجار
۴۰۹	۴۰۹	۴۰۹	۴۰۹	۴۰۹	۴۰۹	۴۰۹	۴۰۹	۴۰۹	۴۰۹	۴۰۹
سوره انفجار	سوره انفجار	سوره انفجار	سوره انفجار	سوره انفجار	سوره انفجار	سوره انفجار	سوره انفجار	سوره انفجار	سوره انفجار	سوره انفجار
۵۱۳	۵۱۹	۵۲۷	۵۳۰	۵۳۲	۵۳۲	۵۳۲	۵۳۲	۵۳۲	۵۳۲	۵۳۲
سوره انفجار	سوره انفجار	سوره انفجار	سوره انفجار	سوره انفجار	سوره انفجار	سوره انفجار	سوره انفجار	سوره انفجار	سوره انفجار	سوره انفجار
۵۵۳	۵۵۶	۵۵۹	۵۷۲	۵۸۰	۵۸۰	۵۸۰	۵۸۰	۵۸۰	۵۸۰	۵۸۰
سوره انفجار	سوره انفجار	سوره انفجار	سوره انفجار	سوره انفجار	سوره انفجار	سوره انفجار	سوره انفجار	سوره انفجار	سوره انفجار	سوره انفجار
۵۹۰	۵۹۷	۶۰۵	۶۱۳	۶۲۰	۶۲۶	۶۲۶	۶۲۶	۶۲۶	۶۲۶	۶۲۶
سوره انفجار	سوره انفجار	سوره انفجار	سوره انفجار	سوره انفجار	سوره انفجار	سوره انفجار	سوره انفجار	سوره انفجار	سوره انفجار	سوره انفجار
۶۳۳	۶۴۰	۶۴۵	۶۴۵	۶۴۵	۶۴۵	۶۴۵	۶۴۵	۶۴۵	۶۴۵	۶۴۵
سوره انفجار	سوره انفجار	سوره انفجار	سوره انفجار	سوره انفجار	سوره انفجار	سوره انفجار	سوره انفجار	سوره انفجار	سوره انفجار	سوره انفجار
۶۵۸	۶۶۰	۶۶۸	۶۷۱	۶۷۲	۶۷۲	۶۷۲	۶۷۲	۶۷۲	۶۷۲	۶۷۲
سوره انفجار	سوره انفجار	سوره انفجار	سوره انفجار	سوره انفجار	سوره انفجار	سوره انفجار	سوره انفجار	سوره انفجار	سوره انفجار	سوره انفجار

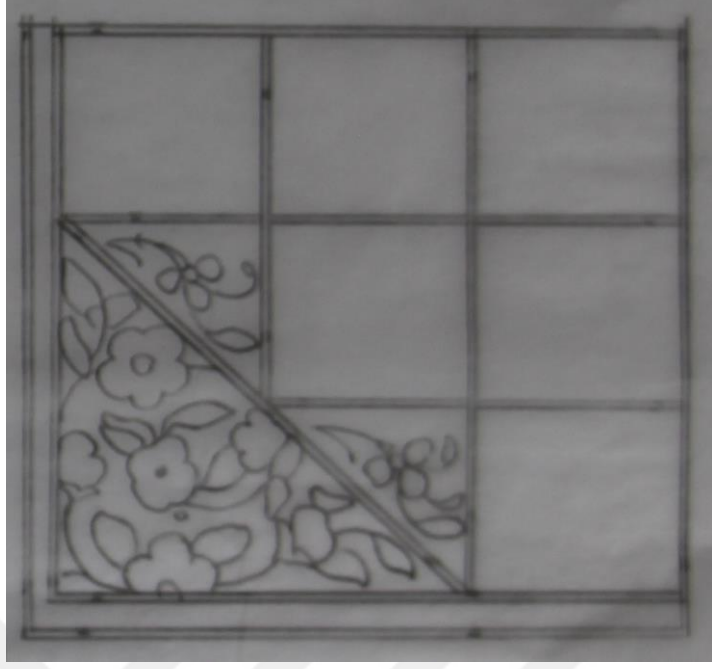
Resim 45. Haciselim Ağa 00071 Envanter Numaralı Tefsir Sayfası (Fihrist)

Fihrist başlık çevresi, 1mm'lik altın boya ile cetvellidir. Başlığın üstte kalan bölümünde üçgen formlu, $\frac{1}{2}$ oranında tasarlanmış ve başlıktaki gibi sade ve büyük ölçülü motiflerden oluşan tezyinat yer almaktadır. Bu motifler de yine sulandırma tekniği ile altın boyalı ve motif kenarları siyah mürekkep ile tahrirlidir. Desen bitiminde 2mm kalınlıkta altın bir dendan bulunmaktadır. Bu dendanların ara noktalarından yukarıya doğru uzanan altın rengi çizgi, nokta ve tırfillerden ibaret olan tığlar yer almaktadır. Sayfa ortasında yazılı bulunan sûre isimleri 1mm'lik altın cetvellerle eşit oranda bölünmüştür. Sayfanın en dışında ise tüm bu tezyinatlı alanları çevreleyen 3mm'lik altın cetvel bulunmaktadır.

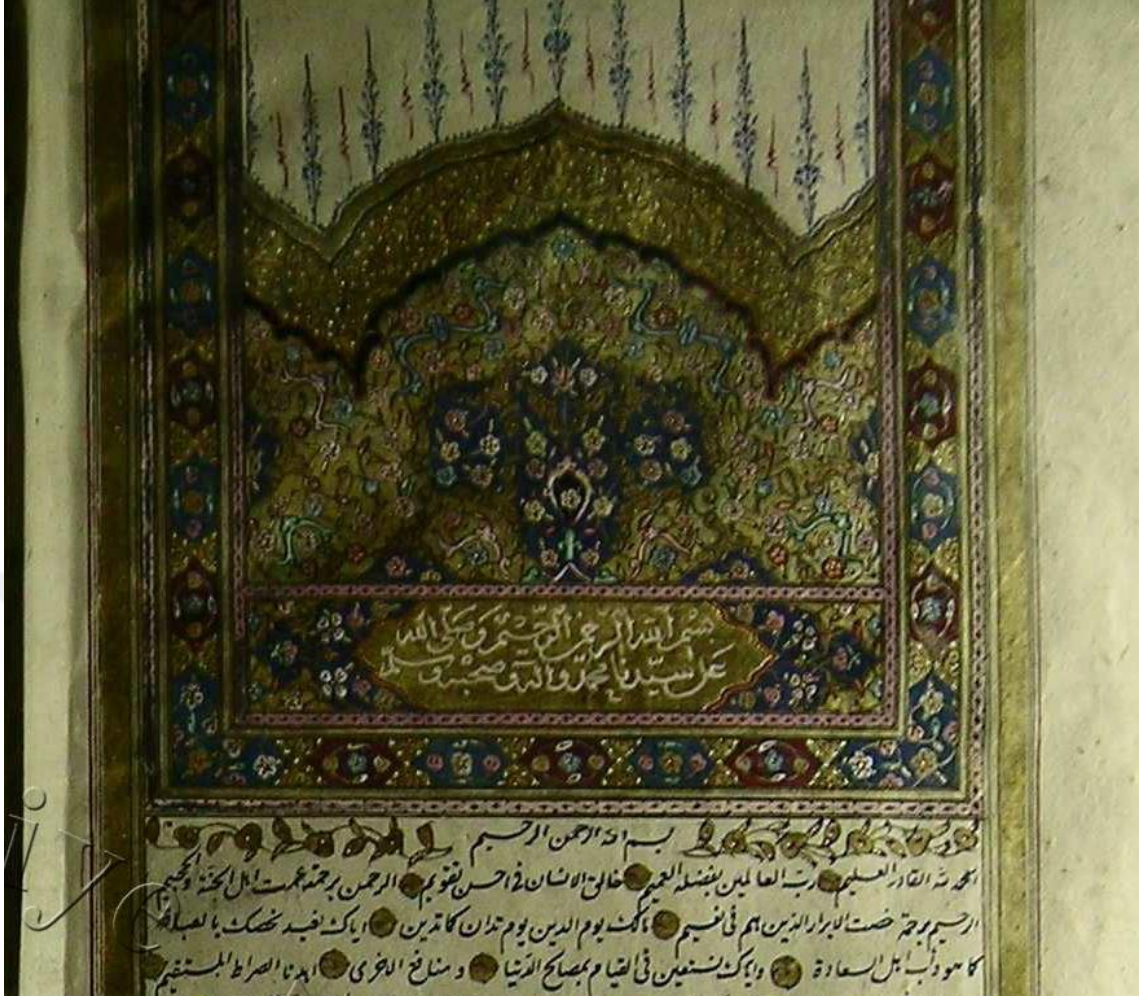
Çizim 19. Hacıselim Ağa 00071 Envanter Numaralı Tefsir Çizimi (Fihrist başlık ½ oranında)

Bu fihristin sonunda, sağ ve sol alt köşelerde karşılıklı simetrik olan tezyinat mevcuttur. Bu tezyinat, fihrist sayfasını dış çerçeveden 1mm-3mm-1mm ölçüde çevreleyen cetvelin, dikey ve yatay köşelerini, 1mm'lik bir hat ile kesen bölüm içinde üçgen formda tasarlanmıştır. Motifler fihrist başlığında olduğu gibi büyük ölçülü ve sadedir. Penç, gonca ve yapraklardan oluşan bu desen, altın ile sulandırma tekniği kullanılarak renklendirilmiş olup, siyah mürekkep ile tahrirlenmiştir. Desenin cetvel gerisinde kalan yarım kutucuklarda da yine aynı boyutlu üç yapraklı yonca ve yaprak motifleri bulunmaktadır.

Çizim 20. Hacıselim Ağa 00071 Envanter Numaralı Tefsir Sayfası (Fihrist sonu ½ oranında)

Eserde varak 2b’de tezyinatlı başlık, başlık üstü desen ve tüm bunları çevreleyen cetvellerden oluşan sûrebaşı tezhibi bulunmaktadır. Bu sayfanın iki ayrı yerinde zer mürekkep ile yazılı kelimeler yer alırken, bunun hemen yan sayfasındaki hattın yirmi altıncı satırında zer mürekkeple yazılı küçük bir alan vardır.

Resim 46. Haciselim Ağa 00071 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi

Yine tezyinatlı sayfanın yarısına kadar ki bölümde, ilk 17 satırı kapsayan, toplamda 35 adet olan, altın zeminli, yuvarlak formlu, kenarları siyah tahrirli duraklar bulunmaktadır.

Sayfanın yazılı alanındaki Besmele-î Şerîf'in sağ ve sol yanındaki boşluklarda karşılıklı simetrik, altın zeminli, oldukça zarif bir dal üzere dönen gonca ve yaprak motiflerinden ibaret bir desen bulunmaktadır.

Başlık, 1,5cm genişlikte olup, ortada sûre adının yazılı bulunduğu altın sıvama zeminli ve üzeri üstübeç mürekkep ile hatlı, sağ-sol kenarları 1mm bordo renk dendanlı bir pafta ile , bunun dışında bitkisel motifler ve cetvelin yatay-dikey köşelerine bitişik yarım formlu, altın zeminli ayırma rumîlerle bezelidir. Pafta dışında kalan tüm alan, beyaz üzerine pembe veya mavi renk ile kademeli penç motifleriyle süslüdür.

Başlık etrafı 1mm-3mm-1mm-2mm-1mm-1cm-1mm-2mm-1mm-3mm-1mm ölçülü olan ve başlık üstündeki tezyinatlı alanı da içine alacak şekilde uzanan cetveller ile sınırlıdır. 1mm ve 2mm'lik ipliklerin altın, 3mm'lik arasuyun pembe renk üzerine siyah mürekkep ile (+ ; -) şekilde bezeli olduğu cetvelin, 1cm'lik ve simetrik olan bordürü ise lacivert üzerine penç motifleriyle tezyin edilmiştir. Küçük paftalarla bölünen bordürdeki motifler beyaz üzerine vişne çürüğü, mavi, yeşil renklerle kademeli, pafta zeminleri ise bordo veya zemin gibi lacivert renktedir. Pafta aralarında boşta kalan, kum saati varî şekilde olan alanlar ise altın zemin üzerine beyaz noktalar halindedir.

Başlık üzerinde yaklaşık 5,5 cm yüksekliğinde desen alanı oksitlenmeden kaynaklı olarak net bir görüntüye sahip olmayan tek kubbeli, altın zeminli alan; ortada büyük, kenarlarda cetvelin dikey ile yatay kenarlarına bitişik, yarım formlu, lacivert zeminli ve ortadakine göre küçük ayırma rumî motifler ile beyaz üzerine vişne çürüğü, mavi, yeşil renklerle kademeli penç motifleriyle tezyinlidir. Desenin yaklaşık ilk 4,5 cm'lik sınırında 2mm'lik bordo renk bir dendan, bundan 1cm uzaklıktaki altın zeminli ikinci alanda ve en sonda 1mm'lik mavi renkli dendan dikkat çekmektedir. Kompozisyon, dendan üzeri belirli aralıklarla dizilen noktacıklarla ve bunların üzerinde nokta, çizgi, tiffillerden ibaret 1,5cm'lik mavi renk ana, 1cm'lik de bordo renk ara tığlarla son bulmaktadır. Desen alanı meydana gelen oksitlenmeden kaynaklı olarak net bir görüntüye sahip değildir.

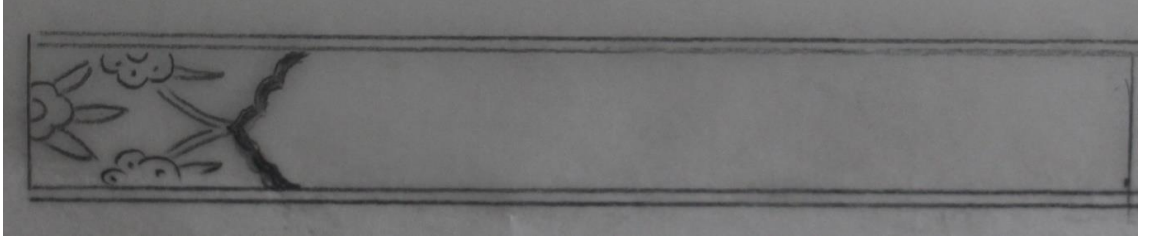
Çizim 21. Hacıselim Ağa 00071 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (½ oranında)

Eserdeki fihriste bakıldığında 114 adet sûre adını tamamının yazılı olduğu görülmektedir. Ancak varaklardaki sûrebaşları sayıldığında bu sayının 109 olduğu tespit edilmiştir. Bu durum da bize, eserdeki yitik sayfa sayısına ulaşmamızda yardımcı olmaktadır.

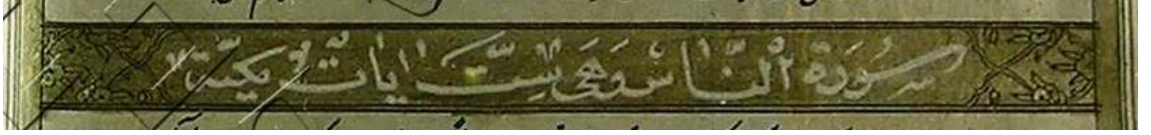
Bu sûre başları, altın zeminli yatay kenarları, başlığı çevreleyen 1mm'lik iplikle bitişik iken, dikey kenarları dendanlı olan bir pafta üzerine üstübeç mürekkep ile hatlıdır. 1mm ölçülü pafta kenar dendanları kimi zaman bordo renk, kimi zaman ise altın ile belirtilmiştir. Etrafı siyah mürekkep ile tahrirli bu dendanlar, paftanın altın zemini ile dıştaki altın zemini birbirinden ayırmaktadır.

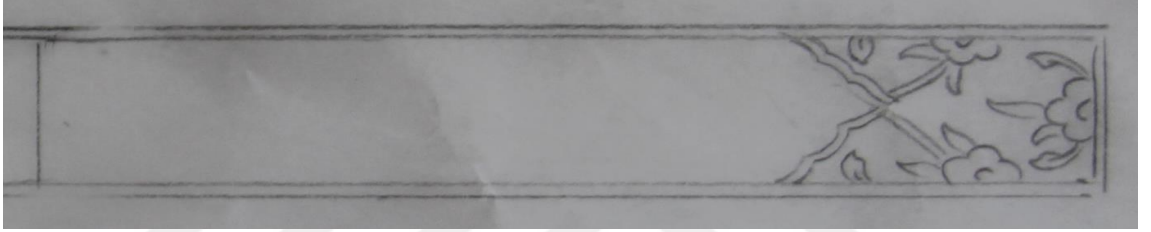
Resim 47. Hacıselim Ağa 00071 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (İhlâs Sûresi)

Çizim 22. Hacıselim Ağa 00071 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (İhlâs Sûresi ½ oranında)

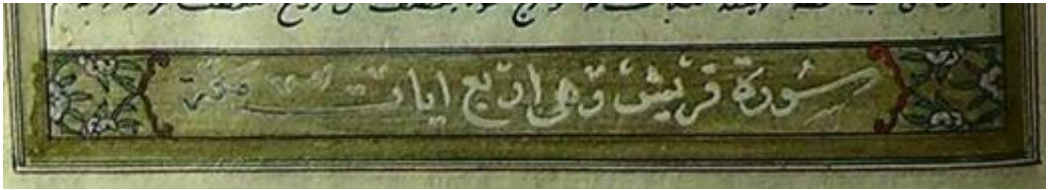

Resim 48. Hacıselim Ağa 00071 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Nas Sûresi)

Çizim 23. Hacıselim Ağa 00071 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Nas Sûresi ½ oranında)

Pafta dışında kalan altın zemin tüm başlıklarda penç ve yaprak motifleriyle bezenmiştir. Bu motifler genellikle sarı veya açık yeşil renkte iken Küreyş Sûresi başlığındaki gibi mor renkte tezyin edilmiştir. Penç sayıları kimi başlıkta az iken, kimisinde daha fazladır.

Resim 49. Hacıselim Ağa 00071 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Kureyş Sûresi)

Başlık cetvelleri 1mm'lik etrafı siyah mürekkep ile tahrirli altın iledir. Bazılarında bu cetvel 1mm-3mm-1mm ölçülü olarak farklılık göstermektedir. Bu tür cetvellerde 1mm'lik ipliklerin altın, 3mm'lik arasuyun ise bezen pembe bazen mavi renk ile renklendirildiği ve bu alanlara (+ ; :) şeklinde bezemeler yapıldığı da dikkat çekmektedir.

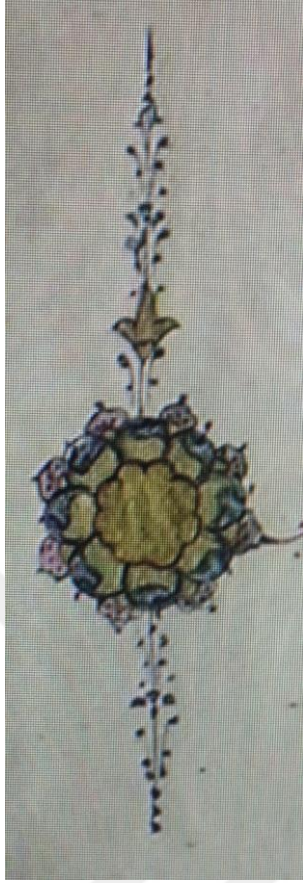

Resim 50. Haciselim Ağa 00071 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Ma'ide Sûresi)

Resim 51. Haciselim Ağa 00071 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Nisâ Sûresi)

Tefsirin belirli sayfalarında olmak üzere toplamda 19 adet hizip gülü bulunmaktadır. Bunlardan 12 adedi yuvarlak yaprak formlu, 7 adedi sivri yapraklı form şeklindedir. Her birinin yaprak sayısı, sivri formlu olanlarda 8, yuvarlak formlu olanlarda ise bazen 6 bazen ise 8 yaprak şeklinde olduğu gözlenmiştir. Hizip güllerinin tamamının üst ve alt uçlarında mavi renkli tığlar mevcuttur ve bunlar nokta, çizgi ve tirfillerden ibarettir. Yuvarlak formlu güller de kendi aralarında çeşitlilik göstermektedir. Kendi aralarında da gruplandırılan bu yuvarlak formlu güllerde şekil açısından benzerlik görüldüğü gibi renklendirmelerde de farklılıklar mevcuttur. Yuvarlak formlu güller kimi zaman yapraklar üzerinde küçük daireler ile şekillenmiş, kimi zaman da yaprakların dışa bakan bölüm kıvrımları rumî motif olarak tasarlanmıştır. Tüm hizip güllerinin göbekleri altın rengindedir ve etrafı 1mm'lik bordo renk ile dendanlıdır. Güllerin göbek haricindeki yaprakları ile bunlar arasındaki küçük ara yaprakların renkleri bazen yer değiştirerek çeşitlilik kazanmıştır. Bu renkler altın, mavi ağırlıklı olup sadece tek bir çeşitte az miktarda pembe renk tespit edilmiştir.

Resim 52. Hizip Gülü

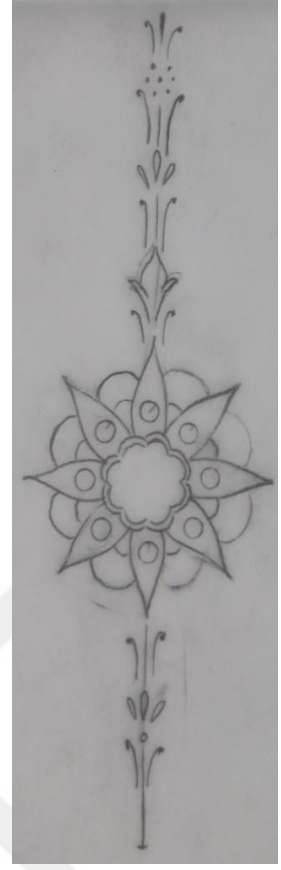
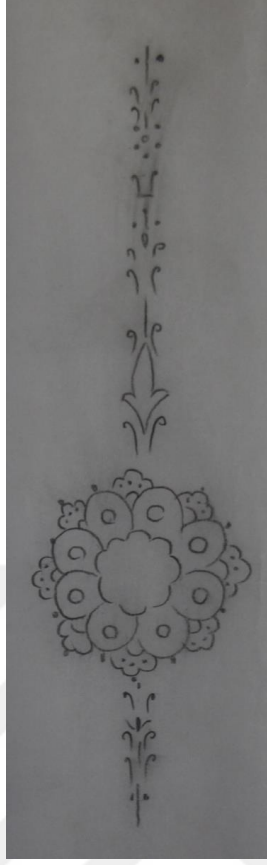

Resim 53. Hizip Gülü

Resim 54. Hizip Gülü

Sivri uçlu pençlerde de yine altın ve mavi renk ağırlıklı işlem olduğu ancak; göbek ve üçgen yapraklarda altın, ara yapraklarda kullanılan mavi renklerin bir diğer hizip gülünde yer değiştirerek bu defa üçgen yaprakların mavi, ara yaprak renklerinin ise altın olduğu dikkat çekmektedir.

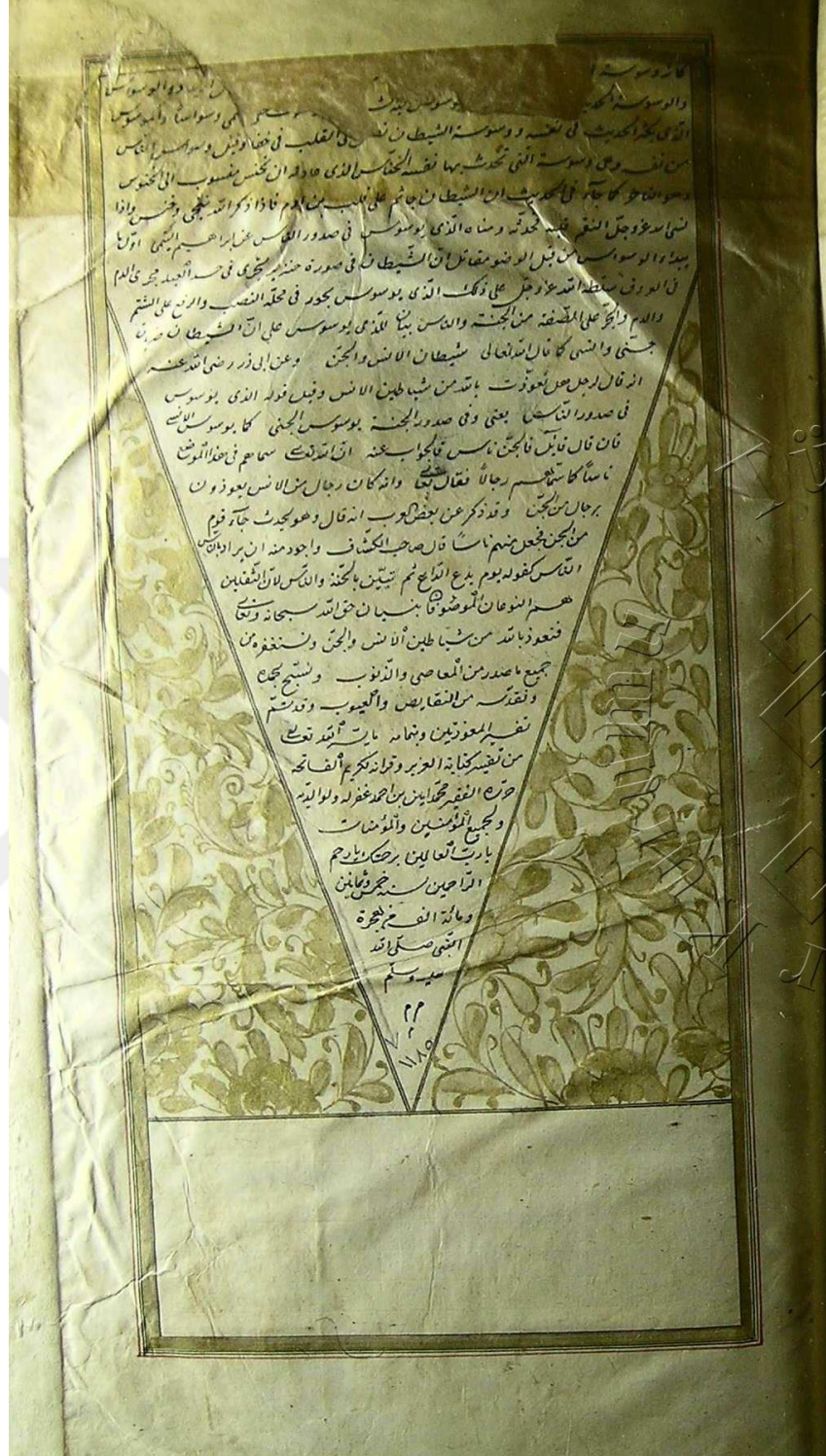

Çizim 24. Hizip Gülü Çizimi

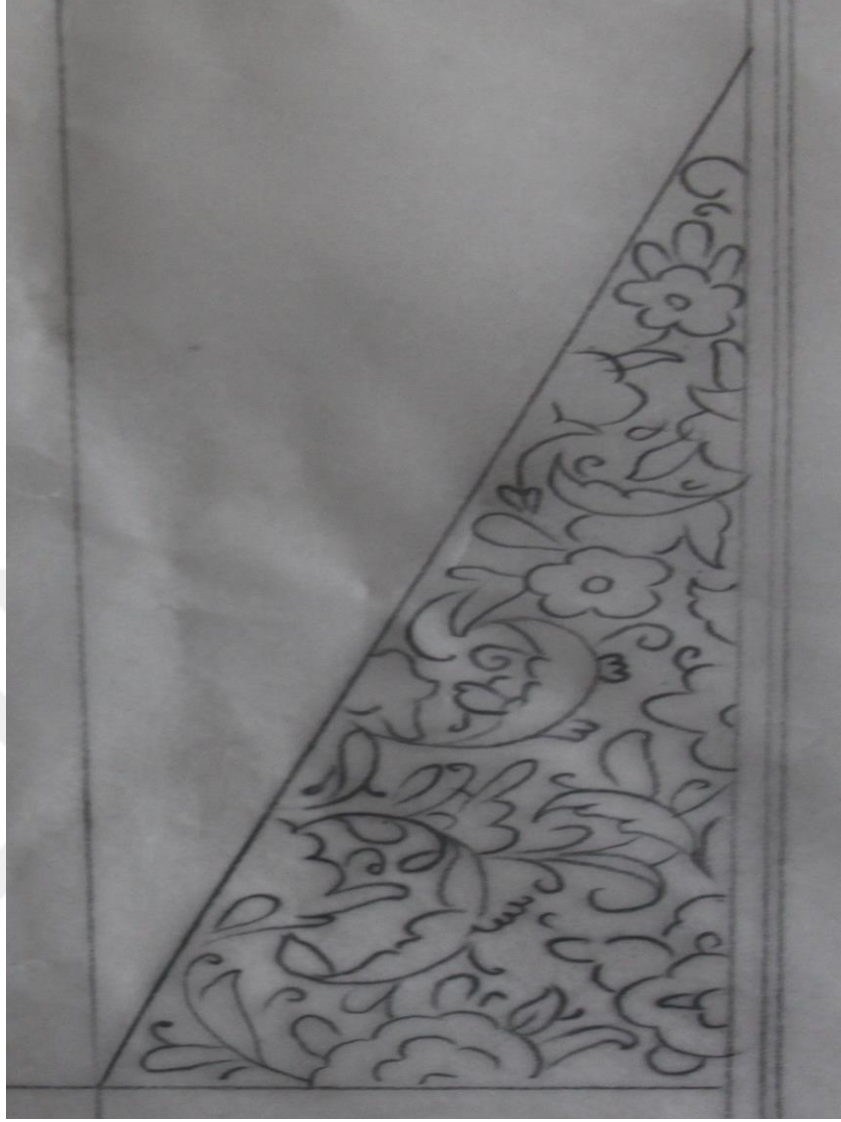
Çizim 25. Hizip Gülü Çizimi

Çizim 26. Hizip Gülü Çizimi

Eser sonunda sayfanın dikey kenarlarına bitişik alt yatay iç kenardan ise yaklaşık 5cm kadar üstte üçgen formlu, karşılıklı simetrik tezyinathlı alan mevcuttur. Bu alan, altın sulandırma tekniği kullanılarak, büyük ölçülü hançer yaprak, hataî, penç ve tirfil motifleriyle bezenmiştir. Motif kenarları da yine altın ile tahrirlidir. Desen çevresi 1mm'lik altın cetvel ile sınırlandırılmıştır. Bu form içteki siyah mürekkeple yazılı olan tefsir sayfasına ters üçgen varî bir şekil vermektedir.

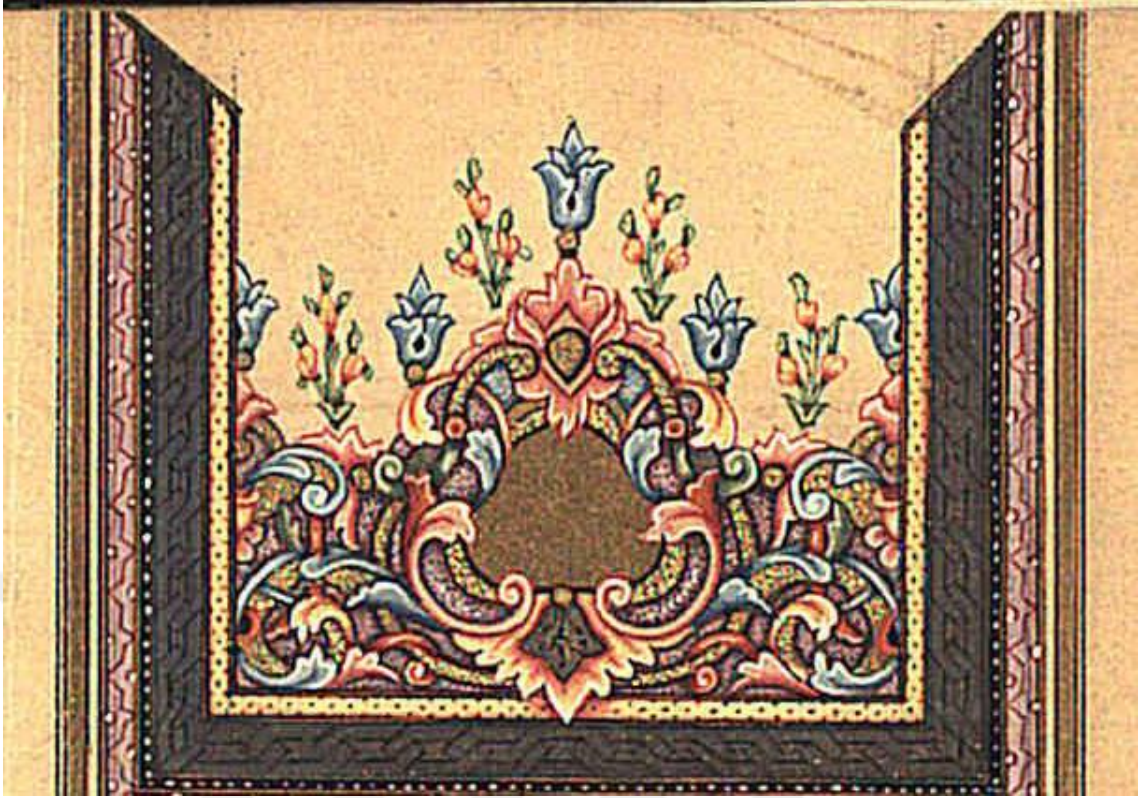
Resim 55. Hacıselim Ağa 00071 Envanter Numaralı Tefsir Son Sayfa Bezemesi

Çizim 27. Haciselim Ağa 00071 Envanter Numaralı Tefsir Son Sayfa Desen Çizimi

5.5. HALET EFENDİ 00020 ENVATER NUMARALI TEFSİRİN İNCELENMESİ

Tarih	: 18. yüzyıl
Bulunduğu yer	: Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi
Envater Numarası	: 00020
Kitabın Adı	: Râmûzü't-Tahrîr ve't-Tefsîr
Kitabın Konusu	: Tefsir İlmi
Yazar	: Lutfullah b. Muhammed el-Erzurumî el-Hanefî
Mücellit	: 3
İstinsah Tarihi	: Bilinmiyor
Dili	: Arapça
Yazı Cinsi	: Tâlik
Yaprak Sayısı	: 588 yk.
Satır Sayısı	: 23 st.
Boyutu (iç-dış)	: 223×155 , 155×77 mm
Sınıflama	: 297.2

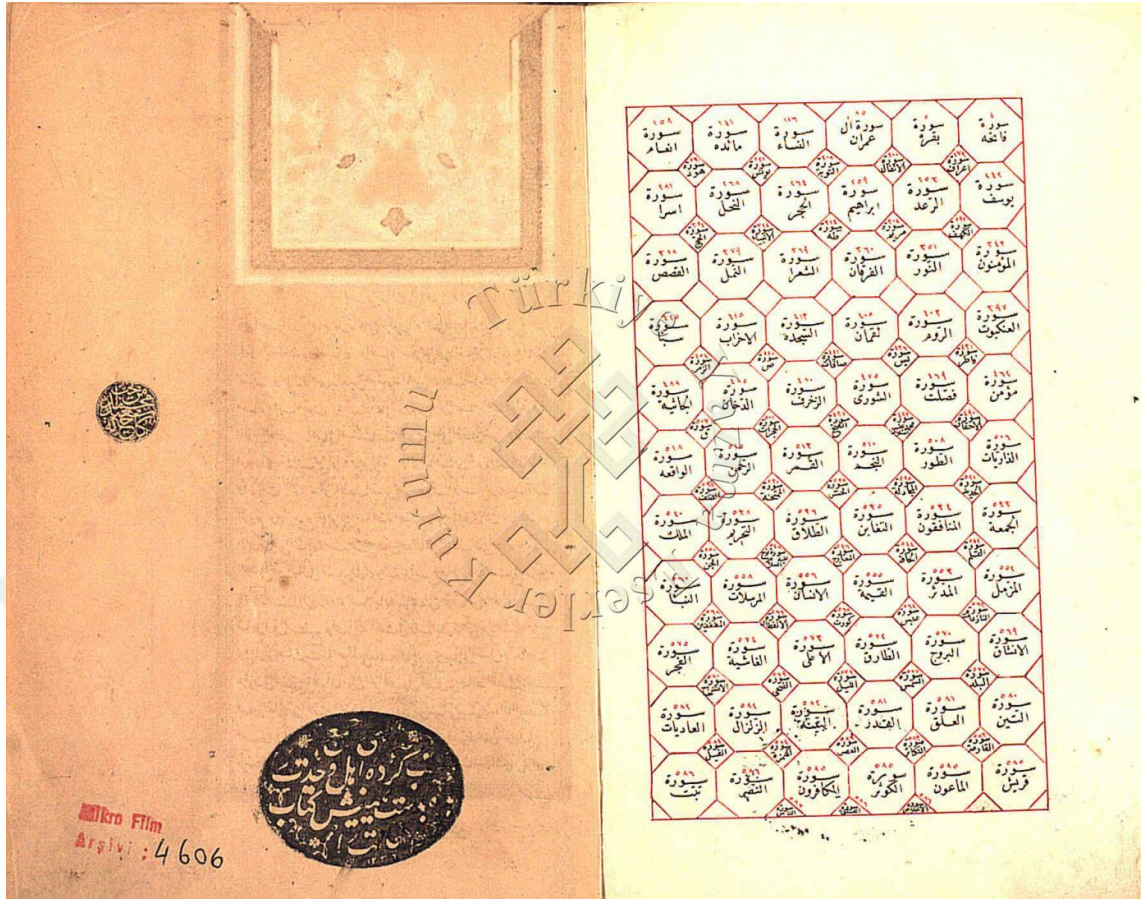
Resim 56. Halet Efendi 00020 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (s.1b)

Eserin kapağı bulunmamaktadır.

Eser hattı nadiren kırmızı mürekkep, ağırlıklı olarak ise siyah mürekkep üzeredir ve bazı kelime üstleri önem arz eder tarzda 1mm'lik kırmızı mürekkep ile çizilidir. Bazı sayfalarda birkaç satırlık ek açıklamalar, sayfanın cetvele bitişik bölümünde, sağ veya sol kenarlarda, aşağı meyilli şekilde yazılmıştır.

Sayfalarda duraklara ise rastlanmamaktadır. Çoğu eserde yuvarlak formlu siyah renkli mühürler, burada beyzi formunda kendini göstermektedir.

Sayfa cetveli ilk iki sayfada 1mm-3mm-1mm şeklinde ölçülüdür. Etrafı siyah renk ile belirtilmiş olan 1mm ve 3mm'lik alanlar altın iken, en dıştaki 1mm'lik iplik siyahtır. Bu sayfaların haricindeki tüm sayfalar yalnız 3mm-1mm ölçüde olup, renklendirme şekli ve sırası ilk sayfadakiler ile aynıdır.

Resim 57. Halet Efendi 00020 Envanter Numaralı Tefsir Sayfası (Mühür / Fihrist)

Eserin ilk sayfasında sûre adlarının yazılı bulunduğu fihrist yer almaktadır. Boyuna 11, enine 6 adet sekizgen kutucuk ve bunların birleşim alanında meydana gelen dörtgen şekillerden ibaret olan fihristin cetvelleri, lâl mürekkep ile tahrir olarak geçilmiştir. Bazı dörtgen boşluklar boş bırakılmış, ancak Kur'an-ı Kerim'de bahsi geçen 114 sûre adı tamamıyla bu kutucuklara yazılmıştır.

Barok özelliklerini taşıyan bu sûre başında ortada Besmele-i Şerif ile başlayan tefsir hattı bulunmaktadır. Besmele'nin sağ ve solundaki boşluklar, kırmızı ve yeşil renklerin bir arada kullanılarak oluşturduğu sekiz yapraklı çiçek, yapraklar ve bunları taşıyan dallardan ibaret olan ince ve zarif bir tezyinatla bezelidir.

Besmele Şerif'in üst bölümünden itibaren kıvrımlı formlar, yapraklar, goncalar, cetveller ve zencereklerle oldukça renkli ve hareketli bir tarzda tasarlanan sûrebaşı tezyinatı bulunmaktadır. İçten dışa doğru, 1mm-3mm-1mm-1cm-1mm-3mm-1mm-5mm-1mm-1mm-3mm-1mm ölçülü kalın bir cetvel ile çevrili olan desen, ½ oranında simetriktir.

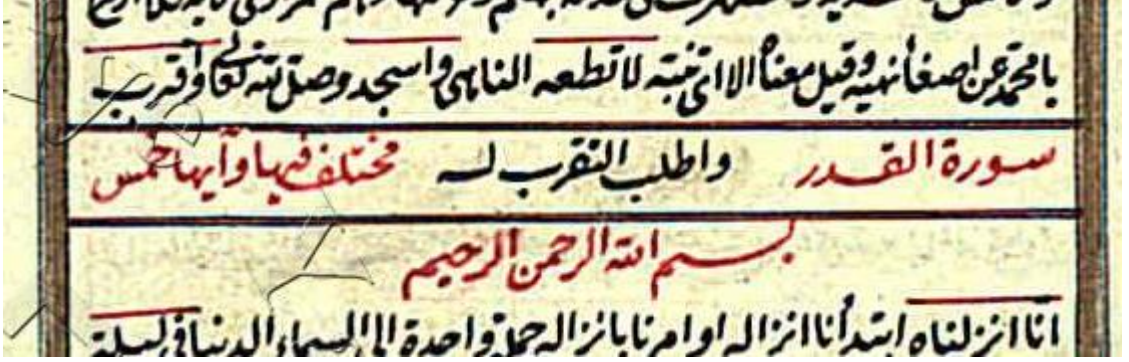
Cetveli içten çepeçevre dolduran desen yukarıya doğru girinti ve çıkıntılar oluşturarak devam etmektedir. Desenin göbek kısmı bir madalyona benzer tarzda ve altın zeminli olup, etrafı oldukça yoğun şekilde tezyinatlıdır. Deseni oluşturan kıvrımlı formdaki yaprak varî şekiller beyaz üzerine pembe, mavi, sarı, kırmızı renklerle kademelendirilmiş; kıvrım içinde kalan göbek kısımları ise sarı, yeşil, kırmızı renklerle noktalama tekniği kullanılarak tonlandırılmıştır.

Çizim 28. Halet Efendi 00020 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (½ oranında)

Cetvelin içteki 1mm'lik iplikleri ile en dıştaki 3mm'lik arasuyu altındır. En içte bulunan 3mm'lik sarı renkli arasuyu siyah mürekkep ile, orta bölümdeki 3mm'lik koyu renk arasuyu beyaz renkli mürekkep ile (+ ; -) şeklinde bezelidir. 1cm'lik koyu renk bordürün üzeri ise siyah mürekkep ile anahtar zencerek adı verilen geçme ile süslüdür. Bunun ardından 5mm'lik çizilen pembe renkli arasuyu lâl mürekkep, kıvrımlı çizgiler

ve küçük halkalarla oluşan zencerekle çevrilidir. En dıştaki 1mm'lik iki iplikten içte olan kırmızı, dıştaki ise lacivert renktedir.

Resim 58. Halet Efendi 00020 Envanter Numaralı Tefsir Sayfası

Eser sûrebaşları yaklaşık 0.5cm'lik bir alana lâl mürekkep ile yazılmış, etrafı altın boyalı 1mm'lik cetvel ile sınırlandırılmıştır.

Sayfaların genelinde bazı kelime altları önem arz eder tarzda yine lâl mürekkep ile, düz bir şekilde çizilidir.

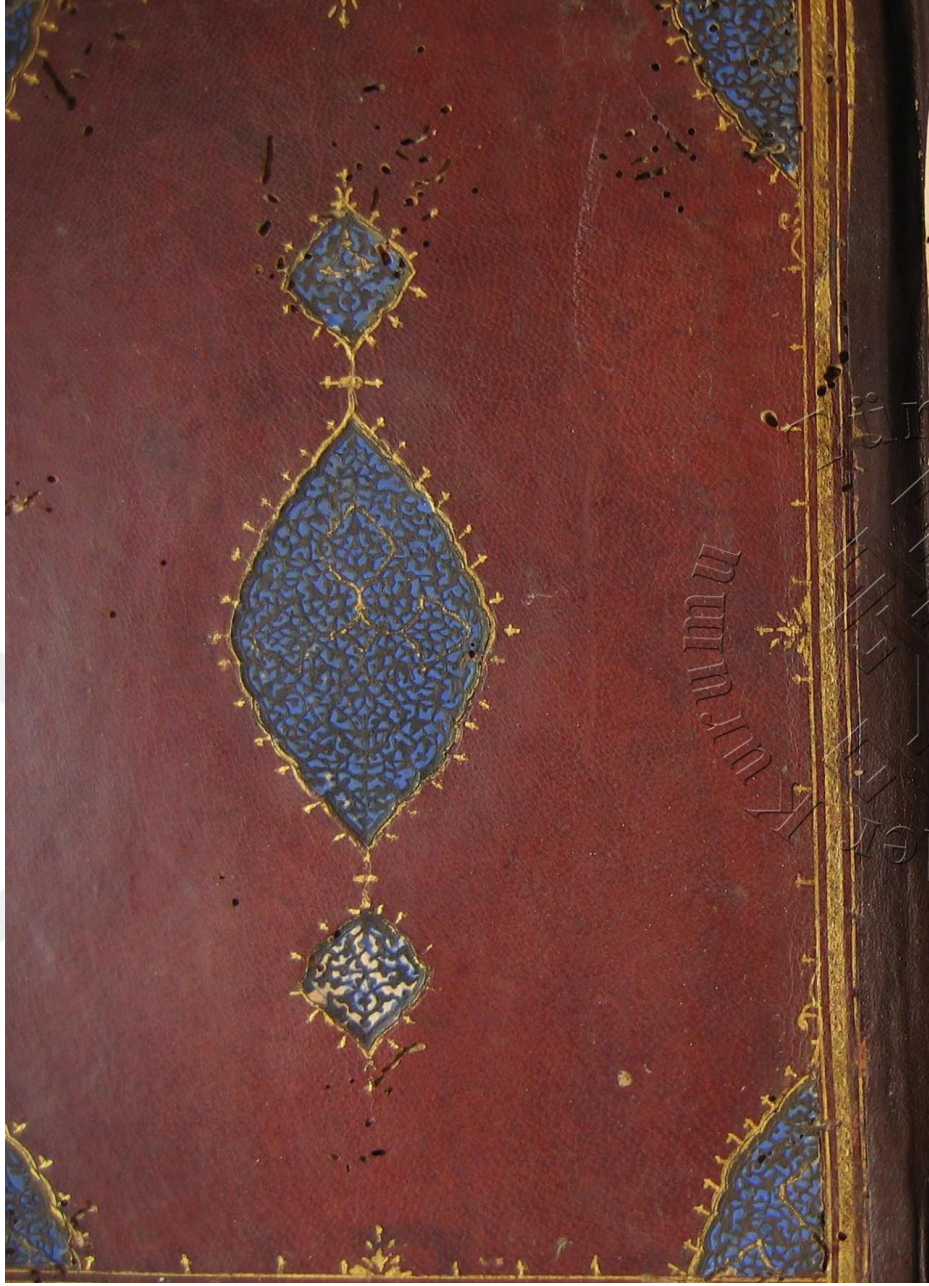
Eserde tıpkı 00194 ve 00110 envanter numaralı eserlerdeki gibi tefsir sonu, karşılıklı simetrik, etrafı 1mm'lik cetvel ile çevrili, içi boş üçgen formlu alanlar ile sonlanmaktadır. Ancak bu alan bitim sayfasının bir öncesindeki sayfanın orta bölümüne denk gelecek şekilde düzenlenmiştir.

وكان حاشا بشئ في نفسه الشريفة صلى الله عليه وسلم وعظم وكرم ورضي الله
 تعالى عن اله واصحابه اجمعين واحمدته رب العالمين
 وهذا اخر ما سجد القلم في **راموز التخرير والتفسير** فانهى به
 الى ساحل العجز والتقصير بالوف قصور وكسور في التصوير والتعبير
 قائلا بلسان الحال في مفتح المقال ٤ خطي نسج العنكبوت وهمتي
 في صيد عنقا من شواهي شامخ هذا وعز الله ان مثلته كريد فيض عند
 نفحة نافع الا ان الانكاء في ذلك لما كان على خفي لطف انه جميل عظمة
 مع الوقوف على حد الادب اعد هذا العبد الذليل لحقير باعز الازب وانف
 النسب فله الحمد الا وفي الاسمي على تلك النعمة العدة للعظمي
 وقد صادف ختام ترقية بيد مولفه الفقير لطف الله بن محمد المعروف لدى
 الخاص العام بكوكسي كور نعمها الله في رحمة يوم البعث والنشور سلخ
 شعبان من سنة سبع وتسعين بعد الف وائة من الهجرة على صاحبها
 اسنى الخية وازكى السلام وعلى اله واصحابه الكرام وعلى
 جميع الانبياء والمرسلين واحمدته رب
 العالمين

وهذا امر فافلت القلم بعد ماجرت في عيتم الرقم ولعمري هو بحر زاخر
 لا يرى ساحله وفيه اعلق الجواهر وانفسها فطوفى لمن خاضوا أرضهم
 تأمله تفسير لمعاني القرآن ومُسفر عن وجهها براقع الاستار
 ببنان البيان وهو كاسمه راموز التخرير والتفسير بل كنوز رموز العلوم
 لا تحصى ما يد التخرير والتعبير الفاظه رصينة كعقايده اهل الايمان
 وعبارته متينة مثل نبيان المهرمان مبانيه رابطة رابطة معانية بارعة
 فايقة زروق النواظر ونجلي البصائر من تأمله اهتزازا ومن

5.6. HEKİMOĞLU 00148 ENVATER NUMARALI TEFSİRİN İNCELENMESİ

Tarih	: 16. yüzyıl
Bulunduğu yer	: Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi
Envater Numarası	: 00148
Kitabın Adı	: El-Mevâhibü'l-Aliyye fi Tefsiri'l-Kelâmi'r-Rabbâniyye
Kitabın Konusu	: Tefsir İlmi
Yazar	: Hüseyin Vâ'iz-i Kâşifi, Kemâleddin Hüseyin b.Ali es-Sebzevârî el-Herevî (910/1504)
Mücellit	: 3
İstinsah Tarihi	: 0955
Dili	: Farsça
Yazı Cinsi	: Nesih
Yaprak Sayısı	: 503 yk.
Satır Sayısı	: 31 st.
Boyutu (iç-dış)	: 296×195, 204×133 mm
Sınıflama	: 297.2

Resim 60. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Cildi (Arka Dış Kapak)

Eserin sadece arka dış kapağı bulunmaktadır. Cildi kahverengi ceylan derisi (râk)'ndendir. Cilt göbeğinde $\frac{1}{4}$ oranında simetrik, üstten ayırma şemse ve salbek gözlenmektedir. Bu alanların zemini mavi olup, etrafı 1mm'lik altın dendan ve 3mm'lik tığlar ile çevrilidir. İçi rumî motiflerle bezeli bu şemsenin yarım formlu hali ise köşebentlerde yer almaktadır. Ancak bunlarda salbek yerine altın ile işlenmiş rumî tepelikler bulunur. Bunları da bir baştan diğer başa kadar sıralanan nokta ve çizgilerden ibaret ince tığlar izler. Şemse, salbekler ve köşebentlerdeki rumî motifler üzerinde daha

önce net olarak belirtildiği tahmin edilen altın rengin zamanla silindiği ve ara ara bazı bölümlerde silik de olsa bulunduğu tesbit edilmiştir. Köşebentlerin dışında 1mm-2mm-3mm-2mm-1mm ölçülü cetvel bulunmaktadır. Cetvelin 1mm-3mm-1mm ölçülü bölümleri altın iken, 2mm'lik iplikleri cilt rengindedir.

Cildin arka sayfalarında ve son varak olan Nas Sûresi tefsir yazısının son bölümünde siyah renkli mühürler görülmektedir ki, bunlardan ön cildin arkasında biri yuvarlak ve beyzi iki adet, arka cildin arkasında bir tane ve Nas Sûresi sonundaki karşılıklı 1mm'lik altın ve mavi renk ile çekili, karşılıklı simetrik ve üçgen varf cetvelli alan içlerinde olmak üzere iki adet şekilde toplamda 5 adet mühür bulunmaktadır.

Resim 61. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Son Sayfa

Eserin dış cetvel ölçüsü 1mm-2mm-1mm ölçülü olup, içteki 1mm ve 2mm'lik alan altın iken, son 1mm'lik iplik mavi renktedir. Eser, içinde mühürler bulunan, karşılıklı simetrik, birer mm'lik altın ve mavi renk iplikli, üçgen vâri bu cetvellerle sınırlanmaktadır.

Eser sayfalarında birçok eserde olduğu üzere güvlenmeye bağlı olarak, ara ara tahribatlar görülmektedir. Tefsirin yazılarında siyah ve zer mürekkep yoğun olarak kullanılmış, bazı bölümlerde de kırmızı ve nadiren mavi mürekkep bulunmaktadır.

Cümle sonu vakıflar, yuvarlak formlu, altın zeminli, etrafı mavi mürekkep ile tahrirli, tahrir sonrası dış bölümde mavi renk ile noktalıdır. Altın zemin ortasında ise tek bir kırmızı nokta mevcuttur ve etrafı çevreleyen tahrir bu noktada sonlanır.

Resim 62. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Sayfası

Eserde varak 1b ve 2a'da karşılıklı simetrik tasarlanan ve oldukça yoğun tezyinatlı bir serlevha yer almaktadır. Bu serlevhanın sürebashlığı ortasında altın sıvama zeminli bir pafta bulunur. Bu zemin üzerindeki " Ve'n-nur'û'l- 'Ayn (.....) " hattı üstübeç mürekkep ile dir. Pafta kenarları lâl mürekkep ile içe ve dışa dönük olarak dendanlıdır. Bu dendan içteki altın zeminli alanı dıştaki mavi renkli zeminden ayırır. Pafta içi, hat bölümü de dahil olmak üzere üç yapraklı yonca, gonca ve yapraklardan oluşan bir desen ile tezyinatlıdır. Kırmızı, sarı, yeşil renklerin kullanıldığı bu desen, dış alandan bağımsız ve serbest formudur.

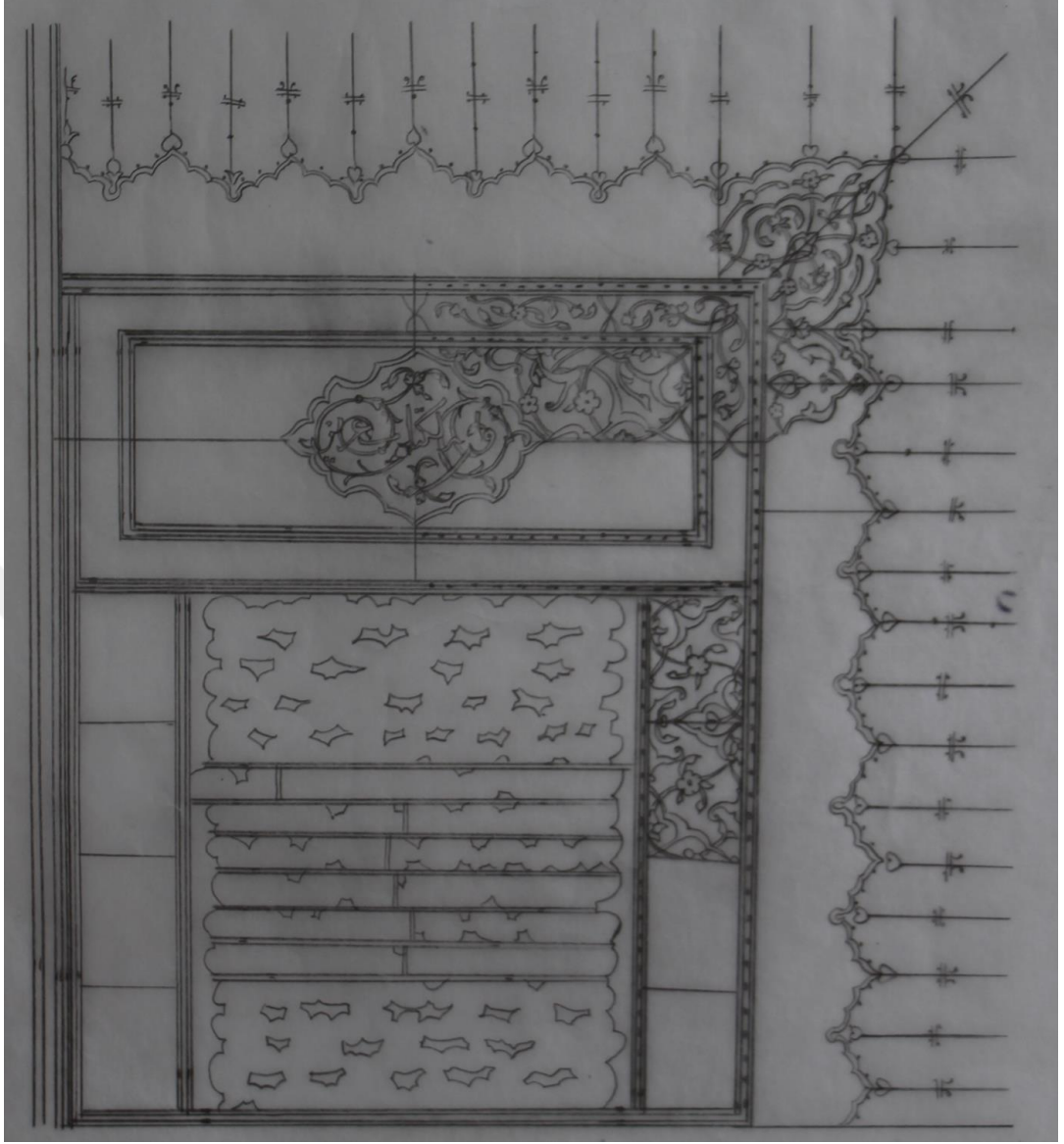
Resim 63. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Serlevha Bezemesi

Paftanın dışında kalan zemin mavi renkli olup, sadece cetvelin dikey ve yatay çizgisine bitişik olarak oluşan üçgen formlu alan altın boyalıdır. Bu alanda dikey ve yatay yönlü anahtar rumîlerin yarı formu belirtilmiştir. Paftanın ucundan, cetvelin dik köşesine yatay yönlü uzanan kırmızı renkli rumî tepelikten çıkan dallar, bu altın zeminin etrafına sarılıdır. Anahtar rumîdeki kırmızı renkli goncalardan çıkan altın renkli dallar, kırmızı ve sarı renkli, üzeri yeşil ve beyaz renk ile kademelendirilmiş penç motifleriyle tüm zemini kaplamaktadır.

Başlık etrafı 1mm-3mm-1mm-1cm-1mm-3mm-1mm ölçülü cetvel ile sınırlandırılmıştır. 1mm'lik iplikleri altın boyalı olan cetvelin, 3mm'lik iç ve dış arasuyu lacivert renkli olup üzerleri beyaz renkli boya ile (+ ; -) şekilde bezelidir. Arada kalan 1cm'lik mavi zeminli bordürün üzeri, köşelerde rumî tepelik, yatay ve dikey alanlarda ise gonca, üç yapraklı yonca ve yaprak motifleriyle bezelidir. Motif renkleri, paftalı bölümdeki motif renkleri gibi kırmızı, altın, beyaz renkler ile renklendirilmiştir. Ayrıca kum saati varî sarı renkli bir şekil, bitkisel motiflerle tasarlanan formlar arasında bulunarak deseni gruplandırmaktadır.

Serlevhanın orta bölümünde yer alan siyah mürekkep ile yazılı bulunan tefsir sayfasında ortadaki 7 satırın altı, 1mm'lik altın cetvellerle yatay yönde bir baştan diğer başa kadar çevrilidir. Cümle sonları, üst ve alttaki yatay çizgiyi birbirine bağlayacak biçimde dikey yönlü, kısa boylu çizgilerle kapatılmıştır. Yazının üst ve alt satır araları ile cetvele bitişen köşeler, boylu oyunca beyn'es-sütûr tekniği ile bezelidir. Satır aralarında dağınık ve birbirinden bağımsız halde altın zeminli, kenarları siyah mürekkeple tahrirli kümecikler yer alır. Bunların üzerinde ise kırmızı ve yeşil renkli çok küçük motifler bulunmaktadır.

Tefsir yazısının sağ ve sol bölümünde, ½ oranlı lacivert zeminli rumî ve bitkisel motiflerden oluşan koltuk tezhibi yer alır. Burada lacivert zemin üzerine altın zeminli anahtar rumîler cetvel kenarlarına bitişik olup, alttan aynı yönlü iki anahtar rumî arasına aksi yönlü başka bir rumî motif tasarlanmıştır. Bu alanda kullanılan motiflerin çoğunluğu kırmızı renkli, bir bölümü ise nadiren beyaz üzerine kırmızı tonludur. Bu motifleri taşıyan dallar ise altındır. Koltuk tezhibi, içte 1mm-3mm-1mm ve dışta 1mm-3mm-1mm ölçülü cetveller ile sınırlıdır. Cetvellerin 1mm'lik iplikleri altın iken, 3mm'lik arasuyu lacivert zemin üzerine beyaz mürekkep ile (+ ; -) şekilde bezelidir.

Çizim 29. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Serlevha Çizimi (Başlık $\frac{1}{4}$, Koltuk $\frac{1}{2}$, Sayfa kenarı $\frac{1}{2}$ oranında)

Serlevhanın en dışta kalan tezyinatlı alanı lacivert zemin üzerine altın boyalı küçük rumîli paftaların eşit aralıklarla dizilmesi şeklindedir. Altın zeminli bu paftacıkların orta bölümünde rumî tepelik bulunmakta ve bunlardan da mavi renk üzerine kadar tasarlanan penç, gonca ve yaprakları taşıyan dallar görülmektedir. Bu motiflerin çoğunluğu iç alandaki tezyinata olduğu gibi kırmızı renkli, nadiren beyaz üzerine kırmızı veya sadece yeşil renklidir. Lacivert zeminin dış sınırı 1mm'lik altın dendanlarla çevrili olup etrafı tahrirlidir. Dendanların sivri uçları ile içe dönük birleşim yerlerinde 2cm uzunluğunda tığlar mevcuttur. Sivri uçlardaki ana tığlar küçük bir tepelikten itibaren başlamakta; nokta, çizgi ve tiffillerden oluşmaktadır. Ara alandaki

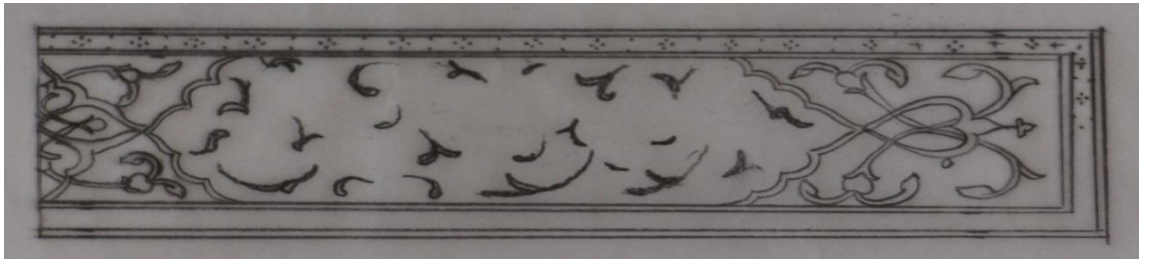
tığlar da küçük birer tepelik üzerinden başlamaktadır; ancak ana tığlara göre daha sade olarak çizgi ve noktalardan ibarettir. Dendanların tığlar arasında boşta kalan bölümlerinin üstlerinde, siyah mürekkep ile eşit aralıkla noktacıklar bulunmaktadır. Eserin sol bölümünde tüm bu desenlerin dayandırıldığı, boylu boyunca devam eden 1mm-1mm-3mm-1mm-1mm ölçülü cetvel bulunur. 1mm'lik ipliklerden iç yüze bakanları beyaz renkli iken, dışa bakanları lacivert renktedir. 3mm'lik cetvel ise altındır.

Eserde 113 adet sûrebaşı bulunmaktadır ve bunlardan 3 tanesi geniş tezyinatlıdır.

Eserin Fatihâ-î Şerif tefsiri başlığında sağda ve solda birer adet altın zeminli pafta yer alır. Bunların zemin üstü, siyah mürekkeple çok ince bir şekilde, serbest formda rumî dal motifi ile desenlidir. Onun üstünde de lâl mürekkep ile hat mevcuttur. Paftanın üst ve alt kenarları cetvelin yatay kenarlarına bitişik iken, sağ ve sol yönlü uçları, 1mm'lik bordo renkli dendan ile çevrilidir. Paftaların dışında kalan alanlar lacivert renklidir. Bu zemin, pafta ucundan yatay yönlü olarak cetvelin dikey köşesine uzanan altın zeminli rumî tepelik, buradan altın dallarla dışarı taşınan sarı üzerine bordo renkli goncalar ve kırmızı renkli yapraklarla bezelidir. Paftaların birbirine bakan uçlarının arasında kalan mavi renkli dış zemin ise, altın zeminli, birbirine bağlı dört rumî ile bunlara bağlı beyaz üzerine bordo renkli penç ve kırmızı renkli goncalardan oluşan desen ile örtülüdür. Başlık çevresi 1mm-3mm-1m ölçülü cetvelle çevrilidir. 1mm'lik iplikler altın renkli olup, 3mm'lik arasuyu lacivert zemin üzerine (+ ; -) şekilde bezelidir.

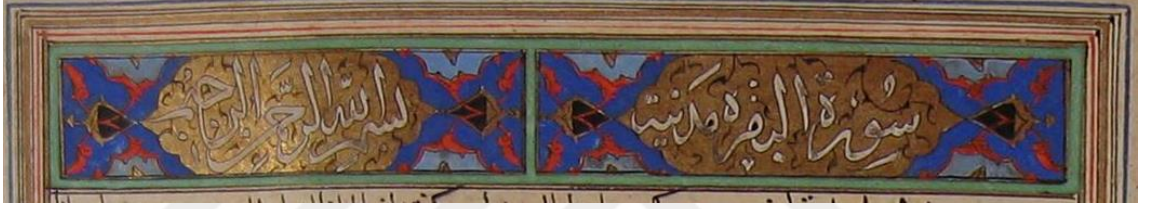

Resim 64. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Fatihâ Sûresi s.2b)

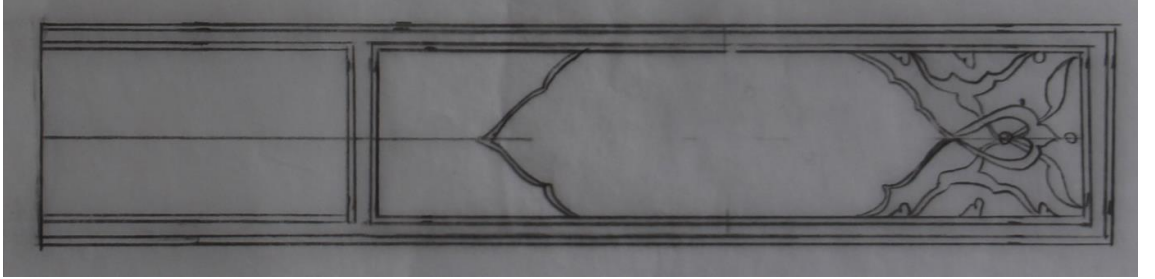

Çizim 30. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Fatihâ Sûresi ½ oranında)

Eserin Bakara Sûresi tefsir başlığında da tıpkı Fatihâ Sûresi tefsir başlığındaki gibi altın sıvama bir zemin, üzerine siyah mürekkep ile çok ince şekilde serbest formlu rumî dallı bir desen bulunmaktadır. Ancak buradaki hat üstübeç mürekkep iledir. Pafta kenarları 1mm'lik dendan ile çevrilidir. Başlık çevresindeki cetvelin dikey köşesine yatay bir şekilde uzanan rumî tepeliğin iç zemini siyah, dışı altın boyalıdır. Cetvelin yatay kenarlarında yarım formlu tasarlanan ayırma rumîlerin kolları kırmızı, zeminleri ise açık mavi renktedir. Bu desen her iki paftanın sağ ve sol köşelerinde lacivert zemin üzerinde yer almaktadır. Başlık cetveli 1mm-3mm-1mm ölçülü olup, 1mm'lik iplikleri altın, arasuyu ise yosun yeşili renktedir. Cetvel bir önceki başlıktaki gibi boylu boyunca değil, iki paftanın birbirine bakan yüzlerindeki orta alanda yine 1mm-3mm-1mm ölçülü kısa bir dikey cetvel ile kapalıdır.

Resim 65. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Bakara Sûresi s.3a)

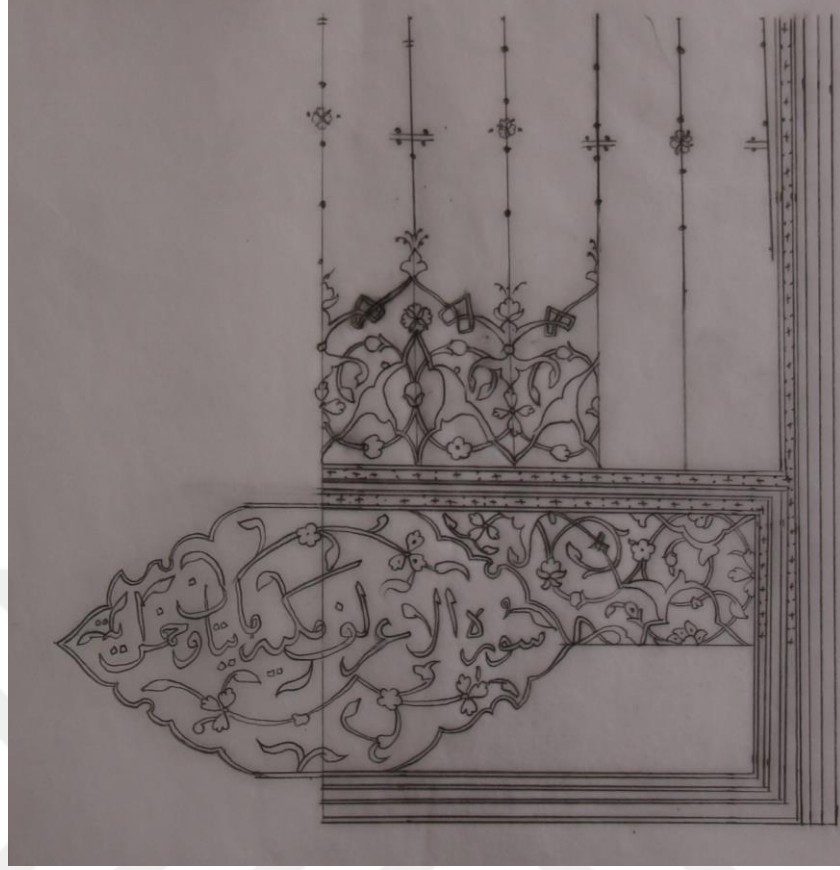
Çizim 31. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Bakara Sûresi ¼ oranında)

Eserde 'Araf Sûresi tefsirinin yer aldığı başlık ortasında beyzi formlu, zemini altın sıvama olan bir pafta bulunmaktadır. Bu paftadaki sûre adı üstübeç mürekkep iledir. Hattın etrafındaki boş alanlar beyaz üzerine pembe renkli penç, kırmızı renkli üç yapraklı yonca, mavi renkli dallar ve yapraklarla serbest formda bezelidir. Pafta etrafı, 1mm'lik dendan ile çevrilidir. Bu dendan, iç zemini dıştaki mavi renk zeminden ayırır. Pafta ucundan cetvelin dik kenarına yatay yönlü uzanan, zemini altın, dışı kırmızı renkli bir tepelik ve bunu aynı yönde takip eden ayırma rumî bulunmaktadır. Cetvelin yatay çizgisine bitişik ve köşede bulunan ikinci bir rumî vardır ki, bu iki ayırma rumînin bu

şekilde birleştiği alan zemini, altın boyalı; ancak rumî içleri zemindeki mavi renktedir. Kırmızı, mavi, pembe, sarı renklerle tonlu gonca, penç, üç yapraklı yonca motifleriyle oluşan desen, ¼ oranlı olup simetriktir.

Resim 66. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi ('Araf Sûresi s.113b)

Çizim 32. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi ('Araf Sûresi ¼ oranında)

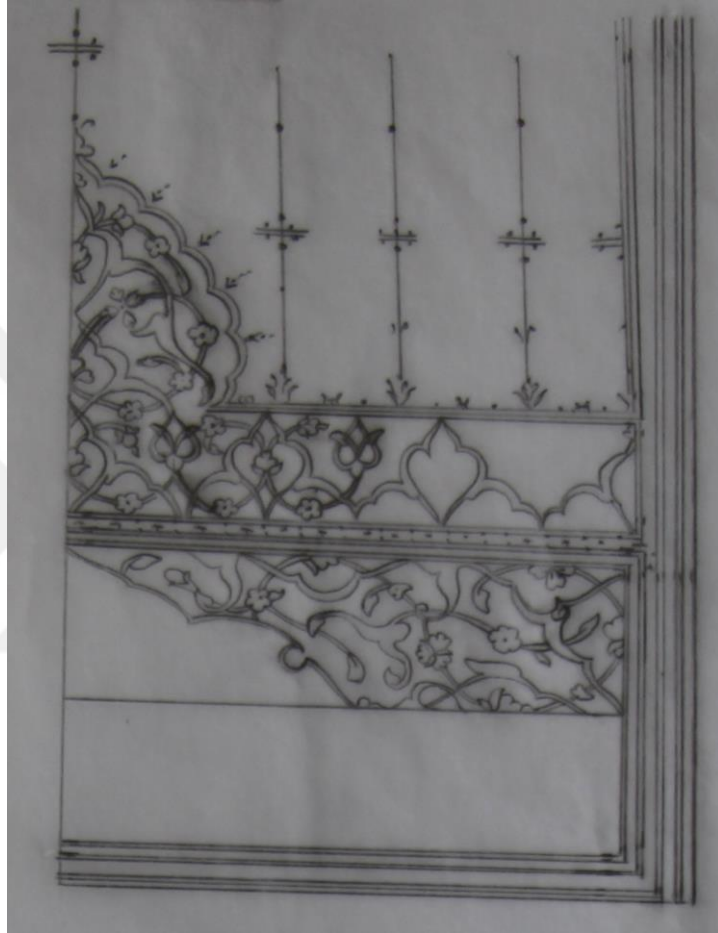
Başlık çevresi 1mm-3mm-1mm-3m-1mm-3mm-1mm ölçülüdür. Cetvelin 1mm'lik iplikleri altın olup, içteki ve dıştaki 3mm'lik arasuyu lacivert zemin üstüne beyaz renkle (+ ; -) şekilde bezelidir. Ortadaki 3mm'lik arasuyu yosun yeşili renkte olup, bezemesi bulunmamaktadır. Başlığın üst bölümünde cetvel sınırları arasında kalan sağ baştan sol başa, yatay şekilde uzanan tezyinatlı alanda, altta lacivert bir zemin, üstte ise tabanları cetvelin yatay çizgisine dayanan, altın zeminli anahtar rumîler bulunmaktadır. Bu rumîler, alttaki mavi zeminin formunda olup ölçü olarak daha dardır. Kırmızı, yeşil renkli goncalar, pembe ve mavi renkli pençer ile sarı üzerine bordo renkle kademeli dört yapraklı yoncalar ahenkli bir tasarım oluşturmuştur. Lacivert zeminin kenarları, 1mm'lik altın dendan ile çevrilidir. Dendanların bittiği uçlar birbiri arasından geçerek üçgen formlu geçmeler meydana getirmiştir. Dendanların sivri uçlarının bittikleri çukur alanlardan başlayıp, üste doğru dik bir şekilde uzanan tığlar bulunmaktadır. Bu tığlar sivri uçlarda altın bir tepelik, çukur alanlarda ise gonca varî bir motif üzerinden başlamaktadır. Nokta, çizgi ve penç motifli tığlar, mavi ve kırmızı renklerle tonludur.

Resim 67. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Meryem Sûresi s.245b)

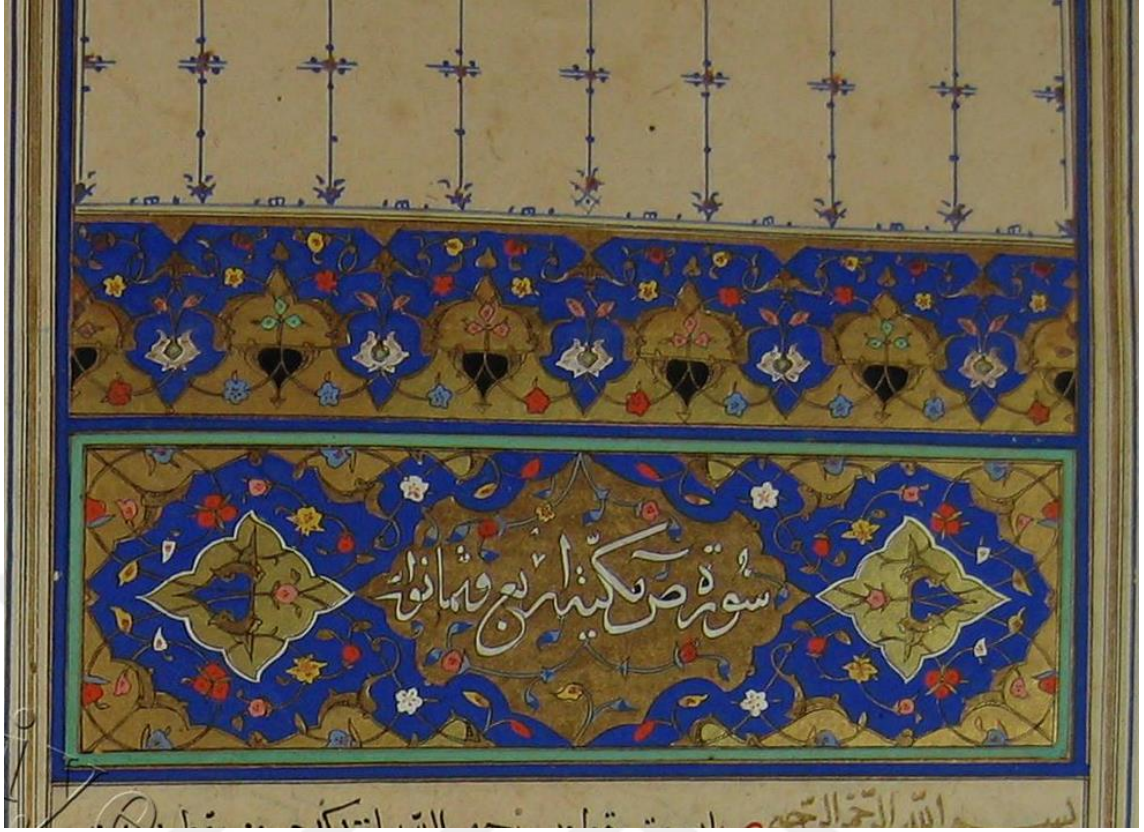
Eserde Meryem Sûresi tefsiri başlık tezhibi, diğer başlıklardan farklı bir görünüme sahiptir. Başlık ortasında altın sıvama zeminli bir pafta ve üzerinde üstübeç mürekkep ile sûre adı yazılıdır. Paftanın boş kalan alanları kırmızı renkli üç yapraklı yonca, beyaz üzerine kırmızı renkli pençler, mavi renkli dallar ve yapraklardan oluşan serbest formlu desenle bezelidir. Pafta etrafı, 1mm'lik dendan ile çevrilidir. Cetvelin dikey ve yatay köşelerinin kesiştiği alana yerleştirilen anahtar rumîler ile pafta ucundan yatay şekilde uzanan ayırma rumînin zeminleri altın boyalıdır. Pafta dışındaki tüm zemin, bu rumîlerden çıkan dallar üzerindeki beyaz, kırmızı, pembe, sarı renkli; penç, gonca ve yapraklar ile bezelidir. Başlık çevresi 1mm-3mm-1mm-3mm-1mm ölçülü cetvel ile çevrilidir. 1mm'lik iplikler altın iken, içteki 3mm'lik arasuyu turuncu (sülyen), dıştaki 3mm'lik arasuyu lacivert zemin üstüne beyaz mürekkep ile (+ ; -) şekilde bezelidir. Başlığın üst bölümündeki tezyinatlı alan, kendini çevreleyen cetveller arasında bir baştan diğer başa kadar düz bir şekilde ilerler. Mavi zeminli bu alanın orta bölümünden yukarı doğru dik şekilde beyzi bir alan yükselir. Lacivert rengin sınırlandırıldığı alan, dıştan düz bir cetvel ile belirtilmişken; bu beyzi formun kenarları

1mm'lik altın dendanlıdır. Alttaki yatay cetvelle bitişik olarak belirli aralıklarla mavi zemin üzerine dizili altın zeminli anahtar rumîler, bu orta bölümdeki beyzi formu kaplayacak şekilde kademelendirilmiştir. Bu rumîlerden çıkan dallardaki beyaz üzerine pembe renkli pençler ve dört yapraklı yoncalar, mavi ve kırmızı renkli goncalar ile yapraklar, deseni ahenkli bir şekilde süslemektedir.

Çizim 33. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Meryem Sûresi Başlık $\frac{1}{4}$, Üst Desen $\frac{1}{2}$ oranında)

Lacivert zeminin yatay cetvelle (1mm-1mm) sınırlandırıldığı bölümden yukarı doğru dik şekilde uzanan 3,5cm ölçülü, motif, çizgi ve noktalardan oluşan tığlar ve bunlar arasındaki boş kalan yerlerdeki ikili noktacıklar desende bütünlük oluşturmaktadır. Orta alandaki dendanlı çıkıntının kenarları da 3 mm ölçülü küçük tığlarla çevrilidir.

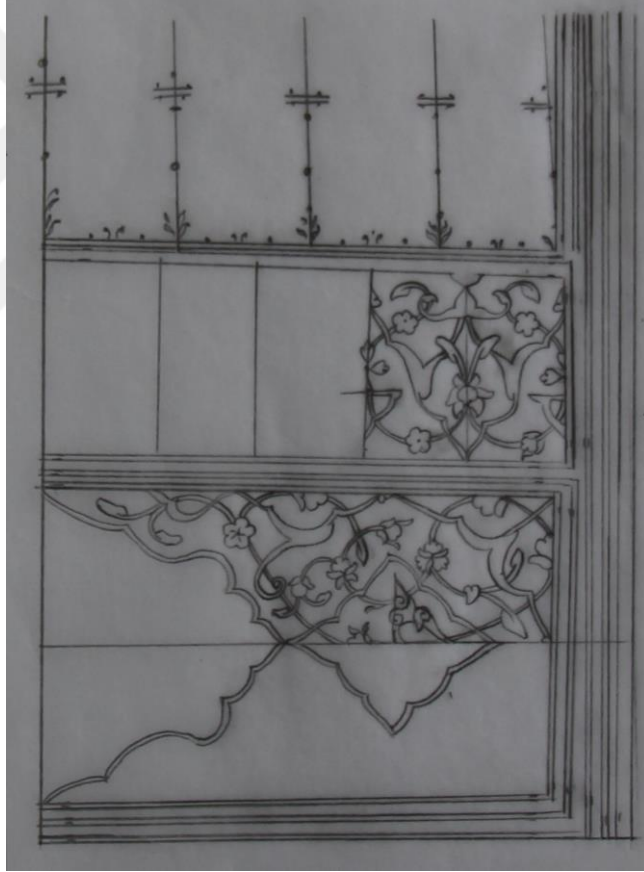
Resim 68. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Sad Sûresi s.368b)

Eserdeki Sad Sûresi tefsir başlığında tüm başlıklarda olduğu üzere, ortada altın zeminli ve üstübeç mürekkep ile hatlı bir pafta bulunmaktadır. Kareye yakın dikdörtgen şeklindeki paftanın hat alanı dışındaki zemini, kırmızı renk goncalar, sarı renkli pençler, mavi renk yaprak ve dallar ile serbest formda bezelidir. Açık mavi renkli motifler koyu mavi renk, sarı renk zeminli motifler kırmızı renk, kırmızı renkli motifler ise bordo renk ile kademelidir.

Paftanın dendanlı uçlarındaki salbek tarzı küçük pafta da altın zeminli olup kenarları beyaz renk ile dendanlıdır. Buranın ortasındaki rumî tepelik ile başlık cetveline bitişik yarım formlu anahtar rumî ve ile ayırma rumî etrafını dolaşan bitkisel motifli dallar üzerinde kırmızı, pembe, sarı, beyaz, mavi renkli motifli desen $\frac{1}{4}$ oranında simetriktir. 1mm-3mm-1mm-3mm-1mm ölçü ile çevrili olan cetvelin 1mm'lik iplikleri altın iken içteki 3mm'lik arasuyu turkuvaz, dıştaki 3mm'lik arasuyu ise mavi renklidir.

Başlığın üst bölümünde cetvel sonrasında ve cetvele bitişik olarak onda bir oranında tasarlanmış bir desen yer alır. Bu desen, kenarlarda yarım, orta alanda ise dört adet altın zeminli ayırma rumî ile bu rumîler dışında kalan, üzeri bitkisel motiflerle

bezeli, mavi bir zeminden oluşmaktadır. Ortasında siyah zeminli tepelikleri bulunan ayırma rumîlerin kenarlarında altın boyalı rumî kollar bulunur. Bu paftalar dışında kalan mavi zeminli alan alt bölümdeki başlık gibi kırmızı, sarı, beyaz, pembe renkli motifler ile bezelidir. Hataî, penç, gonca ve yapraklardan oluşan desen 3mm-1mm-1mm ölçülü cetvel ile sınırlıdır. İçteki 3mm'lik alan ile ardındaki 1mm'lik iplik altın, en dıştaki 1mm'lik iplik ise mavidir. İçteki 3mm'lik altın cetvelden desenli alana doğru belirli aralıklarla üçgen varî çıkıntılar oluşmuştur. Ayırma rumîdeki rumî kolların uçları ile bu üçgen varî şekillerin birleştiği noktada altın boyalı bir rumî tepelik motifi yer almaktadır. Deseni sınırlandıran cetvelin en dıştaki mavi iplik üzerinden yukarıya doğru dik bir şekilde belirli aralıklarla uzanan, nokta, çizgi ve bunlar üzerindeki küçük altın noktacıardan oluşan tığlar ile kompozisyon sonlanmaktadır.

Çizim 34. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Sad Sûresi Başlık $\frac{1}{4}$, Üst desen $\frac{1}{2}$ oranında)

Bu eserde 24 adet tezyinatlı sûrebaşı yer almaktadır. Bu sûrebaşlarında başlık ortasında dikdörtgen formdaki altın sıvama zeminli bir pafta olması ortak özelliktir. Yine bu altın zemin üzerine siyah mürekkep ile ince bir tahrirle, serbest formda rumî

dallara benzer şekiller olması, en üstte de sûre adının üstübeç mürekkep ile olması, paftaların üst ve alt kenarlarının, başlığı çevreleyen cetvellerin, yatay çizgilerine bitişik, sağ ve sol bölümdeki köşelerinin ise 1mm'lik dendanlar ile çevrili bulunması ve bu pafta dışında kalan zeminin mavi renkli olması, desenlerin ¼ oranında simetrik olması genel özelliklerdendir. Ancak bu zemin üzerine tasarlanan desenler ve başlık etrafını çevreleyen cetveller açısından bir takım benzerlik veya farklılıklar mevcuttur. Bunları şu şekilde sıralamak mümkündür:

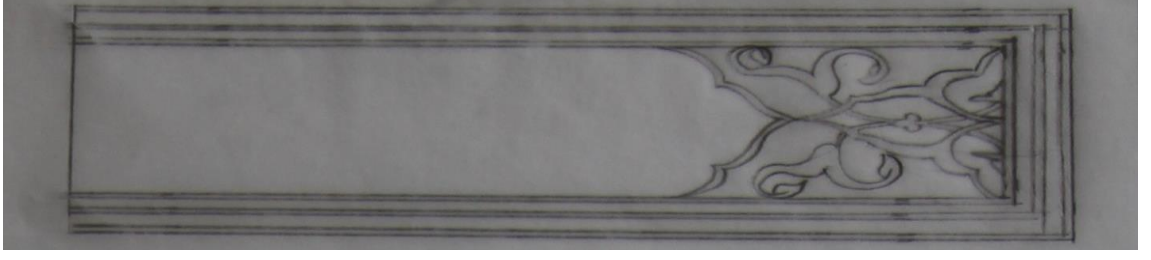
a) Şems Sûresi	m) 'Asr Sûresi
b) Leyl Sûresi	n) Hümeze Sûresi
c) Taha Sûresi	o) Fil Sûresi
d) İnşirâh Sûresi	ö) Kureyş Sûresi
e) Tîn Sûresi	p) Ma'ûn Sûresi
f) Alâk Sûresi	r) Kevser Sûresi
g) Kadr Sûresi	s) Kâfirun Sûresi
h) Beyyine (Münfekkin?) Sûresi	ş) Nasr Sûresi
i) Zilzâl Sûresi	t) Tebbet Sûresi
j) Adiyat Sûresi	u) İhlâs Sûresi
k) Kari'a Sûresi	ü) Felâk Sûresi
l) Tekasür Sûresi	v) Nâs Sûresi

Desen- Motif- Renk Açısından:

❖ Bazı başlıklarda (a-j), cetvelin dik köşesine bitişik alttaki ikisinin zemininin altın, üstteki rumî zeminin yeşil olduğu anahtar rumî ile, bunların kırmızı renkli rumî tepeliklerinden dışarı doğru uzanan, yine kırmızı renkli rumî dallar bulunmaktadır.

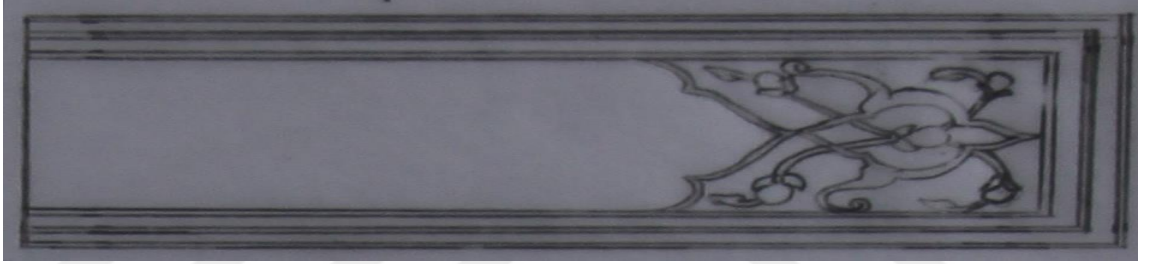
Resim 69. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Şems Sûresi s.484b)

Çizim 35. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Şems Sûresi ½ oranında)

Resim 70. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi ('Adiyat Sûresi s.489a)

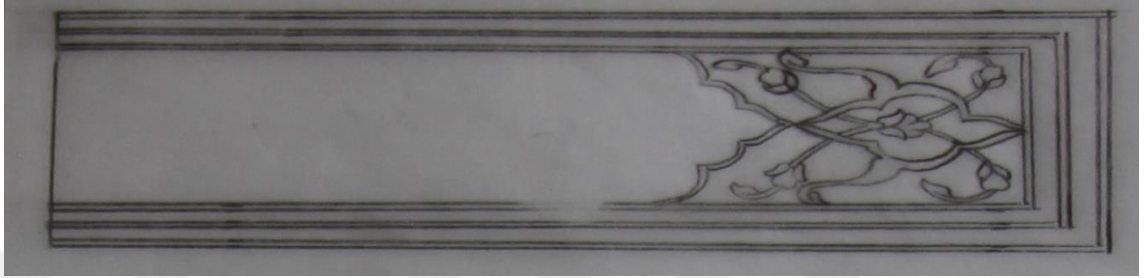
Çizim 36. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi ('Adiyat Sûresi ½ oranında)

❖ Bazı başlıklarda (b-1), ortadaki paftanın dendanlı ucundan cetvelin dik köşesine yatay

yönlü, altın zeminli ayırma rumî motifi, buna bağlı uzanan altın boyalı dallar ile, sarı, kırmızı, yeşil renkli gonca motifleri görülür. Bazı başlıklarda (f-ü), bitkisel motiflerde tür ve renk açısından benzerlik olsa da, ayırma rumîdeki form açısından farklılıklar bulunur. Bazılarında (b-j), ayırma rumîye bitişik olan kollar, kıvrımlı bir şekilde uzanıp cetvelin yatay köşelerinde bitişirken, bazılarında (f) ayırma rumî kolları olmayıp dışa hafif çıkıntılı, beyaz renkli dendanlar yapılarak form oluşturulmuş, bazılarında (v) ise bu kollar, cetvelin yatay köşelerine dik şekilde uzanarak şekil bulmuştur.

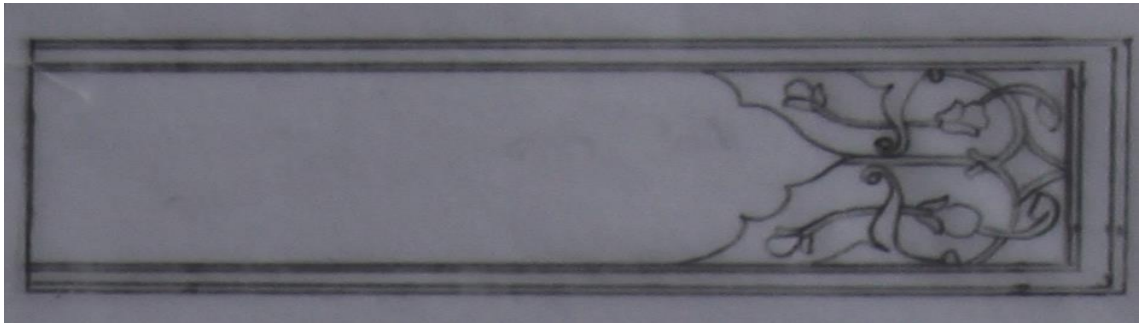
Resim 71. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Leyl Sûresi s.485a)

Çizim 37. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Leyl Sûresi ½ oranında)

Resim 72. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Zilzâl Sûresi s.488b)

Çizim 38. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Zilzâl Sûresi ½ oranında)

Resim 73. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi ('Alâk Sûresi s.487a)

Çizim 39. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi ('Alâk Sûresi ½ oranında)

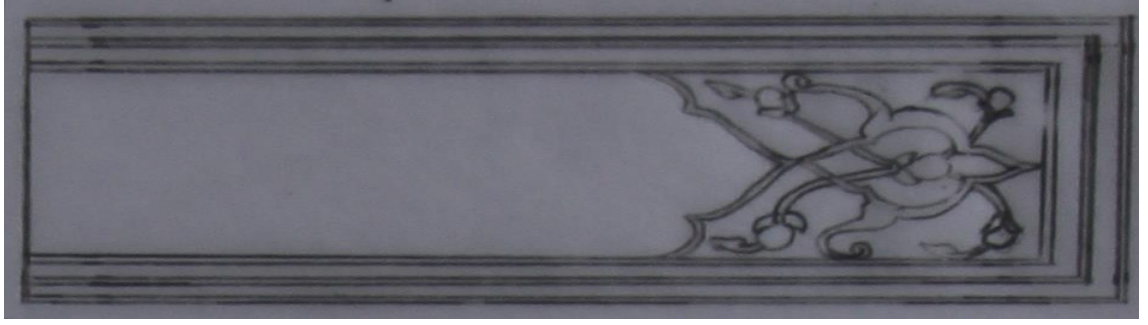
Resim 74. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Felâk Sûresi s.493b)

Çizim 40. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Felâk Sûresi ½ oranında)

Resim 75. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi ('Adiyat Sûresi s.489a)

Çizim 41. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi ('Adiyat Sûresi ½ oranında)

Resim 76. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Nas Sûresi s.493b)

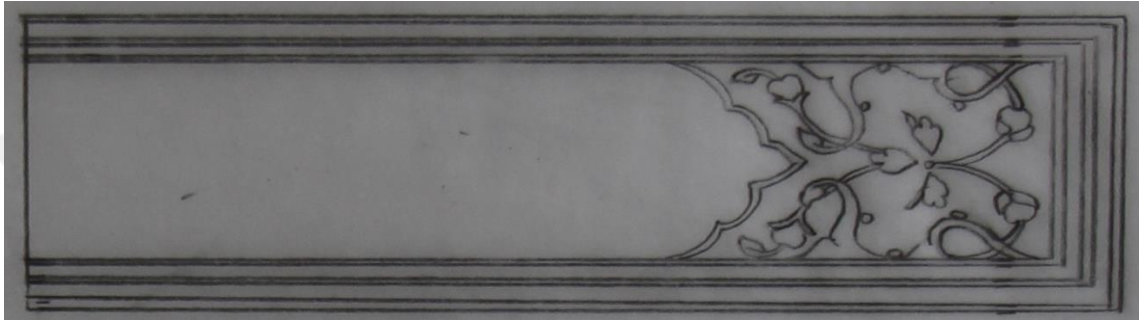
Çizim 42. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Nas Sûresi ½ oranında)

❖ Bazı başlıklarda (c), cetvelin yatay köşelerine paralel ve bitişik yarım formlu, altın zeminli iki adet rumî tepelik, ortadaki üç yapraklı yoncadan çıkan altın dallarla birbirine bağlanan, sarı veya kırmızı renkli goncalar yer alırken, bazılarında (i) tek tepelik ve buna bağlı olarak cetvelin dik köşesi alanının altın zeminli olduğu görülmektedir. Burada motifler şekil ve renk açısından bir önceki başlıktaki (c) özelliklere sahiptir. Bir diğer başlıkta (h) ise cetvele bitişik rumî olma niteliği açısından bir öncekilere (c-i) benzerlik gösteren ancak; cetvelin hem dikey hem de yatay köşesinde yarım formlu, altın zeminli anahtar rumî olma özelliği konusunda ayrılan

başlık deseni, kırmızı renkli goncalar ve yapraklar ile altın boyalı üç yapraklı yoncadan ibarettir.

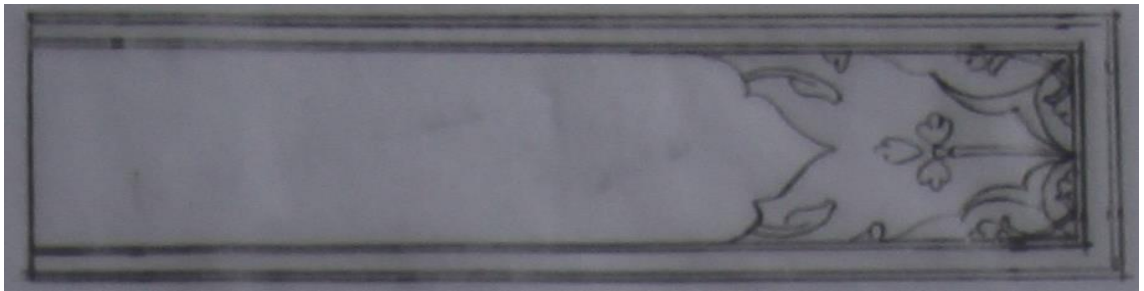
Resim 77. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Tâ Ha Sûresi s.485b)

Çizim 43. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Tâ Ha Sûresi ½ oranında)

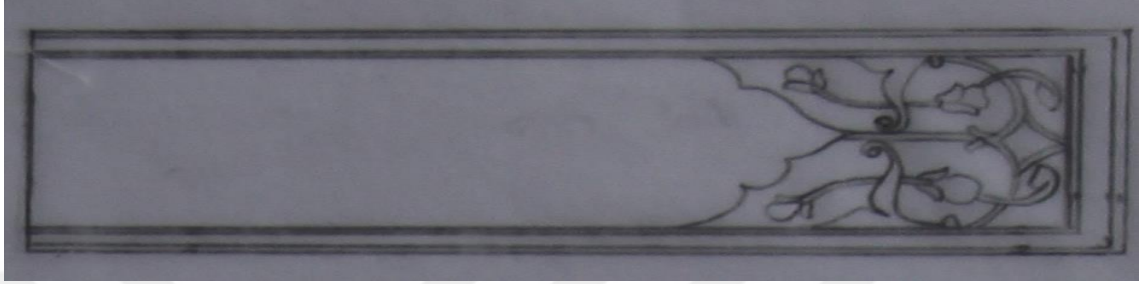
Resim 78. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Beyyine (Münfekkin?) Sûresi s.488b)

Çizim 44. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Beyyine (Münfekkin?) ½ oranında)

Resim 79. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Zilzâl Sûresi s.488b)

Çizim 45. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Zilzâl Sûresi ½ oranında)

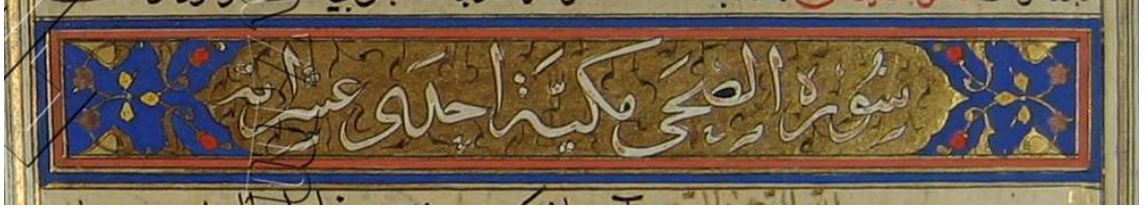
❖ Bazı başlıklarda (u) yine cetvelin yatay köşe çizgilerine bitişik, yarım formu tepelik ve bunlardan çıkan dallarda kırmızı renkli gonca olması diğerleriyle (c-h) benzerdir. Ancak fark burada, bir öncekilerdeki sarı renkli goncalar yerine sarı renkli pençlerin ve pafta ucundan cetvelin dikey köşesine yatay uzanan kıvrım dallı rumînin yer alması ve cetvele bitişik tepelik renklerinin bir öncekiler (c-h) gibi sarı değil, kırmızı renkli olmasıdır. Bazı sûrebaşlarında (n) cetvele bitişik bu rumîlerin yuvarlak değil sivri uçlu olması, yine cetvele bitişik sarı gonca motiflerinin bulunması farklılık oluşturmakta, kırmızı renkli goncaların olması ise benzerlik gösterir.

Resim 80. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (İhlâs Sûresi s.493a)

Çizim 46. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (İhlâs Sûresi ½ oranında)

Resim 81. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Tâ Ha Sûresi s.485)

Çizim 47. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Tâ Ha Sûresi ½ oranında)

Resim 82. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Beyyine (Münfekkin?) Sûresi s.488b)

Çizim 48. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Beyyine (Münfekkin?) Sûresi ½ oranında)

Resim 83. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Hümeze Sûresi s.490b)

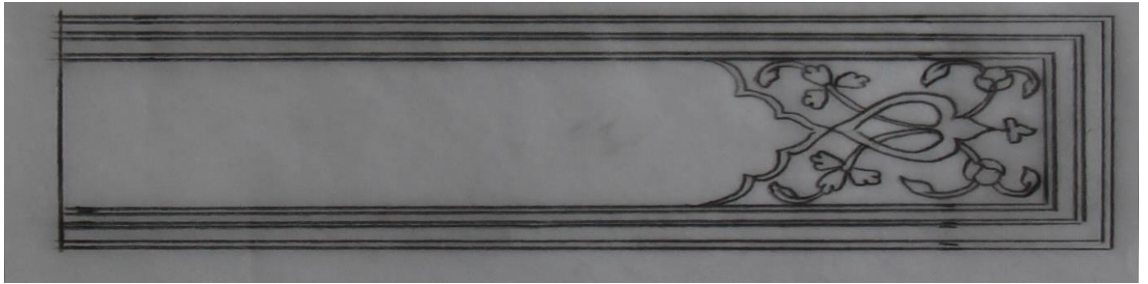

Çizim 49. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Hümeze Sûresi ½ oranında)

❖ Bazı başlıklarda (d-r), paftanın dendanlı ucundan cetvelin dikey köşesine yatay bir şekilde uzanan altın zeminli rumî tepelikler ile bunlardan çıkan bitkisel motifler gözlenmektedir. Birinci başlıkta (d), rumî tepelik kenar uçları yuvarlak formu olup, ona bağlı altın dallarla dışarı uzanan sarı renkli goncalar ve kırmızı renkli üç yapraklı yonca motifi bulunurken; ikinci başlıkta (r) rumî tepelik kenar uçları dışa doğru sivri formu olup, yatay cetvellere bitişik yarım formu, sarı renkli gonca motifleri ile kırmızı renkli yapraklar bulunmaktadır.

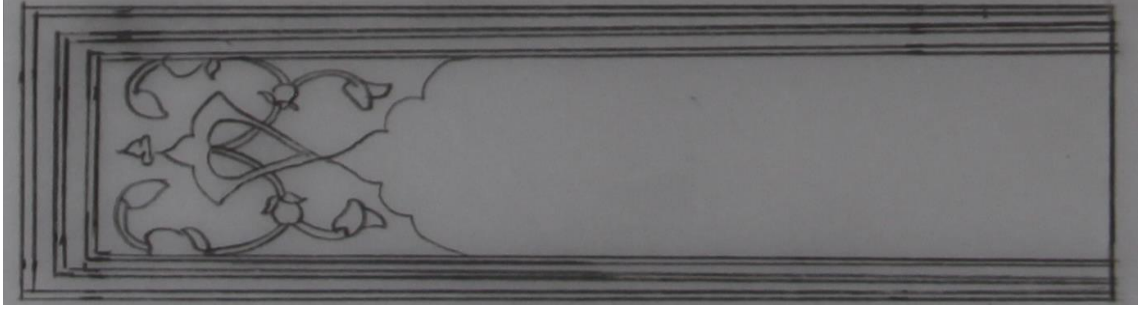
Resim 84. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (İnşirah Sûresi s.486a)

Çizim 50. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (İnşirah Sûresi ½ oranında)

Resim 85. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Kevser Sûresi s.491b)

Çizim 51. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Kevser Sûresi ½ oranında)

❖ Bazı başlıklarda (e-k-m-n-p-t), başlığın dikey köşesine bitişik anahtar rumîler ile bitkisel motifli dallar görülmektedir. Bunlardan bazılarında (e-k-m-n-p), rumînin bitiş ucu paftanın dendanlı ucuyla da bitişmektedir. Bazısında (ş) ise bu iki uç arasında kırmızı renkli, uçları kıvrımlı rumî tepelik yer alır.

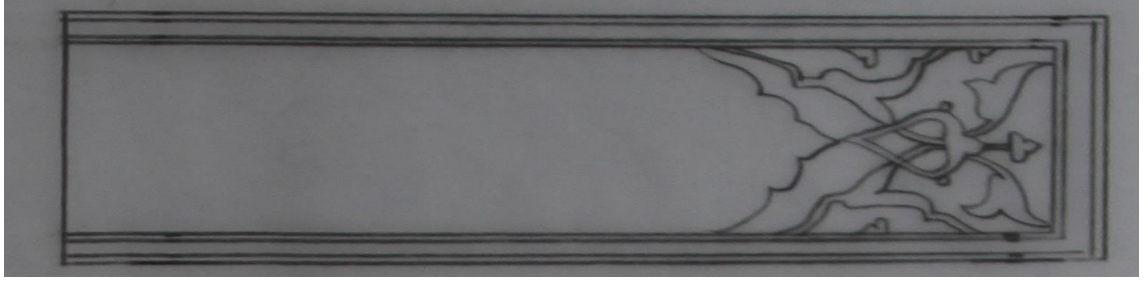
Resim 86. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Tîn Sûresi s.486b)

Çizim 52. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Tîn Sûresi ½ oranında)

Resim 87. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Nasr Sûresi s.492a)

Çizim 53. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Nasr Sûresi ½ oranında)

İki başlıkta (e-v) cetvelin yatay köşelerine bitişik yarı formlu, sarı renkli goncalar vardır. Bazısında (e-n-m-u), kırmızı renkli goncaların yerine bazısında (ö-ş), kırmızı veya sarı renkli pençer bulunmaktadır. Rumî içindeki yeşil renkli goncaların yerini (e-m-p-k), bazılarında (ş) üç yapraklı yonca, bazısında (p) rumî tepelik ile sarı renkli penç motifi alır.

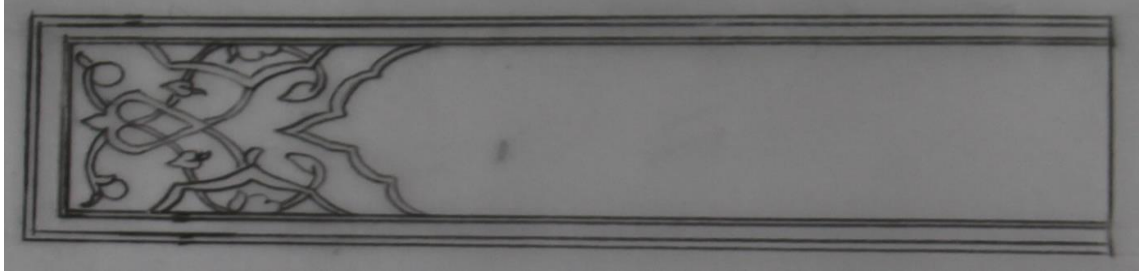
Resim 88. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Tîn Sûresi s.486b)

Çizim 54. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Tîn Sûresi ½ oranında)

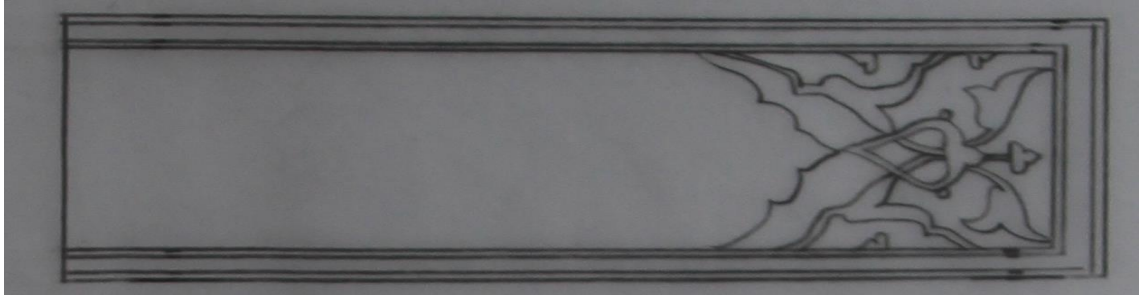
Resim 89. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Kureyş Sûresi s.491a)

Çizim 55. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Kureyş Sûresi ½ oranında)

Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Nasr Sûresi s.492a)

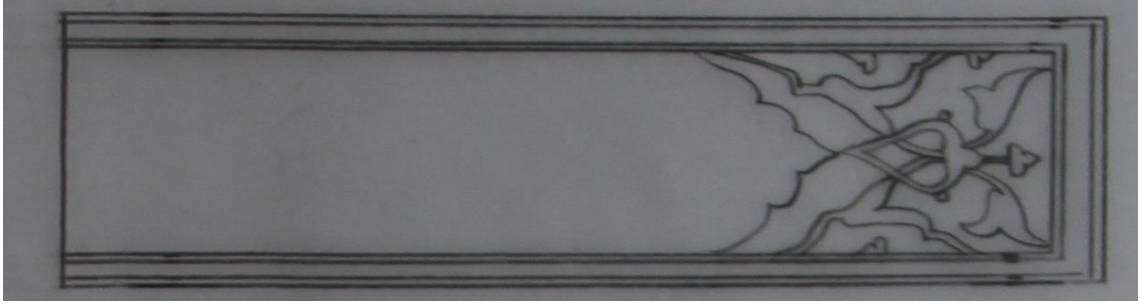

Çizim 56. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Nasr Sûresi ½ oranında)

❖ Bir takım başlıklarda (g-p-ö-ş-ü), cetvelin yatay köşelerine bitişik yarı formlu anahtar rumîler bulunmaktadır. Bazısında (g-ş-ü), bunların zemini yosun yeşili renk ve rumî dallar altın (g-ü) iken, bazısında (ş) bu dallar kırmızıdır. Kiminde (g-p-ş-ü), paftanın dendanlı ucundan cetvelin dik çizgisine yatay yönlü uzanan rumî tepelik paftaya bitişik iken, kiminde (n) ayrıdır. Birkaçında (g-p-ü) bu tepelik kırmızı, ikisinde (ö-ş) ise altın boyalıdır. Rumî tepelikli desenler (g-p-ş-ü) rumî dallarla bezeli iken başlığın birinde (p) bu rumî dalların yerini yeşil ve turuncu renkli goncalar ile kırmızı renkli yapraklar alır.

Resim 90. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Nasr Sûresi s.492a)

Çizim 57. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Nasr Sûresi ½ oranında)

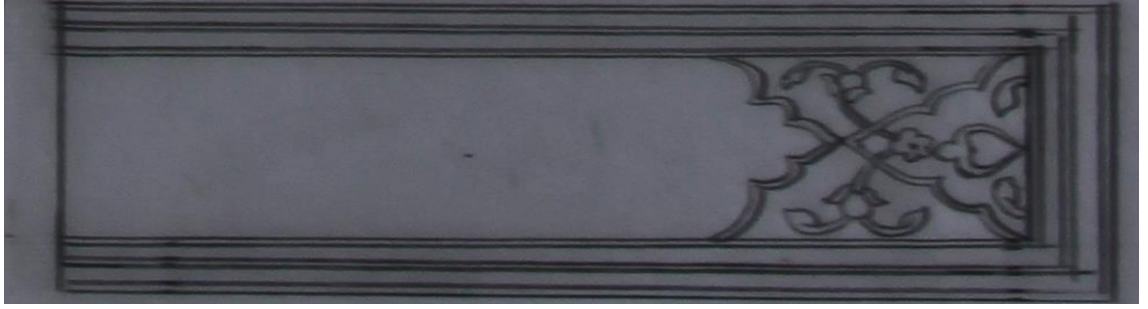
Resim 91. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Felâk Sûresi s.493b)

Çizim 58. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Felâk Sûresi ½ oranında)

Resim 92. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Hümeze Sûresi s.490b)

Çizim 59. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Hümeze Sûresi ½ oranında)

Resim 93. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Mâ'un Sûresi s.491b)

Cetvel Ölçüleri ve Renkleri Açısından

❖ Cetvellerin bazıları (e-h-i-k-m-ö-ş) sadece 1mm-3mm-1mm ölçüsündedir ve bunların tümünde 1mm'lik iplikler altın, 3mm'lik arasuyu lacivert renktedir.

Resim 94. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Kari'a Sûresi s.489b)

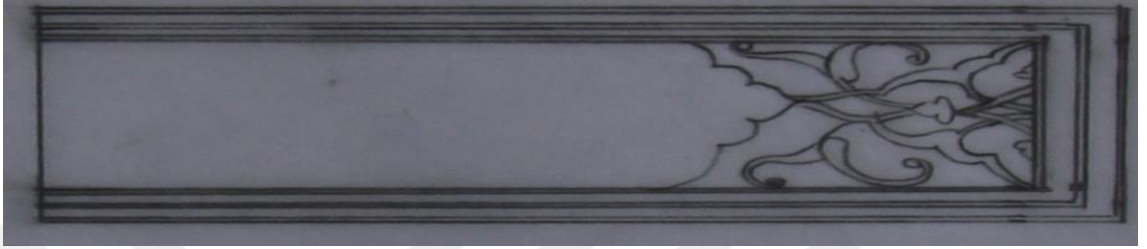

Çizim 60. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Kari'a Sûresi ½ oranında)

❖ Bazı cetveller (a-b-c-d-f-g-j-l-n-o-p-r-s-t-u-ü-v) ise 1mm-3mm-1mm-3mm-1mm ölçülü olup, tüm 1mm'lik iplikler altın, tüm 3mm'lik alanlar lacivert renktedir.

Resim 95. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Tekâsür Sûresi s.485b)

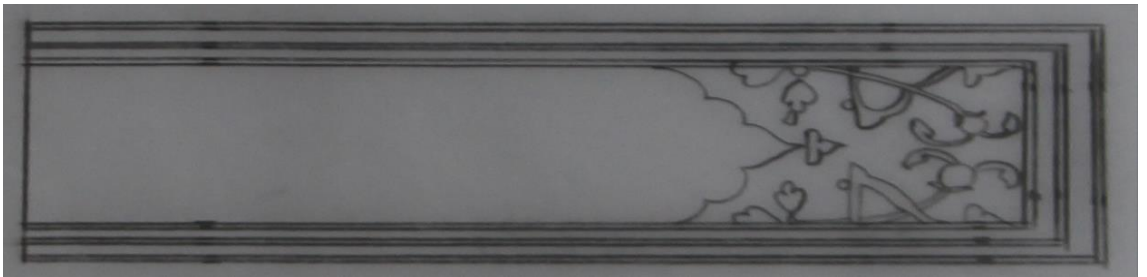

Çizim 61. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Tekâsür Sûresi ½ oranında)

❖ Cetvelin içte kalan 3mm'lik arasuyu kiminde (a-d-f-j-l-n-p-s-u-v) yeşil iken, kiminde (b-c-g-o-r-t-ü) turuncu (sülyen) renktedir.

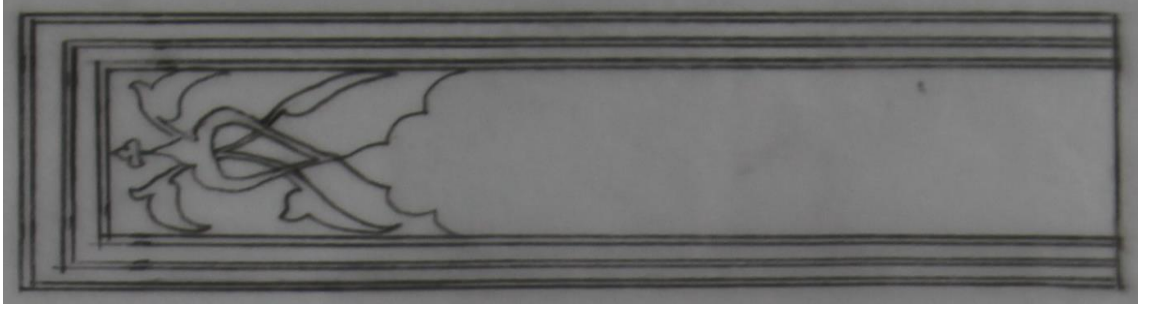
Resim 96. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Kâfirûn Sûresi s.492a)

Çizim 62. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Kâfirûn Sûresi ½ oranında)

Resim 97. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Fil Sûresi s.490b)

Çizim 63. Hekimoğlu 00148 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Fil Sûresi ½ oranında)

5.7. LALELİ 00155 ENVATER NUMARALI TEFSİRİN İNCELENMESİ

Tarih	: 16. yüzyıl
Bulunduğu yer	: Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi
Envater Numarası	: 00155
Kitabın Adı	: El-Mevâhibü'l-Aliyye fi Tefsiri'l-Kelâmi'r-Rabbâniyye
Kitabın Konusu	: Tefsir
Yazar	: Hüseyin Vâ'iz-i Kâşifi, Kemâleddin Hüseyin b.Ali es-Sebzevârî el-Herevî (910/1504)
Mücellit	: 3
İstinsah Tarihi	: Bilinmiyor
Dili	: Farsça
Yazı Cinsi	: Nesih
Yaprak Sayısı	: 535 yk.
Satır Sayısı	: 25 st.
Boyutu (iç-dış)	: 255*175, 160*115mm
Sınıflama	: 297.2

Resim 98. Laleli 00155 Envanter Numaralı Tefsir Cildi (Dış Kapak)

Eserin cildi kahverengi ceylan derisi (râk)'nden olup, mülemmâ şemselidir. Göbekteki dendanlı şemsenin içi anahtar rumî, rumî tepelik ve goncalarla bezeli iken, köşebentlerde bu motiflere ek olarak ayırma rumî de kullanılmıştır. Bunların dışında kalan alan ise tek bir ayırma rumî, gonca çeşitleri, hataî ve bulut motifi ile tezyinlidir. Köşebent çevresi 2mm-2mm-2mm-1cm-2mm-2mm-2mm-2mm ölçüsünde cetvellidir. İç cetveldeki ikinci, dış cetveldeki ikinci ve dördüncü kuzular altın, diğer kuzular ise cilt rengindedir. 1cm'lik bordür içi, 3cm uzunluğunda altın zemin ve dendanlı, gonca, hataî, yaprak ve rumî dal motifleriyle bezelidir.

Çizim 64. Laleli 00155 Envanter Numaralı Tefsir Cilt Çizimi (¼ oranında)

Yoğunlukla alt bölümlerde oksitlenmeler görülen, siyah ve kırmızı renk ile hatlı olan ve yazılarda duraklara rastlanmayan, sayfalarda güvelenme izleri taşıyan eser sayfalarının cetvelleri 1mm-3mm-1mm ölçülü olup, 1mm ve 3mm'lik bölümler altın iken en dıştaki 1mm'lik iplik mavi renktedir.

Resim 99. Laleli 00155 Envanter Numaralı Tefsir Sayfası

Eserde varak 1b'de Kur'an-ı Kerim'in ilk sûresi olan ve 7 ayetten oluşan Fatihâ Sûresi'nin ilk 4 ayeti ve 5. ayetin bir bölümü, varak 2a'da ise bu sûrenin kalan ayetleri yer alır. Ayet, siyah mürekkep ile hatlı olup, satır araları beyn'es-sütûr tekniği ile, hattın alt bölümündeki boşlukta kalan zeminler ise mavi mürekkeple perdah tekniği kullanılarak bezenmiştir. Yazı alanının sağ ve sol kenarlarında karşılıklı simetrik, $\frac{1}{4}$ oranlı koltuk tezhibi yer alır. Lacivert zemin üzerine dik yönlü, altın zeminli, üç boğumlu ve dendanlı bir pafta yerleştirilmiştir. Bu paftanın ilk boğumlu bölümünde ayırma rumî ile gonca motifi ve dallara bağlı yapraklar yer alır. Orta bölümde ise küçük bir rumî tepelik ile birbirlerine dallarla bağlanan gonca motifleri bulunmaktadır. Ayırma rumî kolları, soluk kırmızı renkte iken, gonca ve yaprak motiflerinin renkleri silik

haldedir. Koltuk etrafı yazıyı çevreleyen iç bölümde 1mm-2mm-1mm ölçülü iken dışa kalan çerçeve ölçüsü 1mm-1mm-1mm-2mm-1mm şeklindedir. İçteki 1mm'lik tüm iplikler altın, 2mm'lik arasuyu ise kırmızıdır. Koltuğun dış çerçevesinde ise içten dışa doğru renkler altın, mavi, altın, kırmızı, altın şeklinde sıralıdır.

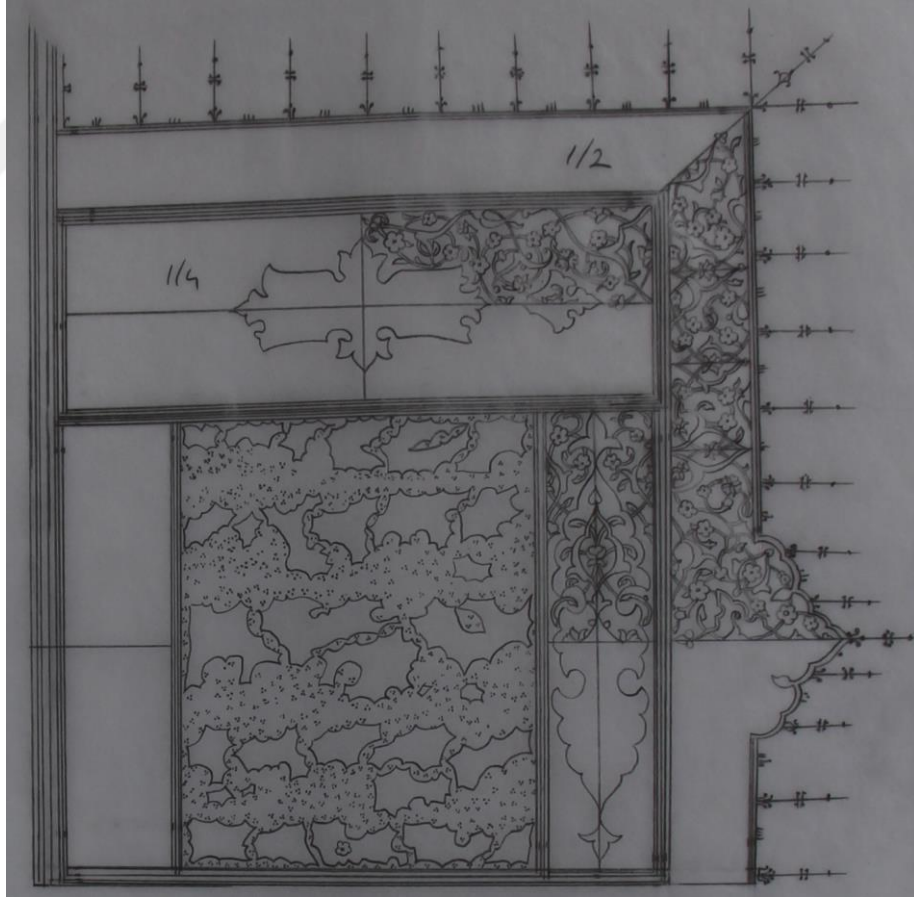
Resim 100. Laleli 00155 Envanter Numaralı Tefsir Serlevha Bezemesi

Sûre başlığında, ortada altın sıvama zeminli bir pafta yer alır. Bu pafta alışıl gelmiş bir formda olmayıp, kareye yakın dikdörtgen şeklindedir ve sınırları içe ve dışa kıvrımlı, hatları oldukça keskin yapıdadır. Pafta dışında kalan zemin mavi olup, başlık cetvelinin yatay ve dikey köşelerinin birleştiği noktada altın zeminli anahtar rumî ve buna bağlı bir tepelik ile bölünmüştür. Pafta ile anahtar rumî arasında kalan orta bölümde, altın zeminli ve dendanlı küçük bir pafta daha vardır. Tüm zemin, bu anahtar rumî ile küçük pafta içinden geçen altın renkli bitkisel ve rumî dallar, kırmızı, beyaz, mavi ile yeşil renkli penç ve goncalarla bezelidir. Başlık etrafı 1mm-2mm-1mm-2mm-1mm ölçülü cetvelle çevrilidir. 1mm'lik iplikler altın olup, içteki 2mm'lik arasuyu mavi, dıştaki arasuyu ise kırmızı renktedir.

Sayfa kenarı tezhip tasarımı altıda bir oranında lacivert zemin üzerine 2cm yüksekliğinde tasarlanmıştır. Lacivert zemin üzerinde başlık dış cetveline bitişik, altın zeminli ve tomurcuklu anahtar rumîler, bunlar arasında daha üst bölüme kalan yerde ayırma rumîler ve lacivert zeminin cetvelle sonlandığı yerde cetvele bitişik, yatay yönlü, yarım formulu rumî tepelikler vardır. Lacivert zeminin tüm alanı, bunlar arasında dolaşan altın dallar, yeşil, beyaz kırmızı renkli penç motifleri ile bezelidir.

Desenin sağ dikey tezhipli bölümünde düz olarak devam eden, sayfa kenarı orta bölümden dışarı doğru dandanlı bir çıkıntı ile bölünmüştür. Kenarlar boyunca aynı ölçü ve motiflerle devam eden desen, burada rumî sayılarının ve formlarının değişikliği ile farklılık gösterir.

Sayfa kenar deseni 3mm altın, 1mm de mavi renkli ipliklerle sınırlandırılmış olup, üzerinde belirli aralıklarla 1cm yüksekliğindeki nokta, çizgi ve tirfillerden oluşan ana tığlar ile 2mm'lik sadece çizgi ve tek noktadan ibaret ara tığlar ile sonlanmıştır.

Çizim 65. Laleli 00155 Envanter Numaralı Tefsir Serlevha Çizimi (Başlık $\frac{1}{4}$, Koltuk-Sayfa kenarı $\frac{1}{2}$ oranında)

Eser varak 2b'de yoğun ve gösterişli bir tezyinat mevcuttur. Buradaki sûrebaşında genel sûrebaşlarında olduğu gibi orta bölümde altın sıvama zeminli bir pafta yer alır. Bu paftanın başlık cetveline paralel olan yatay kenarları düz değil, orta kısımdan dışarı doğru çıkıntılı ve geniş ölçülü 3 adet dendanla sınırlıdır. Aynı ölçülü dendanlar, paftanın sağ ve sol uçlarında da görülmektedir. Pafta dışında kalan alan mavi zeminli olup, cetvelin dik köşesine bitişik altın zeminli bir anahtar rumî ile bölünmüştür. Ayrıca paftanın yatay kenarlarına bitişik 1mm'lik altın dendan ile, 3mm ara sonrasında aynı renk ve ölçüde havalı bir dendan burada cetvel varî bir sınır oluşturmuştur. Bu sınır ile başlık iç cetvelinin birleştiği alanda altın zeminli bir rumîli alan, onun hemen yanında da mavi zemin üzerine kırmızı, yeşil renklerle tonlu gonca ve yapraklardan ibaret dallar mevcuttur. Başlık iç cetvelinin dik köşesindeki anahtar rumîden dış zemine kadar uzanan altın dallar ise kırmızı renkli goncalar, sarı renk üzerine kırmızı tonlu, sivri uçlu pençerle bezelidir.

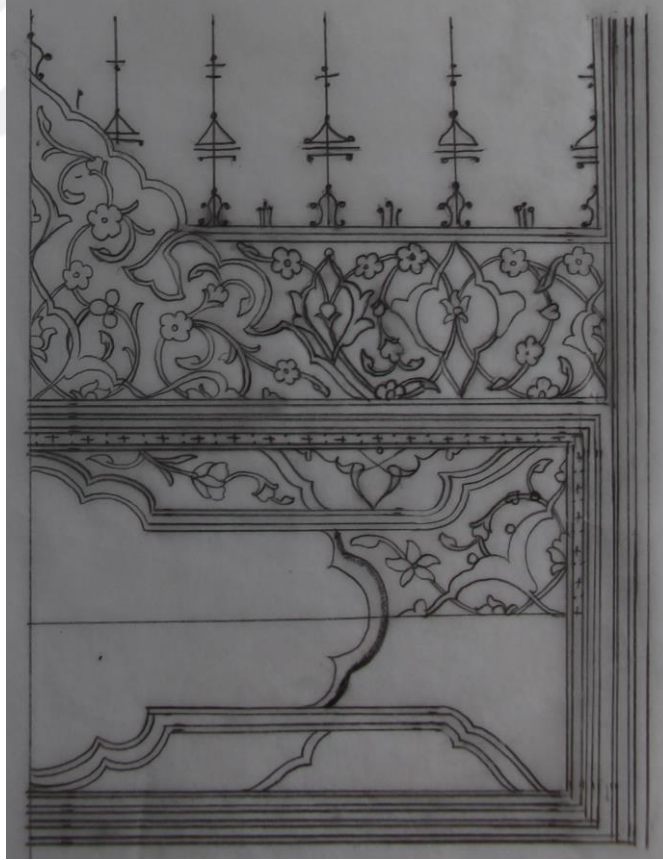

Resim 101. Laleli 00155 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi

$\frac{1}{2}$ oranlı desenin başlık etrafı 1mm-3mm-1mm-3mm-1mm-3mm-1mm ölçülü geniş bir cetvel ile çevrilidir. 1mm'lik ipliklerin tümü altın iken, en içte ve en sondaki arasuyu lacivert renkli olup, iç bölümdekinin üzeri beyaz mürekkep ile (+ ; -) şekilde bezeme bulunmaktadır. Orta bölümdeki 3mm'lik arasuyu ise turuncu (sülyen) renktedir.

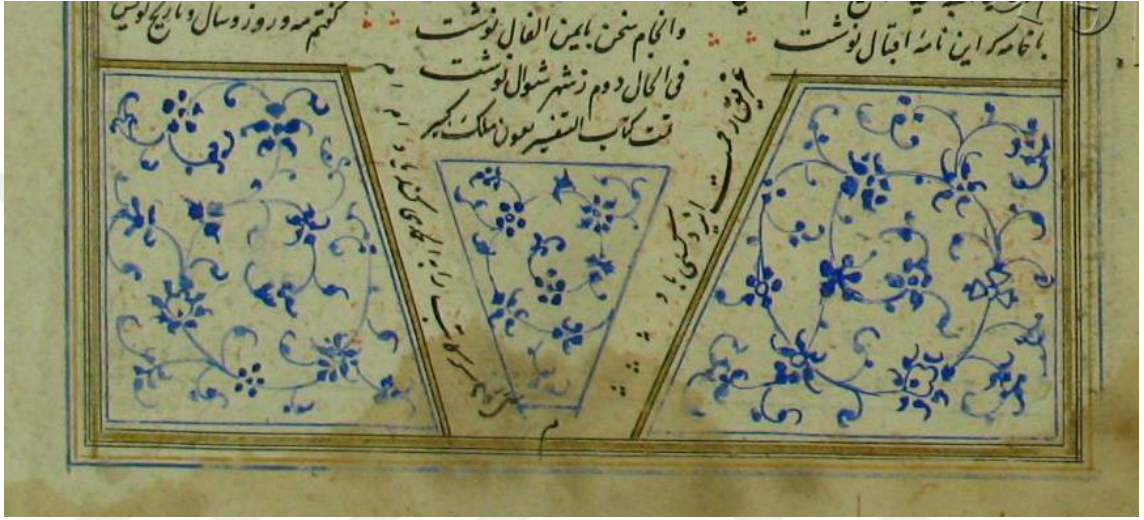
Başlığın üst bölümünde, cetvel sınırları içinde bir baştan diğer başa kadar uzanan 2cm yükseklikte lacivert zeminli tezhipli bir alan daha vardır. Bu zemini, başlık cetvelinin dış sınırından başlayıp yukarı doğru uzanan ve genişliği içteki pafta ölçüsünde olan, altın boyalı, üçgen formlu bir pafta bölmektedir. Lacivert zeminli alanda, belirli aralıklarla ve büyüklü küçüklü, altın zeminli ayırma rumîler ile bunlara bağlı altın dallar, beyaz üzerine kırmızı tonlu pençler, yeşil ve kırmızı renkli goncalardan oluşan desen yer alır. Orta alandaki altın zeminli paftada ise, içi zemindeki lacivert renkle renklendirilmiş anahtar rumî ile ayırma rumîler ve bunlarla bütünleşen yeşil, kırmızı, pembe, mavi, renkli penç ile gonca motifleri bulunur.

Desenin lacivert ile sonlanan bölümü ile ortadaki paftanın dendanlı kısmı 3mm'lik altın ve hemen üzerinde de 1mm'lik mavi renkli havalı dendan ile sınırlıdır. Bunların üstünde de belirli aralıklarla nokta ve çizgilerden meydana gelen 2,5cm uzunluğunda olan ana tığlar ile bunların aralarında 3mm uzunluğundaki kısa çizgi ve noktalardan ibaret ara tığlar mavi renk mürekkep ile şekil bulmuştur.

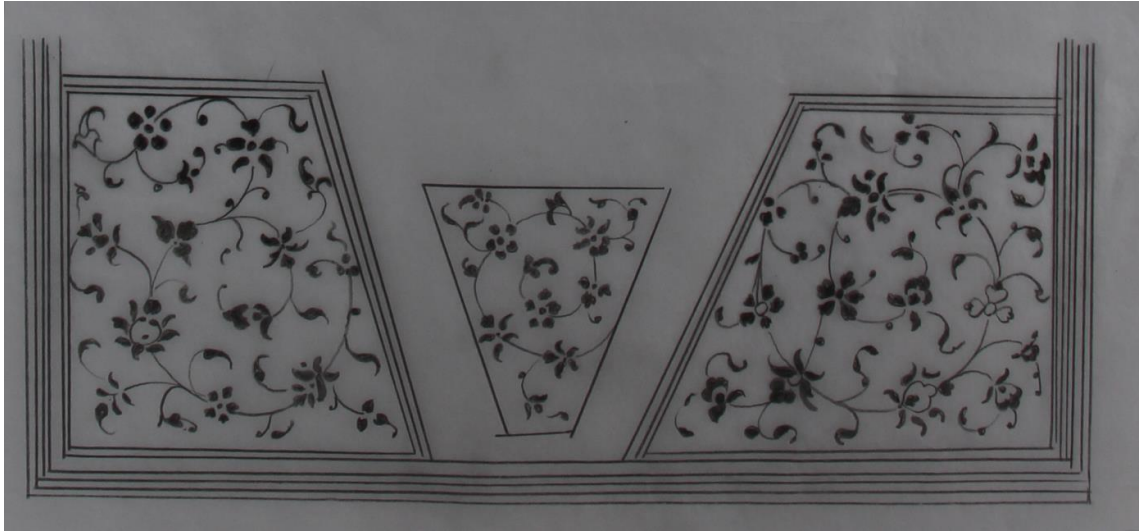

Çizim 66. Laleli 00155 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Başlık ¼, Üst desen ½ oranında)

Eserin son sayfasında karşılıklı 4,5cm yükseklik ve 5,5cm genişliğinde iki alanda ve bu alanların ortasında 3,5cm yükseklik ve 3cm genişliğindeki başka bir bölümde tezeyinat bulunmaktadır. Dış cetvele bitişik, 1mm mavi renk, 3mm de altın bir cetvel ile çevrili olan desenler ne kendi içinde ne de birbirleri ile simetriktir. Ortada bulunan küçük alandaki desen de onlar gibi simetrik değildir ve sadece 1mm'lik mavi renk iplikle çevrilidir. Bu alanlardaki desenler gonca, penç, hataî ve yapraklardan ibaret olup, mavi mürekkep ile negatif şekilde tasarlanmıştır.

Resim 102. Laleli 00155 Envanter Numaralı Tefsir Son Sayfa Bezemesi

Çizim 67. Laleli 00155 Envanter Numaralı Tefsir Son Sayfa Çizimi

5.8. MİHRİŞAH SULTAN 00008 ENVATER NUMARALI TEFSİRİN İNCELENMESİ**Tarih** : 18. yüzyıl**Bulunduğu yer** : Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi**Envater Numarası** : 00008**Kitabın Adı** : Tefsîru't-Te'vilât**Kitabın Konusu** : Tefsir**Yazar** : Mâturidî, Ebû Mansûr Muhammed b. Muhammed b. Mahmûd el-Mâturîdî es-Semerkindî (333/944)**Mücellit** : 3**İstinsah Tarihi** : 1168**Dili** : Arapça**Yazı Cinsi** : Nesih**Yaprak Sayısı** : 930 yk.**Satır Sayısı** : 39 st.**Boyutu (iç-dış)** : 305×180 , 230×110 mm**Sınıflama** : 297.2**Müstensih/Hattat** : Mustafa

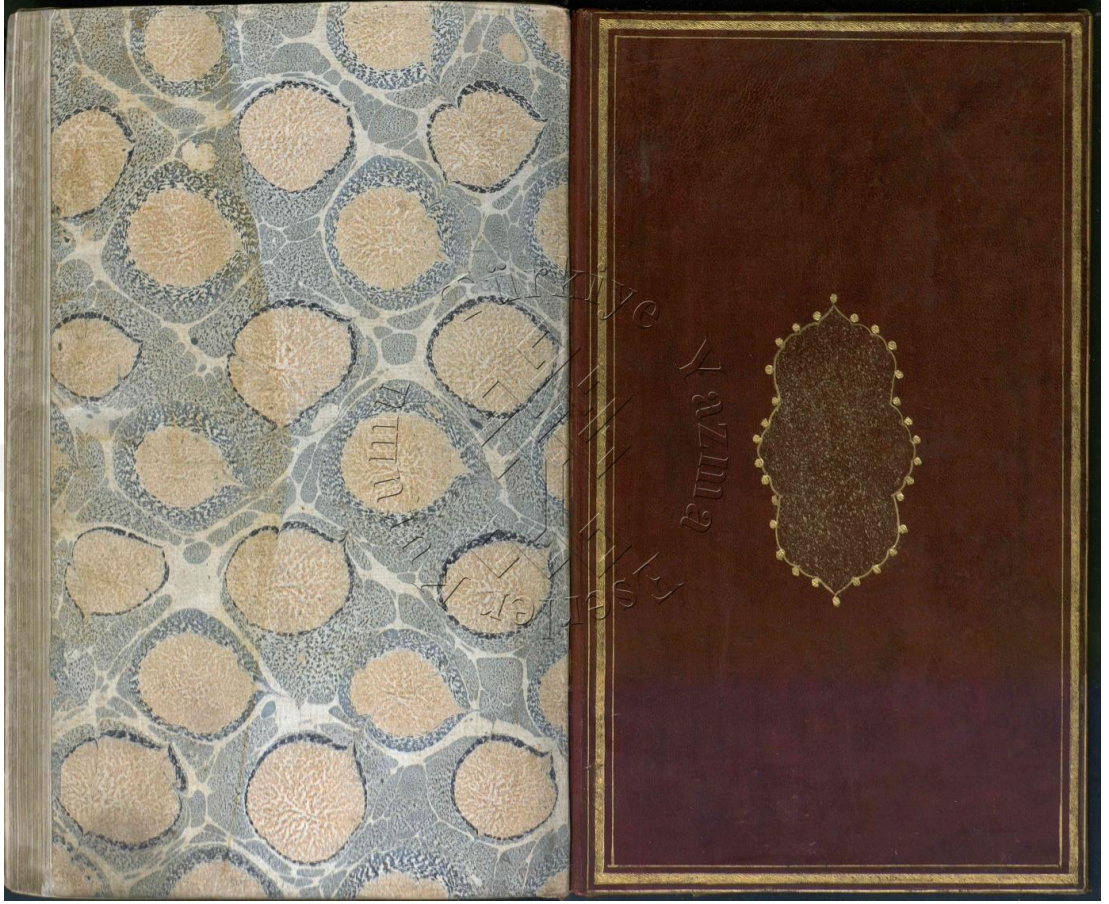
Resim 103. Mihrîşah Sultan 00008 Envanter Numaralı Tefsir Cildi (Dış Kapak)

Cildi açık ceylan derisi (râk)'dir. Göbekteki salbekli şemse üç boğumlu olup $\frac{1}{4}$ oranında simetriktir ve rumî desenlidir. Bu rumî desen, köşebentlerde ve miklepteki madalyon varî alanda da şemse gibi bordo renk zemin üzerine altın boya ile dir. Ancak bunlar, şemse gibi simetrik değil, serbest formludur. 1mm'lik dendan, nokta ve çizgilerden ibaret tığlar ile çevrili olan şemse ve salbek, sade bir rumî tepelik ile birbirine bağlıdır.

Eser cilt cetvel ölçüleri bakımından 00317 envanter numaralı esere, zencerek deseni açısından ise 00034 envanter numaralı esere benzemektedir.

İç kapağı da dıştaki gibi, göbekte üç boğumlu şemselidir. Dıştan 1mm'lik dendan ve sadece noktacıklardan ibaret desenli olan bu şemsenin içi ise zeref-şân teknik

ile bezelidir. İç kapak yanında mavi-açık kahverengi, hafif kumlu bir battal ebru yer almaktadır.

Resim 104. Mihrişah Sultan 00008 Envanter Numaralı Tefsir Cildi (İç Kapak/Ebru)

Eser sırt bölümü yıpranmış, hatta baş bölümlerinin güveler tarafından tahrip olunduğu seçilmektedir.

Resim 105. Mihrişah Sultan 00008 Envanter Numaralı Tefsir Cilt (Dış Kapak) Sırt

Eserin, varak 1b'de $\frac{1}{4}$ oranlı sûrebaşı tezhibinde sûre adının yazımı için ayrılan alanda, altın sıvama zeminli, yatay kenarları cetvele bitişik, sağ ve sol uçları dendanlı, dikdörtgen formlu bir pafta bulunmaktadır. Pafta kenarı 1mm'lik dendan ile çevrilidir. Buranın dışında kalan alan mavi renkli olup, başlık iç cetvelinin dik kenar çizgisine bitişik başlayıp paftanın dendanlı ucuna doğru uzanan altın zeminli bir rumî ile bölünmüştür ve pafta dışındaki tüm alan, bu rumîlerden çıkan altın boyalı dallar ile mavi, kırmızı, beyaz üzerine vişne çürüğü renk ile tonlu, çoğunluğu penç olacak şekilde gonca ve yapraklarla bezelidir. Başlık etrafı alttan ve yanlardan 1mm-2mm-1mm-3mm-1mm, üstten ise 1mm-2mm-1mm ölçülü cetvel ile çevrilir. İçteki 1mm-2mm-1mm'lik cetvel sırasıyla altın, pembe, altın şeklinde olup pembe alan üzeri (+ ; -) şekilde bezelidir. Alt ve yanlarda 3mm'lik arasuyu soluk kırmızı renkli iken 1mm'lik iplik altındır.

Resim 106. Mihrişah Sultan 00008 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi

Başlığın üstünde sağ ve sol yanlardan cetvel ile sınırlandırılmış $\frac{1}{2}$ oranlı desen, yaklaşık 6,5cm yükseklik ve 9,5 cm genişliğinde ve ortada; bütün yan bölümlerde ise yarım paftalar şeklindedir. Desen ortasında 2,5cm genişlik ve 5cm yüksekliğinde mavi

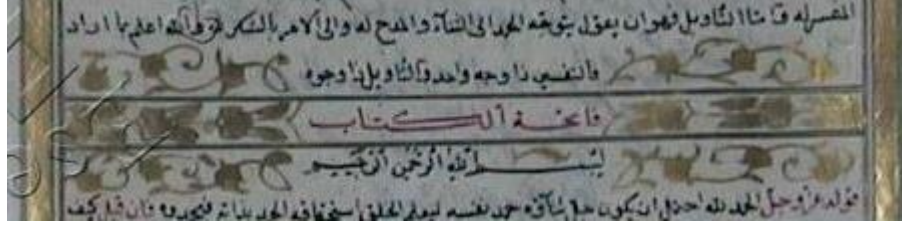
zeminli alan ortasındaki rumî tepelikten çıkan dallar sarmalanmıştır. Bunun haricinde cetvelin yatay ve dikey çizgilerine bitişik ayrı birer ayırma rumî bulunmaktadır. Rumî kolları altın olan bu ayırma rumîlerin zeminleri de ortadaki alan gibi mavidir. Bunun dışında kalan tüm alan, altın zeminlidir ve mavi, kırmızı, beyaz üzerine vişne çürüğü renkleri ile tonlu pençer ve yapraklarla kaplanmıştır. Desen bitim sınırı, yaklaşık 3mm'lik bir altın ve sonrasında da 1mm'lik mavi renk iplik ile dandanlıdır. Bu ipliğin üzeri de 1mm'lik arayla olacak şekilde noktalıdır. Desen, bu noktalı alandan başlayarak eşit aralıklarla sıralı ve uzunlukları 3mm olan çizgi, nokta, tirfil ile negatif formu gonca şekliyle oluşmuş ana tığlar ile bunlar arasında boyları 2mm olan oldukça sade ve kıvrımlı tek bir çizgiden ibaret ara tığlarla sonlanmaktadır. Başlıkla başlayıp yukarı doğru uzanan iplik ve arasuyu ile oluşan cetvel bitimleri bununla beraber sınırlanır.

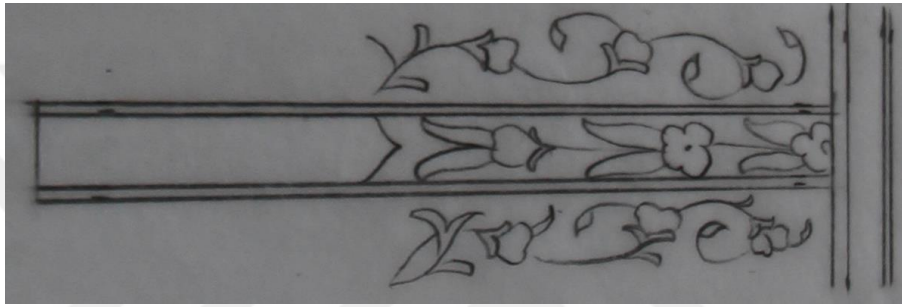
Çizim 68. Mihrişah Sultan 00008 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (½ oranında)

Varak 1b'de yer alan Fatihâ Sûresi tefsiri başlık bezemesi, oldukça sade özelliktedir. 0,5 cm genişliğinde olan sûrebaşı çevresi 1mm'lik altın cetvel ile çevrelidir. Başlığın ortasında sınırları sadece altın tahrirle belirlenmiş alana, lâl mürekkep ile sûre

adı yazılıdır. Cetvelin içinde ve cetvel dışında kalan alan 3cm genişlikteki alanlarda gonca, penç ve yaprak motiflerinden oluşan, sadece birer dal üzerine kıvrımlı, oldukça zarif bir desen bulunmaktadır.

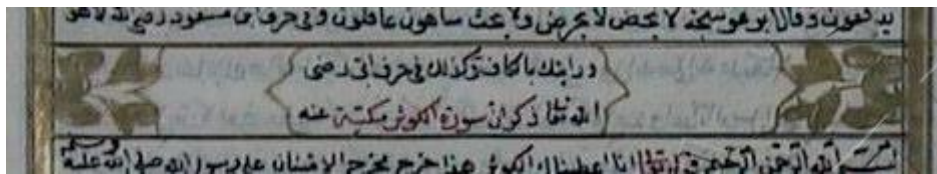

Resim 107. Mihrişah Sultan 00008 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi

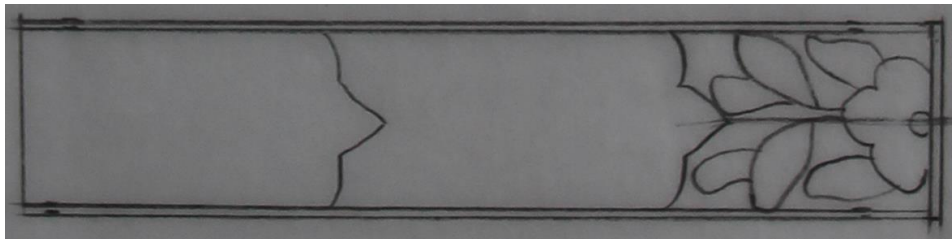

Çizim 69. Mihrişah Sultan 00008 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (1/2 oranında)

Bakara Sûresi tefsir başlığı da Fatihâ Sûresi tefsir başlığı kadar ince bir desen teşkil etmektedir. Ancak ikisi arasındaki fark, başlık paftasının tek değil üst üste şekilde iki adet olması ve bir önceki sûrebaşlığında cetvelin alt ile üst bölümünde yer alan motifli desenin bu sûrebaşında sadece cetvelin altında yer almasıdır.

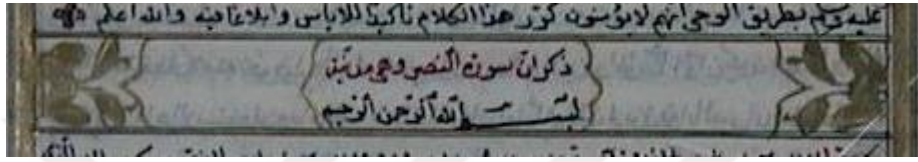

Resim 108. Mihrişah Sultan 00008 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi

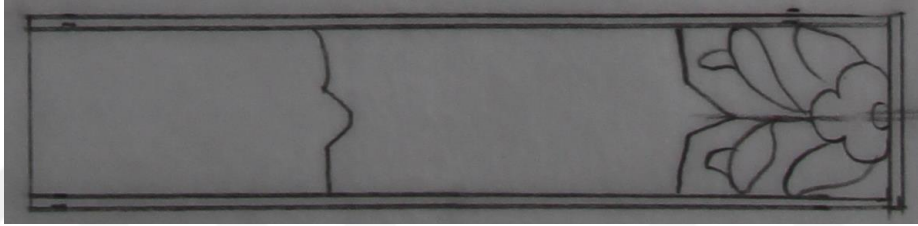

Çizim 70. Mihrişah Sultan 00008 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (1/2 oranında)

Eserde bunlar haricinde, genişlikleri (1cm'den biraz fazla) hem motifler hemde renkler açısından birbiriyle aynı yedi adet başlık yer alır. Bu başlıklarda, ortada 1mm'lik altın dendan ile belirtilmiş alandan 2cm uzaklıkta yine aynı renkli ikinci bir dendan vardır. Bu durum ikisinin birbiri üstünde olduğu izlenimini vermektedir. İkinci dendan kimi başlıklarda yuvarlak hatlı iken, kimi başlıklarda sivri hatlıdır. Başlık çevreleri 1mm'lik altın cetvel çevrilidir. İkinci paftanın bitim ucu ile cetvel arasında kalan boşlukta altın boyalı, motifleri oldukça büyük ölçülü penç ve yapraklardan meydana gelen bir desen bulunmaktadır.

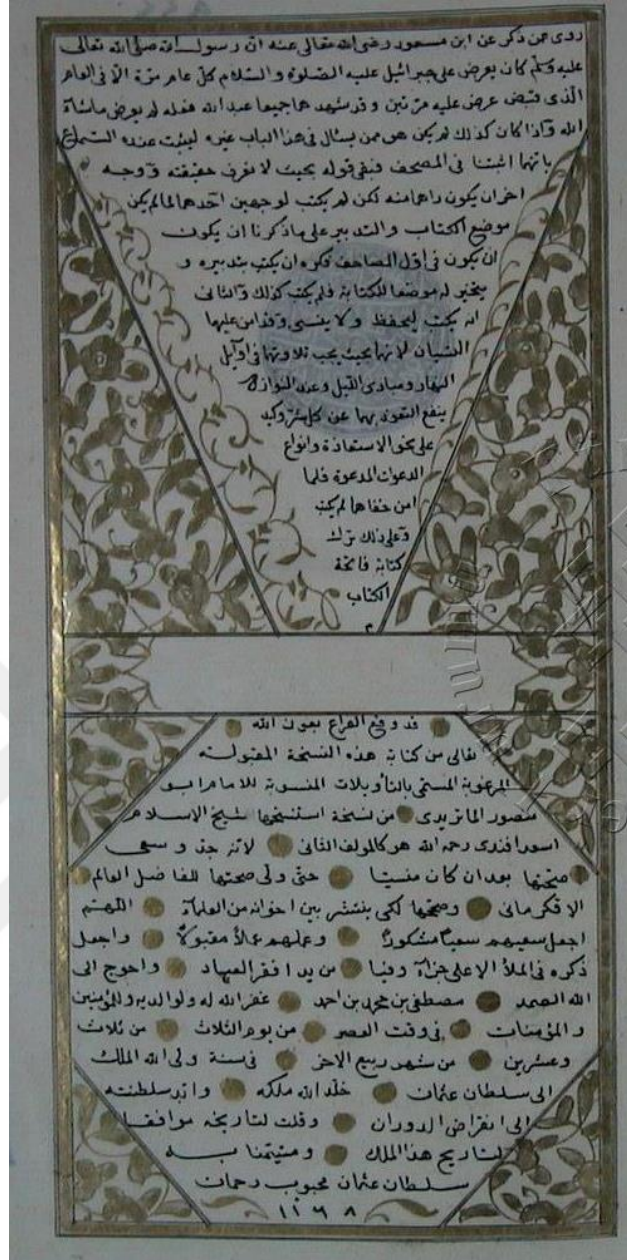

Resim 109. Mihrişah Sultan 00008 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemeleri

Çizim 71. Mihrişah Sultan 00008 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (1/2 oranında)

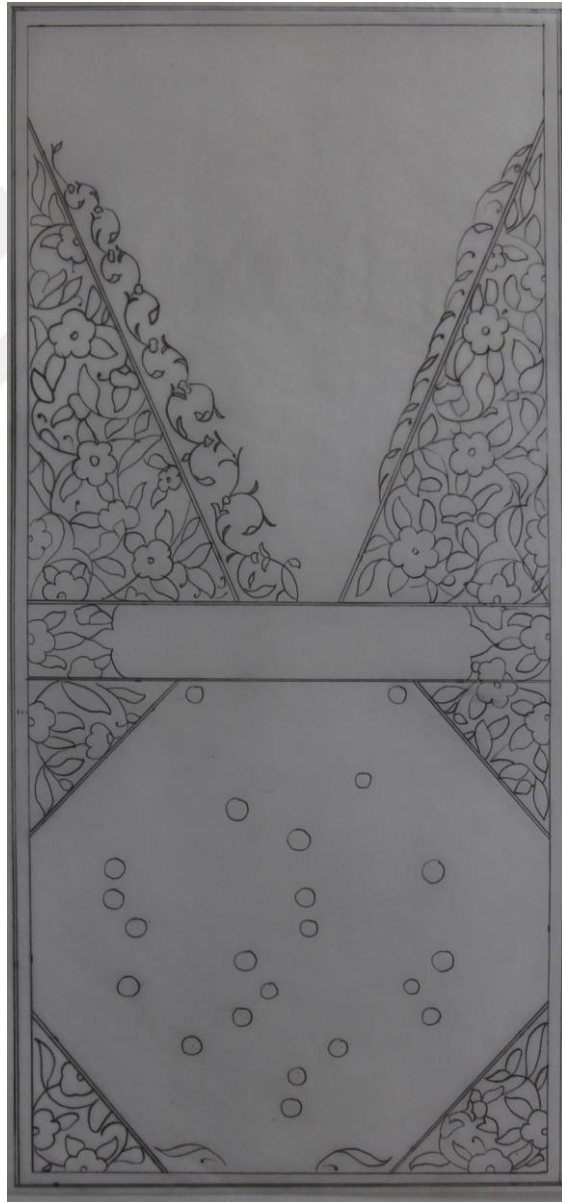
Eserin son sayfası genelinde tezyinatlı alanlar bulunmaktadır. Sayfa ortasında 1,5cm genişliğinde sûrebaşlığı bulunmaktadır. Bu başlık sayfayı iki eşit parçaya bölmektedir. Başlıktaki pafta sınır hatları 1mm'lik altın ile belirtilmiş, sağ ve sol boşluklar simetrik olarak penç ve yapraklarla bezelidir. Başlık çevresi 1mm'lik altın cetvel ile çevrilidir.

Resim 110. Mihrişah Sultan 00008 Envanter Numaralı Tefsir Son Sayfa Bezemesi

Cetvelin üst bölümünde ki yazılı alanın sonunda karşı köşe ile simetrik şekilde tasarlanmış tezyinat bulunmaktadır. Sayfa cetvelinin dik ve yatay köşelerinin belirli ölçüde birleşimi ile oluşan üçgen formlu alanın içi, başlıkta olduğu gibi büyük oranlı penç, gonca ve yaprak motifleriyle bezelidir. Deseni sınırlayan cetvelin dışında ve buna paralel olarak uzanan altın, ince birer tezyinat daha vardır. Ancak bu bezemelerin biri diğerinden farklıdır. Sağ köşedeki bu ince desen, cetvel boyunca yukarı yönlü altın yapraklardan oluşurken, sol köşedeki desen kıvrımlı dallar üzerinde gonca ve yapraklar şeklinde olup, negatif tarzda işlenmiştir.

Başlık cetvelinin altında kalan bölümde, yazı alanının dört köşesinde 3cm'lik üçgen varî alanlar görülmektedir. Bu alanlar, motif çeşiti, renk ve ölçü bakımından başlık içindeki ve sayfanın üst bölümündeki motiflerle aynıdır. Ancak bunlar ne kendi içinde ne de birbirleriyle simetrik değildir. Desenler 1mm'lik altın cetveller ile sınırlıdır. Dört köşenin tezyinatlı olması ile yazılı alan sekizgen bir form kazanmıştır. Yazılı sayfadaki tefsir cümlelerinin sonuna "vakıf" (durak)'lar yapılmıştır. Bunların sayısı 22 adet olup, yuvarlak şekilde ve altın boyalıdır. Sayfanın en sonunda tarih yazısının sağ ve sol kenarlarına yaprak uçları üçgen cetvellere bakacak şekilde iki adet yaprak ile tirfil motifi bulunmaktadır.

Çizim 72. Mihrişah Sultan 00008 Envanter Numaralı Tefsir Son Sayfa Çizimi

5.9. NURUOSMANİYE 00137 ENVATER NUMARALI TEFSİRİN İNCELENMESİ

Tarih	: 16. yüzyıl
Bulunduğu yer	: Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi
Envater Numarası	: 00137
Kitabın Adı	: Tefsîrü'l-azîme
Kitabın Konusu	: Tefsir
Yazar	: Surûrî, Muslihuddin Mustafa b. Şa'bân el-Geliboluvî (969 / 1562)
Mücellit	: 19
İstinsah Tarihi	: 10 Şaban 977
Dili	: Türkçe
Yazı Cinsi	: Nesih
Yaprak Sayısı	: 701
Satır Sayısı	: 31 st.
Boyutu (iç-dış)	: 360×230 , 260×150 mm
Sınıflama	: 297.2
Müstensih/Hattat	: Ahmed b. Muhyiddin er-Rûmî

Resim 111. Nuruosmaniye 00317 Envanter Numaralı Tefsir Cilt (Dış Kapak)

Eser incelemesi yapılırken iki adet cilt örneği görülmektedir. Bu iki ciltten biri eserin dış kapağı diğeri ise iç kapağını oluşturmaktadır. Eserin dış cildi kahverengi renkli ceylan derisidir. Miklep, köşebent ve salbeklerde bulunan tezyinat aynı, şemse ise bunlardan farklıdır. Şemsede bulut ile küçük ölçülü bitkisel motifler yer alırken (gonca, penç, yaprak), salbek, köşebentlerde ve miklepteki madalyonda daha büyük ölçülü bitkisel motifler (penç, hançer yaprak, gonca) kullanılmıştır. Şemsede göbekteki desen $\frac{1}{4}$ oranında simetrik olup cilt üzerindeki tüm desenli alanlar üstten ayırma şemse olarak tasarlanmıştır. Salbek, şemse, köşebent, miklepteki küçük madalyon varî alanların etrafı ince altın tığlarla çevrilidir.

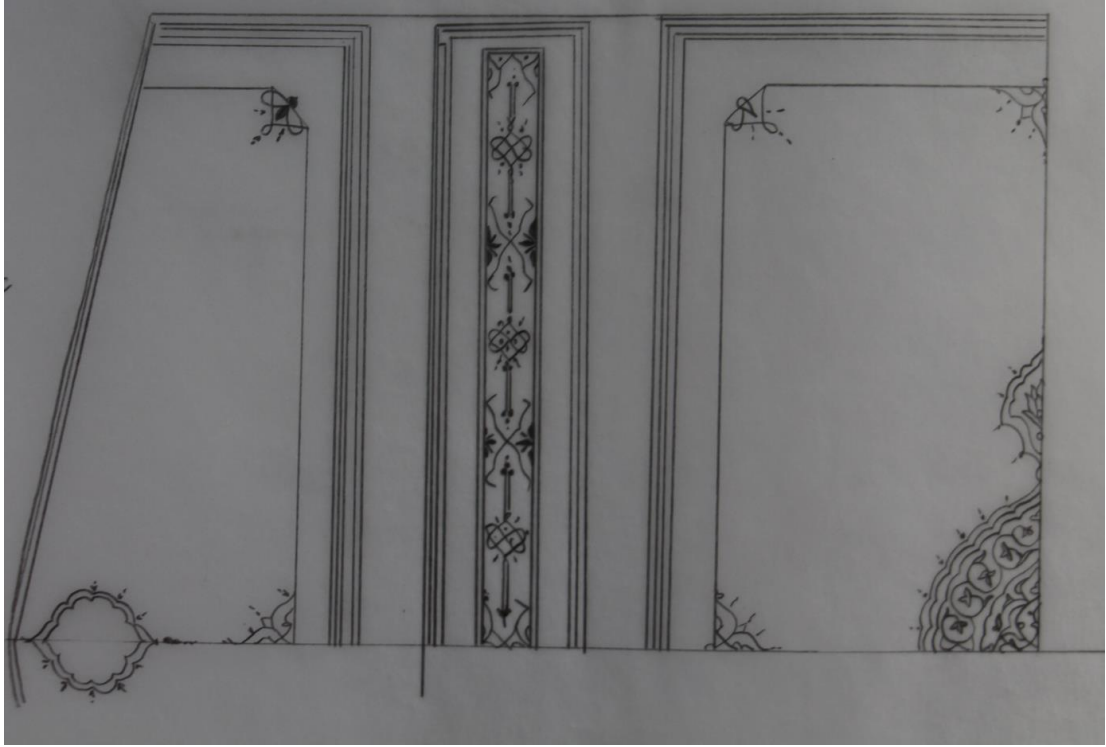

Çizim 73. Nuruosmaniye 00317 Envanter Numaralı Tefsir Cilt Çizimi (Dış Kapak $\frac{1}{4}$, Sırt-Miklep $\frac{1}{2}$ oranında)

Resim 112. Nuruosmaniye 00317 Envanter Numaralı Tefsir Cilt (İç Kapak)

Kahverengi renkli iç kapak ise, dıştakine oranla daha sade desenlidir. Bu kapağın da dıştaki gibi göbek bölümünde desenli bir şemse bulunmaktadır. Şemse ortasında ikinci bir pafta, bu pafta ortasında da tomurcuklu rumî dallar yer almaktadır. Pafta dışında kalan bölümler ise basit bitkisel motifler ile bezelidir. Salbekli şemse etrafı 1mm'lik dendan ve 3mm'lik tığlar ile çevrilidir. Kapak çevresi uçları köşelerde birleşerek geçme oluşturan ince bir cetvel ile tamamlanır. Bu cetvelin dikey ve yatay çizgilerinin ortasına denk gelecek alanlara, yüzü içe bakacak şekilde ayırma rumiye benzer, çevresi küçük tığlar ile çevrili zarif geçmeler yerleştirilmiştir. Bu cetvel dışında 1mm-3mm-1mm ölçülü altın ile bezeli başka bir cetvel ile kapak deseni sonlanır. İç kapak sırt bölümü, dış kapak sırtına benzer geçmeler ve dendanlı yarım formu rumî tarzı motiflerle bezeli olup, düz bir cetvel ile boydan boya sınırlıdır.

Çizim 74. Nuruosmaniye 00317 Envanter Numaralı Tefsir Cilt Çizimi (İç Kapak $\frac{1}{4}$, Sırt-Miklep $\frac{1}{2}$ oranında)

Köşebentlerin ve miklep üzerindeki madalyon varî alanın üzeri sazyolu üslûbuyla serbest çalışılmıştır. Desen kendi içinde simetrik değildir. Köşebentlerin dış bölümünde kalan çerçevede 1-3-1 tekniği ile altın cetvel bulunmakta, bunun etrafında ise 1mm'lik bir bordür kısmı yer almaktadır. Bordürün etrafında da daha ince çekilmiş kıvrımlı formda geçmeli bir cetvel daha vardır. Köşebentlerin bitim uçlarındaki

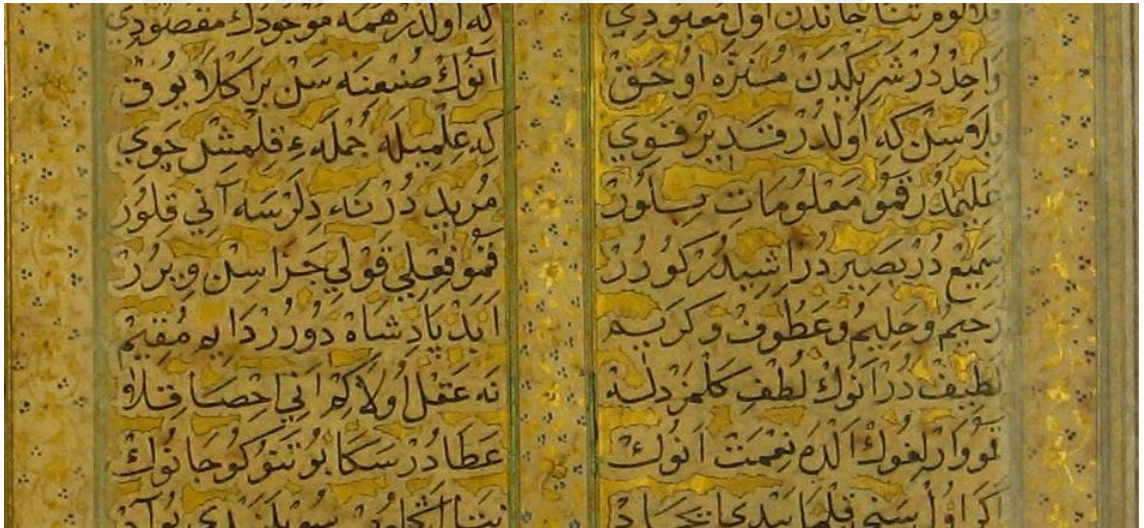
alanlarda üçgen şeklinde altın boyalı dairesele formlu üç nokta motif görülür. Bu bordürün üzeri rumî ve bitkisel motiflerin yer aldığı kompozisyon ile işlenmiştir.

Resim 113. Nuruosmaniye 00317 Envanter Numaralı Tefsir Cilt (Dış Kapak Sırt)

Eser cildinin sırt bölümündeki paftanın içinde “İnnel Kur’an-ı Kerim fi Kitabı Feknûn İllâ el Müdemmirû Ve Rabbî Rabîkemin Rabbi'l Alemin” yazısı yer almaktadır. Paftanın çevresi iki sıra 1mm’lik cetvelle çevrilidir. Ayrıca paftanın alt ve üst uçlarının her ikisinde de ikişer adet üçer mm’lik tığlar ile en uç bölümlerde kare formulu geçme mevcuttur.

Eserin tarihi belli değildir. Ancak hattatının yaşadığı tarihlerin bilinir olması eserin 16. yüzyıla ait olabileceği bilgisini bize vermektedir.

Resim 114. Nuruosmaniye 00317 Envanter Numaralı Tefsir Sayfası

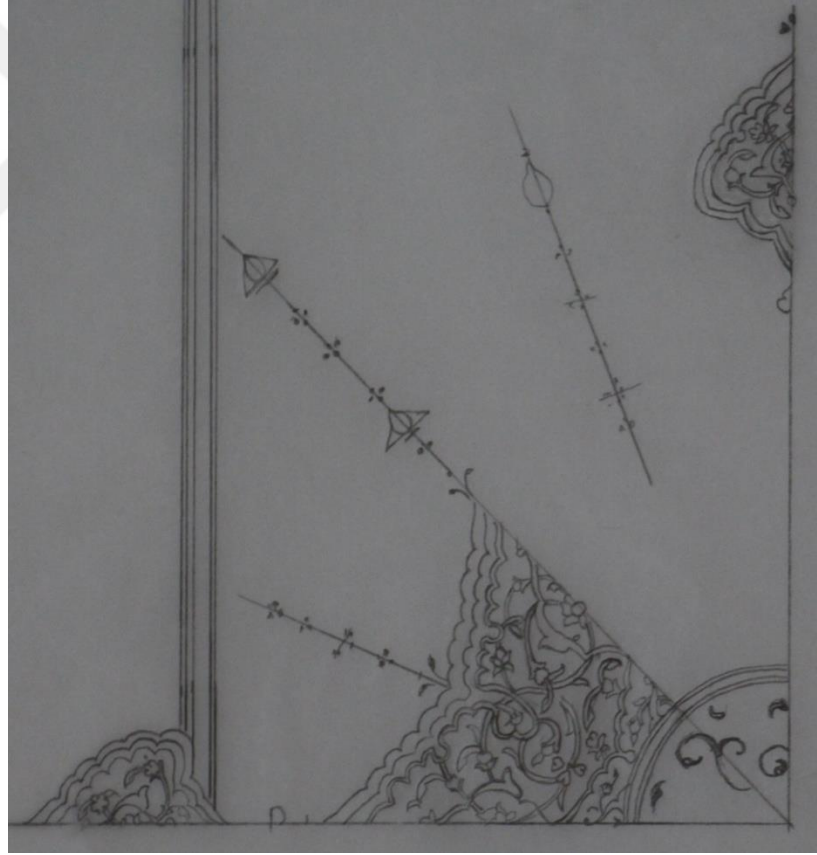
Tefsir hattı ağırlıklı siyah nadiren de kırmızı renk mürekkep ile yazılmıştır. Satır araları altın ile beyn es-sûtur tekniğindedir. Yazı mürekkebinde akmalar görülmektedir.

Resim 115. Nuruosmaniye 00317 Envanter Numaralı Tefsir Bezemesi (Şemse s.1a)

Varak 1a ve 1b-2a oldukça bezelidir. Varak 1a yüzeyinde göbek bölümünde sekizgen bir şemse bulunur. Şemsenin zemini oldukça parlak renkli altın ile tamamen boyalı olup, lacivert ve kırmızı renklerle hareket kazanmıştır. Şemsenin orta göbeğinde sıvama altın zeminli, yuvarlak formlu bir alan vardır ki bu alanın üzeri siyah mürekkep ile çok ince bir şekilde rumî desenlidir ve üzeri üstübeç mürekkep ile hatlıdır. 1mm-

3mm-1mm (altın-lacivert-altın) ölçülü cetvel ile sınırlı bu alan sonrasında zemini mavi renk ve genişliği 1cm'ye yakın küçük bir sekizden şekil ile, sonrasında tamamı altın boyalı ve 2,5cm genişliğinde ikinci bir alan bulunmaktadır. Bu alanların her ikisi de ayırma rumi, hataî, gonca, üç yapraklı yonca ve penç motifi ile bezelidir. Altın zeminli bölümde ayırma rumî zeminleri lacivert iken, içteki küçük ölçülü lacivert zeminli sekizgende altın rengidir. Bitkisel motifler kırmızı, yeşil, mavi renkler ile boyalıdır. Şemsenin etrafı 2mm mavi,2mm altın renk ile dendanlıdır. Şemsenin bu dendanlı kısmı, ölçüleri 2,5cm-4cm ve 4,5 cm olan, nokta, çizgi, bitkisel ile rumî motiflerin negatif haliyle oluşan ve mavi renkli tığlar ile çevrelidir. Şemse etrafındaki yatay ve dikey yönlü pafta uçlarının orta bölümde olanları, genişliği ve yüksekliği 2cm olan, lacivert zemin üzerine altın tepelik penç, gonca ve yapraklardan ibaret ve çevresi 1mm mavi,1mm altın ile dendanlı olan içi tezhipli tığlar ile bezelidir.

Çizim 75. Nuruosmaniye 00317 Envanter Numaralı Tefsir Şemse Çizimi (½ oranında)

Sayfanın başlık bölümünde enine tasarlanan eserin cilt kapağındaki kompozisyona benzer tasarım bulunur. Altınlı geniş zemin üzerine lacivert zeminli bir şemse, hemen baş bölümlerinde salbekler ve hem sağ hem de sol üst ve alt köşelerde

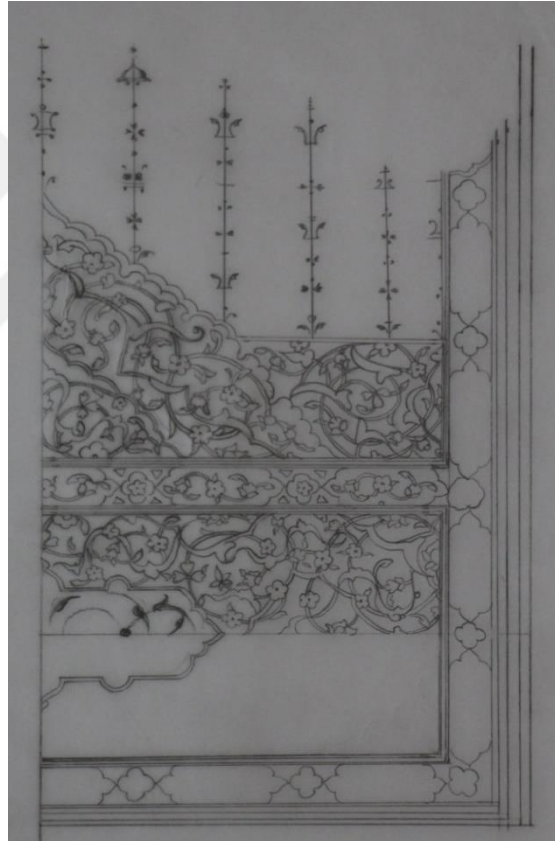
yine lacivert zeminli köşebentler tasarlanmıştır. Başlık bölümündeki bu enine şemselerin tam ortasında pembe renkli anahtar rumî deseni vardır ve $\frac{1}{4}$ oranında simetriktir. Köşebentler ve şemsede pembe, sarı, kırmızı renkli penç motifleri kullanılmıştır. Köşebentlerin ve şemsenin dendanlarının dışta kalan kısmına iğneli perdah uygulanmıştır. Sayfanın etrafı muntazam altın cetvellidir. Köşebentleri birbirine bağlayan 1mm'lik bir kuzu çekilmiş hemen ardından 5mm'lik pembe zeminli ve üzerinde (+ ; :) şekilli geçme olan bir bordür, onun peşinden de 3mm-1mm ölçülü altın cetvel bulunur ve en dıştaki 1mm'lik iplikte turuncu renkli sülyen kullanılmıştır.

Sekizgen formlu şemsenin üst-alt sağ-sol uçlarında ki dendanlı tezhibli madalyon büyüklüğünde tığların sağ ve sol uçta olanları cetvelin dışına taşmaktadır. Sol uçtaki içi tezhibli tığın hemen yanında bir Osmanlı mührü, hemen altında ters üçgen şeklinde bir yazı ve onun en alt ucunda da başka küçük bir mühür bulunmaktadır. İçi vişne çürüğü ve orta bölümü altınlı, enine oval formlu bir başka mühür de başlık tezhibi ile sekizgen şemsenin sol ara köşesinde yer alır.

Resim 116. Nuruosmaniye 00317 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi(Besmele-î Şerif s.1b)

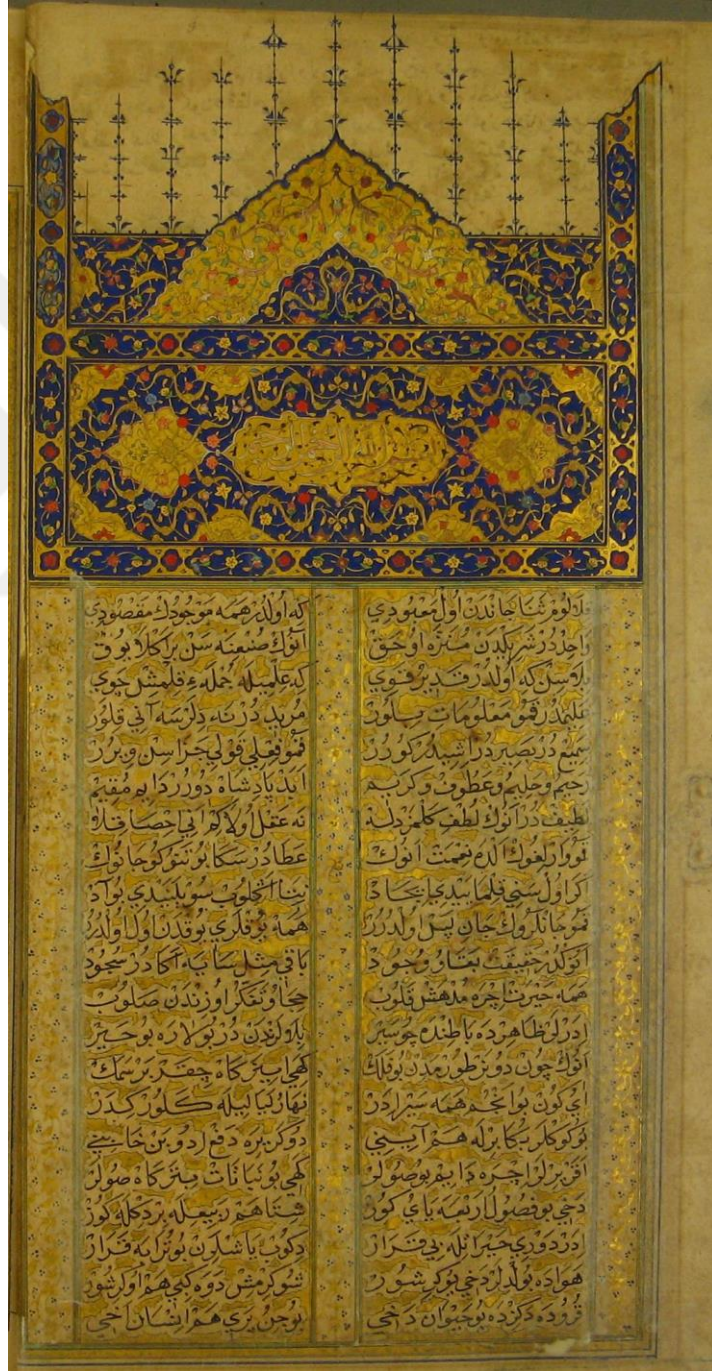
Varak 1b tek kubbe formlu bir sûrebaşı olarak tasarlanmıştır. Zeminde ağırlıklı olarak lacivertin kullanıldığı kompozisyonun kullanılan altın alanlarında oksitlenmeler görülmektedir. Besmele kısmında ortada altın zeminli üzeri ince bir şekilde rumî motiflerle bezeli bir pafta yer alır. Bu pafta üzeri üstübeç mürekkep ile hatlıdır. Pafta kenarları etrafı tahrirli 1mm'lik dendanlar ile çevrilir. Pafta ucundaki salbekli alan ile cetveli dikey ve yatay köşesine bitişik yarım formlu anahtar ve ayırma rumîlerin zeminleri de altın olup, bunların dışında kalan tüm alan lacivert renktedir. Pafta dışındaki bu genişçe zeminin tümü mavi, kırmızı, pembe, yeşil, sarı renkli penç, gonca, üç yapraklı yonca ve altın boyalı bulut motifleri ile bezelidir. Bu motifler altın renkli dallar üzerinde olup yine altın renkli yapraklar ile sonlanmaktadır.

Çizim 76. Nuruosmaniye 00317 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Başlık $\frac{1}{4}$, Üst desen $\frac{1}{2}$ oranında)

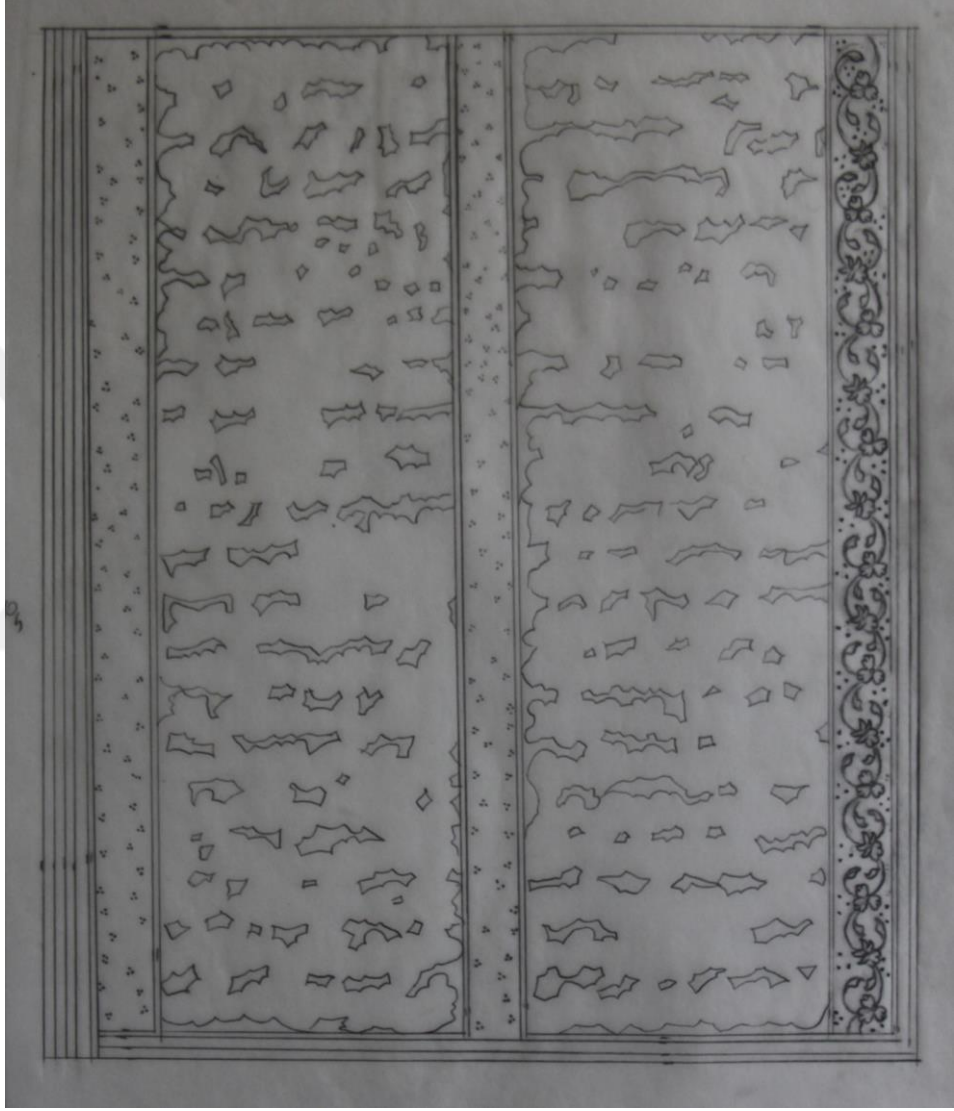
Başlık etrafı 1mm-2mm-1mm-1cm-1mm-2mm-1mm ölçülü cetvel ile çevrilidir. 1mm'lik iplikler altın renkte iken 2mm'lik kuzular siyah renktedir. 1cm'lik bordür bölümü başlıkta olduğu gibi lacivert zemini sarı, kırmızı, yeşil renkli penç ve gonca motifleriyle bezelidir. Bu tezhipli cetvel, başlık üzerindeki tek kubbeli alana kadar uzanmaktadır. Bu tek kubbeli alan da başlık bölümündeki renk ve motifler ile bezelidir.

Altın zeminli kubbede bahsi geçen motiflerin haricinde kubbe boyunca dolanan kırmızı renkli rumî motifleri de bulunmaktadır. Desen etrafı 1mm'lik mavi bir cetvel ile çevrilidir. Bu cetvel pafta kenarında dendan şeklinde iken bunun dışındaki alanlarda düz şekilde ilerler. Desen, bu cetveller üzerinde dik şekilde uzanan belirli aralıklarla sıralanmış 4'er cm'lik, sağ ve sol cetvele yakın 3cm'lik çizgi ve noktalardan ibaret mavi renkli tığlar ile sonlanmaktadır.

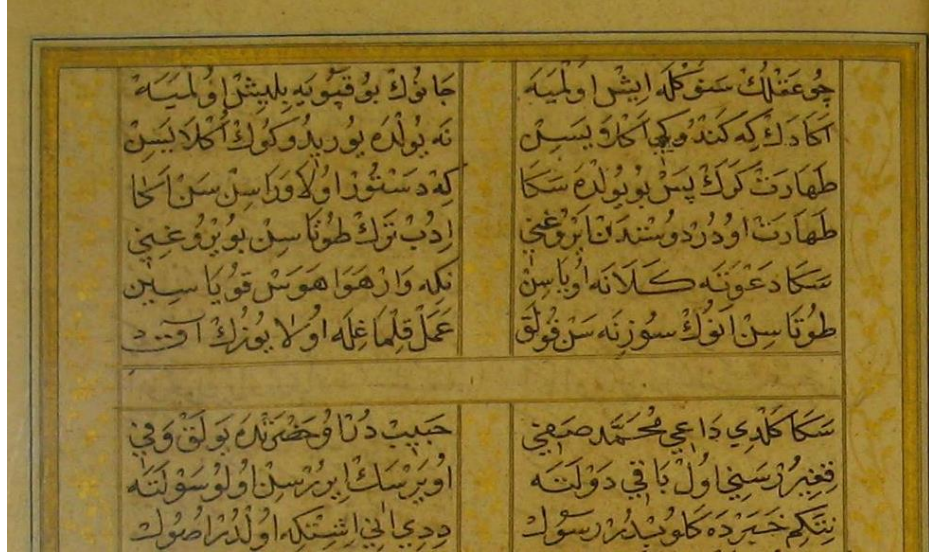
Resim 117. Nuruosmaniye 00317 Envanter Numaralı Tefsir Sayfa Bezemesi (s.1b)

Sayfanın yazı bölümü 2mm, 1cm, 2mm'lik bordür ile ortadan ayrılmış olup aynı cetvel yazının sol ve sağ kenarlarında da uygulanmıştır. Bu cetvellerde altın ve küf yeşili kullanılmıştır. 1cm'lik bordür cetvel, altın ile boyalı gonca, üç yapraklı yonca ve yapraklarla ½ oranında simetrik biçimde desenlidir. Bu motifler arasında boşta kalan alan üç nokta (perdah) ile bezelidir.

Çizim 77. Nuruosmaniye 00317 Envanter Numaralı Tefsir Sayfa Çizimi

Varak 2a tıpkı varak 1b gibi bezenmiş ancak sûrebaşı özelliği yoktur. Varak 2a'nın sol orta bölümünde kahverengi renkli bir mühür bulunur.

Resim 118. Nuruosmaniye 00317 Envanter Numaralı Tefsir Sayfa Bezemesi (s.3a)

Bu sayfaların ardı sıra Fatihâ Sûresi başlığına kadar olan 6 adet sayfada da tefsir hattını bölen ve çevreleyen, bordürü desenli cetvellere rastlanır. Bunlar renk ve motif özellikleri açısından varak 1b ve 2a ile benzerdir. Ancak buradaki fark küf yeşil renkli ipliklerin altın renkli olması ve desenler arasındaki perdah tekniğinin bulunmamasıdır. Bu sayfalardaki ayet başlıkları, dikey formlu desenli bordürlerin yatay halde sayfaya işlenmesi ve üzerinin lâl mürekkepli hat ile geçilmesi şeklindedir.

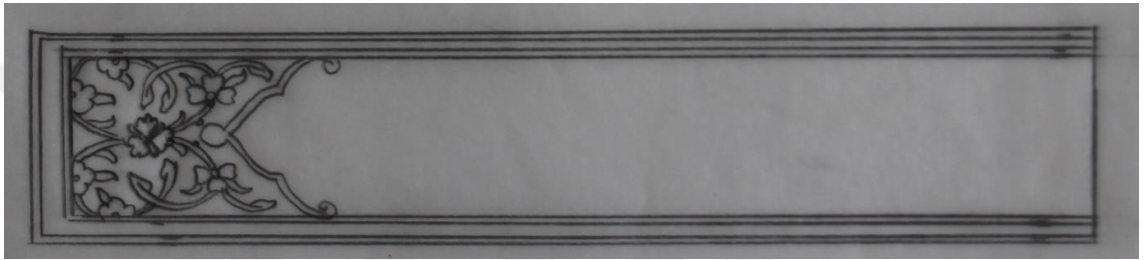

Çizim 78. Nuruosmaniye 00317 Envanter Numaralı Tefsir Sayfa Çizimi

Eserin tüm sayfaları 3mm-1mm-2mm-1mm ölçülü cetvellidir. 3mm'lik bölüm ile hemen ardındaki 1mm'lik iplik altın ve etrafı siyah mürekkeple tahrirli iken, en dıştaki 1mm'lik iplik mavi renktedir.

Resim 119. Nuruosmaniye 00317 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Fatihâ Sûresi s.5b)

Çizim 79. Nuruosmaniye 00317 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Fatihâ Sûresi 1/2 oranında)

Fatihâ Sûresi ile başlayıp Nâs Sûresi ile biten başlıkların tümünde, dikdörtgen şeklinde, sıvama altın zeminli, üzeri üstübeç mürekkep ile yazılı paftaya bulunmaktadır. Başlıklardan Fatihâ Sûresi hariç tüm başlıkların etrafı 1mm-3mm-1mm ölçülü cetvel ile çevrilidir. Cetvellerin 1mm'lik iplikleri altın iken, 3mm'lik bölümleri laciverttir. Bunlardan farklı tek başlık olan Fatihâ Sûresi'nde ise 3mm'lik arasuyu yosun yeşilidir. Yine tüm başlıklarda pafta dışında kalan zeminlerin bütünü lacivert renktedir ve bitkisel motiflerle bezelidir.

Resim 120. Nuruosmaniye 00317 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Hûd Sûresi s.275a)

Çizim 80. Nuruosmaniye 00317 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Hûd Sûresi ½ oranında)

Başlıklardaki penç, gonca, üç yapraklı yonca ve yaprak motifleri kırmızı, vişne çürüğü, mavi, sarı ve nadiren yeşil renk ile boyalı olup, motif kenarları siyah mürekkep ile tahrirlidir. Sadece bir başlıkta (Hûd Sûresi) bitkisel motifler arasında bulut motifi de kullanılmıştır.

Resim 121. Nuruosmaniye 00317 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Fatihâ Sûresi s.5b)

Resim 122. Nuruosmaniye 00317 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Fatihâ Sûresi s.5b)

Resim 123. Nuruosmaniye 00317 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Mâ'un Sûresi s.698a)

Başlıkların genelinde desenler serbest formlu iken, kiminde (Fatihâ Sûresi-Mâ'un Sûresi) ½ oranlı, simetriktir. Pafta kenarları çoğunda 1mm altın ile çevrili iken, bazısında (Fatihâ Sûresi) bordo, bazısında (Hûd Sûresi) açık mavi renktedir.

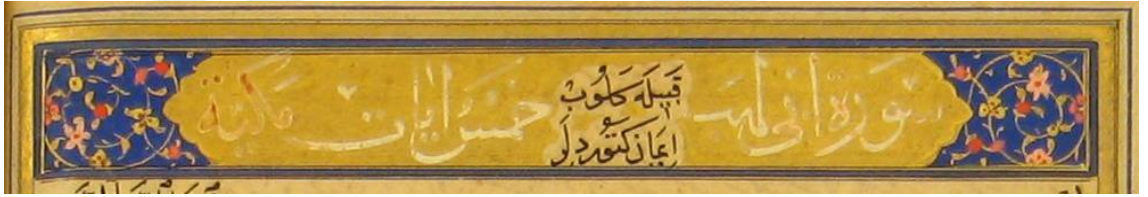

Resim 124. Nuruosmaniye 00317 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (İnfâl Sûresi s.222a)

Sûrebaşlarından çoğusu parçalı veya tek parça altın dendanlı iken, kimisi kırmızı renkli ve parçalı dendana sahip, kimisi de tek parça halinde ve açık mavi renk dendanlıdır.

Resim 125. Nuruosmaniye 00317 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi ('Asr Sûresi s.697a)

Resim 126. Nuruosmaniye 00317 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Tebbet Sûresi s.700a)

Çizim 81. Nuruosmaniye 00317 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Tebbet Sûresi ½ oranında)

Resim 127. Nuruosmaniye 00317 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Felâk Sûresi s.700b)

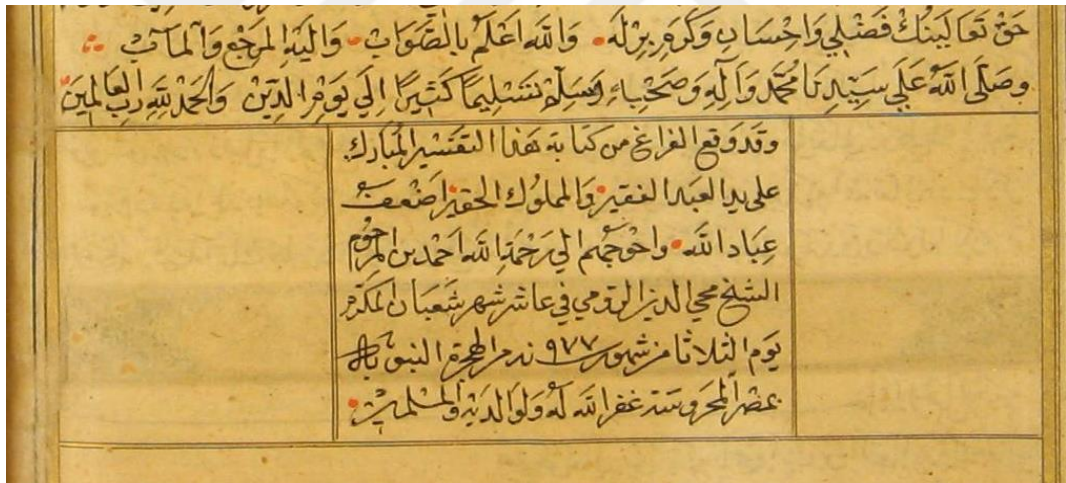
Üç adet sûrebaşı paftası, orta bölümü pafta yüksekliğinde aralanarak boyasız sayfa zemine siyah mürekkep ile yazılıdır.

Resim 128. Nuruosmaniye 00317 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (‘Adiyât Süresi s.695a)

Sûrebaşları genelde sayfanın belirli bir bölümünde sayfanın bir başından diğer başına kadar uzanırken bir bölümünde bu başlıklar sayfanın yarısı veya daha az bir bölümünü kaplayacak şekilde yarım ölçüde çizilmiştir. Bunun nedeni yapılan tefsir metninin uzun olup, buna sayfada daha geniş yer ayırabilme isteğidir.

Sayfa sonunda ise birbiri ile simetrik olarak hazırlanmış, etrafı 1mm’lik altın cetvellerle çevrili kare formlar ile eser sonlanmaktadır.

Resim 129. Nuruosmaniye 00317 Envanter Numaralı Tefsir Son Sayfa (s.701b)

5.10. RAGIP PAŞA 00034 ENVATER NUMARALI TEFSİRİN İNCELENMESİ

Tarih	: 18. yüzyıl
Bulunduğu yer	: Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi
Envater Numarası	: 00034
Kitabın Adı	: Te'vîlâtü'l-Kur'ân
Kitabın Konusu	: TamTefsirler
Yazar	: Kemâleddin Abdurrezzâk b. Ahmed b. Muhammed el-Kâşânî (736/1335)
Mücellit	: 22
İstinsah Tarihi	: 1174
Dili	: Arapça
Yazı Cinsi	: Nesih
Yaprak Sayısı	: 321 yk.
Satır Sayısı	: 27 st.
Boyutu (iç-dış)	: 239×144 , 155×84 mm
Sınıflama	: 297.21
Müstensih/ Hattat	: Seyyid Hasan b. Hasan el-Hafız

Resim 130. Ragıp Paşa 00034 Envanter Numaralı Tefsir Cilt (Dış Kapak)

Çizim 82. Ragıp Paşa 00034 Envanter Numaralı Tefsir Cilt Çizimi (¼ oranında)

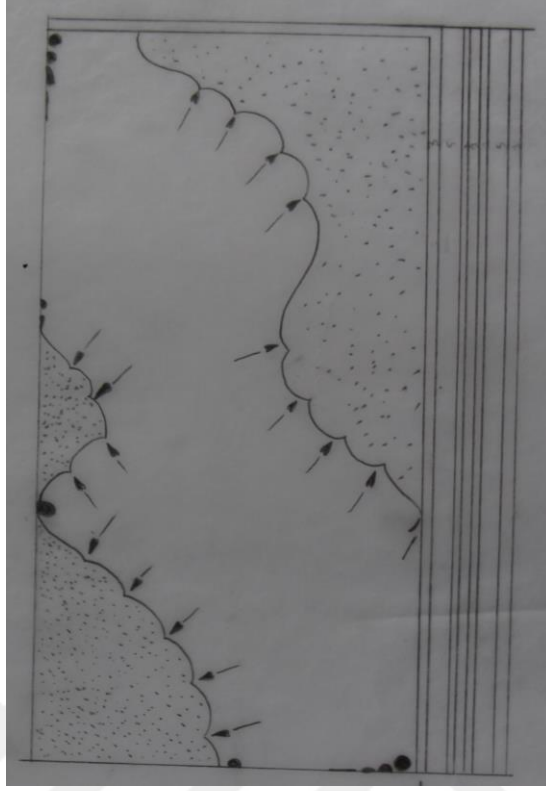
Sırt bölümü tahrip olduğu seçilen eserin, cildi derisi hakkında bilgi edinilememiştir. Cilt göbeğinde salbekli şemse yer alır. Altın boyalı bitkisel motifler ve bordo renkli bulut motifleri hem göbekteki şemse de, hem de köşebentlerde

görülmektedir. Desen, göbekte $\frac{1}{4}$ oranında simetrik, köşebentlerde ise serbest formdadır. Salbek, şemse ve köşebentlerin çevresi 2mm-2mm-2mm-1mm dandanlı olup, 0,5 cm'lik çizgi ve noktalardan ibaret çok sade tığlar ile bezelidir. Orta bölümde ve en sondaki dandanlar altın iken diğerleri cilt rengindedir. Köşebentlerin birbirine bakan uçlarının orta bölümünde birkaç nokta ve çizgiden oluşan detay bulunmaktadır. Köşebent etrafı, 1mm-2mm-1mm-2mm-1cm-2mm-1mm-2mm-1mm ölçülü cetvel ile çevrilidir. 'mm'lik kuzular cilt renginde iken 1mm'lik iplikler ile 1cm'lik bordür altın boyalıdır. Bu alan birbiri içine geçmeli halka zencereklerle tezyinlidir.

Eserin iç kapağı ceylan derisi (râk) olup, hemen yanında kırmızı, yeşil, turuncu ve sarı renkleri ile yapılı hatip ebrusu göze çarpmaktadır. Cilt göbeğindeki şemse, salbek ve köşebent etrafı 1mm'lik altın dandan ve ince birer tığ ile çevrilidir. Göbek ve köşebentlerin içi zeref-şân tekniği ile bezelidir. Köşebent çevresi 1mm-2mm-3mm-5mm gibi çeşitli ölçülerdeki cetvel ile çevrilidir. Bu cetvelin bazı iplikleri altın iken bazı alanları cilt rengidir. Köşebent uçlarının birbirine bakan bölümün orta alanında ise altın ile belirtilen birkaç nokta ve çizgiden oluşan detay bulunmaktadır. Eserin iç bölümünün alt kapağı da aynı şekilde bezelidir.

Resim 131. Ragıp Paşa 00034 Envanter Numaralı Tefsir Cilt (İç Kapak/Ebru)

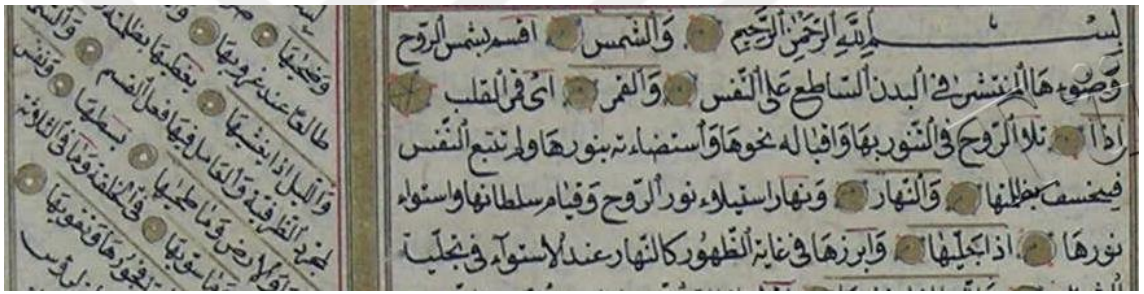

Çizim 83. Ragıp Paşa 00034 Envanter Numaralı Tefsir İç Kapak Çizimi (¼ oranında)

18. yüzyıla ait olan bu eserin sayfalarında herhangi bir tahrip ya da oksitlenme söz konusu değildir. Eser hattı siyah mürekkep ile olup, bazı kelimelerin üstü önem arz eder tarzda zer mürekkep ile çizilidir. Fihristten sonra ki sayfada iki ve son sayfada da bir adet olmak üzere üç adet siyah renkli yuvarlak formlu mühür bulunmaktadır. Tüm sayfaların dış cetveli 1mm-4mm-1mm-1mm cetvel iledir. Bu cetvelin içteki 1mm ve 4mm'lik etrafı tahrirli alanlar altın, diğer 1mm'lik iplikler ise içten dışa doğru mavi ve kırmızı renktedir.

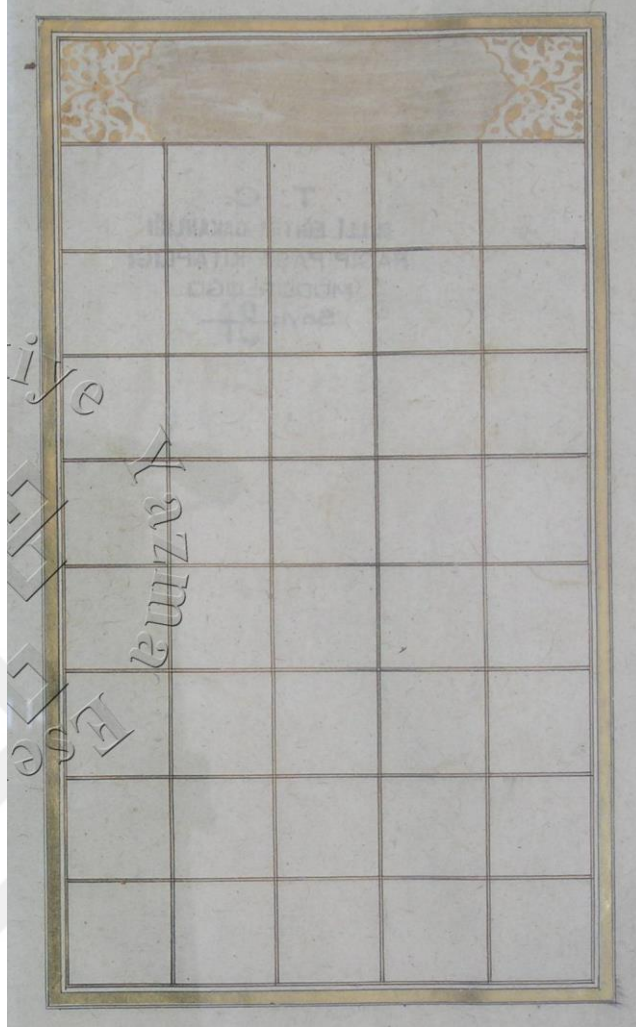

Resim 132. Ragıp Paşa 00034 Envanter Numaralı Tefsir Sayfası (Mühür s.1a)

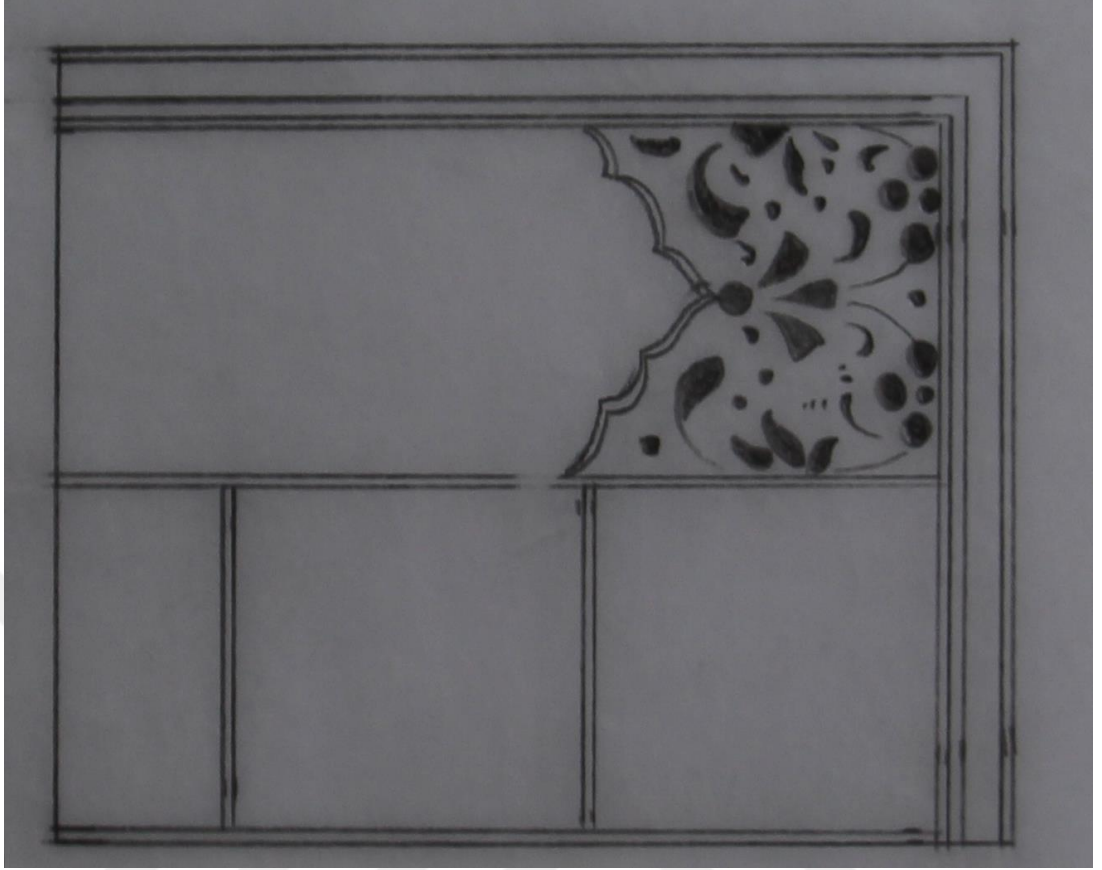
Resim 133. Ragıp Paşa 00034 Envanter Numaralı Tefsir Sayfası

Eserin başında fihrist olduğu tahmin edilen kutucuklu iki adet sayfa yer almaktadır. Buranın başlık bölümü 1mm'lik altın cetvel ile çevrilidir. Cetvel içinde ortada altın sıvama zeminli, sağ ve sol kenarları altın dendanlı olan paftanın dışta kalan boş alanı, altın boya ile gonca, penç, yaprak ve tirfillerle negatif teknik kullanılarak $\frac{1}{4}$ oranında bezelidir.

Resim 134. Ragıp Paşa 00034 Envanter Numaralı Tefsir Sayfası (Fihrist)

Sayfanın başlık altında kalan bölümü ile hemen yanındaki tüm sayfa ise toplamda 85 kare olacak şekilde, 1mm'lik altın cetvellerle, enine 5, boyuna ise 8 ve 9 adet 2cm ölçülü karelere bölünmüştür. Bunun hemen ardından canlı renkleri ve tasarımıyla dikkat çeken kubbeli sûrebaşı bezemesi görülmektedir.

Çizim 84. Ragıp Paşa 00034 Envanter Numaralı Tefsir Sayfası Çizimi (Fihrist Başlık)

Bu başlık bölümünde 2,5 cm × 2cm ölçülü, altın sıvama zeminli, tüm kenarları kırmızı renk ile dandanlı ve hattı olmayan bir pafta bulunmaktadır. Paftanın dışında kalan alan zemini mavi renklidir ve üzeri, yatay yönlü rumî tepelik, buna bağlı olarak bulut motifi ve dallarla birlikte üçlü yonca, gonca, penç, yaprak motifleri ile bezelidir. Rumî tepeliğin iç zemini altın, dışı turkuvaz, etrafı ise beyaz renk ile tahrirlidir. Aynı durum bulutlarda da görülür. Bunların etrafındaki bitkisel motifler ise beyaz üzerine mavi veya vişne çürüğü renk, sarı üzerine kırmızı ya da sadece kırmızı tonludur.

Resim 135. Ragıp Paşa 00034 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (s.1b)

Desen, $\frac{1}{4}$ oranlı simetriktir ve bunu çevreleyen başlık cetveli yan ve alt bölümleri 1mm-2mm-1mm-3mm-1mm-1cm-1mm-3mm-1mm ölçülü olup, üst bölümü 1mm-2mm-1mm-3m-1mm şeklindedir. Cetvelde 1mm'lik iplikler ile 1cm'lik bordür alan altın boyalı olup, 2mm'lik bölüm kuzular açık yeşil, 3mm'lik arasuyu koyu yeşildir. Bordür dışında kalan arasuyu ise iç zemindeki gibi mavi renktedir. 3mm'lik cetvel zeminler (+ ; -) şeklinde bezelidir. Bordürdeki motifler beyaz üzerine mavi, pembe, vişne çürüğü renk ile tonlandırılmış olup, gonca, penç, yaprak motiflerinden oluşmaktadır.

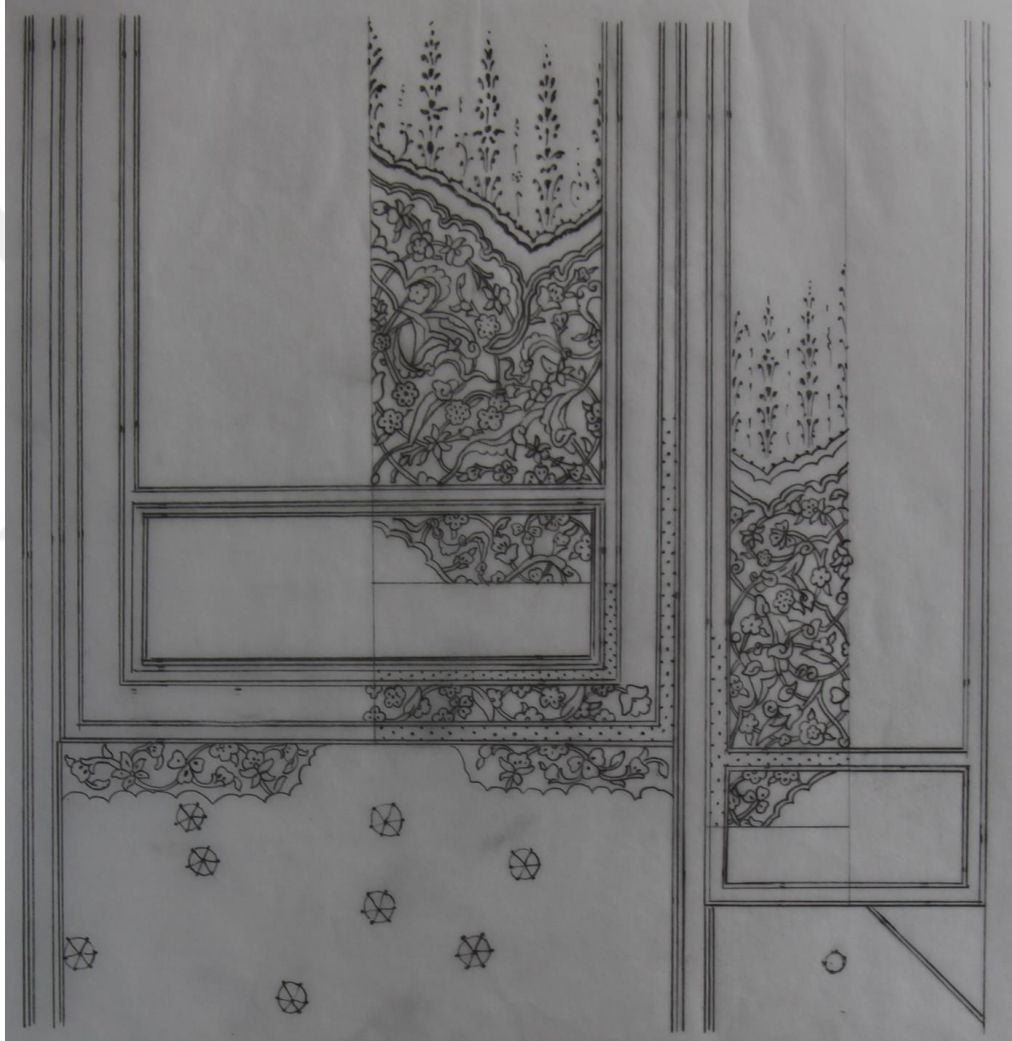
Başlığın üstündeki alanı, genişliği 7,5 cm, yüksekliği 5,5 cm olan, $\frac{1}{2}$ oranlı desen kaplamaktadır. Desen ortada bütün kenarlarda bütün, kenarlarda ise yarım pafta halindedir. Desen ortasında 1,5 cm genişlik, 3,5 cm yüksekliğindeki rumîli alan ile alt bölümde cetvelin dikey ve yatay köşelerinin kesiştiği yerdeki rumîli alan zeminleri lacivert, bunlar dışında kalan zemin ise altındır. Desenin tüm alanları penç çeşitleri, üç yapraklı yonca, goncalar, yapraklar ve bulut motifleri ile bezelidir. Bu motifler beyaz üzerine vişne çürüğü ya mavi renk, kırmızı, ya mavi renk üzerine beyaz yahut bulutlardaki gibi turkuvaz renktedir.

Desen üst kenarları 3mm'lik altın, 1mm'lik kırmızı dendanlar ile en dışta 1mm'lik havalı dendan ile sınırlıdır. Bunun üzerinde kısa aralıklarla yine mavi mürekkep ile noktalamalar yapılmıştır. Yaklaşık 3cm uzunluğunda nokta, çizgi, yaprak ve tirfillerin oldukça yoğun kullanıldığı ana tığlar ile, bunların arasında boyları 1,5 cm civarında çok ince bir şekilde çizgi ve noktalardan oluşan ara tığlar, kompozisyonu sonlandırmaktadır.

Kompozisyonda yazı alanının, Besmele-î Şerîf ile başlayan bölümün yan kısımları altın sıvama zemin üzerine gonca, penç, üç yapraklı yonca motifleri ile süslenmiştir. Bu motifler beyaz renk üzerine vişne çürüğü renk ile renklendirilmiştir. Karşılıklı kenarlar simetrik olup, zemin alan kenarları, içe doğru dendanlı ve tahrirlidir.

Tefsir sayfasındaki cümle sonlarında ‘vakıf’ adı verilen duraklar mevcuttur. Bunlar yuvarlak formlu, altın zemin üzerine yıldız varî şekilde tahrirle hatları belirlenmiş biçimdedir. Etrafında da her çizgi başına denk gelecek siyah veya kırmızı noktalar bulunmaktadır.

Tezyinatlı bu sayfanın en dışındaki sağ bölümde bezeli başka bir sûrebaşı tezhibi vardır. Bu alan, tefsiri yapılan sûrenin sayfaya sığmayan kısmının meyilli olarak yazıldığı bölümdür. Buradaki sûrebaşı, içtekinin minyatürü şeklindedir. Ancak burada içtekinden farklı olarak bulut motifi ile başlıktaki rumî tepelik motifi bulunmamaktadır ve cetvel sadece 1mm-3mm-1mm ölçüde olup, cetvelin arasuyu açık mavi renktedir. Üzeri de yine (+ ; -) şekilde bezelidir. Başka bir farklılık ise vakıfların sadece altın zeminli olmasıdır.

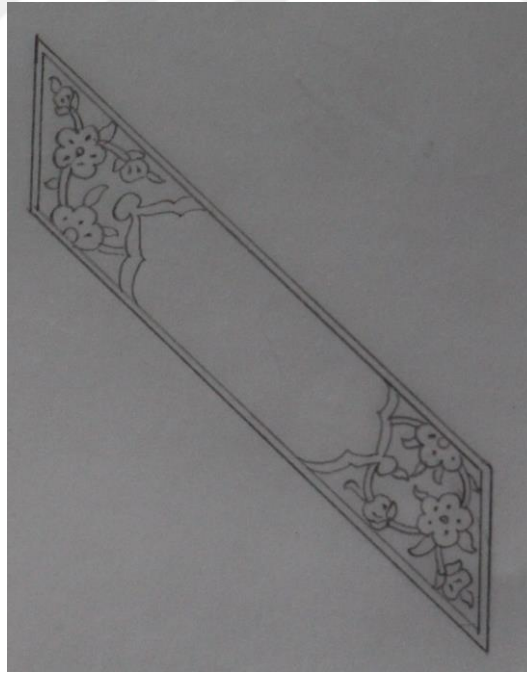

Çizim 85. Ragıp Paşa 00034 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Başlıklar $\frac{1}{4}$, Üst desenler $\frac{1}{2}$ oranında)

Eserde tezyinatlı sûrebaşlarının yanı sıra bu sûre başlıkları altında yapılan tefsirlere ek olarak sunulan açıklamalar, ana sayfanın dış cetveline bitişik ve etrafı ince bir cetvel ile sınırlı, dar bir alanda meyilli şekilde yazılmış olup, bunlara ana sûrebaşlarına benzer, ancak onlardan daha sade bezemeler yapılmıştır.

Resim 136. Ragıp Paşa 00034 Envanter Numaralı Tefsir Ara Başlık Bezemesi (Mâ'un Sûresi s.317b)

Çizim 86. Ragıp Paşa 00034 Envanter Numaralı Tefsir Ara Başlık Çizimi (Mâ'un Sûresi)

Ana sûrebaşlarının tümünde ortada altın sıvama zeminli, yatay kenarları başlık cetveline bitişik iken, sağ ve sol uçları dendanlı uzanan dikdörtgen formlu bir pafta yer alır. Sûre hatları bu paftalar üzerinde, üstübeç mürekkep iledir ve yine tüm başlıkların

etrafi birer cetvel ile çevrilidir. En sondaki sûrebaşının paftasında ise hat bulunmamaktadır. Pafta dışında kalan alanlar tümünde mavi renk zeminli olup, genelde rumî, tepelik, anahtar rumî, ayırma rumî ve bitkisel motiflerle bezelidir. Bitkisel motiflerde üç yapraklı yonca, gonca, penç kullanılmış olup, beyaz üzerine mavi, pembe vişne çürüğü ve sarı üzerine kırmızı yahut sadece kırmızı renklerle bezenmiştir.

Başlıkların çoğunda rumî ile bitkisel motifler bir arada kullanılmışken, Kevser Sûresi tefsir başlığında desen sadece bitkisel motiflerden oluşmaktadır.

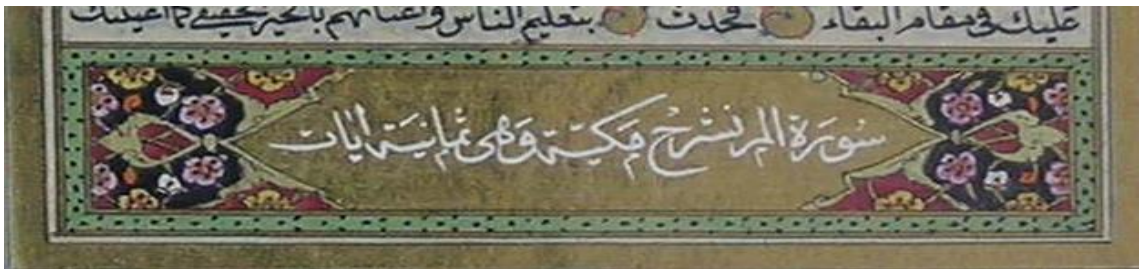
Başlıklarda pafta dışındaki alan ağırlıklı olarak mavi (Tâhâ-Tîn-‘Alâk-Beyyine-Zilzâl-Tekâsûr-‘Asr-Fil-Mâ’ide-Kâfirûn-Nasr-Felâk-Nas) renkte iken, bazılarında (İnşirâh-Kadr-Kari’a- Kureyş-Tebbet-Nas) lacivert renkte, (Leyl-‘Adiyat-Hümeze-İhlâs) ise yosun yeşili ve sadece Kevser Sûresi tefsir başlığında altın boyalıdır.

Resim 137. Ragıp Paşa 00034 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Nasr Sûresi s.318b)

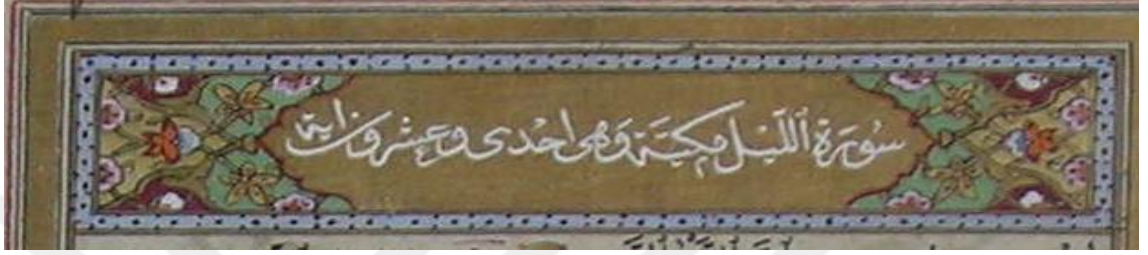
Çizim 87. Ragıp Paşa 00034 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Nasr Sûresi ½ oranında)

Resim 138. Ragıp Paşa 00034 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (İnşirâh Sûresi s.310b)

Çizim 88. Ragıp Paşa 00034 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (İnşirâh Sûresi ½ oranında)

Resim 139. Ragıp Paşa 00034 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Leyl Sûresi s.309b)

Çizim 89. Ragıp Paşa 00034 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Leyl Sûresi ½ oranında)

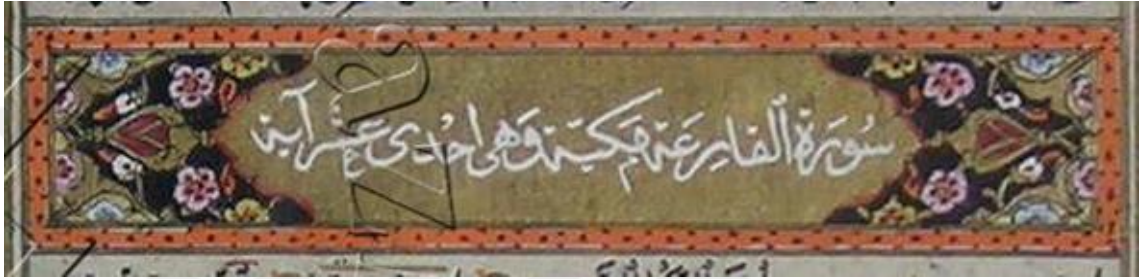
Anahtar rumî motif zeminleri, tüm başlıklarda altın iken, ayırma rumîlerde genelde altın olmakla beraber bordo renkte olanları da (Nasr-İnşirâh) vardır. Rumî tepelik motif zeminleri kiminde (İnşirâh-Kari'a-Tebbet) bordo renkli iken, kiminde ('Asr) mavi renktedir.

Resim 140. Ragıp Paşa 00034 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Nasr Sûresi s.318b)

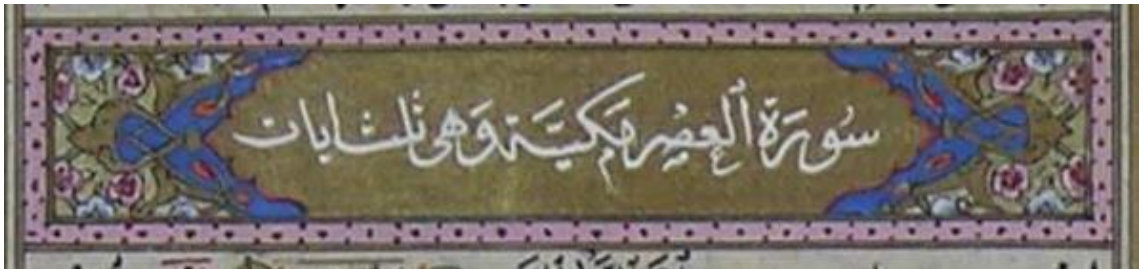
Çizim 90. Ragıp Paşa 00034 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Nasr Sûresi ½ oranında)

Resim 141. Ragıp Paşa 00034 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Kari'a Sûresi s.314b)

Ragıp Paşa 00034 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Kari'a Sûresi ½ oranında)

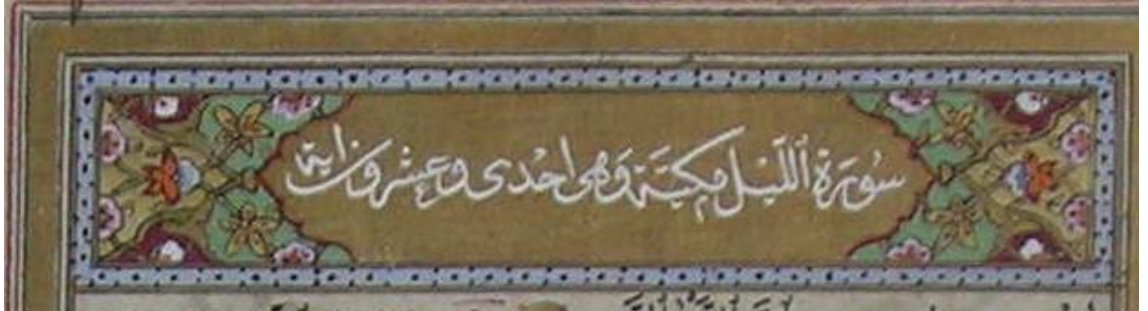

Resim 142. Ragıp Paşa 00034 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi ('Asr Sûresi s.316a)

Çizim 91. Ragıp Paşa 00034 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi ('Asr Sûresi ½ oranında)

Cetvel ölçüleri bütün başlıklarda 1mm-3mm-1mm olup, 1mm'lik iplikler tümünde altın boyalıdır. 3mm'lik alan ise kiminde (Leyl-Nasr) açık mavi, kiminde (Kevser) koyu mavi veya pembe (Tâhâ-Beyyine-'Asr-Mâ'ide-Tebbet) iken, bazıları (Tîm-'Adiyat-Hümeze-Kâfirûn-?) vişne çürüğü, bazıları (İnşirâh-'Alâk-Tekâsûr-Kureyş) yosun yeşili, bazıları (Kadr-Kari'a-Nas) turuncu veya sarı (Zilzâl-Fil-Felâk) renktedir. Bu renkli cetvel alanının üzeri 'Alâk Sûresi haricindeki başlıklarda beyaz yahut siyah mürekkep ile (+ ; -) şekilde bezelidir.

Resim 143. Ragıp Paşa 00034 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Leyl Sûresi s.309b)

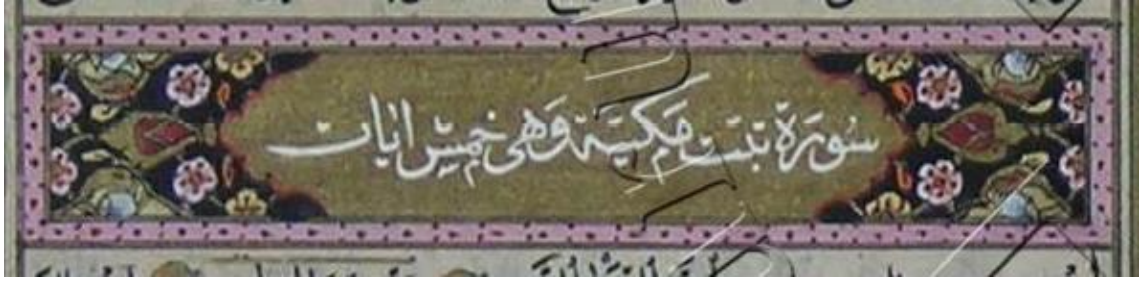
Çizim 92. Ragıp Paşa 00034 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Leyl Sûresi ½ oranında)

Resim 144. Ragıp Paşa 00034 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Kevser Sûresi s.318a)

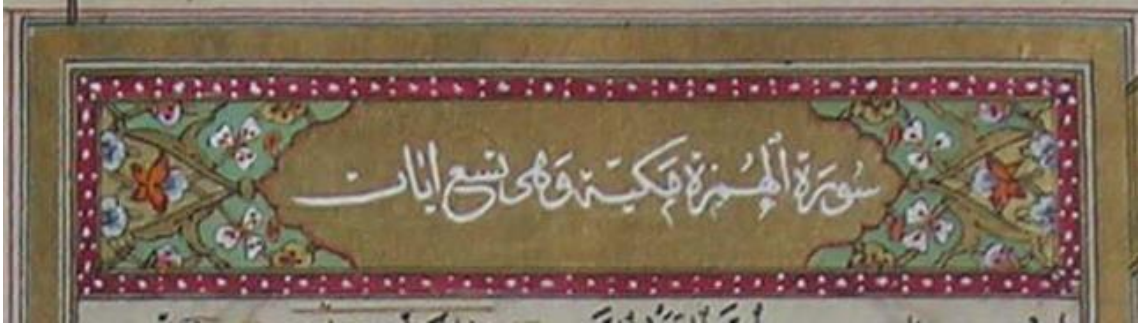
Çizim 93.. Ragıp Paşa 00034 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Kevser Sûresi ½ oranında)

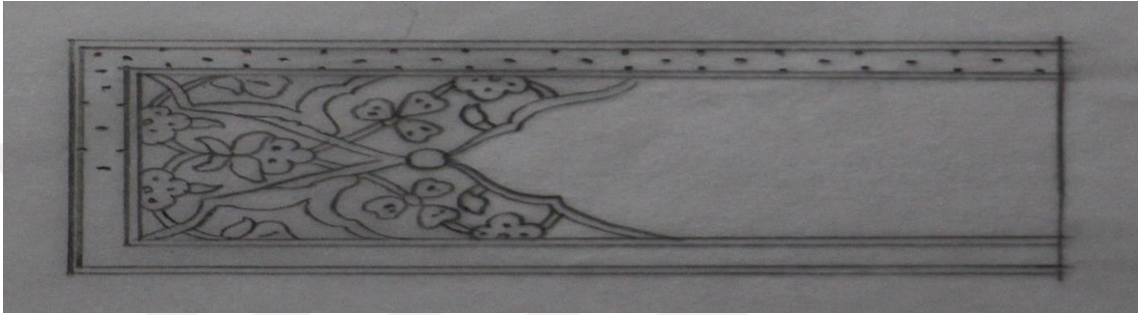
Resim 145. Ragıp Paşa 00034 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Tebbet Sûresi s.319a)

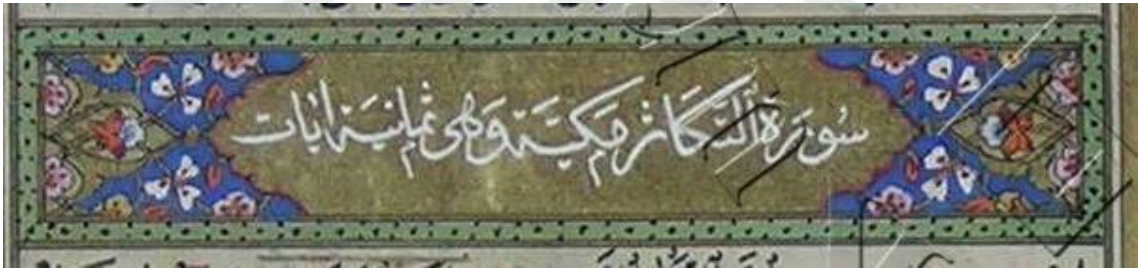
Çizim 94. Ragıp Paşa 00034 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Tebbet Sûresi ½ oranında)

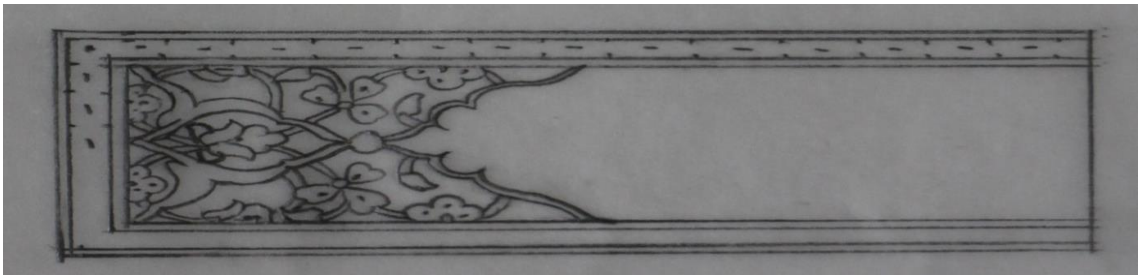
Resim 146. Ragıp Paşa 00034 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Hümeze s.316b)

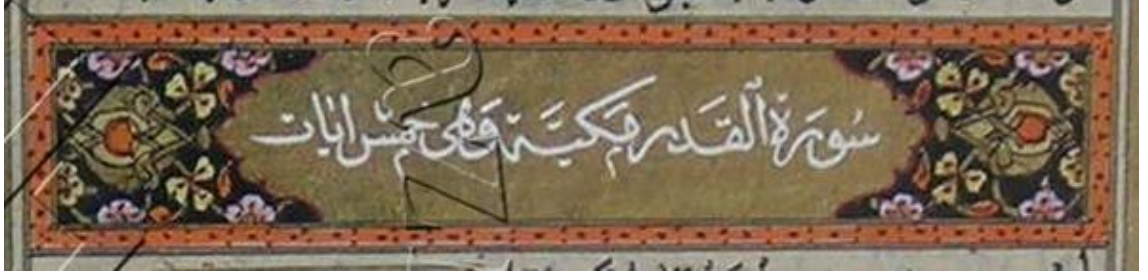
Çizim 95. Ragıp Paşa 00034 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Hümeze 1/2 oranında)

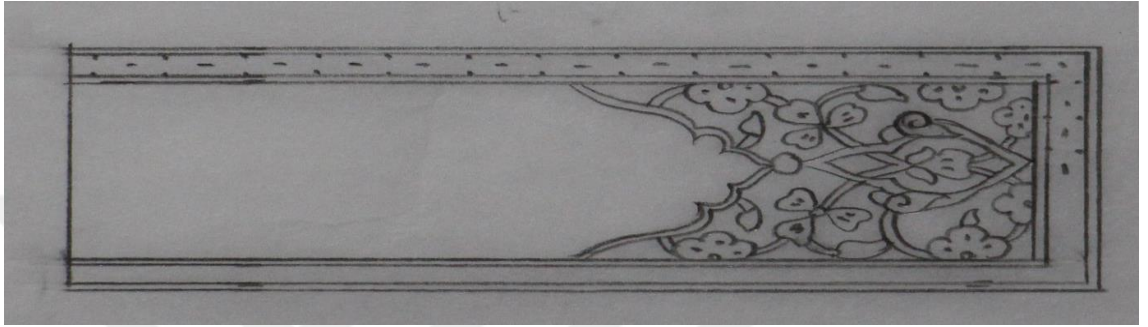
Resim 147. Ragıp Paşa 00034 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Tekâsür Sûresi s.315a)

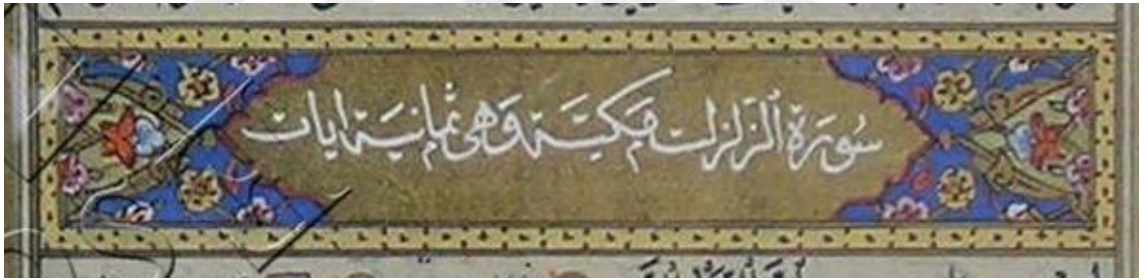
Çizim 96. Ragıp Paşa 00034 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Tekâsür Sûresi 1/2 oranında)

Resim 148. Ragıp Paşa 00034 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Kadr Sûresi s.312b)

Çizim 97. Ragıp Paşa 00034 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Kadr Sûresi 1/2 oranında)

Resim 149. Ragıp Paşa 00034 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Zilzâl Sûresi s.313b)

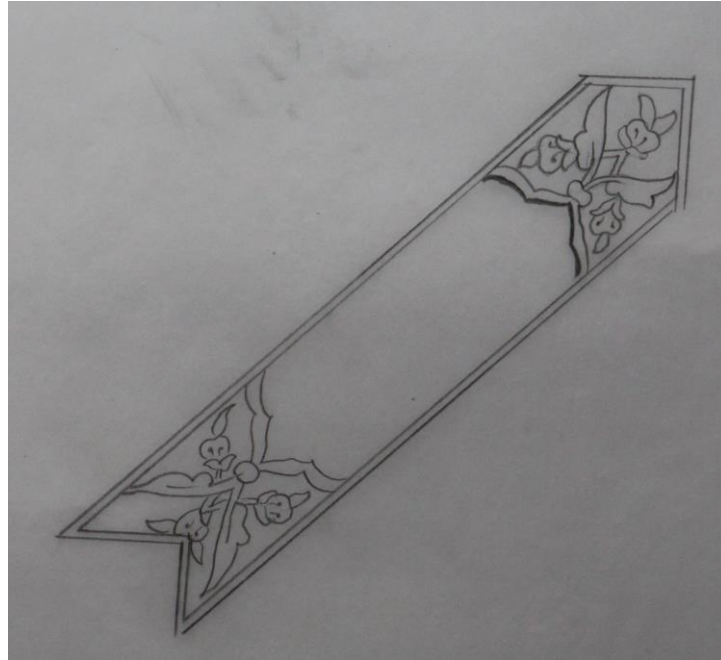
Çizim 98. Ragıp Paşa 00034 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Çizimi (Zilzâl Sûresi 1/2 oranında)

Ana tefsirlere ek olarak sayfa kenarında meyilli olarak yazılı bulunan başlıkların ise yine ortalarında altın sıvama zeminli, üstübeç mürekkep ile hatlı paftaları bulunmaktadır. Pafta, sağ ve sol uçları önce 1mm bordo renk, sonrasında tahrir şeklinde havalı dendanlıdır. Pafta dışındaki boş alan zeminleri altın sıvama olup, beyaz üzerine

vişne çürüğü renk kademeli ve etrafları tahrirli penç, gonca ve yaprak motifleriyle bezelidir. Desenler karşı köşeyle ters simetriktr. Başlıkların çevresinde 1mm'lik etrafı tahrirli penç, altın cetveller bulunmaktadır.

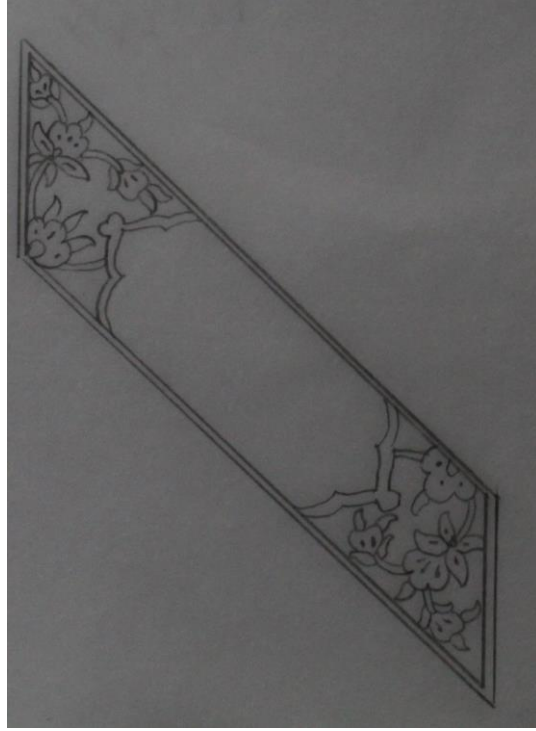
Resim 150. Ragıp Paşa 00034 Envanter Numaralı Tefsir Ara Başlık Bezemesi (Tîn Sûresi s.311b)

Çizim 99. Ragıp Paşa 00034 Envanter Numaralı Tefsir Ara Başlık Çizimi (Tîn Sûresi)

Resim 151. Ragıp Paşa 00034 Envanter Numaralı Tefsir Ara Başlık Bezemesi (Nasr Sûresi s.318b)

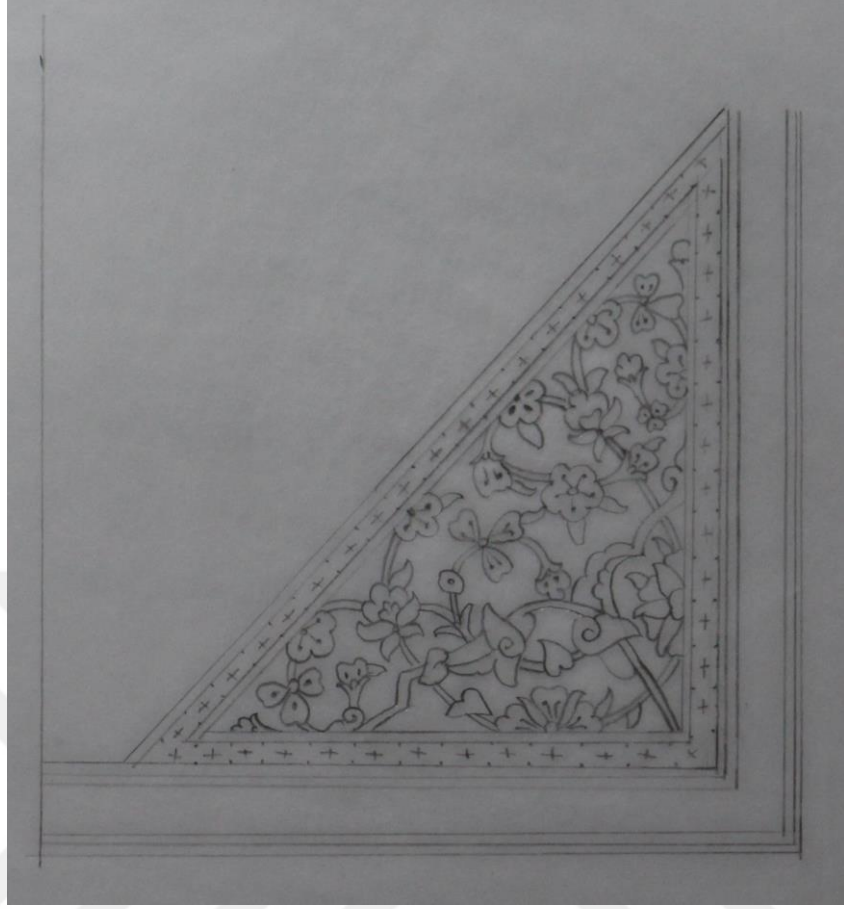

Çizim 100. Ragıp Paşa 00034 Envanter Numaralı Tefsir Ara Başlık Çizimi (Nasr Sûresi)

Ana tefsirler ve onların eklerinde, cümle sonu vakıflar, altın zeminli ve yuvarlak formulu olup, ya ortada tek bir beyaz nokta ya da daire dış kenarında dört adet noktacık ile süslü olan bu durakların etrafı, siyah mürekkep ile tahrirli olup tahrir ucu içteki tek noktada sonlanır.

Resim 152. Ragıp Paşa 00034 Envanter Numaralı Tefsir Son Sayfa Bezemesi (s.321a)

Çizim 101. Ragıp Paşa 00034 Envanter Numaralı Tefsir Son Sayfa Çizimi (½ oranında)

Eserin son bölümünde, sayfanın sağ ve sol cetveline bitişik, karşılıklı simetrik, tezyinatlı, üçgen formlu alanlar bulunmaktadır. Yatay ve dikey cetvel çizgisine bitişik köşede altın zeminli rumî, onun dışında da mavi zemin üzerine üç yapraklı yonca, gonca, penç motifleriyle oluşan desen bulunmaktadır. Desen motifleri ya beyaz üzerine mavi, vişne çürüğü renk, ya sarı üzerine kırmızı renk yahut sadece kırmızı renk ile tonludur. Kompozisyon etrafı 1mm-3mm-1mm ölçülü cetvel ile çevrili olup, 1mm'lik iplikler altın, 3mm'lik arasuyu yosun yeşilidir ve üzeri (+ ; -) şekilde bezelidir.

DEĞERLENDİRME VE KARŞILAŞTIRMA

Bu bölümde Süleymaniye Kütüphanesi'nde el yazması tefsirlerdeki bezemeler, yapılan incelemeler, elde dilen bilgi ve karşılaştırmalarla; müellifler, sayfa yapısı, cetvel, yazı çeşidi, renk, motifler, kullanılan teknikler açısından değerlendirilecektir. Katalogda ele alınan eserler, belli bir döneme ait olmamakla birlikte bezeme açısından başka eserlere göre daha yoğun desenlere sahip olanlar arasından seçilmişlerdir. Bunlar; Ayasofya 00194, Damat İbrahim Paşa 00103, Damat İbrahim Paşa 00110, Hacı Selim Ağa 00071, Halet Efendi 00020, Hekimoğlu Ali Paşa 00148, Laleli 00155, Mihrişah Sultan 00008, Nuruosmaniye 00137, Ragıp Paşa 00034 envanter numaralı eserlerdir.

Eserlerin kitap adı ve müelliflerine bakıldığında (Ayasofya 00194, Damat İbrahim Paşa 00110, Hekimoğlu Ali Paşa 00148 ve Laleli 00155 envanter numaralı eserlerin hem kitap adı hem de müellif bakımından birbirleriyle aynı oldukları dikkat çekmektedir.

Eserlerin kiminin (Ayasofya 00194, Damat İbrahim Paşa 00110, Halet Efendi 00020, Hacı Selim Ağa 00071 envanter numaralı eserler) cildi bulunmazken, kiminde (Laleli 00155 envanter numaralı eser) sadece dış kapak, kiminde (Damat İbrahim Paşa 00103 envanter numaralı eser) yalnız iç kapak, bazısında (Hacı Selim Ağa 00071 envanter numaralı eser) sadece ebru, bazısında (Nuruosmaniye 00137 envanter numaralı eser) hem dış hem iç kapak, bazısında da (Ragıp Paşa 00034 envanter numaralı eser) hem dış hem iç kapak hem de ebru bulunmaktadır. Bunlardan Hekimoğlu Ali Paşa 00148 envanter numaralı eserde ise sadece arka dış kapak yer almaktadır.

Nuruosmaniye 00137 envanter numaralı eser hariç, diğerlerinin sırt kısmında tahribatlar gözlenmiştir. Nuruosmaniye 00137 envanter numaralı eserin sırtı ise diğerlerine oranla daha yeni olmakla birlikte yazı ve geçmelerle bezelidir ki bu durum iç kapağı içinde söz konusudur.

Resim 153. Nuruosmaniye 00317 Envanter Numaralı Tefsir Cilt (Dış Kapak Sırt)

Resim 154. Mihrişah Sultan 00008 Envanter Numaralı Tefsir Cilt (Dış Kapak) Sırt

Kapakların genelinde şemse ve köşebentlerdeki altın alanlar canlılığını korurken Hekimoğlu Ali Paşa 00148 envanter numaralı eserde şemsedeki altınlı alanların yok denecek kadar silindiği, sadece tığlar bölümünde net olduğu gözlenmiştir.

Bu eserlerden dış kapağı bulunan Laleli 00155, Nuruosmaniye 00137 ve Ragıp Paşa 00034 envanter numaralı eserlerde bitkisel motifler; Nuruosmaniye 00137, Ragıp Paşa 00034 envanter numaralı eserlerde bitkisel motiflere ek olarak bulut motifleri kullanılmıştır. Laleli 00155 envanter numaralı eserde bulut motifinin yerini rumî motifi almıştır. Yine dış kapağı bulunan Hekimoğlu Ali Paşa 00148 envanter numaralı eserde ise sadece rumi motifi ile bezeme yapılmıştır. Köşebentlerde ise; Laleli 00155 envanter numaralı eser ile Ragıp Paşa 00034 envanter numaralı eserde bitkisel ve rumî motifi bir arada yer alırken, Hekimoğlu Ali Paşa 00148 envanter numaralı eserde sadece rumî, Nuruosmaniye 00137 envanter numaralı eserde ise yalnız bitkisel motifler kullanılmıştır.

Eserler arasında sadece Damat İbrahim Paşa 00103, Nuruosmaniye 00137 ve Ragıp Paşa 00034 envanter numaralı eserlerin iç kapağı bulunduğu tespit edilmiştir. Bunlar arasında da Damat İbrahim Paşa 00103 ile Ragıp Paşa 00034 envanter numaralı eserlerin şemse ile birlikte köşebentlerin olduğu ve içlerinin zeref-şân tekniği kullanılarak bezendiği; Nuruosmaniye 00137 envanter numaralı eserin ise sadece şemseli olduğu, bunda ise bitki ve rumî motifleriyle bezeme yapıldığı tespit edilmiştir.

16. yüzyıla tarihli Ayasofya 00194, Damat İbrahim Paşa 00103, Damat İbrahim Paşa 00110, Hekimoğlu Ali Paşa 00148 ve Laleli 00155 envanter numaralı eserlerde dilin Farsça; 18. yüzyıla tarihli Hacı Selim Ağa 00071, Halet Efendi 00020, Mihrişah Sultan 00008, Ragıp Paşa 00034 numaralı eserlerde ise dilin Arapça olduğu tespit edilmiştir. Nuruosmaniye 00137 numaralı eserin 16. yüzyıla ait olmasına rağmen Türkçe dil ile yazıldığı görülmektedir.

Eser varakları incelendiğinde bunlardan Damat İbrahim Paşa 00103 envanter numaralı eser başta olmak üzere, Damat İbrahim Paşa 00110, Ayasofya 00194 envanter numaralı eserlerde tahribat ve oksitlenmenin fazla olduğu; Hacı Selim Ağa 00071 envanter numaralı eserde ise bu durumun eserin son sayfalarında yoğunluk kazandığı dikkat çekmektedir.

Hacı Selim Ağa 00071, Halet Efendi 00020 ve Ragıp Paşa 00034 envanter numaralı eserlerde iç ciltten hemen sonra tefsiri yapılan ayet isimlerinin yazılı bulunduğu fihrist yer almaktadır. Bunlardan Ragıp Paşa 00034 envanter numaralı eserde 9x5-8x5 ölçülerindeki kare şekil cetvelli fihrist ile Hacı Selim Ağa 00071 envanter numaralı eserdeki, 11x6-9x6 ölçülü, yine kare şekil cetvelli olan fihristler altın sulandırma tekniği ve bitkisel motifler ile oldukça sade bir tarzda bezelidir. Ancak bunlardan Ragıp Paşa 00034 envanter numaralı eserin fihrist kutucukları yazılı olmamakla birlikte sadece başlık bölümü ince bir biçimde tezyinlidir. Hacı Selim Ağa 00071 envanter numaralı eserde hem 114 sûre adı tümüyle yazılı, hem de fihristin baş ve son bölümleri bezelidir. Halet Efendi 00020 envanter numaralı eser ise 11x6 ölçüde sekizgen kutucuklar şeklinde cetvellidir. 114 sûre adının tümüyle yer aldığı bu fihristin bezemesi bulunmamaktadır.

Sayfa cetvelleri her eserin kendi varakları arasında aynıdır. Sadece Halet Efendi 00020, Hekimoğlu Ali Paşa 00148 ve Mihrişah Sultan 00008 envanter numaralı eserlerin ilk iki sayfadaki cetvelleri ile eserlerdeki diğer sayfa cetvelleri farklılık arz etmektedir.

Çalışmaya konu olan tüm eserlerin cetvellerinde altın ağırlıkta iken 1mm'lik ipliklerde kırmızı ve mavi renklerin de kullanıldığı tespit edilmiştir.

Eserlerden tâlik hattı ile yazılan Hacı Selim Ağa 00071 ve Halet Efendi 00020 envanter numaralı eserler haricindeki tüm eserler sülüs nesih hat iledir.

Yazı rengi tüm eserlerde yoğun olarak siyah renkte iken bunun yanı sıra kırmızı renk de göze çarpmaktadır. Mihrişah Sultan 00008 envanter numaralı eser sadece siyah mürekkep ile hatlı iken, Hacı Selim Ağa 00071, Hekimoğlu Ali Paşa 00148, Ragıp Paşa 00034 envanter numaralı eserlerde zer mürekkep; Damat İbrahim Paşa 00110, Hekimoğlu Ali Paşa 00148 numaralı eserlerde nadiren mavi renk mürekkep ile hatlı

alanlar mevcuttur. Sûre adlarının yazılı bulunduğu başlık paftaları ise üstübeç mürekkep ve sülüs çeşidi hat ile yazılıdır.

Ayasofya 00194 ve Damat İbrahim Paşa 00110 envanter numaralı eserlerin hem hat, hem mürekkep, hem de bezemeler açısından benzediği; Hekimoğlu Ali Paşa 00148 ile Laleli 00155 envanter numaralı eserlerin ise bezeme, teknik ve renkler açısından kendi aralarında benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir.

Damat İbrahim Paşa 00103, Halet Efendi 00020 envanter numaralı eser tefsirlerinde cümle veya kelime üstleri önem arz eder tarzda zer veya lâl mürekkep ile çizilidir.

Resim 155. Damat İbrahim Paşa 00103 Envanter Numaralı Tefsir Sayfası

Ayasofya 00194, Damat İbrahim Paşa 00103, Damat İbrahim Paşa 00110, Hekimoğlu Ali Paşa 00148, Laleli 00155 ve Ayasofya 00137 envanter numaralı eserlerin serlevha veya sûrebaşısı sayfalarında beyn'es-sütûr tekniği kullanılmıştır.

Cümle sonu vakfeler (durak) Hacı Selim Ağa 00071, Halet Efendi 00020, Laleli 00155, Mihrişah Sultan 00008 ve Ayasofya 00137 envanter numaralı eserlerin haricindeki tüm eserlerde karşılaşılmaktadır. Tüm vakıflar aynı form ve tarzda bezeli iken, Ayasofya 00034 envanter numaralı eserde tahrir açısından farklılık görülmektedir. Yuvarlak formulu, altın zeminli, etrafı tahrirli duraklar, Ayasofya 00034 envanter numaralı eserde zeminin tahrir ile 6 eşit parçaya bölünmesi ile şekil bulmuştur. Duraklar, eser varaklarının bütününde görülürken sadece Hacı Selim Ağa 00071 envanter numaralı eserde ilk sayfadaki sûrebaşısının baştan 17 satırında rastlanmaktadır.

16. yüzyıla tarihlenen eserlerden Laleli 00155 envanter nolu eserde diğerlerinde olduğu gibi birkaç adet değil tek bir adet geniş tezyinatlı sûrebaşısı bulunmaktadır. Yine Halet Efendi 00020 envanter numaralı eserde de her ne kadar barok özelliğine sahip

olsa da tek adet geniş tezyinli sûrebaşı dikkat çekmektedir. Eserlerden Ayasofya 00194 ve Damat İbrahim Paşa 00110 envanter numaralı eserlerin serlevhaları varak ve bezeme özellikleri bakımından birebir aynı oldukları görülmektedir. Böylece bu eserlerden birinin serlevha bezemesinin eksik olması itibariyle birinden diğerine kopya edildiği yönünde kanaat oluşmaktadır.

Hekimoğlu 00148 ve Laleli 00155 envanter nolu eserlerin renkleri diğer eserlere göre daha canlı, altınlar ise daha parlaktır.18. yüzyıla tarihli eserler (Halet Efendi 00020, Mihrişah Sultan 00008 ve Ragıp Paşa 00034)'den Mihrişah Sultan 00008 ve Ragıp Paşa 00034 envanter numaralı eserler tek kubbeli olup, rumî ve bitkisel motiflerle bezeli deseniyle klâsik tezhip alanında dönemin en güzel örneklerini teşkil ederken Halet Efendi 00020 envanter numaralı eser gerek renk gerekse desen yönünden barok etkisini rahatlıkla gözler önüne sermektedir.

Ayasofya 00194 ve Damat İbrahim Paşa 00110 envanter numaralı eserlerin sûrebaşlarında ağırlıklı olarak ayırma rumî, rûmî tepelik, rumî dallar ve bitkisel motifler kullanılırken Damat İbrahim Paşa 00103 envanter numaralı eserde sadece rumî dallar kullanılmıştır.

Resim 156. Damat İbrahim Paşa 00103 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Şems Sûresi s.423b)

Resim 157. Ayasofya 00194 Envanter Numaralı Tefsir Başlık Bezemesi (Kevser Sûresi s.533a)

Bazı eserlerin (Ayasofya 00194, Damat İbrahim Paşa 00103, Damat İbrahim Paşa 00110, Hekimoğlu 00148, Laleli 00155, Halet Efendi 00020, Nuruosmaniye 00317) son varaklarında karşılıklı simetrik üçgen (Ayasofya 00194, Damat İbrahim

Paşa 00110, Halet Efendi 00020), üçgen varî (Hekimoğlu 00148, Laleli 00155) yahut kare (Nuruosmaniye 00137) veya ters üçgen varî (Damat İbrahim Paşa 00103) şeklinde 1 mm'lik cetvellerle çevrili alanlar bulunmaktadır.

SONUÇ

Yazma eser bakımında dünyanın en önemli kütüphaneleri arasında yer alan, 16. yüzyılın en güzel mimârî örneğini teşkil eden Süleymaniye Kütüphanes'ndeki 6.675 adet el yazması tefsir taranmış olup, bezeme açısından yoğun olarak kabul görülebilecek eserler (Ayasofya 00194, Damat İbrahim Paşa 00103, Damat İbrahim Paşa 00110, Hacı Selim Ağa 00071, Halet Efendi 00020, Hekimoğlu Ali Paşa 00148, Laleli 00155, Mihrişah Sultan 00008, Nuruosmaniye 00137, Ragıp Paşa 00034 envanter numaralı eserler) incelemeye alınmıştır. Bu incelemede şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Bahsi geçen el yazması tefsirler, yüzyılları aynı veya farklı olsa da birçoğu birbiriyle aynı özelliktedir. Klâsik üslûpta hazırlanmış olanlar arasında barok özelliklerini taşıyan eserlere (Halet Efendi 00020 envanter numaralı eser) de rastlanmıştır.

Klâsik tezhipte uygulanan tüm teknikler tefsir bezemelerinde de görülebilmektedir. Kur'an-ı Kerim ayetlerinin taşıdığı değere istinâden bezemeler yapılmış, bu durum adeta ibadet sayıldığından Kur'an tefsirlerinde de bu incelik gözlenmiştir.

İncelenen eserlerin çoğunun yıpranmış olduğu, bazılarında cilt bulunmadığı tespit edilmiştir. Kayıp olan bazı bezeme sayfalarının başka bir eserdeki aynı isimle anılan bezeme sayfasıyla tıpa tıp benzerlik gösterdiği örnek mevcuttur. Sayfası kayıp eser ile kopya edildiği belirlenen eserin aynı yüzyıl tarihli, aynı müellif ve kitap adıyla kayıtlı bulunduğu tespit edilmiş, yapılan kopyalama işleminde tespit edilen bu durumun etkili olduğu sonucuna varılmıştır.

Eserlerde, Kur'an-ı Kerim bezemelerinde olduğu gibi altın yoğun olarak kullanılmıştır ki bunlar en fazla ayet isimlerinin yer aldığı "Besmele Bölümü" olarak adlandırılan alanlarda dikkat çekmektedir. Ayet isimlerinin geneli bu altın zeminler üzerine üstübeç mürekkep ile olup, lacivert zemin üzerine zer mürekkep ile geçilen başlıklar (Damat İbrahim 00103 envanter numaralı eser) da bulunmaktadır.

Yazı türü, ayet isimlerinin belirtildiği başlık paftalarında sülüs iken tefsir bölümlerinde nesih yahut tâ'lik hat üzeredir. Eserlerin tefsir bölümlerinde bazı kelimeler lâl veya zer mürekkep ile yazılmıştır. Tamamı siyah mürekkep ile de yazılı eserlerin bazı yerlerinin üzeri yine zer veya lâl mürekkep ile ince ve düz bir halde

cevvelidir. Böyle bir uygulama olmasındaki amacın, tefsir cümleleri ile tefsiri yapılan ayetlerin birbirinden ayrılmasını sağlamak olduğu düşünülmektedir.

Ağırlıklı olarak kullanılan lacivert zeminler üzerine altın ile zeminli ikinci alanlar oluşturulmuş ve bu alanlar bitkisel motiflerle hareketlilik kazanmıştır. Bu motifler yüzyıla bağlı kalınmaksızın bazı eserlerde daha canlı bir görünümde iken bazılarında daha soluk haldedir. Serlevha, sûrebaşı, ve durak bezemelerinden ibaret olan eserlerden farklı olarak Hacı Selim Ağa 00071 envanter numaralı eserde hizip güllerine rastlanmıştır.

Hem 16. yüzyıl hem de 18. yüzyıl izlerini taşıyan bu eserlerin genel özellikler bakımından birbirleriyle benzerlik gösterdiği; çalışmaya konu olan eserlerden 16. yüzyıla tarihli olanların Farsça, 18. yüzyıla tarihlenenlerin ise Arapça dilline mensup olduğu, aralarında yine 16. yüzyıla ait bir eserin Türkçe dil ile yazıldığı tespit edilmiştir.

Sabır, titizlik ve zerafetle örülü çalışmaları günümüze ulaştıran müstesnâ şahsiyetlerin farklı form ve detaylarda hazırladıkları bu eserlerdeki zenginlik, Kur'an-ı Kerim'e verilen değeri birkez daha göstermiş; geleceğe kılavuz olma adına dünya sanatına da büyük hizmetler olarak bizlere miras kalmıştır.

LÜGATÇE ve TERİMLER

Arasuyu: Yazı çevresine çekilen cetvel aralarında desenle bütünleşen bezemlerini yapıldığı alan.

Zer mürekkep: Ezilmiş altın ile bir miktar zamk ya da jelatinin karıştırılmasıyla elde edilen altın mürekkep.

Beyne's-Sütûr: Satır araları. Tezhipte satır aralarına dendanların arasına yapılan altınlama ya da renklendirme.

Bordür: pervaz ve kenar suları şeklinde bir araya gelen motifler, şeride benzeyen bezemler.

Bulut : Motifler arasında yardımcı veya dolgu bezemeler olarak kullanılır. Çin bulutu da denilir.

Cetvel: Eski el yazması eserlerde sayfa kenarlarını çerçeve gibi çizilmesi. Bunların bir olanına tek cetvel, ikili olanına çift cetvel adı verilir.

Cilt: Deri. Kitap kaplarına verilen isim.

Dendan: Ser levhalarda ve beyne's-sütûr'larda giriş ve çıkışlarda yarım dairevi şekilleridir.

Durak: Durulan yer. Mushaflarda âyet cümle aralarına konulan küçük bezeme.

Geçme: Nakışlarla çerçeve sularında kullanılan, birbirinin içinden geçer surette tertip edilen hendesî çizgilerden oluşan şerit gibi uzun girift tezyinat. Zenzerek.

Gül : Türk bezemelerinde en çok kullanılan motiflerdendir. Varaklarda, ayet kenarlarında aşr, hizip, secde gibi gül motifleri kullanılır.

Ebru: Dalgalı, damalarlı kağıt veya kumaşı su üzerinde bezeme. Kitre veya yoğunluğu artırılmış su yüzeyine toprak boyaları fırça yardımıyla şerpiştirme

Fihrist: İçindekiler katalog.

Havali: Motiflerin arasında zemin boşluğu bırakılarak boyanmasıyla yapılır. Günümüzdeki Negatif motifin karşılığıdır.

Helezon : Sarmali yilankavî, helisel. Koninin ekseni istekametinde ve etrafında bir noktanın devredip ilerlemesinden meydana gelen şekil.

Hizip gülleri: Mushaf kenarlarına yapılan madalyon görünümlü tezyinat.(aşr, secde)

İğne Perdâhtı: Altın zemin üstüne ucu sivri olamayan sapa tutturulmuş olan iğnenin bastırılarak çukurlaştırılması.

İplik : El yazması eserlerde cetvel kenarlarına çekilen ince çizgi.

İstinsâh: Bir eseri çoğaltmak için aynısının nüshalarını yazmak ,kopya etmek. Bir müellifin yazdığı kitaplar ve tefsir gibi eserlerin çoğaltılması.

Koltuk: Kıt'a tezhiplerde, farklı yazı çeşitlerini aynı hizaya getirmek için satır kanar boşluklarına yapılan tezhip.

Kurt: İç pervaz.

Kuzu: İplikten daha kalın cetvelden daha ince olarak sayfa kenarlarına altınla çekilen ince çizgi.

Lâl Mürekkebi: Kırmızı mürekkep. Kırmızı böceğin işleminden geçtikten sonra şap, lotur, şekerci Çöğeni ile karıştırılması ile elde edilir.

Madalyon: Musafirlerin sûrebaşı hizasına işaret olarak konulan tezhipli yuvarlak işaret olarakta kullanılan şekiller.

Meşin: Koyun derisi.

Mücellit: Ciltçi.

Nesih: Altı çeşit yazıdan biri. Nesih kalem sülüs kaleminin üçte biri kadar.

Üslûp: Bir sanatkârın kendine mahsus olan ifade tarzı .

Üstübeç Mürekkebi: Beyaz mürekkep.

Pafta: Modeli oluşturan parçaların her birine verilen ad.

Perdah: Parlatma cilalatma. Bir şeyin yüzeyini alet yardımıyla parlatıp pürüzsüz hale getirmek.

Serlevha : Mushafta karşılıklı gelen zengin tezhiplerle bezenen ilk iki sayfalar.

Sûrebaşı tezhibi: Sûrebaşlarına yapılan tezhip.

Şemse: Güneşe benzediği için bu ismi almıştır. Kitap ciltlerinin üzerine altınla yapılan güneş gibi yuvarlak veya oval işlenen bezeme motifi.

Tahrir: Bezemelerin dış sınırını belirlemek için çekilen ince çizgilere tahrir ya da kontur denir.

Tâ'lik: Yazının normal kalem ağzıyla yazılanı. Meşk yazısı olup sülüs kalemi genişliğindedir.

Tepelik: Taç. Bir eserin en tepesine yapılan tezinat.

Tığ: Süslemelerde geride kalan bölümlerin, süslemeyi tamamlayan kenar danteli gibi işlenen motif.

Vakfe: Duruş, durma, ara verme, mola.

Varak: Kağıt parçası. İki sayfadan ibaret yaprak.

Zencerek: Küçük, ince zincir şeklindeki motif. Daha çok bordürlerde kullanılır. Geçme, örgü adıyla da bilinmekte.

Zer-ender-zer: Altın içinde altın. Zemin ve motiflerde parlak veya mat olarak parlatmak sarı, yeşil gibi değişik renkte altın kullanılmasıyla yapılan bezeme.

KAYNAKÇA

- Akar, A. & Keskiner, C. (1978). *'Türk Süsleme Sanatlarında Desen ve Motif'*. İstanbul: Tercüman Gazetesi.
- Altunbaş Gümbür, B.H.B. (2014) *İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi'nde Yer Alan Tezhipli Kur'an-ı Kerim Yazmaları'nın Kataloglanması*, (Yüksek Lisans Tezi) Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Arıtan, A.S. (1993). *TDV İslam Ansiklopedisi*. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı C.7, s.551-557
- Bekiroğlu, H. (2012). *el-Burhan ve el-İtikan Adlı Eserlerin Tefsir Metodolojisi Bakımından Değerlendirilmesi*, (Doktora Tezi) Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Biröl, İ. A. (2014). *Klasik Devir Türk Tezyîni Sanatlarında Desen Tasarımı Çizim Tekniği ve Çeşitleri*, İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı.
- Demirci, M. (2017). "Tefsir İlmî Mahiyeti". *Tefsir Araştırma Dergisi*, 1, 24
- Derman, Ç. (2012). *TDV İslam Ansiklopedisi*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı. C.41, s.66
- Ersoy, A. (1988). *Türk Tezhip Sanatı*, İstanbul: Hilal Matbaacılık.
- Kaya, N. (2010). *İslam Sanatları Ansiklopedisi*. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Okumuş, A. (2016). *Türk Süsleme Sanatlarında Barok ve Rokoko*, İstanbul: İlke Kitap.
- Özcan, A. R. (2015). *Hat ve Tezhip Sanatı*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Özcan, A. R. (1990). *Klasik Devir Kur'an-ı Kerim'lerinin Tezhibli Sayfaları*, (Yüksek Lisans Tezi). Mimar Sinan Üniversitesi, İstanbul.
- Özkeçeci, İ. & Ş.B. (2007). *Türk Sanatında Tezhip*, İstanbul: Yazıgen Yanınevi.
- Taskale, F. (1994). *Tezhip Sanatının Kullanım Alanları*, (Sanatta Yeterlilik Tezi). Mimar Sinan Üniversitesi, İstanbul.
- Yanık, Ü. (2010). *Kütahya VahidPaşa İl Halk Kütüphanesi'ndeki 1153 No'lu Mesneî-i Şerîf'in Tezhib ve Cilt Sanatı Bakımından İncelenmesi*, (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Yılmaz, A. (2004). *Türk Kitap Sanatları Tabir ve İstılahları*, İstanbul: Damla Yayınevi.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Mehmet BOZAN
Doğum Yeri ve Tarihi	ADİYAMAN/Kahta 01/04/1985
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Sanat Kuramı ve Eleştiri Bilim Dalı
Y. Lisans Öğrenimi	
Bildiği Yabancı Diller	
Bilimsel Faaliyetleri	<p>Karma Sergi, Yakutiye Halk Eğitim Merkezi ve ASO, Erzurum, 2017</p> <p>Karma Sergi, Yılsonu Sergisi, Yakutiye Halk Eğitim Merkezi ve ASO, Erzurum, 2016</p> <p>Katılım, Winterfest, El Sanatları, Erzurum Büyükşehir Belediyesi, Erzurum, 2015</p> <p>Karma Sergi, Yakutiye Medresesi, Erzurum, 02.06.2015</p> <p>Katılım, Ramazan Etkinliği, Büyükşehir Belediyesi, Erzurum, 2014</p> <p>Karma Sergi, Hamidiye Kız Teknik ve Anadolu Lisesi, Erzurum, 11.06.2014</p> <p>Katılım, Ramazan Etkinliği, Yakutiye Belediyesi, Erzurum, 2012</p> <p>Karma Sergi, İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Resim-Heykel Müzesi ve Galerisi, Erzurum, 06.07.2011-11.07.2011</p> <p>Karma Sergi, Yılsonu Sergisi, Yakutiye Belediyesi, Erzurum, 17.06.2012</p>
İş Deneyimi	
Stajlar	
Projeler	Meskep Projesi(Ev hanımları ve dezavantajlı durumdaki hanımlar)
Çalıştığı Kurumlar	Erzurum/ Yakutiye Halk Eğitim Merkezi, Erzurum/Hamidiye Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Erzurum/Yakutiye Belediyesi, Bingöl/Genç İMKB Atatürk Ortaokulu
İletişim	
E-Posta Adresi	mhmtbzn02@hotmail.com
Tarih	06.09.2019